

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele.

Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Gorm Benzon

Sagnenes Danmark

Midtjylland/Himmerland/Djursland

Aarsleff & Friis

Hele sit liv har Gorm Benzon næret en begejstret interesse for dansk folkløse og kulturhistorie. Denne kærlighed til det danske mærkes tydeligt i forfatterens letflydende pen.

Hans skribentvirksomhed omfatter adskillige bøger om sagn og overtro - bl. a. det såkaldte 'spøgelsesbind', bind 17, i værket »Danske Slotte og Herregårde« (seneste udgave).

Over en årrække har Gorm Benzon desuden forfattet en skriftserie for Kreditforeningen Danmark om gammel dansk arkitektur. Denne serie er en milepæl i dansk kulturhistorie, idet den i væsentlig grad fremlægger og sammenfatter viden, som aldrig før har været tilgængelig for den almindelige læser.

Gorm Benzon vil i øvrigt være kendt af de fleste fra fjernsyn og radio, fra dagspressen og fra flere af vore ugeblade.

»Sagnenes Danmark« er resultatet af mange års ihærdige undersøgelser og studier. Værket er illustreret af Stig Benzon og af Gorm Benzon selv.

*Smudsomslag: Foto: Løvenholm.
Tegning: Spøgeshunden fra Tjele.*

**Gorm Benzon:
SAGNENES DANMARK
Bind 2**

**ISBN 87-87969-16-5
Copyright: Gorm Benzon
Fotografier: Stig Benzon
Tegninger: Gorm Benzon
Layout: Klaus Aarsleff
Tryk: Borch Tryk, Ringsted**

Gorm Benzon

Sagnenes Danmark

*Himmerland, Ommersyssel, Djursland
og dele af Midtjylland*

Oversigtskort sidst i bogen

**Aarsleff & Friis
1984**

Forord

Bind 2 af »Sagnenes Danmark« omhandler det nordøstlige Jylland fra Limfjorden og ned til en linje nord for Aarhus. Mod øst udgør Kattegat områdets naturlige begrænsning, mod vest går skillelinjen fra Hjarbæk fjord ned forbi Viborg. Det vil sige, at Himmerland, Ommersyssel, Djursland og den nordøstlige del af Midtjylland er medtaget.

Landskabeligt er området såre afvekslende med store og små halvøer, dybe fjorde, søer og åer, heriblandt Danmarks eneste flod, som vi beskedent kalder Gudenåen.

Terrænet veksler mellem flade sletter, jævnt bølgende bakker, stejle klinter og viltre, forrevne højdedrag. Der er brede saftige enge og store vildsomme skovstrækninger, bl. a. den vældige Rold skov. Enestående er Lille Vildmose, der er landets største højmosse.

Mange steder bryder vandet frem fra jordens dyb. I Store Blåkilde ved Willestrup vælder det magtfuldt op i et enkelt bassin. Andre steder siver og siler det ud, som havde jorden sved på panden.

Sagnene er afvekslende som landskaberne. Der fortælles om hellige kilder med undergørende vand, om sunkne gårde og borge på bunden af søer. Oldtids gravhøje tænkes befolket af underjordiske og bjergfolk, der vogter store skatte og røver en brud i ny og næ. I skovene vrimler det med både troldpak og forføriske elverpiger, som søger at lokke arme kulsviere i fordærv, og selvfølgelig har der også været røvere i skovene - mest i Rold.

Kirkerne og herregårdene er gamle, markante huse hvoraf mange også har markante sagn. Ofte fletter de sig sammen, fordi kirkerne i vid udstrækning fungerede som begravelsespladser for højerestandens hedenfarne medlemmer eller fik udstyr skænket af herremænd og fruer.

Herregårdsmæssigt hører området til vore rigeste med prægtige steder som Lindenborg, Nørlund, Willestrup, Visborggaard, Tje-

le, Rosenholm, Clausholm, Katholm og Gammel Estrup - for blot at nævne nogle enkelte.

Farverige personer har boet disse steder: Et af vore mest kendte damespøgelser er Sophie Amalie Lindenov til Lindenberg, Chr. IV's fyrige barnebarn, der havde lige så løsslupne mandlige modstykker som f. eks. Jørgen Skram og ritmester Levetzow på Tjele. De må nu for deres vellystigheds skyld spøge i menneskegestalt eller som hund.

Fanden har hentet herremænd og fruer, og dem, der ikke har kunnet holde sig i ro efter deres død, har præster og degne med skiftende held taget sig af.

Et piberygende kranium samt hele to mumier, der sparkede af sig, har landsdelen kunnet mønstre, og et maleri, der bringer ulykke til hver den, der vover at flytte det, skal ejheller mangle. Alt dette er i sig selv imponerende, og helt enestående bliver det ved, at man kan opvise noget, der vel kun kan være landingen af et rumfartøj. Det skete såmænd på de ellers så stille Aarslev enge i det herrens år 1600, og den mærkelige geschichte er beskrevet af Holger Rosenkrantz den lærde til Rosenholm.

Jeg håber, at De vil få fornøjelse af vor sagn-rejse gennem landsdelen.

Gorm Benzon

Albæk

1. (B2 på kortet)

Dronning Margrethe og røverne.

I middelalderen var Albæk en stærk røverborg omgivet af brede grave, hvorover der gik en vindebro. Røverne terroriserede egnens befolkning på det værste, men ingen syntes i stand til at få sat en stopper for deres regimente. Engang, da dronning Margrethe kom på de kanter af landet, besluttede hun imidlertid at gøre en ende på uvæsenet: Hendes folk sejlede over voldgraven, hvor de efter en heftig kamp overmandede røverne, som alle kom til at klæde hjul og stejle.

Medens dronningens mænd indtog borgen, sad hun på en stor sten og så til, og under samme sten blev resterne af røverne siden begravet.

I Albæks kælder og i mejeribygningen gik der en hvid jomfru og rumsterede med pottes og spande; hun skal engang have ombragt et barn, hun havde født i dølgsmål, og brændt det under gruekedlen. Man hørte da også undertiden lyden af et lille barn der klynkede i mejeribygningen, men når man undersøgte stedet, var der intet usædvanligt at bemærke.

I staldene var der ofte uro tre-fire uger inden jul. Pludselig sprang køerne op i deres båse, slog sig i tøjret og brølede som besatte. Samtidig kunne man høre, hvordan én kom gående og stødte en stok i stenpikningen, men der var aldrig nogen at se.

Albæk ligger vest for Støvring i Himmerland, og den nuværende hovedbygning stammer fra 1700årene.

Asmild Kloster

2. (A3 på kortet)

Fra Viborg Domkirke og til Asmild Kloster skal der have gået en løngang. Engang ville en elev fra Viborg skole udforske den nøjere; han fik et reb bundet om livet og blev af sine kammerater hejst ned i indgangshullet i domkirken. Men pludselig blev rebet slapt, og da man trak det op, var det forbrændt i enden - disciplen så man aldrig mere til.

Snart efter blev indgangshullet tilmuret, og ingen véd vist mere, hvor det har været.

Asmild Kloster ligger ganske nær Viborg, og det klosteranlæg, der siden blev til herregården Asmildkloster er forlængst forsvundet. Kun kirken, hvis ældste partier går tilbage til ca. 1100, står tilbage.

Astrup kirke ligger højt på dens terrasse-kirkegård nedad hvilken en dumdrstig fyr engang måtte løbe med en dødning på ryggen.

Astrup 3. (B2 på kortet)

Dødningen fra Astrup.

Astrup kirke nord for Hadsund i Himmerland er en majestætisk bygning af en karakter, der er ganske usædvanlig i Danmark. Af en beskeden romansk landsbykirke skabte landsdommer Axel Juul til Willestrup i årene omkring 1542 det endnu stående pom-

pøse anlæg med det høje spirprydede ottekantede tårn.

Ifølge overleveringen fandtes der på det tidspunkt ingen bygmeister i Danmark, som var dygtig nok til at udforme tårnet med dets mange elegante blændinger og det stejle kobberspir. Juul lod derfor folk hente fra England, og de skal have klaret vanskelighederne, selvom en skeptiker nok vil indvende, at tårnet egentlig heller ikke har meget tilfælles med den samtidige engelske arkitektur.

Da man var ved at tække tårnet, skete der efter sagnet den triste ulykke, at tækkemesteren mistede fodfæstet på stilladset, styrtede ned og blev dræbt på stedet. Man begravede ham syd for skibet, og den eneste prydelser, der lagdes på graven, var en rektangulær sten med et latinsk kors. Den ligger der endnu.

Der er måske det lidt uheldige ved sagen, at stenen er romansk, medens tårnet først byggedes på grænsen mellem gotik og renaissance. Følgelig må man have begravet den stakkels mand 300 år før han blev slået ihjel. Men den slags skal man nok ikke hænge sig for meget i, når talen er om sagn.

En anden meget uhyggelig beretning kendes fra dette sted: Da man engang var ved at grave en grav på kirkegården, stødte graverne på et forunderlig velbevaret lig. Ingen kunne huske, hvem der var begravet det pågældende sted, og da der ingen sten fandtes, var det ejheller muligt ad denne vej at indhente oplysninger.

Kød og skind sad endnu mørkt og læderagtigt om skelettet, og på den dodes hoved var en yppig hårvækst stadig intakt. Graverkarlene døbte ham Skaris og stillede ham op ad kirkemuren, hvor han fik lov at stå, for at folk kunne blive forskrækkede over det grimme syn.

En aftenstund kort efter sad nogle unge mennesker på en af byens gårde og hyggede sig. Talen faldt da på Skaris, og en af karlene, som var noget forvoven af sig, påstod, at han sandelig nok turde gå op til kirken og give Skaris en mellemmad. Det troede de andre ikke på, og det endte med, at man gjorde et væddemål om sagen. Karlen fik et stykke smørrebrød med sig, og så vandrede han afsted. De andre havde ikke den ringeste lyst til at følge ham, så han måtte alene gå op ad den stejle terrasse-kirkegård.

Skaris stod lænet op mod muren, som han plejede, og med sine tomme øjenhuller stirrede han ud over byen. Det var langt mere uhyggeligt, end karlen havde forestillet sig, for i månelyst virkede Skaris som om der alligevel var en eller anden form for liv i

...I det samme sprang dødnigen op på hans ryg og hagede sig fast, så karlen umuligt kunne vriste ham af...

ham. Væddemålet ville karlen dog ikke tabe: Han skød hjertet op i livet, gik hen til den døde, stak maden ind i hans gabende mund og vendte om for at skynde sig tilbage.

I det samme sprang dødsningen op på hans ryg og hagede sig fast, så karlen umuligt kunne vriste ham af, og da han sanseløs af rædsel satte i løb, borede Skaris sine benede hæle i hans side ganske som en rytter giver hesten sporerne. Samtidig angav han ved eftertrykkelige rusk i karlens hår, hvilken vej, han skulle løbe.

Afsted gik det, til man nåede østenden af byen. Da sprang dødsningen pludselig af og forsvandt ind i et hus, hvor der blev en grufuld larm. Karlen vaklede tilbage til de andre levende. Væddemålet havde han vundet, men han var altid siden lidt sær i hovedet, for turen havde taget hårdt på ham.

Næste morgen, da man kom op til kirken, så man, at Skaris virkelig var borte, og da man gik ned til huset, hvor han var forsvundet ind, fandt man ejheller dér en smule af hans jordiske rester. Derimod blev der efterdags et spøgeri i ejendommen, så ingen kunne udholde at være der, og af samme grund måtte den nogle år senere rives ned.

Bidstrup 4. (B3 på kortet)

En løngang og en forstenet landmåler.

Der har gået en løngang fra Bidstrup og til Lavrbjærg Krat nord for gården - på den anden side af Lilleå. Det hændte engang, at Bidstrup-mandens fjender belejrede hans gård, og de skulle just til at storme den, da de opdagede, at han slet ikke var dér, men holdt til oppe i Lavrbjærg krat. De satte straks efter ham, men da de intet kendte til løngangen, smuttede han nok så nydeligt ned i den og tilbage til Bidstrup. På den måde lykkedes det ham at narre dem frem og tilbage et par gange, indtil de ærgerlige opgav at fange ham, hævdede belejringen og drog bort. Gennem engene og op til krattet er der endnu en lavning at se, og derunder har løngangen, som nu er styrtet sammen, gået.

Det er spået, at Bidstrup skal synke en julenat. Derfor boede herskabet forhen aldrig på gården i julens tid.

Bidstrups lade var efter sigende den første herhjemme, hvor

tømmeret blev samlet med søm og jernspigre i stedet for med trædyvler. Da laden skulle bygges, blev fru en nemlig ærgerlig over at se så meget godt træ blive hugget til pinde, og hun tvang derfor tømmeren til i stedet at lade dyvlerne smede.

På en eng under Bidstrup Hovedgård står en sten, der umiskendeligt minder om en mandsskikkelse med hoved, knapper i frakken o.s.v.

Det er en landmåler. Han var sat til at måle engen op og beregne dens bonitet, men han målte med forsæt forkert. Han tilbød at aflægge ed på, at der mageligt kunne avles 100 læs hø på engen, hvad han udmærket godt vidste, at der i virkeligheden ikke kunne.

Som straf for den uhæderlige sværgen sprang han i sten, thi dengang var straffene hårde, når embedsmænd forregnede sig eller talte imod bedre vidende.

Bidstrup, som ligger vest for Hadsten, er kendt siden 1300årene. I 1698 opførtes den trefløjede borggård tildels med anvendelse af ældre fundamenter, og i 1754-60 ombyggedes anlægget for Horsens-matadoren G. Hansen de Lichtenberg i hvis slægts eje gården stadig er. Fra hans tid stammer også den prægtige avls-gård.

Bjørnholm 5. (D3 på kortet)

Den sorte hund.

Det er vanskeligt at klarlægge de to djurslandske herregårde, Høgholm og Bjørnholms sagnhistorie; forholdet er nemlig, at det nuværende Bjørnholm er en forholdsvis ny gård, som er udskilt fra Høgholm i slutningen af 1700tallet, medens Høgholm er det oprindelige Bjørnholm, der i 1681 ophøjedes til baroni for slægten Høg og fik sit nuværende navn. Resultatet af denne bytten navne har været, at de to gårde ustandselig forveksles.

Om Bjørnholm kendes vistnok kun eet sagn, og det skriver sig fra den tid, da kammerråd Peder Nikolaj Secher (1798-1872) ejede gården.

Hver morgen, når landarbejder Kristen Andersen skulle op til

herregården og begynde dagens dont, mødte han ved et lille vandløb en stor sort hund, som i nogen afstand fulgte ham, indtil den nåede Bjørnholms havegærde, hvor den sporløst forsvandt.

Da dette havde gentaget sig mange gange, berettede Andersen om det til herremanden, og denne foreslog, at han næste morgen i stedet for at gå til sit arbejde, skulle prøve at følge efter hunden.

Landarbejderen fulgte Sechers råd, og da hunden ville slutte sig til ham, blev han blot stående. Snart efter satte hunden i luntetrav over markerne, men den holdt hele tiden et tempo, så Andersen uden vanskelighed kunne følge den. Han så den ganske tydeligt, indtil den nåede en sandgrav, hvor den pludselig forsvandt. Andersen mærkede sig nøje stedet og gik derpå hjem for at hente gårdens folk. Nu blev sandgraven endevendt, og da man havde gravet en stund, stødte man på et lig, der åbenbart havde ligget på stedet længe. Det blev bragt til Tirstrup kirkegård, hvor det begravedes under en lille højtidelighed. Men siden har ingen på egnen set noget til den sorte hund.

Bjørnholm mellem Ebeltoft og Grenaa har grundmuret hovedfløj fra begyndelsen af 1800årene. I 1874-75 blev to sidefløje i bindingsværk omsat i grundmur.

Brændesten 6. (C3 på kortet)

Uro i dyssekammeret.

Ved siden af vejen mellem Dalbyovre og Tørslev ligger der en stendysse, som er kendt under navnet Brændesten. Dens overligger har afsløret kulinariske interesser, den vender sig nemlig hver gang, den lugter friskbagt brød. Nogle mener dog, at den kun reagerer på pandekager.

Det er naturligtvis en kæmpe, der har rejst denne dysse, og stene har trods alt været tunge for ham at bakse med. Han har klemt sådan til, at hans fingre har lavet aftryk flere steder.

Det er ikke vanskeligt at komme ind i kammeret, som foruden overliggeren består af fire store sten, og en nat, da en mand netop var ved dyssen, brød der et voldsomt uvejr løs, så han kravlede ind i kammeret, hvor han kunne være i tørvejr.

Brændestenen ved Dalbyovre.

Han mente, at det var lige så klogt at lægge sig til at sove og lukkede øjnene. Det varede dog kun nogle få minutter, så følte han det som om hele højen drejede rundt, og nogen dansede omkring ham. Han følte sig så ilde tilmode, at han valgte at blive gennemblødt fremfor at blive i dyssen så meget som et minut længere.

Buderupholm 7. (B2 på kortet)

Ladefogeden og damen med papillotterne.

Når man ser det idylliske Buderupholm, en af Danmarks smukkeste bindingsværksgårde, har man ondt ved at sætte den i forbindelse med drastiske sagn. Alligevel skal det forhen havde spøgt slemt på det himmerlandske herresæde, og en dyster udsløttelsesdom hænger over de lange, lave længer.

En af Buderupholms tidligere ejere gik igen og blev nedmanet et sted ikke langt fra gården. Hver julenat nærmer han sig et køketrin, og når han kommer så langt, at han kan røre muren, skal hu-

set brænde. Andre mener dog, at Buderupholm engang vil synke, fordi det er bygget på en vældgunge.

Buderupholms mest plagsomme spøgelse var en gammel ladefoged, der hed Bierby. I levende live var han en grove snydetamp, som toldede for hårdt af bøndernes skattekorn, når de undlod at give ham drikkepenge.

Efter sin død måtte Bierby fortsætte med sine snyderi-sysler for derigennem at sone forseelserne. Om aftenen kunne man se ham sidde på trappen, der fra forstuen ved kontoret fører op til loftet, og lidt senere forkyndte højlydt trampen i gulvet og bumpen med kar og tønder, at han var gået igang med at måle korn.

Til slut fik herskabet for meget af denne natlige støj, og ingen brød sig om at gå gennem forstuen, når genfærdet sad dér og gloede på dem. Man tilkaldte derfor en præst, som satte ladefogedens hvileløse ånd ned i en dal, der går mellem Buderup kirke og gården, og som kaldes Jacobs dal. På nedmaningsstedet gror der aldrig græs.

I det hele taget har det ofte været galt med fogederne og forvalterne på Buderupholm. Engang havde man således en forvalter som gik så hårdhændet tilværks, når han skulle inddrive bøndernes afgifter, at de tilsidst var ganske forarmede. I deres nød endes de da om at dræbe ham, og det skete på chausseen mellem Hobro og Aalborg, hvor de en aften lagde sig i baghold og overfaldt ham.

Det var dog ikke så ligetil at komme af med forvalteren. Hver nat vendte hans spøgelse tilbage til Buderupholm, hvor han huse-rede på det forfærdeligste. Forskellige præster tog uden held kampen op imod genfærdet, og først da flere præster en nat gik sammen om det ubehagelige arbejde, lykkedes det at sætte ham ned. Der blev drevet en svær egepæl igennem ham, og siden har aldrig nogen mærket til ham.

I den lange gang i østfløjen risikerer man at løbe på en hvid dame, som kommer gående med et lys i hånden og papillotter i håret. Det er genfærdet af en pige, som druknede sig, fordi hun var blevet besvangret af en karl, som svigtede hende. Et par dage før hun tog sit eget liv, stod hun og spejlede sig. Da sagde hun: »Ak, hvor vil det se græsseligt ud, når jeg er død og ligger sådan og smiler.«

Buderupholm ligger på den vestlige side af Lindenberg Å, som

Buderupholms lange bindingsværkshovedbygning med to sidefløje opførtes af Thøger Benzon i 1731. Mange sagn knytter sig til stedet.

ofte her kaldes Buderup Å. På østsiden, et lille stykke mod nord, ligger ruinerne af den store, gamle røverborg, Egholm, hvis ejere i gamle dage ganske terroriserede egnen. Det endte med, at dronning Margrethe overrumplede og erobrede borgen, hun lod den sløjfe, og dens ejere og besætning fik deres velfortjente straf. En del af stenene fra Egholm skal nu sidde i Buderupholms mure.

Fru Ida Cathrine Lassen, enke efter kancelliråd Niels Bjørn, ejede Buderupholm fra 1770 til 1816. Hun havde planer om et større byggeforetagende og lod i den forbindelse opføre et teglværk. Imidlertid blev teglbrænderen af en eller anden grund fornærmet på hende. Han svor, at han skulle bage en kage, som hun fik ondt ved at tygge, og derpå fyrede han op således, at både ovn og sten smeltede sammen til en masse, der ikke var til at hugge fra hinanden.

Buderupholm mellem Støvring og Skørping ved Lindenberg Å går tilbage til 1200årene. Den nuværende trefløjede bindingsværks hovedbygning er opført af Thøger Benzon i 1731 efter en brand.

Bælum 8. (C2 på kortet)

Poltergejsterne i Bælum.

I Bælum i Himmerland, som ellers er en stille og rolig by, havde man engang en meget uhyggelig affære, som satte sindene i oprør på hele egnen. Mange var af den formening, at det var Fanden selv, der hjemsøgte et hus.

Det hele koncentrerede sig om en dreng på 12-13 år, og fænomenerne optrådte kun, når han var til stede, men så gik det til gengæld også livligt til: Skåle og kander valsede rundt mellem hinanden på bordet, og der kravlede alskens kryb på stuens vægge, men hvis nogen ville røre ved det, var det der alligevel ikke. Drengen blev undertiden væltet ud af sengestedet, og sengehalmen dyngedes over ham. Ved en lejlighed havde en meget stærk mand taget en tung jernugle, som lå på kakkellovnen, og stødt den ned i en af ovnpladerne med en opfordring til den onde ånd om at gøre ligeså. Der lød da en serie brag inde fra ovnen, som skulle den sprænges i stumper og stykker.

Præsten fik den idé, at man burde tage drengen med op i kirken og bede for ham dér, men det hjalp ikke en smule, derimod demonstrerede knægten, at han var blevet synsk. Han kunne beskrive, hvordan sorte og røde skikkelser kom ud fra kirken og op fra gravene på kirkegården og forsvandt ud ad vejene. Han så også, at en kone stod og trak i klokkerebet, somom hun ville ringe med kirkeklokken, og inde i kirken kom tre piger hen til ham, den ene kyssede ham, den anden tog om ham, og den tredie satte sig på skødet af ham. Præsten havde nok fornemmelsen af, at der foregik et eller andet, men han kunne ikke se noget af det.

Man bragte drengen ned til en særlig klog præst i Randers, som skulle prøve at hjælpe ham, uden at han dog havde heldet med sig. Så fik præsten imidlertid en lys idé: Han spurgte drengen, om ikke han på et eller andet tidspunkt havde taget noget på kirkegården. Jo, det havde han da rigtignok. Da de var ved at grave ud deroppe

havde han samlet en del dødningeben og kranier og lagt over i deres lade. Der lå de endnu, og de blev båret op til Bælum kirkegård, hvor de gravedes ned. Efter den dag var alt atter fred og idyl i den lille by.

Clausholm 9. (C3 på kortet)

Man skyder ikke et spøgelse.

Der tales meget om spøgerierne på Clausholm, og mest kendt er nok fortællingen om de 22 trin, som bibliotekar Dumreicher oplevede omkring 1918, og hvorom han har berettet følgende: »Og når aftenen kom, og den sidste pibe blev røget på trappen foran hoveddøren, kunne det brede gårdsrum mellem de lange, grå fløje fyldes af skygger og skumringen på den særeste vis. Hver fulde time kom - just som lyden af klokkeslagene døde hen - en skikkelse frem fra fløjgavlen, standsede midt for og begyndte at synge. Det var vægteren, som troligt natten igennem sang de gamle vægtervers, mens flagermusene strøg forbi i dæmringslyset (skumringslyset). Under ekkoet af dem kunne man sove trygt. Og det gjorde jeg - indtil næstsidste nat. Henad halvét vækkede en knagende lyd mig. Og lidt efter hørte jeg fra Anna Sofies kabinet endnu en lyd, denne gang af tunge, langsomme skridt. I samme øjeblik var jeg klar over, at jeg måtte have glemt, hvad jeg havde lovet oldfruen, og ikke lukket yderdøren, så en eller anden vagabond nu var i færd med at søge natlogi. Med lyset i hånden listede jeg hen til den lille tapetdør. Stående ved den talte jeg 22 tydelige skridt. Nu måtte han være ved døren. Jeg rev den op - værelset var tomt. Men en af fløjdørene, som om aftenen faktisk havde været lukket fast i, havde åbnet sig på vid gab.«

Mere dramatisk er en skildring af, hvordan en af gårdens ejere engang ville afsløre skridtene, som påstås at blive gået af Frederik IV's dronning til venstre hånd, Anna Sophie Reventlow (d. 1743). Han satte sig en aften op i værelset, hvor spøgeriet skulle foregå, anbragte et bord ved siden af sin stol og lagde to ladte pistoler derpå. Tjeneren tog opstilling bag stolen.

Ved midnatstid begyndte skridtene ganske rigtigt. Godsejeren fik rakt pistolerne af tjeneren og råbte: »Holdt, eller jeg skyder«,

Clausholm med de mystiske skridt. Et kongeligt barok-slot i privat eje.

men skridtene fortsatte, og så trykkede han af.

To skud bragede gennem slottet, men da ekkoet var døet hen, hørtes de sidste af de 22 skridt. Siden har man vist ikke forsøgt sig med spøgelsesjagter på Clausholm.

Nu er det triste blot, at folk, som ved, hvad de taler om, siger, at det slet ikke er i dronningens kammer, skridtene lyder, men på trappegangen, og at det slet ikke er dronningen, men en ganske anden, der træder dem, og sådan noget er jo lidt trist at erfare.

Der er megen anden urolighed på Clausholm: Om natten hændes det, at der lyder vognrumlen i gården, og folk, som har synske evner, ved at fortælle, at det drejer sig om en karet med fire sorte heste for, ja, nogle påstår, at bæsterne mangler hoved. Også en løngang skal der være, men man kender hverken ende eller begyndelse på den.

Engang i begyndelsen af dette århundrede fandt man en kasse på loftet. Det viste sig, at den indeholdt nogle dokumenter, og

man bar den ned i stuen, hvor det var meningen, at dokumenterne skulle undersøges nærmere.

Bedst som man sad og gennemså kassens indhold, dukkede der en arm med en kniplingsmanchet ud af luften, greb et af dokumenterne og forsvandt med det. Papiret blev aldrig siden fundet.

Clausholm sydøst for Randers nævnes omkring 1350. I 1400-årene afbrændes den to gange. I slutningen af 1400-årene og i 1500-tallet opføres en borg, som i 1693-99 erstattes af tre af de nu stående fløje ved arkitekt Ernst Brandenburger. Ladegården er også fra denne tid. I 1722 rejses de to sydfløje for Frederik IV ved arkitekt J.D. Planitz, og slottet udsmykkes indvendig bl.a. med pragtfulde stuklofter. Siden 1800 har slægten v. Schilden, Berner Schilden Holsten og Berner ejet slottet. Det er tilgængeligt for publikum.

Demstrup 10. (C3 på kortet)

På Demstrup var der engang en herremand, som var meget streng overfor sine bønder, selv juleaften måtte de tærskes. Til straf for sine forseelser må herremanden nu gå igen; hver julenat kommer han trampende op i borggården i en stor, blakket studs lignelse, og samtidig høres der voldsom larm fra laden, somom der blev tærsket.

Demstrup nordøst for Randers kendes i begyndelsen af 1400-årene. I 1730-erne opførtes en trefløjet bindingsværkshovedbygning, som 1865 omsattes i grundmur.

Dronningborg 11. (C3 på kortet)

Bodil Steen's grumme levned.

Sagnet fortæller uhyre meget om Bodil Steens (d. 1716) som var husholderske for Peter v. Sprechelsen (d. 1706) på Dronningborg - mere end denne i grunden bund-uinteressante personage burde

kunne gøre krav på. Bodil Steens var et plumpt, ondsindet og stupidt kvindemenneske og besad en god del af de egenskaber, der er karakteristiske for bondeplagere. Peter v. Sprechelsen var et skvat, der ganske lod sig lede af sin lavsindede husholderske.

Korteligt skal her berettes om parret - især om hende: Hun begyndte efter sagnet som hønsepige på Dronningborg, men formedelst sin store skønhed og en sikkert ikke alt for sart moral kom hun snart således i yndest hos den ugifte herremand, at han ophøjede hende til husholderske og elskerinde. Gift blev de aldrig.

Der blev født nogle børn, som parret dog ikke fandt det ulejligheden værd at befatte sig videre med, hvorfor de små såsnart fødslen var overstået, blev ombragt og kastet for svinene. Et par gange havde Bodils mor den uhorste frækhed at troppe op på gården for at bede datteren, der nu sad i så gode kår, om lidt hjælp, hvad hun naturligvis også fik - men det var hjælp til hurtigst at komme afsted igen, den ene gang lod Bodil tjenestefolkene kaste den gamle på porten med en bemærkning om, at hun ikke brød sig om betlere på Dronningborg. Da moderen desuagtet endnu engang indfandt sig, blev hundene pudset på hende.

Overfor tjenestefolkene var Bodil Steens en sand plage: Hun ville altid have vand af et bestemt væld til sin te, eller hvad det nu var, hun drak. Vældet var et stykke fra gården, og hvis husholdersken fik mistanke om, at pigerne havde snydt og hentet vandet andetsteds, blev de tvunget til at stå ret op og ned og spille på et instrument i 24 timer uden at få hverken vådt eller tørt. Var Bodil Steens blevet rigtig træt af dem, førtes de op på loftet, hvor der stod en stor kiste. Medens husholdersken holdt låget, beordrede hun så den pågældende pige til at hente noget op fra kistens bund. Når staklen da bukkede sig ind over kisten, smækkede Bodil låget i, så det knækkede offerets hals.

Om dette sagn taler sandt, er ikke let at tage stilling til, men ret sikkert er det, at to piger fra gården døde på grund af Bodil Steens mishandlinger.

En lille dreng, som skulle til Randers med en kurv æbler for Bodil Steens, forså sig ved at spise et af æblerne; til hans ulykke opdagede Bodil det, og hun slog ham derfor ihjel i urtehaven. Urtegårdsmanden havde været vidne til denne forbrydelse, han fortalte derom til skytten, men mere kom der ikke ud af sagen, thi da den skulle retslig forfølges og urtegårdsmanden afhøres, døde han

pludselig. Man fandt ham liggende i haven svømmende i sit blod. Skytten gik fra sin forstand, og da der således ikke var nogen til at vidne, afsluttedes sagen uden, at der skete Bodil Steens og Peter v. Sprechelsen, der stod bag dødsfaldet og skyttens sindssygdom, noget. Siden kom Bodil imidlertid for skade at fornærme Frederik IV ved i drukkenskab at lade nogle nedsættende bemærkninger falde om ham og Anna Sophie Reventlow, og havde hendes forbrydelser ikke medført nogen straf, kom disse ord hende til gengæld dyrt at stå, hun forvistes til Bornholm, hvor hun døde.

Efter deres afgang fra jordelivet mødtes v. Sprechelsen og Bodil Steens påny, de skræmte folk fra vid og sans ved at komme rullende til Dronningborg i en sort karosse med fire heste for, og de optrådte ligeledes hver for sig, han red rundt på en hest og holdt sit hoved under armen, hun gik rundt både i og ved gården. Til sidst blev de begge efter en hård dyst manet ned af en præst, men dog skal denne ikke have fået helt has på Sprechelsen, som endnu undertiden viser sig på avlsgården i en gloende studs lignelse.

Langt mere kunne berettes om dette berygtede par, men for de mange vidtløftige retssagers vedkommende må det være historikernes opgave, og de omtalte sagn skulle vel i og for sig være tilstrækkeligt til at give et billede af, hvorledes egnens befolkning så på de to.

Dronningborg i udkanten af Randers var i 1200årene et franciskanerkloster med fire fløje. I 1544 ombyggedes klosteret til kongsgård og fik navnet Randersgaard, hvilket dog allerede i 1548 ændredes til Dronningborg. Den til anlægget knyttede kirke nedreves i 1698, og i 1721 jævnedes kongsgården med jorden. Den nu stående hovedbygning er fra 1907.

Ellidshøj 12. (B2 på kortet)

Musikalske elverfolk.

I Ellidshøj by i Himmerland ligger der en høj, som engang blev brugt til tingsted. I den holder forskelligt overnaturligt tøjleri til:

Således har absolut ædruelige folk berettet, at når de ved nattetide passerede højen, og det var klart måneskin, kunne det ske, at der kom en høne med kyllinger ud af siden på den. De gik og skrabede i jorden på en egen uhyggelig måde, hvorefter de atter forsvandt ind i højen.

Hønsene tilhører nok de ellefolk, der betragter højen som deres hjem, og som egentlig er kommet ganske godt ud af det med familierne på de nærmestliggende gårde. Hos en kone lånte de således bageredskaber, når de skulle bage. De gav et brød til tak, det smagte udmærket, og man tog ingen skade af at spise det.

Ellefolk går ud og ind, hvor det passer dem, hvilket de kan gøre, fordi almindelige mennesker sjældent kan se dem. Med konen, som lånte dem til bading, var det dog en anden sag. Hun var nemlig født en torsdag midnat, og så ser man mere end de fleste.

En dag, da hun og hendes mand sad ved middagsmaden, så hun, hvordan et optog af ellefolk passerede stuen og gik durk gennem spisebordet. Det lod sig opføre, fordi de ikke er synderligt tætte i konsistensen. Åbenbart har en af dem dog været mere solid end de øvrige, for han ramlede mod grøfdadet, så det væltede. Det så uhyre komisk ud, og konen kom til at le, så tårerne trillede ned ad hendes kinder.

Hendes mand, som var lidt opfarende af gemyt, så ikke en smule til elletoget og begreb derfor ej heller, hvad der egentlig var på færde, og da konen ikke turde fortælle ham det, blev han så ærgerlig, at han smak hende en kindhest så det sang.

Disse ellefolk skal iøvrigt være svært forlystelsessyge, hvad spillemænd Hellebjerg fra Aalborg kunne bevidne: Han havde været i Sønder Kongerslev sammen med sine børn. Han havde spillet til gilde, de sunget, og nu var de på hjemvejen, hvor de passerede Ellidshøj. Dér fik børnene øje på nogle løjerlige småfolk, som puslede ved højen. De viste faderen det, og han så dem også. Stille trak han sin klarinet frem og begyndte at spille for at se, hvad der ville ske.

Snart var et lystigt bal igang: Ellefolkene var svært fornøjede, og Hellebjerg måtte spille længe for dem. Da han omsider blev træt, holdt inde og begav sig afsted mod Aalborg, fulgte ellefolkene ham og børnene næsten helt til byen, men om de ellers betalte noget for spilleriet, vides ikke. Man har ved udgravning i højen fundet et dyssekammer med en stor overligger.

Ersted

13. (B2 på kortet)

Da Joens jæger vaskede sig.

Ved Ersted ned mod Lindenberg Å i brynet af Torstedlund Skov i Himmerland går der ellekvinder, og dem er Joens jæger altid på jagt efter.

En nat kom et par af ellekvinderne løbende ned mod åen, som om de følte sig forfulgt af nogen, og en bonde, som just færdedes på natlig sti, hørte en af dem sige: »Nu kommer Joens jæger nok og tager os!« »Nej, det har ingen nød«, svarede den anden, »han fanger os aldrig, for han er ikke ren, han er fnattet!«

Med denne sælsomme betragtning forsvandt de to, men et øjeblik efter lød der hestetramp, og en jæger kom ridende. Da han fik øje på bonden, holdt han sin hest an og spurgte, om manden vel havde set et par ellekvinder løbe der forbi.

Det havde bonden, men han svarede, at Joens jæger næppe fik meget ud af jagten, for kvinderne havde sagt, at han var fnattet.

»Jeg skal vise dem, at jeg ikke er fnattet«, råbte Joens jæger opbragt, svang sig af hesten og kastede sit vand i sin jægerhat, hvorpå han vaskede sig med det. Så red han videre i den retning, som bonden angav, og lidt efter hørtes der skrig. Så dukkede Joens jæger atter op, og foran sig på hesten havde han de to ellekvinder hængende døde og bundet sammen ved håret.

Med forskellige variationer fortælles dette sagn fra snart sagt hele Danmark, jægeren har forskellige navne, »Joens jæger« er kun en af betegnelserne, der er både Wojens jæger, Grønjæger, jøden Upsal, kong Voldermand og adskillige andre.

I disse kvindesagstider kan det vel være af nogen interesse at konstatere, at der synes at være en vis religiøs dybde i dette vandsagn. Ellekvinderne symboliserer nemlig efter alt at dømme en gammel matriarkalsk religion, medens jægeren står for den senere patriarkalske. Han er til at begynde med betragtet som uren og kan følgelig ikke få magt over kvinderne, først da han renses ved sig selv, får han den fornødne magt. Han bruger den til at knuse den oprindelige matriarkalske religion. Bonden spiller den lidt flatterende rolle som menigheden, der forråder sin gamle tro.

Estruplund 14. (C3 på kortet)

Der går altid noget »skidteri« om natten bag kirkegården ved Estruplund, og på gården glammer hundene ofte og er urolige efter mørkets frembrud.

Estruplund ligger øst for Randers fjords ydre løb ikke langt fra Kattegat, den nævnes i 1609. Den nuværende hovedbygning er fra 1863.

Farsø kirke, hvis præst holdt sjælene borte fra helvede og som Fanden derfor ville have.

Farsø og Rotholmene 15. (A2 på kortet)

Præsten, Fanden og nogle små øer.

I Risgårde Bredning i Limfjorden ligger et par småholme ved navn Rotholmene. Lidt længere nede, ved Hvalpsund, går der en tange,

som kaldes Sundsøre ud i vandet fra Salling-siden. Denne tange er begyndelsen til en dæmning, og om den er at fortælle:

En sen lørdag aften for mange år siden sad sognepræsten i Farsø i Himmerland i sit studérkammer og skrev på prædikenen, som han skulle holde næste morgen i kirken. Han var sent på det, og da det bankede på døren, sagde han blot: »Kom ind!« uden at se op.

Han hørte døren åbnes og lukkes. Nogen haltede ind i stuen og blev stående foran skrivebordet. Præsten pegede - stadig uden at se op - mod en stol henne ved væggen og betydede herved gæsten, at han kunne sætte sig der. Han troede naturligvis, at det var et af hans sognebørn, som på en eller anden måde behøvede assistance.

Da han imidlertid lidt efter så op, bemærkede han til sin rædsel, at manden havde hestehov på det ene ben, gnistrende sort fip-skæg, spidse øren og gloende øjne. - Det var såmænd den onde selv.

Præsten spurgte Fanden, hvad han kunne hjælpe ham med, det var han nødt til, for i sin travlhed havde han glemt at sige: »Kom ind i Jesu navn,« da det bankede på døren. Derfor havde han nu ingen magt over djævelen.

Fanden beklagede sig over, at der aldrig kom nogen sjæle fra Farsø sogn til helvede, han mente, at det skyldtes præstens opbyggelige prædikener og forbilledlige levevis. Han forlangte nu, at præsten skulle skaffe ham nogle sjæle og stillede da også i udsigt, at det ikke skulle skorte på en lille erkendtlighed, hvis tilgangen blev rigelig.

Det kunne den Guds mand naturligvis på ingen måde gå ind for. Han sagde, at han kun havde én sjæl at disponere over, nemlig sin egen. Den kunne Fanden for den sags skyld også godt få, men han mente nu, det var rimeligst, at man lod sagen komme an på et væddemål. Det var Fanden, som er en frygtelig spillefugl, straks med på, og de væddede da om, hvorvidt Fanden kunne bygge en dæmning over Hvalpsund, medens præsten næste dag stod på prædikestolen. Kunne han det, skulle han have præstens sjæl, i modsat fald havde han kønt at pakke sig til sin svovlpøl.

»Top«, sagde Fanden, og så humpede han af efterladende en ram lugt af hestepærer og svovl.

Desværre må det siges, at præsten snød. Han stillede uret frem og mødte i kirken klokken halvti i stedet for ti, og begyndte at

prædike. Sognefolkene blev noget forbavset, da de indfandt sig og hørte, at pastoren allerede var et godt stykke inde i udredningen af skriftens ord, men de trøstede sig med, at deres ure åbenbart var gået for sagte.

Fanden derimod var punktligheden selv. På slaget ti begyndte han at hælde jord i Hvalpsund fra Salling-siden, og det gik stærkt. Snart var han næsten midt ude i sundet med en odde. Præsten blev hed om ørerne, og han begyndte at tale som kæp i hjul, så menigheden ikke fattede et levende muk af, hvad han egentlig sagde. Fra prædikestolen kunne han se, at fanden kom kørende forbi kirken med nogle vældige vognlæs, og tilsidst skønnede han nok, at nu blev sundet fyldt. Han skyndte sig at sige »amen!« hvorpå han styrtede ud af kirken. »Færdig!« råbte han efter Fanden, som drejede hovedet og så efter ham. Ærgerlig kørte han ned til Limfjorden, tog vognen og rystede dens indhold ud i vandet. Der dannedes ved den lejlighed nogle småpolde, og da de dels kom af noget skidt og dels var tæt befolkede med vandrotter, fik de navnet »Rotholmene«. De ligger der endnu, og det samme gør den halve dæmning. Til gengæld blev Fanden snydt for præstens sjæl, og det ærgrede ham svært. Om han så siden har fået kompensation for sjælemangelen fra Farsø sogn skal være usagt.

Favrskov 16. (C3 på kortet)

»Rødedans«.

På en gård ved Lyngaa kirke boede en kone, som kaldtes »Rødedans«; hun var slem til at stjæle og var især ude efter sæden på nabogårdenes marker. I høsttiden sneg hun sig om natten over til herregården Favrskovs agre, hvor hun stjal korn i læssevis og kørte det hjem.

Til sidst mente ladefogeden, at der måtte sættes en stopper for disse idelige tyverier og holdt derfor vagt ved de modne kornmarker. Rødedans lod sig dog ikke standse, hun tog sine tre voksne sønner med, og sammen overfaldt de fogeden, som blev dræbt.

Da liget blev fundet, rettedes mistanken straks mod Rødedans, men det var ikke muligt at drive nogen tilståelse ud af hende. Til slut førtes hun ind i Lyngaa kirkes våbenhus, hvor liget var lagt til

skue, og da hun stod ved kisten, sprang der tre dråber blod fra dets næse op i hendes ansigt. Dette blev anset for tilstrækkeligt bevis: Rødedans blev henrettet og begravet i et trebundet markskel; en pæl rammes ned over hende, hvilket dog ikke har forhindret hende i at gå igen både på Favrskov og i marken, hvor hun og sønnerne ombragte fogeden.

I et andet sagn gøres Rødedans til en adelsfrue, som boede på gården Helstrup, der engang var herregård. Her var det ikke en ladefoged, men herremanden selv, hun dræbte, efter først at have stukket præsten i Lyngaa kirke ned, fordi han kom for silde til prædiken. Hun begravede herremandens lig i en eng, men en tyr vrådede det atter op, og hun måtte undgælde for mordet.

Under Favrskov var der forhen mange fangehuller; de blev siden lavet om til køkken, folkestue og kamre for tjenestefolkene, men ingen kunne holde ud at være der om natten, fordi der gik spøgeri. Der lød trin på gangene og raslen som af en silkekjole, og i folkestuen løftedes der på kander og krus, som derpå atter sattes hårdt ned i bordet.

I den såkaldte »Røde Eng« spøjte en ladefoged ved navn Nielsen, og det gjorde han, fordi han engang falskelig havde svoret, at engen hørte ind under Favrskov. På den måde var bemeldte stykke land blevet lagt til godset, mens det i virkeligheden hørte til Vinterslev.

Det var præsten, hr. Mikkell Lerche, der skulle sætte genfærdet ned, og han mødte det med ordene:

- »Hvem er det, som her går?«

- »Det er Nielsen«, lød svaret.

- »Han er jo død for mange år siden«, sagde præsten, »hvorfor hviler han ej med fred i sin grav?«

Nu gik genfærdet til bekendelse, præsten foranledigede, at der blev rådet bod på uretten, og dermed hørte spøgeriet op.

Favrskov ved Hadsten hørte i 1277 under Aarhus domkapitel, den blev dog først hovedgård i 1585 og fik da et stenhus. I årene 1736-50 opførtes den nuværende hovedbygning.

Fovlum kirke med hr. Mads, som ikke var hr. Mads og en skotøjsæske med et barnelig.

Fovlum Kirke 17. (A2 på kortet)

Skotøjsæsken.

Under Lerkenfeldt er omtalt præsten hr. Mads, hvis jordiske rester blev stedt til hvile i Fovlum kirke, efter at han var blevet hals-hugget. Men der kendes tillige en anden, højst mærkværdig historie om kirken, og den har på sælsom vis knytning til hr. Mads:

En dag i anden halvdel af forrige århundrede kørte en fornem vogn op foran graverens hus i Fovlum, og en nydelig, velklædt herre steg af, bankede på graverens dør og spurgte, om han ikke måtte låne nøglen til kirken, som han meget gerne ville se.

Det var der intet i vejen for, så manden fik nøglen, kørte videre hen til kirkegårdslågen og steg påny af ledsaget af en ung dame, som bar på et eller andet. Graveren så efter dem. Det var ikke hverdagskost at se så velstående folk dér på egnen.

De blev i kirken lidt, så kom manden tilbage og afleverede nøg-

len med tak for lån, hvorpå de kørte deres vej.

Et par dage efter skulle præsten tømme kirkebøssen, og graveren, som gik og rumsterede i kirken, hørte, at han kom med et overrasket udbrud.

- »Nej nu skal De ellers bare se,« udbrød pastoren. »Det er dog aldrig før overgået mig i min tid som præst. Tænk, der ligger en guldtyvekroner i kirkebøssen. Hvem i alverden kan dog have lagt den der? Det kan umuligt være nogen fra sognet«.

Da kom graveren i tanke om parret, der ville se kirken, og han fortalte præsten om det passerede. De stod nær stedet, hvor kisterne med hr. Mads og en anden person havde deres plads, og pludselig kommer graveren til at se hen på kisterne.

- »Jamen hør, hvad er nu det for noget?« Siger han forbavset. »Hvad er det dog, der står på den ene af kisterne?« De to går derhen. Der står en skotøjsæske på kistelåget. De løfter på den, den er tung. De åbner den, og i den finder de liget af et barn.

Graveren var nu helt på det rene med, at det var det fornemme par, der havde anbragt æsken med liget på kisten. Det var utvivlsomt den, hun bar på, da de to gik ind i kirken. Man havde hermed også fået forklaringen på guldtyvekronen i kirkebøssen, men sagen blev aldrig opklaret, for det var ikke muligt at finde frem til de to besøgende.

Barnet blev begravet på kirkegården, og det samme blev iøvrigt de to store kister. Man havde ikke lyst til at have den slags stående i kirken mere. Ved samme lejlighed opklaredes det forresten, at det slet ikke var hr. Mads, der var bisat i Fovlum kirke, men et par andre gode præstefolk. Det vil sige: Hr. Mads er der måske nok et sted, man ved blot ikke hvor.

Den tårnløse Fovlum kirke er romansk og opført af vel tilhuggede granitkvadre på en rigt profileret sokkel. Dens romanske dele er skib, kor og apsis. Hertil kommer ved nordsiden et våbenhus opført i 1879.

Frejlev 18. (B1 på kortet)

Molles grav.

Syd for Frejlev ved Aalborg findes der en stor hulning i jorden, og

der ligger kong Molle eller Mule begravet, hvorfor den har fået navnet Molles grav.

Samme Molle var en af de småkonger, der regerede herhjemme i oldtiden, og han skal have været en gæv kriger. Han faldt under et vældigt slag, og hovedparten af hans hær med ham. Blodet fra de faldne løb som en strøm gennem en dal, der går fra Drastrup til Skalborg og ud i Aalborg Å.

I denne dal og ved Molles grav har man siden ofte mærket til spøgeri. Når det er imod vejrskifte høres råb, skrig og våbengny, og enkelte har set tågede skikkelser kæmpe mod hverandre.

Frisenvold 19. (B3 på kortet)

Vorherre tager, jeg giver.

Det siges, at en af Hardenberg'erne, som ejede Frisenvold i anden halvdel af 1700tallet, skulle have gået igen på gården og være manet ned i pølen, men da ingen af denne slægt havde forbindelse med gården, da de døde, må der være tale om en forveksling med en anden ejer.

Dengang kvægsygen hærgede, døde hele besætningen på Frisenvold. Herremanden sagde blot: »Er Vorherre mand for at tage besætningen, er jeg mand for at sætte den ind igen.« Han købte så en ny besætning, men da den også døde, måtte han opgive at kappes yderligere med Vorherre.

Frisenvold syd for Randers hed i begyndelsen af 1300årene Tordrup og var dengang et slot. Det nedreves ca. 1550. Det menes, at den nuværende smukke bindingsværkshovedbygning er fra begyndelsen af forrige århundrede, men den kan udmærket gå tilbage til 1700årene.

Fussingø 20. (B3 på kortet)

Et forbandet slot.

I dag er Fussingø en net, enkel klassicistisk bygning. Indtil slut-

ningen af det 18. århundrede stod der omkring en halv kilometer sydøst herfor en prægtig ridderborg med tårn og tinde, men den daværende ejer, greve Christian Ludvig Scheel v. Plessen lod den uden videre rive ned og erstatte med det nuværende hus.

Selv i hine tider, hvor der ikke netop hægdes om bygningsmindesmærker fra gotik og renæssance, og herremændene byggede om af karsken bælg, vakte det opsigt, at en så herlig borg med tre (sagnet nævner fire) tårne, forsvandt. At den måske var for beko-stelig at vedligeholde og befundet ubekvem at bebo, faldt åbenbart ingen ind. Egnens befolkning kreerede derfor et sagn om sagen, hvori fordærlige overnaturlige magter konstituerede sig med en fuldt så skadelig københavnsk arkitekt:

Engang kom en ful kælling til Fussingø for at betle, men da hun fandt, at man ydede for karrigt til hende, vendte hun sig, da hun forlod borgen, rystede truende næven mod den og bandede på, at den medsamts dens halvø skulle synke i søen en højhellig julekvæld.

Med hin skæbnesvangre prognose hængende over hovedet, følte greven sig aldrig mere tryk på Fussingø, og da det ene tårn slog en revne, skikkede han bud efter københavnerarkitekten. Denne, som var en ærkeskælm, ville gerne sikre sig et stort arbejde; han udmalede borgens miserable tilstand i de grelleste farver og tilrådede greven ufortøvet at lade den nedrive og bygge sig et mere sikkert domicil, hvad der beklageligvis også blev tilfældet.

På avlsgården var der ofte rumleri, og i en bestemt port måtte der aldrig stå noget om natten, thi gennem den havde en af de længst hensovne Skeel'er sin fart med heste, vogn og galpende hunde.

Fussingø ved Fussingsø vest for Randers nævnes i 1425 og hed da Gjendrup. I 1555 opførtes en herreborg med to hjørnetårne og trappetårn, den demoleredes i 1790 ved arkitekt A. Kruuse. Nedrivningen var ganske unødvendig, og Kruuse berøvede derved Jylland et af dets væsentligste arkitektoniske mindesmærker. Han opførte den nye hovedbygning.

...Hun rystede truende næven mod Fussingø og bandede på, at den medsamts dens halvø skulle synke i søen en højhellig julekvæld...

Fævejle 21. (D3 på kortet)

Den talende benrad.

På Fævejle var engang en herremand, som var ualmindelig rå og brutal overfor sine omgivelser. Da hans hustru lå i barselsseng, red han med sin hest ind i sovekammeret og lod den trampe både hende og barnet ihjel. (Det skal understreges, at der udover sagnet ikke kendes til nogen sådan affære fra Fævejle).

Da herremanden døde, blev han bisat i Lyngby kirke, men hver nat spøjte han på gården, han lavede undertiden voldsomt spektakel og opskræmte både dyr og mennesker.

En skønne dag blev låget til hans kiste opbrudt af nogle drenge, de fandt hans velbevarede, indtørrede lig, som de tog med ud på deres legeplads, hvor de kastede til måls efter det en tid, inden de atter lagde det på plads i kisten.

Ved et gilde på præstegården faldt talen på herremandens benrad, og nogle kålhøgne personer hentede den for at dupere de andre, men da fik benraden pludselig mæle og kunne bevæge sig, hvad der chokerede et par af vovehalsene så meget, at de døde deraf. Samme dag indemuredes benraden i hvælvingen under kirken og har vist ikke siden teet sig så lebendigt, at det har forvoldt nogen mén.

Fævejle, som ligger vest for Grenaa, nævnes ca. 1400. Dens nuværende hovedbygning er fra 1875.

Følle 22. (C4 på kortet)

De falske vidner.

På Følle mark nær Kalø vig er der en høj med en stensætning på 7 store sten. Sagnet fortæller, at højen oprindeligt var et tingsted, hvor man engang skulle have afgjort en sag af den allerstørste betydning. Der var syv vidner - sandemænd - og de var af den ene part underkøbt til at vidne falsk.

Dommeren havde nok på fornemmelsen, at der var noget galt med vidnesbyrdene, men de syvs ordfører - en gudsforgåen rad -

Sådan går det dem, der sværger falsk, de bliver til lutter kampesten. Skrædderens falske vidner er sikkert identisk med denne stensætning.

tilbød uden at blinke, at de ville sværge på sandheden af deres ord, og han ønskede, at de alle måtte forvandles til sten, hvis de løj.

Dommeren tog dem på ordet. Han lod dem sværge, og i samme nu, de havde aflagt eden, blev de til sten. Der må de så stå til evig tid som straf for deres forbrydelse.

Gammel Estrup 23. (C3 på kortet) (Farvefoto overfor side 80)

De kostelige Skeel'er.

Hvor landevejen mellem Randers og Grenaa slår et knæk inden man når til byen Auning ligger ved foden af en stejl bakke - Helligbjerget - ved en blinkende å Brock'ernes og Skeel'ernes magnifike slot, Gammel Estrup.

En herlig sommermorgen gik rigens marsk, Jørgen Skeel (d. 1631), sig en tur på Gammel Estrups marker. Lærken slog sine triller over hans hoved, og svalerne voltigerede kvidrende rundt i den kølige luft efter fluer og myg. Duggen hang tindrende på spidsen af bøjede strå.

Da brødes morgenens ro pludselig af en grufuld larm og skælden. Bag et stengærde foregik der noget voldsomt, og marsken listede nærmere for at se, hvad det vel kunne være. To underjordiske var kommet i vild kamp, og det var tydeligt, at den ene var i overhængende fare for at blive dræbt af den anden.

Som sand adelsmand greb rigsmarsken straks ind til den svages fordel. Han trak sit sværd af balgen og gik med krigsøvet hånd løs på den overmægtige, der snart måtte erkende et forsmædeligt nederlag og kun reddede pelsen ved en jordvindende retræte. Men han vidste nok at hævne sig, trolden, thi da han var kommet uden for rækkevidde, råbte han med skinger røst efter Skeel - »Sent skal der i din æt leve sønner fler end én, og når det sker, er de Skeel'ers højheds dage talte!«

Den anden trold, som fandt, at han burde mildne den onde skæbne, skyndte sig at tilføje: - »Dog skal der aldrig fattes sønner, og Skeel'ernes æt vil blive den mægtigste i Danmark!«

Begge troldenes forudsigelser gik i opfyldelse: Skeel'ernes rigdom, forfinelse og kultur blev aldrig overgået af nogen dansk slægt, men da der ved Jørgen Scheel fødtes flere levedygtige sønner (han døde 1825) var det sket med herligheden, og det kom til den største fallit, som Danmark havde oplevet. Sagnene herom er behandlet under Ulstrup, som blev det centrale punkt i den sørgelige affære.

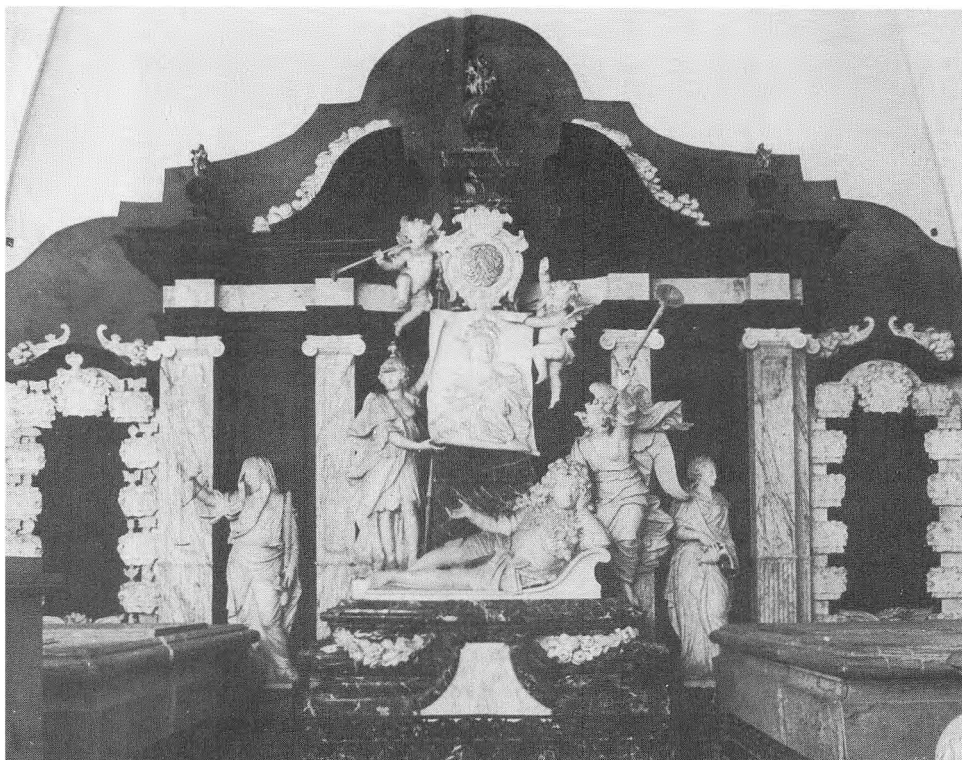
Rigsmarskens søn, Christen Skeel (d. 1688) kaldet den Rige, var grandseigneur; det var bl.a. om ham, sagnet gik, at han kunne ride fra Grenaa til Viborg på egen jord - en strækning på vel de 100 kilometer. Det fortælles, at han lod sin gang beslå med guldsko, der sad så løst, at de let kunne tabes, og folk, som fandt dem, måtte undre sig over hans vælde. Skeel var alkymist og havde værksted i kælderen under det søndre tårn; nogle af hans remedier står der såmænd endnu. Det er iøvrigt den almindelige opfattelse, at han fandt ud af at gøre alt det guld, han gad, hvad der jo i nogen grad tager glansen af hans ødslen med hestesko.

I Skeel'ernes store kapel i Auning kirke findes den berømte Antwerpen-billedhugger Thomas Quellinus' pragtfulde epitafium over kammerjunker Jørgen Skeel (d. 1695). Hans kun 17årige enke, Benedicte Margrethe Brockdorff (d. 1739) lod det udføre, og en ganske ejendommelig historie er knyttet dertil.

Benedicte var - sin ungdom tiltrods - en overmåde påholdende

Bag vinduerne på første sal på Gammel Estrup ses stundom et flakkende lys ved nattetide, selvom ingen levende mennesker er derinde.

Thomas Quellinus pragtfulde epitafium over Jørgen Skeel i Auning Kirke. Over den trætte, liggende mand ses hans kone, Benedicte Margrethe Brockdorff, som var så grusomt påholdende.

og bjergsom dame, og selv om der på forhånd var aftalt en pris for epitafiet, ville hun, da det var opsat, kun rykke ud med det halve. Herover blev mester Thomas så rasende, at han gik op i kappellet, hvor han knækkede hjelmtegnene af alle hendes anevåben og sleb skjoldene blanke, medens han lod afdødes våbener stå urørte.

Benedicte Brockdorff blev senere gift med greve Christian Ditlev Reventlow til Krenkerup på Lolland, men hun omfattede stadig Gammel Estrup med stor interesse og forøgede dets tilliggender væsentligt - vist også med jorder, som strengt taget ikke til-

kom hende. Efter sin død har hun fået en del at rive i: På Krenkerup går hun igen som den berygtede »nøglefrue«, og på Gammel Estrup kommer hun anstigende i en karet med ikke mindre end seks heste for. Mange har hørt hendes karosse rulle gennem porten.

Den elskværdige overstaldmester greve Jørgen Scheel var nok Danmarks eleganteste rococokavaler, han havde - som de fleste Scheel'er - det bedste lov blandt bønderne, human, imødekommende og overmåde large, som han var. Hans store interesse for hesteavl medførte, at Djursland var det sted i Danmark, hvor de bedste heste fandtes.

Scheel's mest iøjnefaldende svaghed var hans usandsynlige forfængelighed, og han berigede landet med en betragtelig mængde portrætter af sig selv; billeder som for det meste er gjort af de ypperste kontrafejere. Vel landets prægtigste portræt overhovedet forestiller ham, det er malt af den franske hofportrættør Jean Marc Nattier i 1738, og viser den da kun 19årige herre iført et kyras med panterkindsslag.

Men denne selvbehagelighed blev, efter at hans jordiske tilværelse var afsluttet i 1786, så strengt bedømt af de himmelske magter, at han blev sat til at gå igen; dog indrømmede man ham ret til også som gespenst at optræde med maner; han kommer kørende i en karet med fire hovedløse hingste for, og bag vognen lunter en sort hund med en hvid ring om halsen - det skal være en præst, som i denne skikkelse må gøre afbigt for nogle synder.

Overstaldmesterens mor var født Augusta v. Winterfeld (d. 1740). Hun var en meget nøjeregnende dame og tillod sig endog at spinde en juleaften. Hver nat, når slottets øvrige beboere sov, vandrede hun til sølvkammeret, hvor alle tingene blev eftergået, så hun kunne være vis på, at der ikke havde været langfingre på spil.

Netop juleaften viser hendes genfærd sig, det går til sølvkammeret, og tjenestefolk, som var for flittige, har det kyst til uvirksomhed ved at holde en blodig hånd op foran dem og sige:

»Se her, hvad jeg har vundet,
fordi jeg en juleaften har spundet!«

Verserytmen halter, men spøgelse har aldrig været gode til poesi.

En juleaften omkring århundredeskiftet, da Gammel Estrup endnu var i slægten Scheel's besiddelse, gav den afdøde grevinde

anledning til en sælsom oplevelse: En ung lærerinde, som underviste lensgrevens børn, var på vej op ad trappen for at hente noget i en stue på anden sal. Hun så da en dame i en mærkelig gammeldags dragt komme gående, hørte hendes taftkjole rasle og gik til side for, at hun kunne komme forbi. Damen gengældte hendes høflighed med et smil og et let nik. Siden fortalte hun lensgreveparret om sit mærkværdige møde, hvorefter lensgreven smilende pegede op på Balthazar Denners portræt af Augusta v. Winterfeld og spurgte: - »Det var vel ikke tilfældigvis hende der?« - »Jo, netop, præcis sådan så hun ud,« svarede lærerinden, »men hun er jo død for mange år siden«.

I dag er Gammel Estrup herregårdsmuseum, men de forne ejeres genfærd er her stadig, ja, en mand, som plejer at være troværdigheden selv, hævder bestemt at have mødt den astrale part af hofjægermester Valdemar Uttental (d. 1951), der i 1930 skænkede slottet til museum. Man ved også nok lidt om, hvorfor han har vist sig, det kunne meget vel skyldes, at en del af de kunstgenstande fra Skeel'ernes gamle gård, som nu står på hans anden ejendom, Løvenholm, efter hans ønske skulle være vendt hjem til Gammel Estrup, hvad han imidlertid ikke nåede at få indføjet i sit testamente.

I riddersalen er der ofte konstateret puslerier, og portner Hans Jensen berettede i sin tid til mig derom:

- »Jeg havde en aften været ovre på alvsgården og var på vej hjem til hovedbygningen, hvor jeg har en lejlighed i den ene fløjs stueetage. Museumsinspektøren var på rejse, så jeg var ene på skansen. Alle slottets gardiner var rullet for, som de altid er det om natten, og da jeg kastede et blik op mod riddersalens vinduer, så jeg tydeligt silhouetten af en person, der kom gående med et lys i hånden. Det stod mig klart, at vi måtte have låst en turist inde, da vi lukkede, og jeg ilede op for at befri ham, men slottet var ganske tomt, der var ikke en levende sjæl at finde.

Også med tårnuret er der en del mystik: Om aftenen trækker jeg det op og slår i den forbindelse en pal fra, men når oprækningen er tilendebragt, trykkes den atter til, for ellers risikerer man, at uret løber ud, så tiden står stille på slottet. Palen går ualmindelig stramt, og der skal bruges kræfter til at rokke den, men nogen må virkelig ønske at stoppe tiden, thi hver morgen, når jeg ser til uret,

er den slået fra. Det skal forresten være begyndt, da Scheel'erne forlod Gammel Estrup!«

Fhv. museumsinspektør Andreas Bjerre har ligeledes fortalt om lidt af den mystik, der omsvæver det gamle slot: »En aften stod jeg i stuen over porthvælvingen. Jeg havde bedt min søn gå op oven på og sætte nogle reservestole på plads, og jeg hørte nu, hvordan han morede sig med at hoppe op på dem og springe ned, trække dem hen over gulvet og endda hamre dem hårdt i gulvet.

Jeg blev naturligvis særdeles opbragt over den måde, han behandlede de gamle sager på og var helt bange for, at noget af det fine stukloft skulle falde ned. Derfor skyndte jeg mig at løbe op for at standse ham. Jeg åbnede døren. Stuen var tom, og jeg så kun et ferniseret støvet gulv. Bagefter viste det sig, at min søn var gået i bad, han havde overhovedet ikke været i rummet.

Det er ikke altid lige behageligt at gå gennem den store bygning efter mørkets frembrud. Jeg er ellers alt andet end mørkeræd, men jeg har ofte den fornemmelse, at nogen iagttager mig, ja, jeg skal indrømme, at det en aften gik mig sådan på, at jeg tændte nødbelysningen. I det samme var fornemmelsen væk, men da lyset atter slukkedes, kom den igen.

En nat spadserede jeg igennem riddersalen, netop som klokken slog tolv, og jeg gjorde da det lidt letsindige, at jeg påkaldte slottets bygherre, Esge Brock, lidt i kádhed sagde jeg: »Så, Esge Brock, nu er det din tid til at herske på slottet!« I det samme susede det forbi mit øre, og jeg skal vedgå, at jeg blev så forskrækket, at jeg gik i knæ. Jeg kunne mærke det flere dage efter. Det var en flagermus, men da jeg senere engang fortalte om oplevelsen til en dame, der forhen havde haft sin gang på slottet, sagde hun: »Det var Esge Brock! Gud og hvermand ved jo da, at han går igen i en flagermus' skikkelse!«

Der er mange mysterier på Gammel Estrup: I et værelse på anden sal er der en blodplet, som ikke kan vaskes af. Det er sikkert og vist, thi man har prøvet det så ofte - også i de seneste år. Ifølge sagnet har to grever engang skåret halsen over på hinanden herinde under kamp. Hvordan man så under slige omstændigheder vil være i stand til samtidig at kappe hverandres halse, er et problem, som overleveringen fornuftigt er gået uden om. Der er nok mere hold i en anden version gående ud på, at en greve, som døde meget pludseligt, tog sig af dage derinde.

I hovmestergangen er en komtesse indemuret i væggen, fordi hun havde stået i forhold til en hund, og i kælderens vandrer en hovedløs mand rundt ved nattetide. I komtessegangen er der ofte hørt suk og klage som af en kvinde i dybeste nød.

Også en grumme stor skat findes på Gammel Estrup. Den skal være gemt et sted i fontinekammeret, og derinde sidder undertiden et par herrer og bladrer i papirer. Skatten skal dog ikke findes, førend Gammel Estrup en nytårsnat synker i grus. Den opda- ges da i resterne af murværket, og der er penge nok til slottets genrejsning.

I 1340 kaldtes Gammel Estrup *Essendrup*, og der stod en borg, som ødelagdes i 1359. I 1441 blev Lave Brock eneejer af gården, og omkring 1500 opførtes vestfløjen. Lidt senere rejstes sydfløjen. I 1587 overtog Esge Brock gården, som nu fik navnet Gammel Estrup. I årene 1610-25 udførtes omfattende om- og tilbygninger. I 1625 gik Gammel Estrup over til Jørgen Skeel, gift med Esge Brock's datter. Han fornyede sydfløjen og opførte trappe- og hjørnetårne. I 1749-51 rejstes nordvestre trappetårn, og nordfløjen fornyedes ligesom orangerierne i parken opførtes. I 1874 genopførtes ladegården efter en brand. Slottet er nu herregårds- museum, avlsgården landbrugsmuseum.

Gammel Ryomgaard 24. (D3 på kortet)

Mord på en herremand.

I 1753 var Jørgen Fogh-Wilster blevet ejer af Gammel Ryomgaard. Han giftede sig med Anne Marie Galthen, men det var synd at sige, at ægteskabet var lykkeligt; der bestod en intim forbindelse mellem fru og herremanden på Vedø, Palle Kragh v. Hoff (d. 1798). Fogh-Wilster, som led noget af svækkede nerver, blev efterhånden de to til besvær, derfor indespærrede de ham i et af Ryomgaards tårne under påskud af, at han var gal. Her sad han i nogen tid, så lykkedes det Vedø-manden at overtale sin tyske tjener til at ombringe den anden, hvilket blev gjort på den måde, at Fogh-Wilster skubbedes ud af vinduet, for at det skulle se ud som om han selv havde styrtet sig i døden.

Gammel Ryomgaard med resterne af et hjørnetårn, der siden er blevet til altan. Det var ikke lykke, der fulgte stedets ejere.

Den ulykkelige døde dog ikke straks, og inden han opgav ånden, udråbte han en forbandelse over tjeneren samt mordets egentlige anstiftere.

Det gik da også alle de implicerede og deres efterfølgere ilde. Det forbryderiske par giftede sig, men fik ingen børn, og gården gik efter deres død ved auktion til Palle Kragh v. Hoff's brodersøn, Henrik Muhle v. Hoff, der foruden denne gård besad adskillige andre. Muhle v. Hoff viste sig at være en vidtløftig karakter samt godsslagter af rang, det lykkedes ham at ødelægge alt, hvad han fik fingre i - herunder det store Ryomgaard gods, men heldet fulgte ikke hans projekter, og han døde som en forarmet mand i Viborg, 1817. Medens han stod på sin højde, badede hans kone hver dag i komælk for at bevare sin skære teint, og der gik ry af hendes vældige smyksesamling.

En nat listede nissen fra Vedø over til Ryomgaard, hvor han stjal en bunke kreaturfoder. På vejen tilbage blev han træt og satte sig på en stor sten ved vejen mellem Nimtofte og Koed. Byrden han bar på var imidlertid så tung, at bagen pressede et aftryk i stenen, som siden har båret navnet »Hvilesten«.

Gammel Ryomgaard på Djursland er kendt fra 1576. Den fornemme bevarede avlsgård er opført i 1635-37. Hovedbygningen med to hjørnetårne rejstes i 1643. 1768-70 ombyggedes hovedfløjen og tårnene forsvandt, dog er underdelen af det ene bevaret som en slags altan.

Gammel Wiffertsholm 25. (C2 på kt.)

Fingeren i tønden.

En pige på Gammel Wiffertsholm havde en kæreste, som besøgte hende, når herskabet ikke var hjemme. En dag, da herremanden var ude at køre, ville hun diske særligt op for sin hjertenskær, og hun gik ned i kælderen for at tappe noget godtøl af, men pludselig var hun så uheldig at tabe tappen til tøndens, og da hun ikke kunne finde den igen, måtte hun stikke fingeren i hullet og kønt blive siddende til herremanden kom hjem.

Men herremanden havde nok lidt at gøre med den sag, for me-

dens de kørte med vognen, begyndte han pludselig at klukle. Kuskens spurgte forundret, hvad han morede sig sådan over, og herren fortalte da, at pigen just havde tabt svikken til øltønden og nu måtte sidde med fingeren i tøndens, til han engang kom tilbage. Iøvrigt blev han ikke vred, men sagde blot til pigen, at hun en anden gang skulle holde sig fra, hvad der ikke var hendes.

Gammel Wiffertsholm nord for Hadsund kendes i 1576. I 1750 opføres en trefløjet bindingsværkshovedbygning, og i 1845 en ny hovedbygning i et stokværk. Den er nu forpagterbolig. 1914-15 rejses den nuværende smukke bindingsværkshovedbygning med tårn, og i 1948 tilføjes den en nordfløj.

Gjessinggaard 26. (C3 på kortet)

Sækken fuld.

Engang for mange tider siden har Gjessinggaard stået rød, om man ellers skal tro sagnet, thi det hedder heri:

Gjessinggaard den røde
lagde Hungstrup øde.

Gjessinggaard ligger på den nordvestlige side af Tvede Å, Hungstrup, som skal have været en ridderborg, lå på den sydøstlige. Dog er det ikke den nuværende Gjessinggaard, som byggedes af Hans Folsach i 1740-erne, der hér tænkes på, men dens forgænger, hvorom man ved meget lidt.

Hans Folsach deltog i felttoget i Nordtyskland, hvor bl.a. slaget ved Gadebusch udkæmpedes 1712. Han havde til opgave at sørge for de danske troppers forplejning, og når kornet blev afmålt af leverandørerne, råbte han - ifølge overleveringen - altid: »Voll sach, voll sach«. Han fik derfor af soldaterne tilnavnet Vollsach, som han senere ændrede til Folsach og bar som familienavn. Desværre viser realiteterne, at han ikke var den første mand i slægten, der kaldte sig Folsach, og det er trist, thi historien var jo ganske god.

I den søndre fløj på Gjessinggaard spøger det. Ved tolvtiden om natten går én hen ad gangen med slæbende skridt og fortsætter ad

en trappe op på loftet, hvor der bakes med kornsække. Noget efter lyder det, som om en vogn kører ud af gården, og spøgeriet er slut.

Gjessinggaard nordøst for Randers nævnes i 1473. I 1747 opføres den nuværende grundmurede hovedfløj samt to sidefløje af bindingsværk. De skalmures i 1770.

Glenstrup sø 27. (B3 på kortet)

Sig pænt goddag til den gamle mand.

Lidt syd for Hobro ligger Glenstrup sø, og ved dens sydlige ende findes en stor sten, der kaldes »Den gamle Mand«. Den skal være kastet derud af en troldkælling, der ikke brød sig om at høre klangen af Glenstrup kirkes klokker og ville skyde tårnet ned. Hun havde dog ikke armkræfter nok, og stenen nåede aldrig hen til kirken.

Når folk forhen tog ud for at mede i den fiskerige sø, roede de altid først ned til »Den gamle Mand«, som de hilste på med en vis ærbødighed. Så satte de linerne ud, og hvis ikke de ret snart fik bid, var det fordi den gamle knark var sur. De kunne da lige så gerne ro hjem igen, for så gav det ingen fisk den dag uanset hvor i søen, de prøvede.

Fik man derimod bid indenfor et kvarters tid, så var den gamle mand i godt lune og fik fiskene til at nappe, så det var en lyst.

Gyrrehøj 28. (B3 på kortet)

Holger Danske - en stor mand.

Gyrrehøj mellem Rødding og Vammen skal være voldstedet efter en borg, og på den fødtes ingen ringere end Holger Danske af honnête forældre. Det siges, at han var så stor som et toårs barn, da han omsider kom ud af mors liv, så det må have været en trang fødsel.

Hans appetit viste sig snart at være ret enorm, der måtte to am-

mer til, for at han kunne blive mæt. Han groede ganske godt. Da han var udvokset, målte han 12 fod, hvilket svarer til ca. 3,75 m.

Efter at have brilleret med en række strålende bedrifter satte han sig til hvile i diverse høje samt under Kronborg. Ingen egn kan med nogen ret føle sig forbigået. Når Danmark er i den største nød, kommer Holger Danske og hjælper os, og hvis der virkelig er så mange af ham, som sagnene melder om, vil vi kunne opvise en ikke ubetydelig hær af Holger Danske'r.

Helgenæs 29. (D4 på kortet)

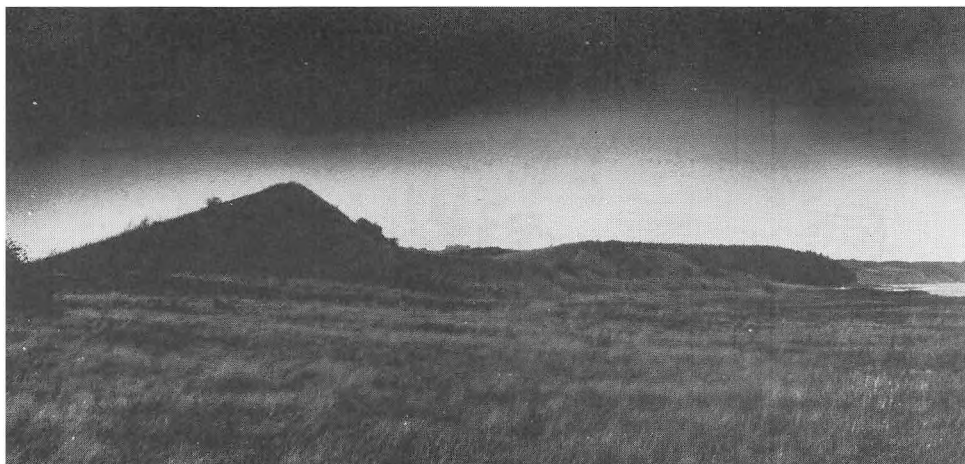
Dragsmuren.

I gammel tid skal de folk, der boede på Helgenæs have haft et usædvanlig dårligt forhold til molboerne nord for næsset. De byggede derfor en vold over det på det smalleste sted for at beskytte sig mod dem. Den kaldtes Dragsmuren.

En overgang var det så galt, at når en kvinde på Helgenæs redte til barsel, så blev jordemoderen hentet helt nede på den lille ø, Tunø, ud for Samsø, og når kornet skulle males, blev det sejlet til Samsø, selvom det var uhyre besværligt.

Disse to ting er man nu holdt op med, men volden er bevaret foruden de nyere skanser, for man ved jo aldrig, hvad molboerne kan finde på.

Dragsmuren. Et fæstningsværk bygget af Marsk Stig?

Hessel 30. (A2 på kortet)

Den blødende nisse.

Om vinteren når det fryser hårdt, har mange set en hvid spøgelseshest, der går ved Hessel.

I gamle dage var det altid galt fat i en af staldene, der var en rude ind til den, som aldrig kunne være hel, og der for hver nat »noget« op til hestene, så der blev en voldsom uro. Engang havde de sat en stoppenål i vinduet med spidsen udad, og da de næste morgen så til den, var den ganske blodig. Om det nu var et spøgelse, som gik der, eller det måske var nissen, blev folkene ikke klar over, men en nisse var der på gården, det var sikkert og vist. Som alle nissepuger havde han den kedelige vane undertiden at skabe sig om til en stud og gå brølende rundt for så, når han blev fanget, med ét at forsvinde mellem hænderne på folkene.

Hessel ved Hvalpsund nævnes først i 1391. Den har hovedbygning opført efter en brand i 1702. En del står i bindingsværk, men resten er gennem tiderne blevet skalmuret. Nord for gården er der rester af en gammel borgbanke.

Hobro 31. (B3 på kortet)

Ho byggede bro.

Det betragtedes i oldtid og middelalder som en vældig bedrift at bygge en bro, hvilket det givetvis også har været med de beskedne hjælpemidler, som man dengang rådede over.

I Hostrup, som ligger inderst på nordsiden af Mariager Fjord, boede en af de dengang almindelige småkonger eller høvdinge. Han hed Ho, og havde iøvrigt ikke særlig meget land under sig, men Ho var en dynamisk mand, og han indlagde sig uvisnelig hæder ved at bygge en bro over Onsild å ved dens udløb.

Der var en udmærket havneplads på stedet, og for at få noget virkeligt ud af et sådant trafikknudepunkt, lod han en del af sine bønder flytte ned til bro og havneplads, så der opstod en by, og efter hans storværk over strømmen blev den kaldt Ho bro - Hobro.

Hohøj

32. (C3 på kortet)

Tyvens sten.

På Hohøj syd for Mariager findes en stor firkantet sten, flyttet dertil i 1919. Den står som et minde om digterpræsten Steen Steensen Blicher, og i den er indhugget digtet: »Jyden han er stærk å sej.«

Forhen lå denne sten ved Skellerup, og der bar den det lidet flatterende navn »Tyvestenen«, hvilket kom sig af, at en tyveknægt fik et noget kuriøst endeligt just ved den.

Han havde været ude på natlig færd og havde stjålet en prægtig vædder ved Skellerup, han tog den med lasso og trak af med den, selvom den både hoppede, sprang og strittede imod.

Da de nåede tyvestenen følte manden en naturlig trang, som han mente, at han burde skaffe sig lindring for. Han gik derfor om på den ene side af stenen og lod vædderen stå på den anden. Det lange tov lagde han op over stenblokken, og da han ved forretningens udførelse var nødt til at have både hænder og ben fri, lagde han tovet i en løkke om sin hals.

I det samme tog pokker ved vædderen, den gjorde et spring væk fra stenen, tovet strammedes, og på en eller anden måde var tyvens arme kommet i bekneb, så han ikke kunne holde igen med hænderne.

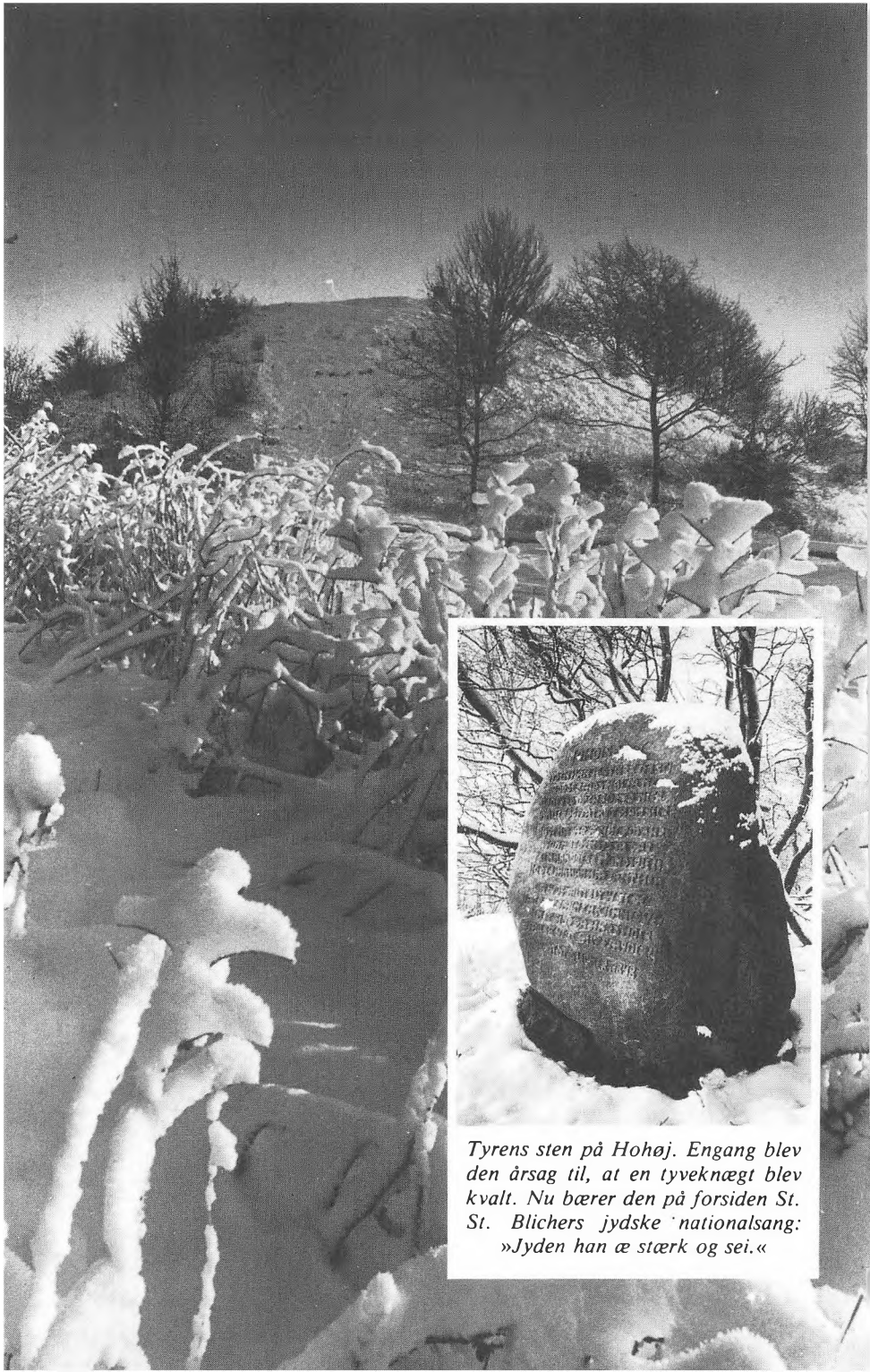
Næste morgen hørte folkene i Skellerup en vædder bræge i ét væk ude ved stenen. Der måtte være et eller andet galt, så de løb derhen. På den ene side stod vædderen, som endnu var særdeles levende, på den anden lå tyven kvalt i sit reb.

Denne jyde var altså hverken stærk eller sej nok.

Det øverste af Hohøj er en gammel gravhøj, og man bør næppe begive sig alene derop, for i højen bor der en bjergmand, som ikke hører til de helt rare. Der er således næppe tvivl om, at han ind imellem forlyster sig med lidt menneskeæderi.

En dag hørte man ham råbe af sine lungers fulde kraft mod Kraghøj lidt længere sønder over: - »Bror i Kraghøj, hils din bror i Broddenhøj og spørg, om jeg må låne hans kedel og syde kræmmeren fra Sem i?«

Han fik nok kedlen, men skal man tro sagnet, leverede han den aldrig siden tilbage, så den må altså fortsat være i Hohøj. Hvor-

Tyrens sten på Hohøj. Engang blev den årsag til, at en tyveknægt blev kvalt. Nu bærer den på forsiden St. St. Blichers jyske nationalsang: »Jyden han æ stærk og sei.«

vidt han fik fat i kræmmeren fra Sem, melder historien intet om.

Hohøj-mandens appetit er der allenfals intet i vejen med, og en dag vågnede en mand, der i middagsstunden havde lagt sig til hvile på højen, ved at en stemme inde fra den sagde: - »Vandet er varmt, og kniven er sleben. Grisen jeg stikker, som på højen ligger!«

Så kan det nok være, at manden afbrød sit middagshvil og kom ned fra højen i en vis hast.

Holbækgaard 33. (C3 på kortet)

Rane Jonsøn spøger.

På Holbækgaard er der ikke meget spøgeri; dog bør det nævnes, at Rane Jonsøn undertiden skal vise sig. Dette er opsigtsvækkende af to grunde: For det første har man ingen pålidelig efterretning om, at Rane Jonsøn nogensinde har ejet Holbækgaard, for det andet var den nuværende hovedbygning ikke rejst på hans tid; men han må altså henregnes til de meget mobile gejster.

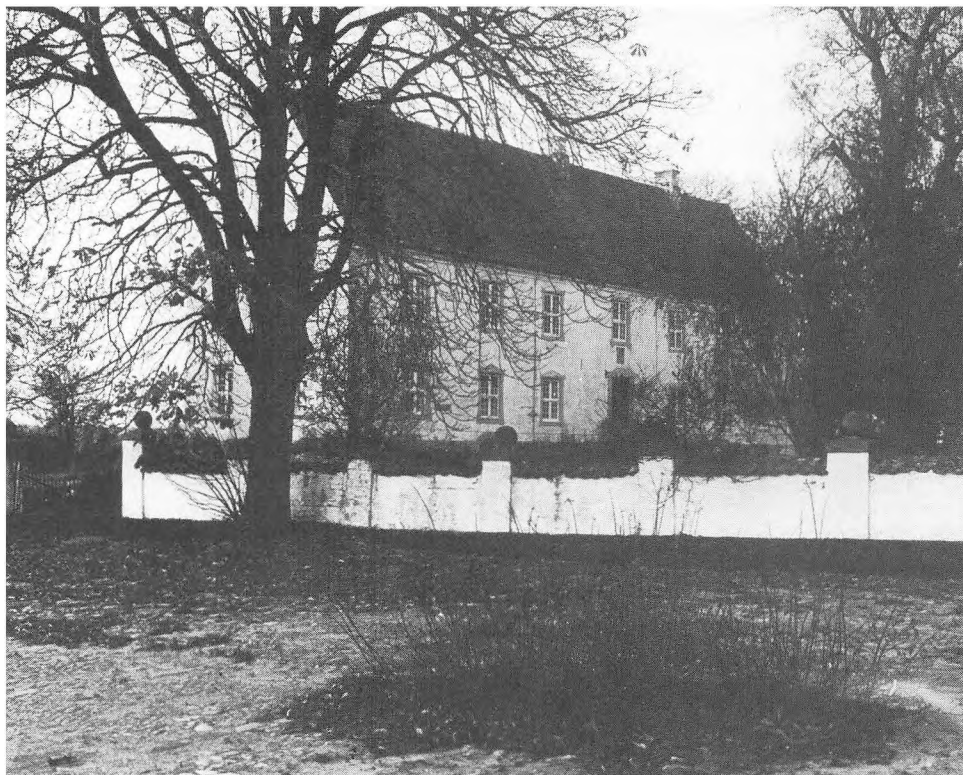
For nogle år siden lå en patient for døden i et værelse i sydens øvre stokværk, der dukkede da en forunderlig, høj, rødskægget mand op, som en stund stod og betragtede den syge, inden han med eet forsvandt. Man ville i ham se Rane Jonsøns genfærd. I et andet værelse mødes to riddere ved nattetide i en tvekamp på bidenhandere - tohåndssværd.

Holbækgaard yderst ved Randers Fjord nævnes ca. 1280. Af den gård er et voldsted kendeligt. Ca. 1560 opføres et stenhus og en bindingsværksslænge, og 1645 forlænges stenhuset samt udstyres med trappetårn. Omkring 1800 ombygges hovedbygningen, bindingsværksfløjen forsvinder og det samme gør trappetårnet.

(Foto næste side).

Hohøj, hvor bjergmanden skulle bruge en gryde til at koge mennesker i.

Holbækgaard ved Randers fjord. Her spøger Rane Jonsøn.

Hvanstrup 34. (A2 på kortet)

Hvanstrups nuværende hovedbygning går ikke længere tilbage end ca. 1840, og om noget spøgeri hér, er der ikke tale; derimod har gårdens ejer, proprietær G. Wetche berettet om en grå dame; hun gik i en ca. 200 år gammel sidefløj til hovedbygningen, men forsvandt for stedse, da fløjen blev revet ned i 1908.

I 1903 nedreves en staldbygning, der havde stået i omkring 250 år. Medens den endnu eksisterede, hørte man ofte i mørke efterårsnætter, hvordan dørene blev slået op og i. Staldkarlen, som havde sit kammer i stalden, vidste at berette om, hvordan den tidligere ejer, kaptajn Jelstrups hest, der forlængst var død, kom lø-

bende i trav op ad midtergangen og ind i sin bås, hvorpå alt igen blev stille.

Kaptajn Jelstrup, som døde 1810, var en stor nimrod. Han dyrkede jagtens glæder på sit fæstegods i Fredbjerg og Fragtrup, der grænser op til kongehusets nuværende jagtejendom i Trend. Mange er af den formening, at kaptajnen så lidt som hans hest fik fred i graven, men at han endnu må jage på sine gamle marker.

Hvanstrup ligger vest for Aars i Himmerland, den nævnes allerede i 1345, men om dens ældre bygninger ved man intet.

Høgholm 35. (D3 på kortet)

Et bjørneleje.

Om Høgholm, som oprindeligt hed Bjørnholm, men i 1681 ophøjedes til baroni for familien Høg under sit nuværende navn, beretter sagnet, at den ældste borg på stedet blev rejst af en vikingehøvding. Han ville ganske vist først have bygget den et andet sted, nemlig på randen af det mosedrag, der strækker sig fra Kolindsund og til Glatved Strand, men alt hvad der byggedes om dagen blev revet ned om natten.

En morgen gik høvdingen på byggepladsen og grublede over, hvem det mon var, der forstyrrede hans arbejde. I det samme kom der en lille mand hen til ham, pegede på et bjørnespor, der aftegnede sig frisk i den bløde jord og sagde: - »Du skal gå efter dette spor ud i moradset, til du finder stedet, hvor bjørnen ligger. Der kan du bygge din borg i fred.«

Høvdingen fulgte med besvær bjørnesporet, til han nåede en lille holm, hvor to bjørne lå og sov, der opførte han sit faste hus og kaldte det Bjørnholm.

Mange har den tro, at marsk Stig døde i et værelse på det gamle Bjørnholm, og medens huset stod, var der nok slemt med spøgeri, men i den nye hovedbygning, der rejstes 1888-89, mærker man intet til spøgelse.

Høgholm syd for Grenå nævnes i 1331, (Bjørnholm), den tilhørte da Stig Andersen Hvide (Marsk Stig). Han opførte en borg. I 1681

blev stedets navn Høgholm, og i 1763 havde det kun bindingsværksbygninger. De erstattedes i 1788 af en grundmuret hovedbygning, der igen i 1888-89 afløstes af den nuværende.

Høstemark 36. (C2 på kortet)

Der var en frue på Høstemark, som gik igen, så blev hun manet ned af præsten, men helt bugt med hende kunne han ikke få, og hver højtidsnat nærmer hun sig gården et kokkefjed. Der skal gå en sort stribe i græsset, så man kan se, hvor langt, hun er nået, og når hun engang kommer frem, bliver hun fri, så spøgeriet kan genoptages.

Høstemark nær Kattegat og Limfjorden i Himmerlands nordøstlige hjørne kendes i 1521. Den oprettedes som hovedgård i 1698, og i 1834 fik den en trefløjet nu forsvunden hovedbygning. Den nuværende villaagtige hovedbygning er fra 1934.

Kalø 37. (D4 på kortet)

En drage med mavepine.

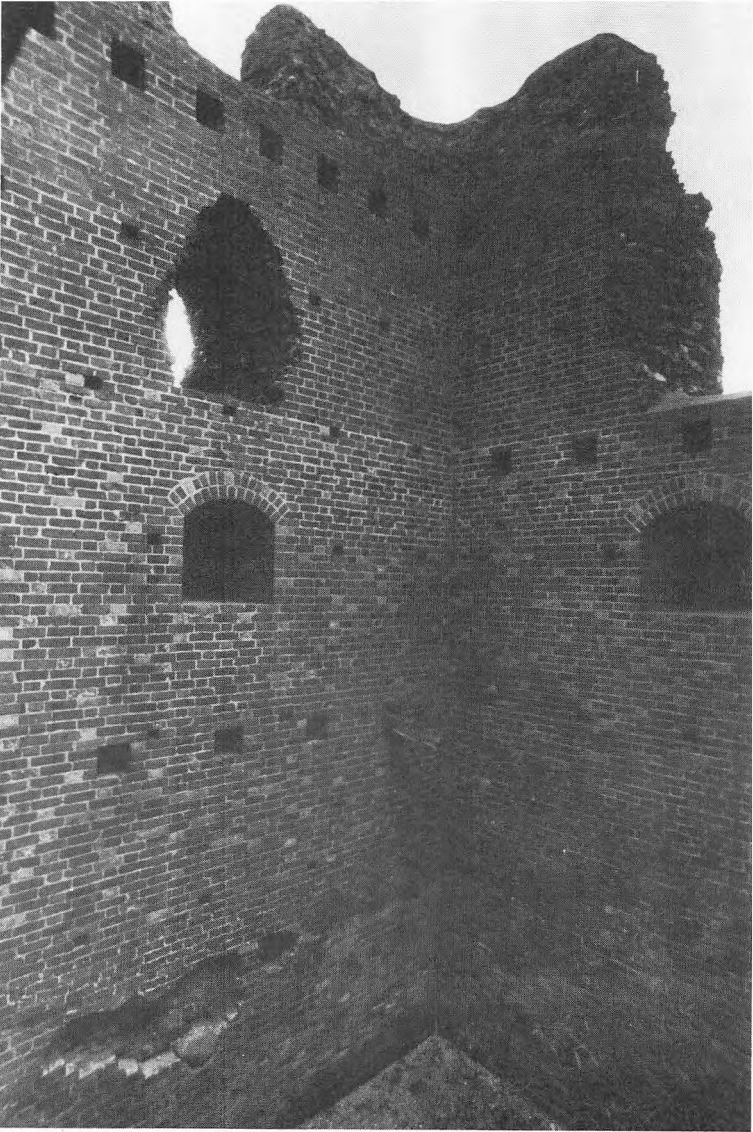
Det berettes - dog næppe ganske i overensstemmelse med de faktiske forhold - at Kalø Slot engang blev belejret af Greve Gert, også kaldet den »kullede« greve, men at slottets snedige besætning narrede ham til at trække sig tilbage. En nøjagtig tilsvarende beretning kan læses i afsnittet om Hald (se bind 4).

Under Kalø ligger en vældig skat gemt - efter sigende lige så meget, som der opkræves i skat i Danmark i syv år. Det er dog ikke hver mands sag at hæve den, thi den er godt gemt og beskyttet: Et sted i Kalø Slots ruin, vistnok under det store tårn, findes en kobberport, der leder ind til en hemmelig hule og en løngang; gangen fører over til Hestehave skov på fastlandet, og i hulen ligger en drage og ruger over en kobberkedel, hvori de rare penge er hobet op.

Mange har prøvet at grave efter skatten, men kun enkelte er nå-

Tårnet på Kalø, en donjon fra Erik Menveds tid. Under det vogter en drage på en vældig skat.

Et kig ned i dragens kælder på Kalø. Eller ligger den måske endnu dybere et sted under tårnet.

et så vidt som til porten, som det to gange er lykkedes at vriste op.

Den første, der kom ind i hulen, var en tysker, men ham kastede dragen sig straks over og rev i tusinde stumper. Næste hold bestod af to bønder fra egnen, og dem kunne dragen af en eller anden grund ikke gøre fortræd. Bønderne talte hårde ord til reptilet og gjorde det så bange, at det krøb over i et hjørne af hulen, medens de to hankede op i kedlen og belavede sig på at gå.

Den stakkels drage, som jo havde til opgave at vogte over skatten, kom således i en rædsom knibe, hvilket gav den mavepine, og i sin beklemmelse lod den da en forgiftig vind gå; det blev både dens og skattens redning, thi de to mænd styrtede hostende og spruttende op i den friske luft for aldrig siden at vise sig på Kalø.

Skal man overhovedet gøre sig håb om at bringe skatten for dagen, må det ske om sommeren. Som alle andre drager er denne nemlig også ildspyende, og når der er ild inde, og det er varmt ude, bliver den overophedet, hvorfor den må flyve til Norge i nogle dage for at afkøle sig. Man kan se, når den flyver afsted, thi da går der en ildstribе gennem luften fra Kalø med retning mod det kolde nord.

På Kalø boede en forvalter som druknede - måske tog han sig af dage. Han fik ingen ro i graven, thi han havde gjort uret imod såvel Kaløs herre som dens bønder. Undertiden red han ind på gårdspladsen på en hvid, hovedløs hingst, men nok så ofte tumlede han rundt i stuerne i skikkelse af en stor sort hund, som det var umuligt at fange.

Endelig lykkedes det dog at nedmane ham i en eng, og en pæl blev drevet igennem ham.

Kalø ved Kaløvig tilhørte i middelalderen Kronen, og i 1314 rejstes en borg, som dog allerede i 1320 reves ned. Kun et værnetårn genopførtes. I 1340 genopførtes resten af borgen, men i 1672 nedbrødes den næsten. Kun det centrale tårn og beskedne rester af bygningerne står tilbage. I 1700-årene opføres den nuværende bindingsværkshovedbygning og i 1898 jagtuset.

Katholm, hvis frue Fanden tog, og hvor der om natten høres klirrende lænker.

Katholm 38. (D3 på kortet)

Retfærdige og uretfærdige penge.

Det var ikke godt fat med Thomas Fasti's stolte borg, Katholm, som nok oprindelig bar et andet navn, thi man ville vide, at den ikke var bygget for ærlige penge. Dette rygte faldt en knøs, der havde arvet den, for brystet, han solgte derfor hele herligheden, og smed pengene i havet med det ønske, at kun de, der skyldtes

ærlig vandel, måtte flyde ovenpå. - De sank alle med undtagelse af en toskilling. Den tog gutten med sig, og da han snart efter mødte en mand, som kom slæbende med en hunkat, der skulle druknes, købte han den for sin toskilling.

Snart efter nåede drengen Grenaa, hvor han tog hyre på et skib, der skulle sejle til Indien. Sin kat havde han med, og undervejs nedkom den med killinger.

Omsider ankrede man op ved en fjern ø, hvor hele besætningen blev budt til middag hos høvdingen. Drengen lagde mærke til, at der ved hver kuvert lå en forsvarlig stok, og på sit spørgsmål fik han at vide, at den var til at jage rotter væk med.

Ikke så snart havde man taget plads og påbegyndt måltidet, før rotterne vrimlede frem og gjorde sig til gode med de fremsatte retter. Det hjalp kun lidt, at man slog efter dem, thi for hver rotte, der blev dræbt, kom der ti nye i stedet.

Nu fik drengen imidlertid en lys ide, han roede ombord på skibet, hentede sin kat og slap den løs på rotterne, der snart var bidt ihjel alle som een. Det var første gang, man havde set en kat på øen, og dens færdighed som rottejæger gjorde den straks overordentlig populær, det endte med, at drengen solgte den til høvdingen for en utrolig mængde penge, og killingerne fik han afsat på næsten lige så gode vilkår.

Da han kom hjem, var han hovedrig, han brugte pengene til at købe herregården tilbage for og gav den til minde om sit æventyr navnet Katholm.

Medens hovedparten af Katholms mandlige ejere, såvidt det kan skønnes, har hørt til den nogenlunde fredsommelige type, hæver fru Helle Trolle (1657-1722), som var gift med Palle Krag, sig ifølge sagnet væsentligt over gennemsnittet af fruer, hvad angår nederdrægtighed imod sine undergivne. Hvis hun således så, at en af godsets bønder var særlig velklædt, blev han straks kaldt op på hovedbygningen til hende, og hun spurgte interesseret, hvor han havde fået de nette klæder fra. Det var ret ligegyldigt, hvad manden svarede, for enden på visen blev altid, at fru Helle lod sine folk tage de pæne klæder og i stedet udlevere ham nogle pjalter med en bemærkning om, at slige bedre sømmede sig for bønder. Det gode tøj blev hængt op på den lange gang, og her fik det lov til at hænge, til møllene havde ædt det hele.

Fru Helle havde mange skumle affærer på samvittigheden; bl.a.

havde hun taget Thomas Fasti's jordiske rester fra Aalsø kirke og lagt dem ned i Katholms kælder i en gammel sømkasse. Naturligvis havde hun også maskepi med den onde. Hun havde forskrevet sig til ham, og en skønne dag oprandt stunden, hvor hun skulle høre ham til. Ifølge aftalen måtte hun stille i vinkælderen, men hun var ikke meget for at gå derned og sendte i stedet pigen under det påskud, at denne skulle hente en flaske vin.

Da pigen kom tilbage, spurgte nådigfruen interesseret, om der havde været noget usædvanligt at se, men det havde der ikke. Et par timer senere følte fruen trang til nok en flaske, og pigen måtte påny en tur i kælderen, hvor der nu til hendes undren brændte lys på et gammelt rullebord. Helle Trolle blev meget urolig, da hun hørte dette, men kunne stadig ikke bevægelse sig til at gå derned og sendte atter pigen. Denne gang sad der en sort mand ved rullebordet, og han råbte, at hvis fruen ikke omgående kom, ville han selv hente hende.

Med den besked kom pigen op, og Helle Trolle, som ikke selv turde gå ned af trappen, tvang pigen til at skubbe sig. Med et hjerteskrærende skrig tumlede den nådige frue i dybet, men inden hun nåede sidste trin, havde Fanden grebet hende og klasket hende mod væggen, som var hun en våd klud. Hovedet rev han af hende, og det glemte han i skyndingen at få med, da han fløj afsted med hendes sørgelige rester. Et sted havde hun trykket sin hånd imod muren som for at gribe for sig, og hér fremkom en blodig plet, som ikke siden har kunnet aftvættes.

Det måtte ikke hedde sig, at fanden havde taget Helle Trolle, og hovedet blev derfor pænt lagt i en prægtig kiste, som ellers blev fyldt op med hesteknogler og brændestykker og bisat i kirken under iagttagelse af alle behørig formalityter.

Undertiden optræder Helle Trolle i sagnene under navnet fru Mette. Hun forveksles her med oberst Poul Rosenørns sagtmodige hustru, Mette Benzon, som henlevede sin alderdom hos sin søn på Katholm, og som fanden næppe tog, da hun døde i 1752.

Fred efter døden har fru Helle ikke fået. På hverdagsaftener kommer hun i en hvid dues lignelse flyvende til Katholm ad den mærkelige hulvej, medens hun på højtidsaftener med stort rabalder kommer anstigende i en lukket karosse med fire sorte hingste for. Inde i huset viser hun sig i sin egen skikkelse, hun går ned ad en trappe fra første sal, hen ad den såkaldte stengang, ind i spise-

*...inden hun
nåede sidste
trin, havde
Fanden gre-
bet hende...*

stuen og herfra ned i kælderen, hvor hun forsvinder. Om det også er fru Helle, der rasler med lænker i Katholms spøgelsesværelse, hvor mange mennesker, deriblandt gårdens forhenværende ejer, hofjægermester C.F. Collet, har fået nattesøvnen spoleret af mærkelige lyde, er ikke godt at sige.

Thomas Fasti (d. 1600), der byggede Katholms to store fløje og tårnene, opførte også Aalsø kirke, men åbenbart kneb det med pengene, for han så sig nødsaget til at indgå en akkord med en lille trold, der havde krydset hans vej. Ifølge den skulle trolden bygge kirken, og hvis Fasti kunne gætte hans navn, inden byggeriet var til ende, skulle det hele være gratis, men kunne han ikke, skulle han tilhøre trolden med hud og hår.

Trolden arbejdede med lynets hast, og hvor meget Fasti end

spekulerede, kunne han ikke finde frem til navnet. Han måtte da, hvor nødig han end ville, forberede sig på at blive taget af trolden.

Den sidste dag, trolden arbejdede, gik herremanden omkring i sine egne triste tanker; han kom forbi en høj, der ligger ikke langt fra kirken, og her satte han sig for at kaste et sidste blik ud over denne skønne verden.

Pludselig hørte han barnegråd inde fra højen og en skinger kvindestemme, som sagde:

Tie stille
barnlille,
I morgen kommer Fin,
fader din,
med menneskeblod du skal drikke.

Nu kendte Fasti troldens hemmelighed, lettet om hjertet rejste han sig og gik ned til kirken, hvor puslingen mødte ham og viste ham det arbejde, han havde udført. Fasti var tilsyneladende godt tilfreds, men pludselig pegede han på en sten og sagde: »Åh, slå mig den lidt længere ind, Fin!«

Da trolden hørte sit navn nævne, slog han rasende sin økse i muren, hvor der fremkom en stor revne, der aldrig siden lod sig dække. Derefter forsvandt han med et brøl, og hverken Thomas Fasti eller nogen anden så vist siden noget til ham. - Måske sprang han i flint, som trolde har for vane, når de møder bitter modgang.

Katholm syd for Grenå nævnes i 1545. I 1588-91 opfører Thomas Fasti nord- og sydfløjen med trappetårn og hjørnetårne, og i 1622 tilføjes vestfløjen.

Kjellerup 39. (C3 på kortet)

Hver nytårsnat flytter Kjellerup sig et hanefjed nærmere til den lille sø, som ligger ikke langt fra hovedbygningen. Engang skal gården på den måde synke.

Landsbyen Handest hørte engang til Kjellerup, men en dag, da Kjellerup-manden spillede kort med godsejeren på Willestrup, sad han ustandselig i uheld og tabte tilsidst Handest, som fra den tid kom under Willestrup.

Kjellerup syd for Mariager nævnes i 1299. I 1400årenes midte synes der at have stået en borg på stedet. I 1743 opføres et trefløjet bindingsværksanlæg, som i 1887-88 erstattes af den nuværende hovedbygning.

Kongens Thisted 40. (B2 på kortet)

Blære bonde.

Blære hed en bonde, som engang i middelalderen boede i den længst forsvundne by, Alsted, i Himmerland. Den lå ikke langt fra herregården Nørager.

Blære havde en særlig indstilling til landbrug, og de eneste dyr, der overhovedet interesserede ham, var svin. Ikke alene opdrættede han dem, han brugte dem også til forspand, når han ville ud at køre, eller når der skulle pløjes.

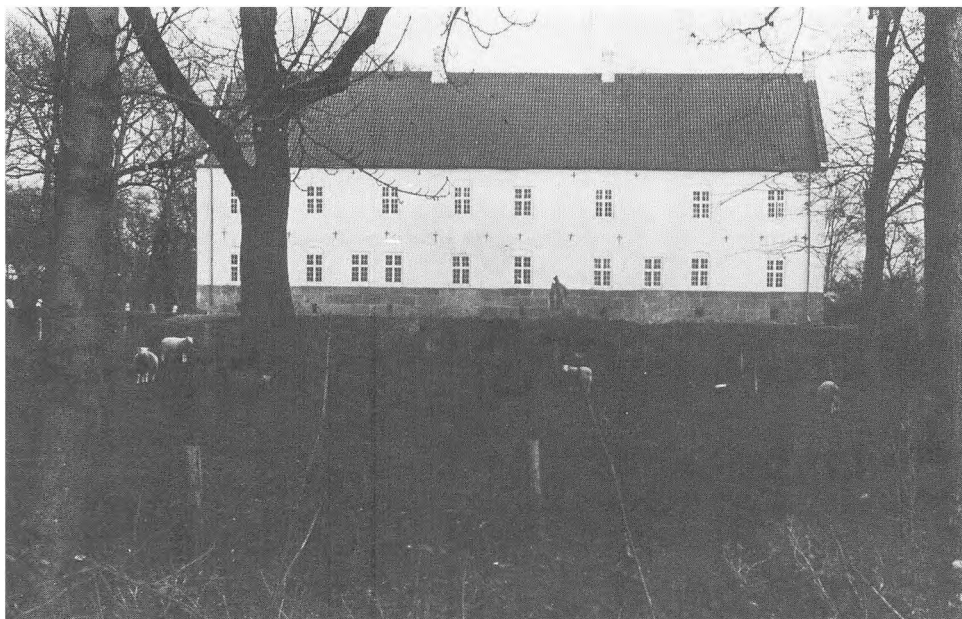
Herremanden på Nørager havde hørt om Blæres sære forspand, men han nægtede at tro på, at man kunne pløje med grise. Derfor lovede han Blære bonde, at han måtte få så meget af Nøragers jord, som han kunne nå at pløje omkring med sine svin, medens præsten prædikede i Durup kirke om søndagen.

Blære fandt, at det var en prægtig idé. Han spændte seks af sine bedste galte for ploven, og så gik det løs. Da præsten omsider holdt inde med sin prædiken, og Blære standsede ploven, havde han pløjet omkring så stort et stykke, at herremanden blev ganske rædselsslagen, for så meget kunne han slet ikke undvære.

Han prøvede nu, om ikke det lod sig gøre at fragå løftet, men Blære ville have sit, og derfor kom det til proces. Sagen endte for kongen selv, og han sagde, at et løfte er et løfte, og at herremanden selvfølgelig måtte af med jorden.

Blære gned sig i hænderne, men det var nok lidt for tidligt. Til ham sagde kongen nemlig, at han havde pløjet i kirketiden, hvilket var højst strafværdigt, og man burde egentlig klapse Blære ordentligt af for hans grove forseelse. Dog ville kongen lade nåde gå for ret mod at få den jord, som Blære havde pløjet ind.

På jorden byggede kongen en by, som kaldtes Thisted, og for at ingen skulle være i tvivl om, at det var majestæten egen by, fik den navnet Kongens Thisted.

Kongstedlunds lange hvide hovedlænge.

Kongstedlund 41. (C2 på kortet)

Nogle kæmper, andre tjener penge.

Dengang Kongstedlund byggedes, skal dens banke have været en ø. Vildmosen og kærene omkring den stod nemlig under vand, gården var dengang en borg og beboet af sørøvere. Senere sank den ned til at blive en almindelig herregård.

Der er af gårdens gamle ejere begået mange uretfærdigheder, og derfor har det også spøgt slemt i det store hus, et sted duellerede et par herremænd, og man hørte deres klinger klirre, når de ramte hinanden. I et bestemt værelse dukkede der undertiden i sene nat-tetimer en forlængst hensovet herremand op og begyndte at tælle de penge, som han, medens han levede, havde franarret sine bønder. På den lange korridor vandrede der hver nat et genfærd med slæbende skridt og raslende lænker.

I jordkælderens under huset var der forhen et hul, som nu er muret til; i det stod træhesten, og pishen, som bønderne pryglede med hang på væggen. Man var nødt til at mure hullet til, thi den

dør, som før var for det, sprang op hver nat fordi der gik spøgeri i kælderens.

Kongstedlund i det østlige Himmerland nævnes i begyndelsen af 1400årene, hvor den hedder Kongslevlund. Først 1590 får den det nuværende navn. I 1592 opføres vestfløjen, to sidefløje og et porthus mod nord. I 1772 opføres sydfløjen i bindingsværk. Portalen er opsat i 1640.

Korning (Kvorning) 42. (B3 på kortet)

Født til galgen.

Syd for Tjele Langsø ligger Korning, hvor den gamle tinghøj og galgehøjen er placeret tæt ved hinanden. Mellem dem går der om natten et sort spøgelse, som det skal være alt andet end behageligt at komme i kontakt med.

Spøgelset er en karl, som engang blev dømt på Tinghøj og hængt på galgehøjen. Han var søn af præsten i Vorning et lille stykke længere mod nord, og han var simpelthen født til at ende sine dage på skafottet. Præsten var stjernekyndig, og da hans kone var kommet i barselsseng efter at veerne havde meldt sig, gik han uden for og så op mod himlen. Et øjeblik efter kom han løbende ind og spurgte jordemoderen, om man dog ikke kunne stille fødslen i bero blot et lille stykke tid. Det mente hun ikke lod sig gøre, og præsten skyndte sig da over i kirken, hvor han bad om, at barnet ikke måtte blive født, før det galgelignende stjernebillede, som var at se, var forsvundet fra himlen.

Det var dog allsammen til ingen nytte. Kort efter var pastorinden nedkommet med en velskabt søn.

Da knægten voksede til, viste det sig snart, at han havde et hårdt sind, og han kom tidligt på kant med loven i forbindelse med druk, spil og slagsmål.

Det endte med, at han tilsluttede sig en røverbande, og en søndag morgen skændede og dræbte de tre jomfruer, som gik gennem en skov på vej til kirke.

Røverne blev snart efter deres udåd fanget, og da præstesønnen stod på galgen med strikken om halsen, spurgte man ham, om han

havde et sidste ønske? - Jo, han ville da så grumme gerne kysse sin mor farvel.

Hun gik hen til ham, men i stedet for at kysse hende, bed han næsen af hende. Den straf skulle hun have, fordi hun ikke havde givet ham en bedre opdragelse, sagde han.

Korsøgaard 43. (B2 på kortet)

Povl Ladefoged på Korsøgaard kunne en god del mere end sit faderfor, han havde Cyprianus, og den læste han ofte i. Han havde også en vidundernøgle med en halv kam, den kunne åbne alle låse. Da madam Kruse på Korsøgaard engang havde forlagt nøglen til sit hjørneskab, sendte hun blot bud efter Povl, han satte nøglen til døren, den var imidlertid for stor og kunne ikke komme ind i låsen, men det spillede åbenbart ingen rolle, for et øjeblik efter sprang døren op af sig selv.

Korsøgaard vest for Hobro er kendt i 1447. I 1811 er nævnt tre hovedfløje af bindingsværk. I 1911 ombyggedes hovedbygningen, og den udvides i 1951.

Krastrup 44. (A2 på kortet)

Skatte og en ond forvalter.

De havde sådan en hård forvalter på Krastrup, og i høstens tid gik han altid rundt for at fornemme, om pigerne havde bundet negene godt nok, hvad de efter hans mening sjældent eller aldrig havde; så skar han båndene, der holdt negene sammen, op, og pigerne måtte gøre det hele om.

Men en dag gik det ham ilde: En lille pige, som havde bundet neg hele dagen og gjort det så godt, hun overhovedet kunne, fik alt sit arbejde ødelagt af den krakilske forvalter. Hun gik lige så stille efter ham og så ham spolere neg efter neg, og efterhånden samlede hun sig en lok strå således, at alle aksene vendte opad. Da forvalteren efter at have skåret det sidste neg op, rettede sig i vej-

ret, drev hun ham af al kraft et slag over næse og mund, med lokken. Forvalteren, som blev ganske blændet af de hvasse vipper, tumlede rundt, og da han endelig kom lidt til sig selv igen, ville han overfalde pigen.

Da stimlede alle hovfolkene sammen om ham med deres leer og river, og de lovede ham, at hvis han rørte pigen, skulle han ikke komme levende ud af marken.

I det samme kørte godsejeren forbi, han så hvad der var på færde, og da han af folkene hørte, hvor skændigt forvalteren optrådte, fik denne en ordentlig røffel i de andres påhør, og siden var der aldrig noget i vejen med de Krastrup pigers neg.

En karl havde tjent længe og tro på Krastrup, og herremanden syntes nu, det var på tide, at man affandt sig med ham på en passende måde, derfor skænkede han ham en gård, og det var karlen naturligvis såre fornøjet med, men der var ingen eng til, og det tillod han sig at nævne for herremanden. Denne, som åbenbart var en godmodig og gavmild person, lovede da karlen, at han måtte få så stort et stykke af Krastrups fjordeng, som han kunne slå med sin le fra sol gik og til den gik ned.

Karlen var imidlertid en fiffig rad, han tog en hjælper med, og denne bar en slibesten samt en reservele. Hver gang karlen havde slået leen sløv, var der på den måde friskslebet værktøj til ham, og han fik klaret tre gange så meget, som herremanden havde regnet med.

På Krastrups mark ligger de såkaldte Guldbakker, hvor der er gemt store skatte, men de er ikke lette for mennesker at hæve, thi højfolket vogter over dem. Fire gange har folk fra Krastrup søgt at få fingre i skattene, og fire gang er det mislykkedes.

Første gang blev skattegraverne skræmt bort, da der pludselig kom et vældigt hølæs forbi trukket af fire sorte kokke, og just som det var ud for mændene, lod den ene kok en vind gå, så hølæsset blæste af.

Anden gang så graverne pludselig, at Krastrup stod i lys lue, de smed da, hvad de havde i hænderne og løb til undsætning, men da de nåede frem, var der intet galt, det var de underjordiske, som havde forvirret deres syn.

Tredie gang de prøvede lykken, hørte de vilde kreaturbrøl fra

en eng i nærheden, og da de så derover, stimlede en flok olme tyre sammen om Krastrups hyrde, som de ville stange ihjel. Nu kastede mændene ikke spaderne, de tog dem med som våben og sprang afsted over stok og sten for at drive tyrene bort fra hyrden. Stærkt forpustede kom de ind på marken, men se, da var alt fred og idyl, og hyrden, som forbavset stirrede på den tapre lille skare, forsikrede, at der intet galt havde været på færde.

Fjerde og sidste gang svor de alle en dyr ed på, at nu kunne det synes somom hele verden sank i grus omkring dem, de ville blot grave videre. Men højfolket er klogere end som så, for der skete overhovedet intet dramatisk, og til slut nåede skattegraverne virkelig frem til en kiste, som de ville trække op. Den var tung, og det ville ikke rigtig lykkes for dem. Ved siden af stod en enbenet højmand og så til, og tilsidst spurgte han venligt: »Kan jeg hjælpe?«

- »Du kan pokker, kan du,« svarede en af karlene ærgerligt, men i det samme sank skatten, og højmanden forsvandt med en hoverende latter, thi det er sådan, at man ikke må tale, medens man hæver en skat, gør man det, mistes den i samme sekund.

Sådan gik det til, at Krastrup-folkene måtte opgive at hæve skatten i Guldbakkerne, og den ligger der såmænd den dag i dag sammen med mange andre.

Krastrup øst for Løgstør var oprindelig ladegård under Vitskøl-kloster. Den fik i 1612 ny hovedbygning efter brand. I 1794 ombyggedes den af Anders Kruse, og i den nyeste tid er en del af den nedrevet.

Langsø på Djursland.

Langsø 45. (D4 på kortet)

En indsigtfuld sø.

Langsø ved Feldballe på Djursland har intet tilløb, den får sit vand fra de omkringliggende bakker. Denne sø skal have økonomiske forudsigelsesevner: Når det nemlig går imod dyrtid, stiger vandet undertiden helt op mod en meter, medens det når gode tider forestår falder tilsvarende.

Lerkenfeldt 46. (A2 på kortet)

Mange slemme herremænd.

Dybt i en dal ved en å, hvor strømmen kysser tragte i overfladen og slynger flydende vandaks hid og did, hytter Lerkenfeldt sin lange krop bag brede, blinkende grave. Kommer man fra Svingelbjerg i nord, prunker det trefløjede anlæg festligt med tårn og hvidtede mure, men anderledes tegner billedet sig for den, der nærmer sig fra højdedragene i sønden, thi her åbenbarer huset sig i mørke, røde sten - dystert og lidt umildt. Og denne tunge side viser snarest gårdens sjæl, thi klumre som muldslagen luft fra gravkældre er mange af de sagn, der ånder ud af dens fortid.

Rigens sidste ridder, Jørgen Lykke (d. 1583), lod Bonderup, som det dengang hed, opføre: Om ham siger man lidet godt; bygningsmaterialerne fik han ved - efter kongens tilladelse - at nedrive Svingelbjerg kirke. I den anledning sagde stedets præst, hr. Mads, gentagne gange ridderen nogle drøje sandheder fra sin prædikestol og endte med at omtale Frederik II som en viderværdig dranker. Slig tale passede ikke Jørgen Lykke, og for den sags skyld heller ikke kongen; en dag, da hr. Mads prædikede i en af sine kirker, mødte ridderen derfor op med sine svende for at arrestere ham. Trænge ind i kirken og bortføre præsten med magt, turde de ikke, men satte sig til at bie udenfor.

Hr. Mads var nok klar over, at der næppe ventede ham noget godt, og han forsøgte at køre sin modstander træt ved at trække prædikenen i langdrag. Det hedder sig, at han talte i samfulde fem timer, men sluttelig forgik mælet ham, han vaklede ud af kirken, blev grebet og ført til Lerkenfeldt, hvor han lagdes i bolt og jern.

Snart efter dømtes han til at have sit liv forbrudt, og et sted midtvejs mellem hans to endnu stående kirker, Ullids og Fovlum, lod ridderen ham afkorte med en hovedlængde. - Men se: der hvor hr. Mads' uskyldige blod blev udgydt, fik græsset en sær rødbrun farve og har haft den siden.

Bag alteret i Fovlum kirke stedtes præsten til hvile, men hovedet lagdes mellem hans fødder, som det var brug med misdædere. Mange år senere skulle kirken restaureres, i samme forbindelse blev hr. Mads' grav åbnet, og da man fandt, at han strengt talt havde været mindre at klandre end den ret beset temmelig fugtige Frederik II og den gridske riddersmand, beviste man hans jordiske rester den ære, at hovedet under udfoldelse af nogen højtidelighed blev flyttet fra fødderne og op på den plads, hvor det engang naturligt havde siddet. Hr. Mads var dog ikke til sinds således at lade sig hædre, thi da man kort tid efter så til skelettet, lå hovedet atter mellem benene.

Efterhånden blev det en almindelig adspredelse at gå hen i kirken og bese den genstridige præst, og en dag kom nogle unge af begge køn ind for at aflægge ham visit. En af karlene bappede fredeligt på sin snadde, men pludselig rev en tøs ham den af munden og klemte den ind mellem kraniets kæber med ordene: »Wel do eet' røg, hr. Mads?«

Og da skete det ræddelige: Dødningen tog invitationen bogstavelig; kraniet polsede lystigt på snadden og sendte som slutnings-salut en fed røgsky i hovedet på den af skræk ganske lamslæede pige. Over det mistede hun både mælet og den smule forstand, hun havde. Se iøvrigt under Fovlum kirke side 29.

Jørgen Lykke havde mange jern i ilden. Han skal have ombragt en svigerinde og ladet hendes lig indemure i Lerkenfeldts kælder. Sagnet fik fornyet næring, da man engang i forrige århundrede udførte nogle reparationer i tårnkælderen og nedbrød et stykke tilsyneladende umotiveret murværk, thi bag det i et hulrum stod et kvindeskelet.

Om det nu virkelig var svigerinden, man dengang fandt, må stå hen, i saltmadskælderen findes et tilsvarende fremspring på muren, og hér tales der ligeledes om en indemuret kvinde.

Der knytter sig iøvrigt også anden mystik til denne kælder: I nogle vældige trug udhulede i træstammer ligger et par gamle mu-

*...da skete det ræddelige: Dødningen tog invitationen bogstaveligt; krani-
et pølsede lystigt på snadden...*

mificerede svineskinker, og de må aldrig fjernes fra gården, thi da vil alskens ulykker ramme Lerkenfeldt og dens ejere.

Jørgen Lykke og manden på Bjørnsholm - nu Vitskøl Kloster - Bjørn Andersen, kunne aldrig forliges, og Lykke gjorde sit bedste for at drille uvennen, bl.a. byggede han Lerkenfeldts lade

Lerkenfeldt med ældgamle svineskinker, indemurede kvinder og alskens dyster færd.

tværs over den vej, som Bjørn måtte befare. Dog, drilleriet gav bagslag, thi inden laden var færdig, døde Bjørn, og ganske vist vedblev han efter sin død at færdes på den gamle vej, men spøgelser lader sig ikke så let standse, og Bjørn jog durk gennem laden, så murværket slog revne på revne og truede med at styrte sammen.

Lykke bød sine folk stoppe dette uvæsen, og en aften tog de opstilling udenfor laden bevæbnet med bøsser og andre våben. Bjørn ænsede imidlertid overhovedet ikke deres råben og plaffen, han brasede gennem laden, som han plejede, så stenene raslede ned over vagtmandskabet. Herefter opgav Jørgen Lykke kampen mod det overnaturlige og flyttede laden til et mindre udsat sted.

At rigens sidste ridder selv som straf for sine mange ugerninger måtte gå igen efter døden, kan ikke undre, og travlt har han, thi han færdes på begge sine gårde, Overgaard ved Mariager Fjord og Lerkenfeldt nær Limfjorden. Man ser ham jage over markerne mellem de to steder på en kulsort hingst.

Hvor længe Jørgen Lykkes lade blev stående, vides ikke bestemt, men engang skulle der bygges en ny, og just i den tid sad der en såre kropsfager frue på Lerkenfeldt. Det var en norsk tøm-

mermand, der fik til opgave at udføre arbejdet, og han pralede i den grad af sit enestående håndslag, at alle tilsidst blev noget trætte af at høre på dette skryderi. En aften, da han havde fået noget i hovedet og pralede særlig slemt, fandt fru, at det måtte være nok; hun indgik et væddemål med ham gående ud på, at hvis han kunne hugge alle de dyvler (pløkke), hvormed tømmerkonstruktionen skulle samles, uden een eneste gang at strejfe huggestenen med øksen, fik han laden dobbelt betalt, medens han i modsat fald måtte levere den gratis.

Næste dag gik tømreren igang: han huggede lystigt løs på dyvlerne, og det var tusinder, han skulle igennem, men ikke een eneste gang rørte øksen huggestenen. Fruen prøvede på forskellig vis at distrahere ham, men det afficerede ham ikke det fjerneste, og tilsidst manglede der kun een eneste dyvel. Da flåede fru alle klæderne af sig og stod i al sin dejlighed så nøgen, som hun var skabt.

Dette var for meget for den brave nordmand: Han spærrede øjne og mund vidt op og lod med et betaget suk øksen falde på dyvlen, så den flækkede og jernet slog imod stenen. På den måde fik den træske kvinde en gratis lade, men da hun ville gå ind og tage den i besiddelse, fik hun øje på noget mørkt, der dinglede under hanebjælken - det var tømreren, som i fortvivlelse havde hængt sig.

På Lerkenfeldt lusker der sådan en underlig sort hund rundt i sale og på gange; den har vist aldrig gjort nogen fortræd, men bringer alligevel godtfolk forskrækkelser, når den pludselig synker i gulvet eller spadserer gennem en lukket dør. Hunden skal være genfærdet af landsdommer Peder Madsen Lerche (1642-99), der i 1677 havde købt gården og omkring 1689 gav den navnet Lerkenfeldt. Han var kendt som en hårdhjertet, vindesyg person, der ikke tog det nøje med midlerne, når det gjaldt om at forøge sine rigdomme.

I 1743 købte general Wulf Caspar v. Lüttichau Lerkenfeldt, han tyranniserede bønderne på det forfærdeligste, og kun folk, der på en håndfast måde kunne sætte sig i respekt overfor ham, havde tålelige kår. Især bonden Kræn Esbensen i Østrup, havde herremanden kvaler med.

Engang var Kræn for obsternasighed blevet sat på træhesten, men da han havde siddet lidt, udbrød han pludselig: »Skal a ride

dig? Nej, fanden skal ride dig!« Med disse ord slog han så hårdt til træhesten med sin knyttede hånd, at den faldt sammen, men Kræn var også en før karl. Ved en anden lejlighed havde generalen kaldt ham op og ville gennemprygge ham med tyremejen, men Kræn lovede, at han ville sætte ham gennem både glas og bly, hvis han så meget som svingede med pisken, og så blev der ikke talt mere om den ting.

Generalens nærmeste folk var ejheller Guds bedste børn, især var Søren (andre siger Jeppe) ladefoged en sand bøddel overfor bønderne, omsider blev det dem for groft, og en nat, da han red hjem, blev han overfaldet af to personer i kvindetøj, som dog vistnok var forklædte karle, de knuste hans hænder mellem sten, og klemte og pryglede ham, så han blev aldeles ødelagt og snart efter døde, det lykkedes dog ladefogeden at slæbe sig hjem, og i nogle dage lå han på sit smertens leje. Da han mærkede, at hans sidste stund var nær, bad han generalen komme til stede og sagde, at nu havde han gjort dennes vilje tvært imod Guds og kongens vilje, og nu var han bange for, at han havde forspildt sin sjæls salighed.

- »Ja, se du dertil, farlille,« svarede Lüttichau, han var aldeles ligeglad med, at han havde bragt manden i ulykke.

Det gik da også, som fogeden havde frygtet: På en rød hest måtte han efter sin afgang fra de levendes verden både ved nat og og ved dag ride fra Vesterbølle ad vejen mod Lerkenfeldt, og alle, han mødte, viste han sine blodige hænder. Det var ikke til at holde ud, og omsider fik man fat i en manestærk præst, som satte genfærdet ned et sted ved vejen, så man påny kunne færdes i fred.

Til sine andre uheldige egenskaber føjede generalen en umættelig hunger efter fruentimmere. En væverske i Vesterbølle var hans bislopperske, hun fødte ham tre børn, men undlivede dem alle og begrov dem i gulvet under vævestolen. Da det blev opdaget, sattes hun for en domstol, og dommeren var såmænd ingen anden end børnenes far. Han dømte hende til døden og drog omsorg for, at dommen blev eksekveret.

Efter et så forvorpent liv var det ikke venteligt, at generalen ville komme til at hvile i Abrahams skød. Han havde også nok en fornemmelse deraf, thi nogle år før han selv for heden, forslugte hans kok sig i et stykke kød og lå skindød hen i tre dage. Da han atter livede op, syntes generalen, det kunne være ganske kuriøst at få at vide, hvor hans sjæl havde opholdt sig i den mellemliggende

tid, og kokken berettede, at han havde været flere steder, bl.a. i helvede, hvor man var travlt beskæftiget med at forfærdige en stol til generalen. Endnu manglede der et ben, men når det var sat på, blev han ubetinget hentet, hvis han ikke inden da forandrede sig kendeligt til sin fordel.

Men Lüttichau ændrede sig ikke, og han var ejheller bange for at dø. Da det var på det sidste med ham, kom præsten for at berette ham; gudelig tale kerede herremanden sig imidlertid ikke om, og han afbrød pastoren med spørgsmålet: »Hvad koster vel et par øksne i dag, Deres Velærværdighed?« Præsten blev dybt rystet: »Gud bevare os, man skal ikke tænke på sådanne jordiske ting, når man er dødssyg, men på det himmelske.« - »Åh hvad«, mente generalen, »man kan vel lige så gerne hoppe som krybe derind, man skal jo derind alligevel«.

Med denne stemningsfulde bemærkning på læberne opgav generalen ånden, men det viste sig snart, at han ikke havde fundet ro i sin grav, han red hver nat fra kirken og ned til huset, hvor den arme kone, som han først havde bragt i fortræd og derefter ladet henrette, engang boede. Det skulle ikke være godt at møde ham, og tilsidst turde ingen færdes på vejen efter mørkets frembrud, den manekyndige gejstlige måtte atter træde i aktion, og efter en hård dyst mod gengangeren, hvorunder præsten bl.a. måtte gribe til så krasse midler som at læse Fadervor bagfra samfulde tre gange, måtte generalen give køb, han lod sig uden yderligere modstand drive baglæns hen på Lerkenfeldts mødding, hvor han sattes ned.

Alligevel blev man ham ikke helt kvit, thi vel ses han aldrig mere på vejen, hvorimod han stadig kommer på selve Lerkenfeldt, han huserer fortrinsvis i det såkaldte »generalens brudeværelse«. Hvad det er, der sker herinde, melder historien intet om, og desværre er den kendte folkemindesamler, Ewald Tang Kristensen, som engang sov i dette værelse, tavs om, hvad han oplevede, han bemærker bare kort og godt i en af sine bøger, at det ikke bekom ham godt.

Major Christian Cæsar Lüttichau, som arvede Lerkenfeldt efter sin far, generalen, var ejheller vellidt, men når man ser ham omtalt blandt gårdens mandsstærke genfærdsskare, må det bero på en misforståelse, da han i 1792, fem år før sin død, afhændede

Lerkenfeldt til brødrene Jens, Peder og Mikkel Kielsen for den beskedne sum af 73.000 rdl.

Det var Mikkel Kielsen, der kom til at bo på Lerkenfeldt, og godsets bønder troede kanhænde, at det ville blive lempeligere for dem nu, da en fra deres egen kreds var kommet til roret. De blev dog hurtigt klogere, thi

»Ej skarpere sværd du finde kan
end bonde, der bli'r herremand,«

og Kielsen gav ikke sine forgængere en tøddel efter i strengthed, det skal endog være gået så vidt, at han tilsidst blev kaldt til København for overfor kongen at stå til regnskab for sine overgreb, men da han udmærket godt var klar over, at han kom til at »kysse den blå jomfru«, fik han en læge til at udstede en erklæring om, at han var så syg, så han ikke var istand til at rejse.

Kort efter gik der bud til København om, at Kielsen var død, og med pomp og pragt blev hans kiste begravet, men bønderne vidste bedre, der var nemlig ikke andet end halm og sten i, og Kielsen levede i bedste velgående videre på Lerkenfeldt i flere år. Om dagen holdt han sig skjult inden døre, men om natten kørte han undertiden bort i en lukket karet.

Kielsen var meget interesseret i studeavl, og da han efter sin død begyndte at spøge, var det hovedsagelig i kreaturhuset, man risikerede at støde på ham, her gik han som en sort skikkelse og svippede prøvende dyrene over ryggen med en spanskkrøsstok for at høre, om de havde sat ordentligt huld. Kielsens genfærd forulemper ingen, hvis man ikke selv provokerer, derimod går der - ligeledes i ladegården - en tynd, hvid mand med et smørret grin, og han har klemmt mange op mod væggen, så de i lang tid efter ikke duede til noget. Efter at avlsgården brændte i 1933, har vist hverken Kielsen eller den uhyggelige hvide mand vist sig, og lige så lidt mærker man til et ildhjul, der forhen undertiden rullede gennem ladegården.

En frue på Lerkenfeldt ville en juleaften køre til Vonsild kirke. Pludselig satte det ind med en voldsom snestorm, kusken kunne ikke finde vejen, han for vild mellem nogle bakker og kørte i et væld, hvor alle druknede. Stedet kaldes siden »Fruekilden«.

Denne frue var ikke god mod småkårsfolk, og derfor betragtedes ulykken som himlens straf over hende. I nætterne op mod jul

gæster hun stundom endnu sin gamle gård. Der høres rumlen som af en karet, men når man løber ned for at tage imod, er der ingen, man mærker blot et isnende pust, som farer forbi.

Lerkenfeldt i Vesthimmerland kendtes i 1455, hvor den hed Bonderup. I 1555 opførte Jørgen Lykke en bindingsværkshovedfløj med grundmurede sidefløje og tårne. Siden skalmuredes også midterfløjen. Et nu forsvundet porttårn skal have været syv stokværk højt. Den ringmur, som engang kransede voldstedet, er forsvundet. I 1689 fik Bonderup navnet Lerkenfeldt.

Lindenberg 47. (C2 på kortet)

Sophie Amalie Lindenov.

Nær landevejen mellem Hadsund og Ålborg, i bunden af en dal, dukker det hvide Lindenberg frem af sin park og åbenbarer sig for de forbipasserende som den perfekte herregårdsidyl. Det skal imidlertid ikke altid være lige behageligt at opholde sig indenfor hovedbygningens tykke mure om natten, for man risikerer at blive generet af friherreinde Lindenovs genfærd.

I 1671 købte Claus Olufsen Daa gården, som dengang hed Næs. Han døbte den om til Daasborg og forøgede i væsentlig grad tilliggendet. I 1674 giftede han sig med den unge, livlige Sophie Amalie Lindenov, en datterdatter af Christian IV og Kirsten Munk, men ægteskabet blev ikke lykkeligt. Sagnet vil vide, at han, som var sine undergivne en mild og god herre, var hård og brutal overfor sin smukke hustru.

Claus Daa deltog som officer i skånske krig og måtte derfor ofte være borte fra Lindenberg i længere tid. Det siges da, at Sophie Amalie af kedsomhed faldt i elskovshandler med mange forskellige folk, endog af allersimpleste slags.

Når gemalen kom hjem på besøg, skjulte hun sig i de omkring liggende bondebygder, måske fordi hun frygtede ham, måske fordi hun oftest var i en tilstand, så hun ikke godt kunne vise sig for ham.

I 1678 vendte Claus Daa tilbage til Lindenberg for at blive, og med sig havde han søsteren, Christence. Det varede ikke længe,

Det hvide Lindenberg, hvor Sophie Amalie Lindenov spøger og kigger ud af loftsvinduerne.

førend forholdet mellem de to damer blev yderst spændt, ja, det gik så vidt, at Sophie Amalie beskyldte sin mand for at have utilbørlig omgang med søsteren. Til gengæld nægtede han på sin side at være ophav til den søn, som Sophie Amalie et års tid forinden havde født.

En aften havde Claus Daa været i Aalborg. Det var mørkt, da han kom kørende til Lindenberg, og som sædvanlig havde han stor fart på. Da man nåede Lindenberg, så forløberne, at vindebroen over den dybe voldgrav var trukket op, de nåede at advare kusken, som i sidste øjeblik drejede af og undgik en ulykke, der antagelig havde kostet Claus Daa livet.

Der blev ikke gjort videre ud af sagen, men mand og mand imellem hed det sig, at den unge frue på Daasborg vist gerne ville være sin mand kvit.

En søndag først i december 1678, havde herskabet fra Daasborg været i kirke i Blenstrup, og efter gudstjenesten tog man ind hos

kapellanen, hr. Jens, som var gift med fruens tidligere kammerpige, Karen Bierring. Efter frokosten blev Sophie Amalie pludselig upasselig og måtte hvile en stund, inden hun kom så meget til hæfterne, at de kunne køre hjem.

Med Claus Daa selv på bukken, rullede vognen i mørkningen ud af Blenstrup præstegård. Alt gik vel, til man nåede »røde led« ved Lindenburg mark, men her spærredes vejen af en formummet rytter. Der lød et skud, og Sophie Amalie råbte nede fra vognen: »Ak, mit hjerte, jeg er bange, du fik skade.«

»Dengang ej,« svarede Claus og ville rejse sig for at springe i sikkerhed.

»Fik du ej, så skal du få,« lød i det samme rytterens stemme. Endnu et skud bragede, og denne gang blev Claus Daa ramt. Blødende sank han sammen og udåndede i sin hustrus arme. Rytteren forsvandt, og man fandt ham aldrig siden.

Det lykkedes Sophie Amalie at få Claus Daa hjem til Lindenburg, kapellanen, hr. Jens og Karen Bierring blev hentet, og den stakkels Karen var aldeles utrøstelig over nådigherrens død. Hun græd ustandselig, og det endte med at Sophie Amalie sagde til den lille barnepige, som passede hendes søn: »Ak, barn, hent os en teglsten at vi kan tørre Karens øjne med.«

Sophie Amalies barske kommentar gjorde et meget ubehageligt indtryk på præsteparret, de tog hastigt afsked og forlod Lindenburg.

Det var den almindelige opfattelse, at Sophie Amalie Lindenov var mordets anstifter, men i virkeligheden foreligger der intet, som kan godtgøre, at hun havde nogen som helst skyld.

Svigerinden, Christence Daa, hadede Sophie Amalie af et fuldt hjerte, og efter Claus Daa's død kom det til en forrygende proces mellem de to damer. Hvis Sophie Amalie med nogen ret kunne være mistænkt for at stå bag mordet, var det givetvis kommet frem ved denne lejlighed. Derimod er det ikke uinteressant at bemærke, at Sophie Amalie i et brev antyder, at Claus Daa's død næppe kom Christence så ubelejligt endda.

I det hele taget var Christence Daa's adfærd i dagene efter mordet af en sådan karakter, at man fuldt så vel kunne mistænke hende for at have haft en finger med i spillet. Til underbyggelse af en sådan antagelse kan nævnes, at Jacob Ulfeld til Væbnersholt, som siden blev gift med Christence, kom af dage under omstæn-

digheder, der påfaldende mindede om Claus Daa's ulykkelige endeligt.

Hvorom alting er, så havde Sophie Amalie ingen synderlig grund til at tage sig gemalens død alt for nær. Sagnet véd da også at fortælle, at hun snart efter førte et lystigt liv på det gamle slot og forstod at adspredde sig med mange elskere. Når hun blev ked af dem, lokkede hun dem ud på en faldlem, så de styrtede ned i en lukket kælder, hvor de ynkeligt omkom. De, der ikke havde forstået at holde tand for tunge om deres amourøse oplevelser i hendes selskab, vidste hun at brygge en dvaledrik så de siden forglemte at plapre om noget som helst.

Ganske forunderligt er det på denne baggrund at se hende blive ophøjet til friherreinde og Daasborg blive til friherreskabet Lindenborg. Det var ikke just kutyme at indlemme de rene forbydere i højadelen. Lige så fornuftstridig er den »onde« friherreindes varmhjertede indsats for at få sin moster, Eleonora Kristine løsladt fra sit 22 år lange fængselsophold i Blåtårn.

Sophie Amalie skal have født mange børn. Somme fortæller, at hun skaffede sig af med dem ved at kaste dem ned i et hul i et af de runde tårne på sydfløjen af gården, andre levner hende så megen menneskelighed, at de lader hende anbringe børnene som hittegods hos egnens bønder; ja, fortæller endog om, hvordan hun siden sørger for, at de pågældende »aldrig mangler hverken so eller ko, men har fuldt op i alle måder.«

I juli 1688 lå Sophie Amalie påny i barsels seng, men kunne ikke blive forløst. Hun måtte i hast bringes til Aalborg, da hun imidlertid ikke kunne tåle køreturens rystelser, spændte man i stedet et læderdækket ud mellem gårdens fire stærkeste og roligste heste og lagde friherreinden derpå indpakket i dyner og tæpper. For at overdøve hendes vilde skrig, ledsagede musikanter det sælsomme tog.

I assessor Thøger Lassons gård i Aalborg havde Sophie Amalie en lejlighed, og her blev barnet skåret ud af hendes side. Hun var imidlertid så medtaget, at hun kort efter udåndede, og barnet le-

De kostelige Skeel'ers majestætiske herregård, Gammel Estrup. I dag herregårdsmuseum, men stadig tilholdssted for flere spøgerier.

vede ejheller. De to blev bisat i Blenstrup kirke, og hun lå med barnet i sine arme.

Jovist. Det kedelige er bare, at den dødserklæring, som blev skrevet af pålidelige folk, beretter, at hun døde af vattersot i forbindelse med en hidsig feber og overhovedet ikke nævner noget om en fødsel.

For en del år tilbage, åbnede man friherreindens kiste. Hun lå der godt nok, og liget var såre velbevaret, men af et barn var der intet spor. Derimod viste det sig, at gravrøvere havde været inde og flå det kostelige guldsmykke, hun bar om halsen, da hun blev bisat, af.

At Sophie Amalie Lindenov spørger på Lindenberg, er en kendt sag. I årene 1925-27 lod slottets daværende ejer, lensgreve H.C. v. Schimmelmann foretage store restaureringsarbejder for at få huset sat i beboelig stand. Det blev i denne forbindelse nødvendigt at foretage visse ændringer i rumfordelingen, og en nat åbenbarede Sophie Amalies genfærd sig for arkitekten og stirrede anklagende på ham. Hun yndede ikke ombygningerne.

Den nuværende godsforvalter, N. Laursen, gik en dag forbi slottet. Lensgreven og hans familie var bortrejst, og alt stod tomt. Godsforvalteren blev derfor også noget forbavset, da han så en dame stå og kigge ud af et af de øverste vinduer i østgavlen. Hurtigt låste han sig ind og gik hele bygningen igennem fra kælder til kvist, men uden at finde nogen.

En af de forrige husjomfruer kunne berette, at hun ofte mødte Sophie Amalie, når denne med udslået hår og på klappende tøfler vandrede gennem de store sale, og hun påstår at hun i flere tilfælde har ført samtaler med friherreindens genfærd.

Foruden Sophie Amalies specielle kælder, hvori hun ombragte sine galaner, er der megen anden kældermystik på Lindenberg. Således siges der at gå en løngang fra gården og til Blenstrup kirke.

Jeg har haft lejlighed til at være nede i den ene af Lindenburgs

Det gamle postkar på Lynderupgaard. Måske rinder det med helligt vand.

to »løngange«. Den går fra det vestligste af de to karnaptårne på hovedfløjens sydside.

Nedgangen til »løngangen« er fra kældertrappen. På en afsats ligger en stor stenflise, og når den brækkes op, kommer der et hul til syne. Lader man sig fire ned, står man i en hvælvet, helt mørk kælder med en loftshøjde på ca. 2,5 meter og med et gulvareal på 6-8 kvadratmeter. Gennem husets ydermur, der her er et par meter tyk, går en ganske snæver passage, som man netop kan presse sig igennem. Så åbner en muret, hvælvet gang af røde munkesten sig; den kan følges ca. 35 meter, så afbrydes den brat, men den er ikke styrtet sammen. Alt tyder på, at der er tale om afløbet fra en hemmelighed.

Der var knogler at finde såvel i det hvælvede kælderrum som i gangen, men ingen af dem stammede fra mennesker.

Det sædvanlige opførelsessagn om jomfruen, der kaster sin ring i et morads og forlanger, at hendes bejler skal bygge hende et slot i den bundløse sump, hvis han vil gøre sig håb om hendes jaord, kendes også fra Lindenberg. Endvidere skal der være indemuret en jomfru i det sydvestre, runde tårn, og stundom skal man kunne høre hendes jamren derinde fra.

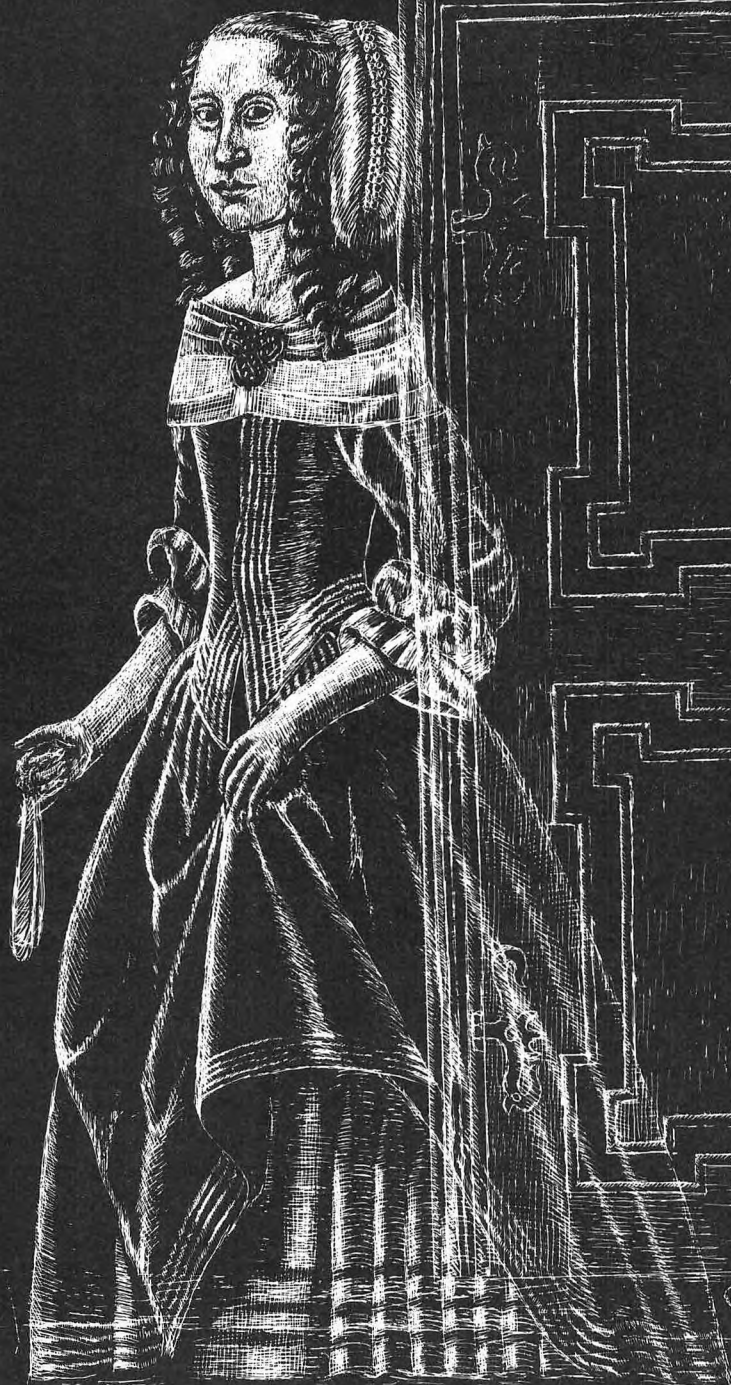
I den gamle godsforvalterbolig gik der forhen spøgeri. Om natten hørte man det smække med dørene og slæbe rundt med møblerne. Så lød der tunge, slæbende trin på første sal, og det hele kulminerede med et spektakel som om hundredevis af høns skrigende baskede omkring i huset.

Også udenfor Lindenberg spøger det. Man kan risikere at møde en af de gamle ejere, som kommer kørende i en sort, lukket karosse med fire heste for, men i modsætning til andre spøgelsesvogne kører denne i et besindigt tempo.

En bestemt nat i juli må Sophie Amalie Lindenov gentage sin sidste smertens færd til Aalborg. Man hører da toget komme marcherende over markerne, hvor de gamle, forlængst sløjfede veje

...Sophie Amalies genfærd åbenbarede sig for arkitekten og stirrede anklagende på ham. Hun yndede ikke ombygningerne...

OE. 84

gik. Sækkepiber, horn og trommer leverer en uhyggelig musik, og pludselig stiger den til en infernalsk larmen, men den formår alligevel ikke at overdøve hendes fortvivlede skrig.

Lindborg syd for Aalborg hed oprindeligt Næsholm, siden Næs og så Daasborg. Det nuværende navn fik den i 1681. Gården kendes tilbage til anden halvdel af 1300årene, og i 1534 blev den afbrændt. I 1583 opførtes sydfløjen med trappetårn og hjørnetårne samt måske nordfløjen og i 1616 rejstes østfløjen. Lindborg er med dets rige murale dekorer et af Danmarks fornemste renesancehuse.

Lundbæk 48. (B2 på kortet)

Den tapre Daa.

I et stort bøgetræ i skoven ved Lundbæk, skal en svær sølvring være indvokset. Et medlem af slægten Juul, som engang ejede gården, lod i anledning af sin forlovelse ringen lægge om stammen, den bærer hans og den unge piges navnetræk.

General Gregers Daa havde med Jeanne Rüse tilgiftet sig Lundbæk. Han var en meget tapper mand, og i slaget ved Gadebusch, hvor han dræbtes d. 20. december 1712, lykkedes det ham ifølge traditionen at nedlægge syv fjender, efter at han selv havde fået hasesenerne hugget over, så han kun kunne krybe rundt.

Generalen og hans frue døde med få dages mellemrum, men ifølge sagnet udåndede hun på Lundbæk i samme stund som han dræbtes på slagmarken.

På en mark, der forhen hørte til Lundbæk, ligger en gravhøj, og den havde en af godsejerne tænkt sig at jævne, da han på den måde kunne få en letopdyrkelig ager og i tilgift udfylde en mergelgrav. Den dag da arbejdet skulle begynde, kom godsejeren ud på marken sammen med en døvstum, som han havde optaget i sit hus, og da denne så, at man ville grave i højen, blev han aldeles ustyrlig. Han pegede skiftevis mod himlen og jorden og gjorde ved tegn godsejeren begribeligt, at der ville ske frygtelige ting, hvis højen blev rørt. Det endte med, at man afstod fra at jævne højen,

men den døvstumme blev herefter af egnens befolkning regnet for enten at være synsk eller skifting.

Det bør vel her nævnes, at man ved en skifting forstod en spæd underjordisk, som af sit ophav var blevet forbyttet med et udøbt menneskebarn.

Lundbæk syd for Nibe tilhørte i middelalderen Vitskøl kloster. Der stod dengang en borg på ejendommen kaldet Korsris. I 1568 flyttedes gården til dens nuværende voldsted, og en bindingsværkshovedbygning opførtes. I 1655 føjedes grundmurede sidefløje til, og i 1804 rejstes den hovedbygning, som endnu står. Lundbæk fungerer nu som landbrugsskole.

Lynderupgaard 49. (A3 på kortet) (Farvefoto overfor side 81)

Ligtog på forsvunden bro.

Lynderupgaard - Jyllands prægtigste bindingsværks-herregård - er, som det sømmer sig for et så ærværdigt sted, rigt på sagn.

På gårdspladsen plasker det klare kildevand fra Nordens ældste vandkunst ned i et bødkret postekar af egetræ. Vandet ledes did i en ledning af udhulede egestammer fra et kildespring i bakkerne

Lynderupgaard har mange spøgerier, og et ligtog går over en bro, som ikke længere findes.

bag gården, det skal være det bedste vand i Danmark, og vældet har måske en fortid som helligkilde. En gang imellem om natten, når månen lyser klart, kommer en sort spøgelseshund løbende ind i gården, hvor den slukker sin tørst i det kolde vand.

Flere mennesker kunne berette, at de havde set et ligtog komme ud fra Lynderupgaard, det dukkede ud af muren et bestemt sted i vestfløjen, gik lige over den åbne voldgrav og forsvandt på den anden bred. Da man for nogle år tilbage gravede det pågældende sted på borgbanken, fandtes tydelige spor af, at netop hér havde der i gammel tid været udgang fra huset og bro over graven!

Det fortælles, at da godsejer Malte Christian Friis i 1777 overtog Lynderupgaard, stod der på loftet to skeletter - et på hver side af en trappe. Han lod dem straks tage ned og begrave, men der skal dog aldrig siden være blevet rigtig ro på det loft.

I gammel tid skal der i Lynderupgaards park have stået en udskåret træstøtte hvorunder en nonne var begravet. Måske er det hende, som hver midnat sidder på »jomfrubænken« med et lille barn på skødet?

Det er sket at folk på Lynderupgaard har truffet en præst, når de om natten gik rundt i de store stuer og sale. Hvem han er, véd ingen mere, men måske har han gået der lige siden Lynderupgaards stenhus var del af en bispeborg.

Når der skal ske store omvæltninger i familien Kielsen - vist mest af bedrøvelig art - viser der sig på Lynderupgaard en stor, sort- og hvidbroget kat, som går under navnet »Hvidhoved«, man ser den springe hen over gulvet i store, kluntede hop og forsvinde under et eller andet møbel, men når man kigger efter, er der ingen kat at finde.

Lynderupgaard ved Hjarbæk fjord ejedes i middelalderen af Viborg domkapitel. I 1534 afbrændtes gården, men i 1556 opførtes den nustående trefløjede bindingsværkshovedbygning hvori indgår det antagelig ældre stenhus. På gårdspladsen findes en renæssance-vandkunst - et »postekar«.

Lyngsbækgaard 50. (D4 på kortet)

Bygherren spøger.

Kaptajn Iver Jacob Hanson på Lyngsbækgaard havde bygget en stampemølle mellem Handrup og herregården. En dag i 1821 var han nede på møllen for at se, hvordan arbejdet gik, han kom da for nær til en skindtamp og blev dræbt.

Siden den tid var der ingen ro på møllen; kaptajnen gik der hver nat, og det endte naturligvis med, at præsten i Vistoft, som var klog på den slags, måtte træde til og mane genfærdet ned. En pæl blev drevet gennem det, men man har åbenbart ment, at det var nødvendigt med en ekstra sikring, thi en vældig sten slæbtes hen på stedet og lagdes over pælen for at holde den på plads.

Lyngsbækgaard på Mols nævnes i 1587. I 1698 opføres en nu ukendt hovedbygning og i 1776 rejses den pragtfulde endnu bevarerede ladegård af bindingsværk. I 1784 opføres hovedbygningen ved Anders Kruse.

Løgstør 51. (A2 på kortet)

Gigtkilden.

Ret syd for Løgstør ved Limfjorden ligger Løgsted, og på dens kirkegård finder man vest for kirketårnet en stensat helligkilde. Den kaldes sct. Hans kilde, og før i tiden var den meget besøgt af folk, som led af gift eller værk i kroppen.

Det var gerne degnen, der udleverede vandet, og det fik han så en skilling for, ligesom det ikke sjældent hændte, at en kildebesøgende kastede en mønt i selve vældet. I brolægningen ved kilden ligger en sten med en stor skålformig fordybning, og man mener, at der er tale om en hedensk helligsten.

Iøvrigt kunne det undertiden knibe med at skaffe vand nok, for kilden havde det ikke mindst om sommeren med at løbe tør. Det problem klarede man ved om natten at hente nogle tønder med vand fra brøndene i de omkringliggende gårde og hælde det i kilden.

Det er ikke helt sjældent, at man finder helligkilder på kirkegår-

*Løgsted kirke med
»Blindekilden«.*

de, og årsagen hertil er, at man fra kristen side bestræbte sig på at få anbragt kirkerne netop dér, hvor gammel gudedyrkelse havde fundet sted. På den måde »opsugede« man simpelthen hedenskab, og en kilde, der før havde været viet til en hedensk guddom, fik nu en kristen helgen som værner.

Løvenholm 52. (C3 på kortet)

Rigsgreve og æggetyv.

Christian Ditlev rigsgreve Rantzau (1670-1721) ejede grevskabet Løvenholm. Han var en ejendommelig, stupid person og behand-

Løvenholm, et skønt, robust renæssancehus med to runde tårne. Det har haft en bevæget historie.

lede sine bønder nærmest som var de dyr. Længe fandt de sig i hans fremturen, men da han engang prøvede at spænde dem for plov og vogn, fordi han mente, at deres trækraft var billigere end hestes, blev det dem for stift, og de flygtede. Rantzau satte efter dem, han tabte dog hurtigt sporet af de fleste, kun een, Bitte Søren, kunne han følge helt til Højer.

Færgen fra Højer til List på Sild var netop ved at lægge fra land, da Bitte Søren nåede frem og sprang ombord; han satte hurtigt skipperen ind i sin situation, og da Rantzau nogle minutter efter dukkede op, var færgen allerede ude på vandet. Greven vinke- de, at man skulle vende om, men skipperen lod som om han intet så og sejlede trøstigt videre.

Efter at have søgt i nogen tid, fandt greven frem til en skoma- ger, som mod en passende godtgørelse var villig til at sejle ham o- ver i sin båd, og ud på aftenen løb de ind nord for List, hvor gre- ven sprang i land.

I nogle timer vandrede Rantzau rundt uden at finde andet end

klitter; efterhånden meldte sulten sig, og da han kom til en mågekoloni, tog han nogle æg og slugte deres indhold. Efterhånden blev den værste hunger stillet, og for at have lidt proviant ved hånden, fyldte greven sin rygsæk med mågeæg, hvilket naturligvis ikke passede mågerne, som hele tiden dykkede skrigende ned over hans hoved. Tilsidst blev Rantzau aldeles ude af sig selv over denne chikane, han trak sin kårde og huggede ud efter fuglene alt imedens han af sine lungers fulde kraft skreg: »Forbandede land uden kultur.«

Men nu dukkede en anden person op, det var æggekongen Lille Peer, på hvis enemærker Rantzau havde vovet sig ind. - »Kom her, din æggetyv, du er arresteret,« råbte den opbragte øbo, og greven, der fandt det klogest at sikre sig nogen bistand, kom beredvilligt hen til ham, præsenterede sig og forklarede den anden om årsagen til sit besøg på Sild. Alt dette rørte imidlertid ikke Lille Peer det bitterste, han stak hånden hen og følte på grevens tornyster, og da han mærkede, at der sivede æggeblomme ud, sagde han igen: »Din æggetyv.«

Nu havde Rantzau fået tilstrækkeligt af den ugæstmilde behandling, han drog for anden gang kården og huggede med voldsom kraft ud efter æggekongen, som utvivlsomt var blevet dræbt, om ikke han var kommet greven i forkøbet og langede sin svære knippel ud, så slaget afpareredes og kården fløj langt væk.

Da greven så sig afvæbnet, indledte han et hastigt tilbagetog, medens Lille Peer råbte efter ham: »Din æggetyv og bondeplager; vov dig aldrig igen ud på de frie Friserøer, her gælder intet liv-egenskab!«

Rantzau nåede tilbage til skomagerens båd og blev ført over til Højer; han opgav at gøre mere ud af sagen, og Bitte Søren, som til efternavn hed Nielsen, blev boende på Sild, han blev efterhånden kaptajn og giftede sig med æggekongens datter; han døde i List 1779, 91 år gammel.

I det hele taget var det langt fra altid, Løvenholms ejere trak det længste strå, når de havde kontroverser med bønderne, hvorom følgende beretning vidner:

På gården havde de en ladefoged, som hed Jørgen Krause; han var så urimeligt stærk, og når han red gennem porten, kunne han finde på at gribe fat i en bjælke og løfte både sig selv og hesten op.

En dag var nogle af bønderne tilsagt for at hente teglsten til Løvenholm, men flere af dem udeblev, og derfor fik de ordre til at møde en bestemt dag, hvor de til straf for denne opsætsighed skulle have en overhaling; de skulle lægges på langhalm i laden og tildeles en omgang tærsk af Krause.

Ladefogeden var imidlertid en retsindig mand, han syntes ikke, at bøndernes forseelse stod i noget rimeligt forhold til den hårde straf, og derfor tog han affære på en ganske uventet måde:

Da bønderne var samlet, mødte herremanden op for at overvåge, at der ikke blev faret for lempeligt frem. Det gjorde der heller ikke: Krause greb nemlig fat i ham og lagde ham på langhalm med en bemærkning om, at herren rigtignok skulle være den første i denne som i andre sager; derpå drev han sit herskab et drøjt livfuld hug, og holdt ikke inde, førend den anden skreg højt om nåde. Så fik herremanden lov at gå, det samme gjorde forresten bønderne, og der blev aldrig siden mælet et ord om den affære.

Et medlem af slægten Juel var birkedommer på Løvenholm og efter sigende den, der under en jagt nedlagde Danmarks sidste vildsvin. Noget galt må dommeren imidlertid have gjort, medens han levede, thi efter sin død spøjte han sådan på herregården, at man måtte lade ham nedmane.

I 1836 købte forpagteren Chr. Pind fra Gammel Estrup Løvenholm. De færreste troede, at han var kommet til så mange penge på normal vis, og det hed sig at »Pinden«, som han kaldtes, havde akkorderet med den slemme om sagen. I kontrakten stod skrevet, at hvis det blot regnede så meget som een dråbe den dag, Pind skulle dø, var han fri og måtte i stedet have lov til at prøve lykken hos Vorherre.

Det var sommer og strålende solskin da Pind følte, at hans timer var talte, og han næppe kunne leve til aften. Ustandselig blev tjenestefolkene sendt ud for at se på vejret, om der dog ikke var tegn til regn, men hver gang kom de tilbage og meldte, at himlen var uden en sky. Endelig, sidst på eftermiddagen, kom en enkelt ganske lille mørk sky glidende, og jorden blev netop vædet af regn. Da døde Pind med smil om mund, thi nu var han frelst fra den onde.

Helt fri for Fanden er han nu nok ikke blevet, thi medens han lå

på det sidste, kom der en sort hund ind i sygeværrelset, og den var ikke til at drive ud, den fulgte også hans kiste, da denne blev kørt til graven, men under jordpåkastelsen forsvandt den brat. Snart efter begyndte Pind at gå igen på Løvenholm, men i de senere år har man vist intet mærket til ham.

Løvenholm på Norddjursland ejedes omkring 1440 af Sct. Hans Kloster, den kaldtes da Gjessingholm. I 1536 overtoges den af Erik Banner, som i 1576 opførte østfløjen med trappetårn og et hjørnetårn. I 1643 kom sydfløjen og nok et hjørnetårn til, og gården fik navnet Løvenholm. I 1760-erne ombyggedes østfløjen, og trappetårnet fjernedes. I dag ejes gården af Løvenholm fonden.

Madum sø 53. (B2 på kortet)

Troldesten og sunket slot.

Den klarvandede ca. 400 tønder land store Madum sø i Himmerland er en af Danmarks ejendommeligste, eftersom den hverken har noget synligt tilløb eller afløb. Den vandrige Store Blåkilde, som udspringer et par kilometer syd for søen, hævdes at være forbundet med den ved en underjordisk kanal, men noget endeligt bevis herfor har man ikke.

Ved søens sydvestlige side ligger en stor sten, i hvilken nogle rune bogstaver er indhugget, de er dog ikke af særlig gammel dato, og der står at læse, at en søster og ni brødre Hjorth rejste denne sten 1846-1881 til minde om den tredie broder, Anders Stensen Hjorths besøg i hjemmet 1881 efter 25 års fraværelse.

Stenen selv har imidlertid en sælsom historie, den skal nemlig engang være kastet mod Torup kirke af en trolld. Den ramte, som det fremgår ikke, men faldt i stedet ved søen. Mere held havde trolden med en sten, som han kylede imod kirketårnet i Store Arden. Her ramte han nemlig, og det oprindelige styltetårn faldt ned. Det erstattedes i nyere tid af den murede klokkestabel ved den romanske kvaderkirkes vestgavl.

Man har i flere tilfælde set lys glide afsted over søens overflade. Der er observeret ligesom omridset af en båd, og man har hørt åretag. Når båden, som altid opererer om natten, er kommet

hen over et bestemt sted i søens sydøstlige del, forsvinder den imidlertid brat.

Den skal have forbindelse med slottet Freggelund, som engang stod i Madum sø, men som sank på grund af menneskenes ugudelighed. På solskinsdage skal man dog stadig kunne skimte slottets hvide skorstenene nede i det klare vand.

Ved søen gik de tre Freggelund jomfruer i mangfoldige år rundt og spøgede. De var meget fagre at se til og lokkede adskillige mandlige nattevandrere bort fra vej og sti, så de for wild. Pastor Schiwe, der var præst i Astrup 1764-82 fik imidlertid skaffet fred for dem ved at mane alle tre ned.

Marbjerg 54. (A1-2 på kortet)

Kong Gribsius og dronning Tryne.

Nord for den lille by, Kølby, mellem Løgstør og Nibe i Himmerland, ligger Marbjerg, som er en bakkeø, der mestendels består af kridt. Den er 42 meter høj og bevokset med skov. I den bor der en vættekonge, som hedder Gribsius, hans dronning bærer det smukke navn Tryne, og han har tillige en søn og datter samt en del undersåtter. Disse underjordiske er umådeligt rige, og folk, som er gået forbi om natten, har hørt, hvordan der smækkedes med skabslåger og kistelåg inde i bjerget, ligesom der lød en klirren, når vætterne talte deres penge.

Når fuldmånen skinner skal kong Gribsius skatte luftes, de bæres så ud og lægges på bjerget, der kan glitre i månelysen af bare sølv og guld. Til dato er det dog vist ikke lykkedes noget menneske at skaffe sig rådighed over en smule af kostbarhederne.

Folk, som bor i nærheden af Marbjerg, skal være forsigtige, hvis de har udøbte spædbørn, for det er angiveligt hændt, at de underjordiske har stjålet menneskenes smukke børn og i stedet har anbragt deres egne hæslige skiftinge i vuggen.

Ved Marbjerg, som undertiden også kaldes Mariabjerg, udspringer Maria Kilde, den betragtedes forhen som helligkilde, og var meget søgt af syge, som ønskede helbredelse, Frue nat d. 25 marts. Vandet ansås da for at besidde størst kraft.

Maria Magdalene 55. (D3 på kortet)

Flyverønnen.

Over døren til det senmiddelalderlige våbenhus i Maria Magdalene kirke på Djursland voksede Danmarks mest omtalte og vel også største flyverøn. Den var et ældgammelt træ med to stammer, der måtte holdes på plads af ringformede murankre. Antagelig var det på alder med det sengotiske våbenhus, og der er to stræbepiller på våbenhusgavlen til at støtte denne.

Rønnen, som er meget nøjsom, klarer virkelig ikke sjældent en vækst under så barske vilkår, og eftersom flyverønnens rødder ikke har direkte forbindelse med jorden, betragtedes den forhen som en slags helligtræ over hvilket det onde ingen magt havde.

Hvis der sattes stykker af flyverøn i børnenes vugge, kunne ellefolkene ikke komme til dem og forbytte dem eller på anden måde fortrædige dem. Pløkke af flyverøn sat i sengen værnede mod onde drømme og mareridt, anbragt i redskaber forhindrer flyverønnen, at hekse og andre af mørkets magter kunne forgøre dem. Og var man bange for, at den døde skulle gå igen, var det sikrest at pløkke låget til kisten fast med dyvler af flyverøn.

Også i folkemedicinen fandt flyverøn anvendelse, f.eks. til tandstikkere, som beskyttede imod tandpine. Flyverønnen var derfor et efterstræbt træ. Om denne flyverøn hed det, at to søstre fra landsbyen, Maria og Magdalene var noget lette på tråden. De havde forhold til mange af egnens unge mænd, hvilket forårsagede, at den ene af dem smittedes med en kønssygdom. Nu fortrød de deres udsvævende liv og lovede Gud at bygge en kirke, hvis sygdommen måtte forsvinde, hvad den åbenbart gjorde. De har også plantet rønnetræerne, som fornylig er forsvundet, men hvis nederste del stadig er bevaret. De vokser forhåbentlig op påny, for af deres trivsel afhænger byens velfærd.

Mariager 56. (B3 på kortet)

Der blev by og kloster ud af tragedien.

Engang boede der på en herregård ved en fjord i det østlige Nør-

Mariager Kloster, hvor den katolske bisp Stygge Krumpen endnu færdes ved nattetide.

rejylland en smuk og dydig jomfru, som hed Maria. Til hende bejlede to gæve riddersmænd ved navn Hem og Sem, og det var hende ikke muligt at blive enig med sig selv om, hvem af dem hun skulle tage, for hun elskede dem lige højt.

Det endte med, at ridderne, som det dengang var brug, besluttede at kæmpe om den skønne med deres blanke sværd, og det gik naturligvis så overmåde sørgeligt, at de fik hugget så hårdt til hinanden, at de begge døde.

Det skulle imidlertid blive værre endnu: Da Maria nemlig fik meddelelse om begge sine bejleres død, fyldtes hun sådan af sorg, at hun druknede sig i fjordens klare vand.

Den slags må man ikke, hvilket Maria udmærket vidste. Hun havde derfor inden den desperate handling søgt at formilde de højeste instanser ved at skænke alt sit gods til kirken, og på Marias ager - Mariager - opstod både et kloster og en by. Maria skal dog stundom kunne ses gående nede ved fjorden i stille månelysenætter, så helt til ro er hun ikke faldet.

De to riddere blev begravet i hver sin nyopførte kirke, der efter dem fik navnene Hem og Sem, og i Hem kirke skal der på døbefonten være udhugget en figur af den ene ridder - en brysk herre med et martialske skæg.

Mariager klosterkirke 56. (B3 på kortet)

Stygge Krumpen.

Ved Mariager klosterkirke ligger den sidste katolske Børglum-bisp, Stygge Krumpen, begravet i en fællesgrav.

Hans liv fik et meget dramatisk forløb, thi selvom han var en kirkens mand, var hans grundindstilling til livet helt igennem verdslig. Han var godssamler af format, og på trods af den katolske kirkes strenge krav om cølibat, levede han sammen med sin slægtning, Elsebe Gyldenstjerne. Hun var endda gift med adels-

Rosenkrantz'ernes Rosenholm, en af Europas ældste slægtsgårde. Familien, som påbegyndte opførelsen i 1560-erne, ejer stadig slottet, hvor hjernebesiddere endnu rumsterer.

manden Bonde Due, men selv om denne på alle mulige måder søgte at få bispem til at give afkald på Elsebe, lykkedes det ham ikke.

Ved reformationen kom Stygge Krumpen i stærkt modsætningsforhold til kongemagten, og fra 1536-42 sad han fængslet. Han indgik da på et forlig med Christian III og fik Asmild Kloster i forlening på livstid mod at underholde de tilbageblevne nonner dér.

I 1551 afgik Stygge Krumpen ved døden og førtes efter eget ønske til Mariager klosterkirke, hvor han efter at være balsameret henstilledes i en åben kiste. Det viste sig nemlig snart, at den ikke kunne være lukket, for hvis man den ene dag havde sat låg på kisten og skruet det til, stod det den følgende morgen på gulvet ved siden af.

Den stedlige befolkning havde åbenbart en vis tiltro til bispens formåen også efter hans hedenfart. De rev stumper af hans klædning, klippede af hans hår og negle, som iøvrigt påstodes at blive ved med at vokse, og flere gange måtte mumiens svøb skiftes. Da spaniolerne under napoleonskrigen var i Danmark, og en del af dem indkvarteredes i Mariager, opstod der en hel helgenkult omkring bispens jordiske rester.

Folk var alt andet end glade for at komme i nærheden af klosterkirken efter mørkets frembrud, for det sagdes, at salig bispem gik omkring både inde i kirken og på kirkegården, og graverne, der ofte havde ærinde i kirken ved nattetide kunne berette, at Stygge Krumpen iført fuldt ornat stod støttet til kirkestolene og stirrede strengt på dem.

I 1873 blev man efterhånden træt af den megen interesse for bispens afsjælede legeme, hvorfor det førtes ned i en gravhvælving, som tilmuredes, og ved den omfattende restaurering i 1931 nedsattes kisten sammen med en del andre i fællesgraven på kirkegården. Bispens gravsten er imidlertid stadig at se i kirken, og de, der havde set mumien sagde, at ligheden mellem den og stenens figur var meget overbevisende.

Som den står nu, er kirken kun en beskedent rest af den vældige

Skaføgaard-skabet. Nordeuropas største møbel, et pragtstykke fra renæssancen, der har givet anledning til sagn om herregårdens opførelse.

bygning fra 1460-80, og af birgittinerklosteret, som knyttede sig til den, er kun en nordfløj med et senere tårn tilbage.

Der var i klosteret afdelinger for både munke og nonner, og ikke alle dets beboere tog lige tungt på kyskhedsløftet: Sagnet fortæller, at et par nonner en aften var kommet ind i en anden søsters celle, hvor de overraskede hende sammen med en mand. Forfærdede løb de to over til priorinden for at indberette sagen. Denne havde også besøg af en tilbeder, men det lykkedes hende i første omgang at skjule ham, så de andre intet så.

For ikke at tabe ansigt, slyngede hun det, som hun troede var hendes kappe, over skuldrene og ilede til den faldne søsters celle for at læse hende teksten. Det viste sig imidlertid, at hun havde gjort sig skyldig i en skæbnesvanger fejltagelse, thi det var hendes tilbeders bukser hun bar på ryggen. Det varede lidt, inden hun selv blev klar over det, men alle de nonner, der skadefro var troppet op for at være vidne til dramaet, bemærkede det, og den tvangfrie påklædning tjente ikke just til at give priorindens opbyggelige ord den rette vægt.

Meilgaard 57. (D3 på kortet)

De tre søskende.

I Meilgaards skov ved sognevejen står tre træer - to bøge og en eg - så tæt sammenvoksede, at det ser ud som groede de op fra samme rod. Træerne er i dag fredede og må ikke fældes, de kaldes »de tre søskende«, og til dem knytter sig følgende sagn:

En mand på Hedegaard i Glæsborg tvang sin datter til at ægte herremanden på Meilgaard - efter sigende en af Juel'erne. Den unge pige var imidlertid gode venner med røgteren på Hedegaard, Niels Skipper, og selvom hun af gode grunde tav hermed, ja, endog fandt sig i at blive gift med herremanden, holdt hun forbindelsen med sin elsker vedlige.

En årrække forløb, og fruhen havde født tre børn, en dreng og to piger, som nu var mellem 12 og 15 år gamle. Ved en tilfældighed opdagede herremanden en skønne dag forholdet mellem de to, og da han derudover erfarede, at ingen af de tre børn var hans, blev han ude af sig selv af raseri, han lod straks konen dræbe, og Niels

Meilgaard, hvor et sagn om en herremand, der myrdede sit barn, blev bekræftet, da man i 1890-erne fandt et skelet under en gulvflise.

Skipper fik hugget hovedet af, det sattes på stage ude ved »Skipperhoved«, som heraf fik sit navn. Det var også herremandens agt at gøre det af med børnene, men en gammel tjener fik ondt af dem og hjalp dem til flugt. På vejen bort tog de hver et lille træ, drenge en eg og pigerne en bøg og plantede dem tæt op ad hinanden, de voksede op og kom til at danne omtalte egenartede trægruppe. Børnene hørte man aldrig mere til, men af træernes trivsel kan man se, hvorledes deres slægter trives.

Fra 1694 til 1703 ejede Adam Ernst Pentz Meilgaard. Han var en i alle måder slet person, rå, brutal og uvederhæftig, og der fortælles flere sagn om hans forbrydelser.

En søndag var hans kone gået i kirke, og da et af hans børn irriterede ham med et eller andet, piskede han det uden videre ihjel - vistnok i den blå stue. For at skjule ugeringen begravede den unaturlige far barnet under et par gulvfliser; riset ville han selvføl-

gelig også gerne af med, og han kastede det ud af vinduet, men lige så ofte, han smed det ud, kom det af sig selv tilbage, og det endte med, at han indemurede det et sted i den vestlige mur, hvor det endnu skal findes. Efter mordet var der aldrig ro i den blå stue, det spøjte slemt om natten, og folk på egnen påstår bestemt, at da Meilgaard blev »restaureret« (arbejdet afsluttedes i 1891), fandtes der virkelig et barneskelet under gulvet.

I det hele taget regnede Pentz ikke andres liv for noget, i skoven dræbte han ifølge overleveringen en dreng og nedgravede liget ved en dæmning, den såkaldte »Pentz's Vase«.

Det var ingen hemmelighed, at herremanden sad hårdt i det økonomisk, og snart rygtedes det på egnen, at han ikke alene stod i ledtog med den berygtede bande »de Glæsborg tyve«, men at han ej heller gik af vejen for selv at optræde som landevejsrøver. Nogen bekræftelse for denne antagelse fik man, da Ramten Mølle blev overfaldet af røvere, plyndret og afbrændt efter at mølleren og hans kone var blevet forfærdeligt mishandlede. Møllen hørte under Meilgaard, og der var et spændt forhold mellem mølleren og Pentz af den ganske enkle grund, at mølleren var velhavende medens Pentz var fattig. Da mølleren kom til sin husbond for at anmelde det skete, lod denne naturligvis som om han højligt forargedes over røvernes hærgen, men han gjorde øjensynlig intet for at fange dem, og da de senere i en anden forbindelse anholdtes, tilstod de, at det var Pentz, der havde fået dem til at overfalde mølleren og lægge hans hjem øde.

Pentz havde solgt Meilgård inden han døde, men da han havde øvet så mange misgerninger på stedet, er det blevet her, han går igen. Om aftenen kører han ind på borggården i en karet forspændt med fire hovedløse heste; kort efter ser man udefra, hvordan der tændes lys i hele slottet, men de, der er indendøre fornemmer det ikke - derimod høres der puslen og rumsteren i mørke kroge. Der tales om, at der i østfløjen i et kammer er en uafvaskelig blodplet, men om den har nogen forbindelse med Pentz vides ikke.

Der går dog også andet skidteri på Meilgaard, selv en hundjævel kan nævnes blandt de overnaturlige væsener, som knytter sig til stedet. Det var en pige, som så dette frygtelige væsen, det var ved at kaste et nøgent barn ind i komfuret, da pigen kom og ville gøre

klar til brygning. Da pigen meget naturligt påtalte sagen, kastede djævelen sig i stedet over hende, og nok kunne den ikke helt få bugt med hende, men tilføjede hende dog en skade, som hun aldrig forvandt. - Hvad der siden blev af djævelen og det nøgne barn? - Ja, derom melder sagnet intet.

Skytten Bernhard kommer ikke på selve Meilgaard, men han spørger slemt i huset, hvor han boede, og om natten har folk set ham gå langs kirkegården, hvor han ligger begravet, han er omgivet af hunde, som han også altid var det, medens han levede. Man er ikke på det rene med, hvorfor Bernhard går igen, men noget galt må han jo nok have begået.

Der var ingen træhest eller andre torturinstrumenter på Meilgaard, til gengæld var man på det nærliggende Scheel (Sostrup) velforsynet med sådanne remedier, og da en bonde i Kallagers tid (1769-83) forså sig ved at give en ladefoged nogle prygl fordi denne kritiserede hans arbejde, blev han sendt til Scheel for at få en tugtelse, han sent ville glemme. Men Kallager var en hystiker og greve Jørgen Scheel var en elskværdig mand, som ikke fandt glæde ved at straffe nogen, og da han samtidig ikke kunne døje Kallager, gav han i stedet for prygl karlen en gård i fæste; på den måde fik karlen løn og ikke straf, og Kallager, som også kaldtes »den gale«, fik en lang næse.

Meilgaard på det nordlige Djursland kendes i 1340. I 1573 opførte Axel Juul den nu stående hovedbygning, der dog i årene 1888-91 blev særdeles hårdhændet restaureret og udvidet ved arkitekt August Klein.

Mosholt Bakke 58. (D3 på kortet)

Bjergmandens øjeneliksir.

På Nyskov mark lidt syd for Torsager på Djursland ligger der en høj, som kaldes Mosholt Bakke. De bjergfolk, som boede i den, valgte altid at holde sig usynlige, og det var måske også det klogeste, de kunne gøre, for sandt at sige var deres begreber om, hvad der er dit og mit, noget udflydende. Der forsvandt tit et og andet

fra egnens gårde, uden at man var i stand til at finde ud af, hvor det var havnet, og de fleste var enige om, at ansvaret burde placeres hos bjergfolkene.

En dag i høstens tid var nogle piger og karle ud ved Mosholt Bakke for at køre korn ind. Karlene baksede med at få negene på vognene, og pigerne rev op efter dem.

Pludselig fik en pige øje på en lille grå mand, der kom slæbende hen mod højen med et neg. Hun var straks klar over, at det måtte være en bjergmand, og hun råbte og skældte ham ud, samtidig med, at hun truede efter ham med riven.

For de andre, som intet kunne se, virkede dette selvsagt meget ejendommeligt, og de lo af den synske pige, for naturligvis troede de ikke et øjeblik på hendes historie om bjergmanden.

Men bjergmanden lo ikke, og næste morgen ganske tidligt, hvor pigen var gået alene ud på marken for at rive det sidste korn sammen, kom han hen til hende. Han lod meget venlig og spurgte, om hun virkelig kunne se ham. Det kunne hun så udmærket, sagde hun. Han bad hende så holde hånden op for det højre øje, det gjorde hun, og hun så ham stadig. Da hun derimod holdt hånden for venstre øje, forsvandt han.

Det stod bjergmanden lidt og tyggede på. Så rodede han i sin lomme og trak en lille flaske med en klar væske frem, hvorpå han sagde: - »Nu er du lidt synsk, så kan du lige så gerne blive det for alvor. Hvis du gnider lidt af denne væske i dit venstre øje, vil dit syn blive så stærkt, at du også kan se de skatte, der ligger skjult i jorden!«

Pigen var fattig, og hun kunne svært godt tænke sig nogle rigdomme, derfor fulgte hun bjergmandens råd, men i det samme, væsken kom i hendes øje, forsvandt bjergmanden, og alt andet med ham, for hun blev blind på det venstre øje og var det resten af sine dage.

Derfor gør man klogt i at lade som intet, hvis man ser bjergfolk på Mosholt Bakke, for tiltaler man dem, risikerer man at komme grumme galt afsted.

Mølgaard

59. (A2 på kortet)

Købte sig selv.

I 1802 købte Peder Kiildsen Mølgaard, men inden han nåede så langt på sit livs bane, måtte han først købe sig selv, han var nemlig vorned under Mariager Kloster, da han var ung, og hér gav han herremanden en fælhoppe mod at få sin frihed.

Der går utallige historier om denne sære mand, hvis kultur ikke altid forsløg, når han færdedes i de »bedre« kredse, men da de praktisk talt alle er møntet på at sætte ham i et latterligt og forkert lys, skal de ikke medtages her.

Ved Mølgaard ligger en stor høj, hvori de underjordiske bor, og engang hjalp de herremanden, som ellers sad i trange kår: En dag kom hans kone gående ved højen, og hun fandt da en stor pakke, som hun tog med hjem. Hun spurgte manden, om de turde åbne den, og det mente han nok gik an. De så da, at pakken var fuld af snavsetøj, det vaskede fruén, strøg det smukt og lagde det tilbage på højen. Næste dag fandt hun på samme sted en pung med guldpenge, og siden lykkedes alt for dem på Mølgaard.

Om natten kan det hælde, at der kommer én ridende til stalddøren og slår på den med sin pisk, men hvis karlen lader sig narre til at springe ud af sin seng, for at tage imod, finder han intet.

I gamle dage var nissen røgter på Mølgaard om vinteren, han passede altid dyrene godt, men kunne finde på at drille pigerne ved at skabe sig om til stud eller kalv og gå dem i vejen, når de skulle ud for at malke. Selv tålte han ikke at blive drillet, og engang da pigen havde gemt smørklumpen i hans grød på bunden af fadet, slog han omgående en ko ihjel. Siden blev han sulten og spiste alligevel grøden. Da han fandt smørret fortrød han og hentede en ny og bedre, spillevende ko fra Salling.

Mølgaard nord for Farsø i Vesthimmerland kendes fra begyndelsen af 1400årene. I 1666 nedbrændte den da stående hovedbygning, og i slutningen af 1700årene opførtes en trefløjet hovedbyg-

ning af bindingsværk. Dens sidefløje reves ned i 1907, men hovedfløjen står endnu.

Møllerup 60. (D4 på kortet)

Ingen kongemorder.

I en bog om sagn får man undertiden lyst til også at aflive et sagn, fordi det er ganske urimeligt, og fordi det sværter en god mands rygte.

Møllerup var rigsmarsken Stig Andersen Hvide's faste borg, og hvert barn ved, at han var hovedmanden i sammensværgelsen mod kong Erik Klipping samt blandt dem, der myrdede ham i Finderup Kirkelade om natten den 22. november i det herrens år 1286.

Det skal her understreges, at der aldrig blev leveret skygge af bevis for, at marsken, Rane Jonsøn og de andre, der siden blev kendt fredløse havde det fjerneste at skaffe med kongemordet, tværtimod synes alt at tale for, at disse brave danske adelsmænd var genstand for et af de mest gemene justitsmord, som Danmarkshistorien kan opvise, og at Ingemann's gæve drost Peder Hoseøl i stedet må trækkes frem ved ørerne som bagmand for i hvert fald den sjofle bagvaskelseskampagne, der førte til bl.a. marskens fald.

At marsk Stig skulle stå bag kongemordet er i virkeligheden ganske utænkeligt, med mindre man da vil beskyldte ham for tåbelighed i den højeste potens. Han og de andre »implicerede« stormænd havde netop opnået en håndfæstning med kongen, hvorefter denne i særlig grad måtte varetage deres interesser - at de straks derpå skulle gå ind for at ombringe den person, som fremover måtte styrke deres position, strider mod al fornuft.

Møllerup på Mols ejedes i 1285 af marsken Stig Andersen Hvide, der opførte en trefløjet borg, som nu er forsvundet. I 1681 opførtes hovedfløjen i bindingsværk, i 1709 vestfløjen og i 1743 østfløjen. I 1751 skalmuredes hovedbygningen og i 1860-erne ombyggedes den. I 1929 var den påny genstand for ombygning.

Møllerup, som engang var Marsk Stigs faste borg.

Navnsø 61. (A2 på kortet)

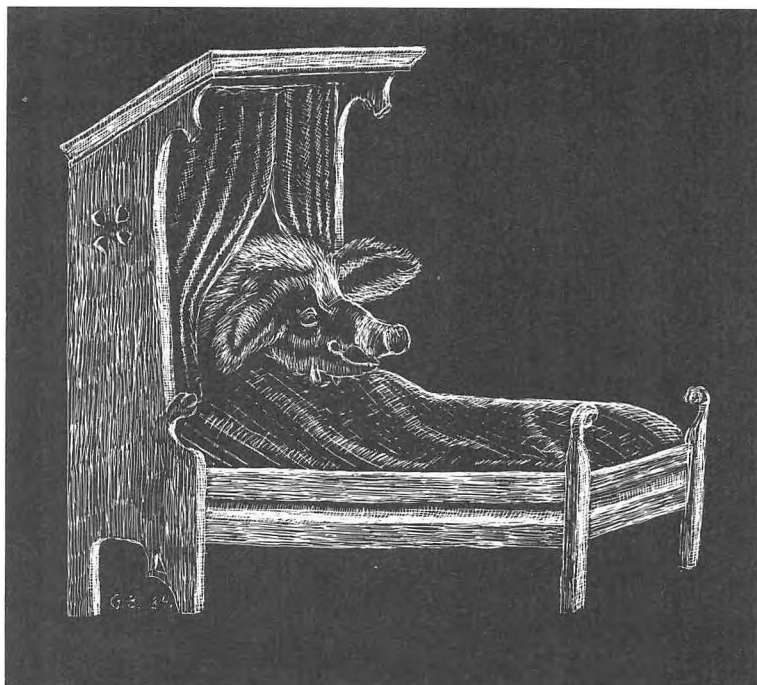
Den sunkne borg.

Der hvor Navnsø nu findes - nordvest for Aars i Himmerland - lå der i gammel tid en borg. På den boede en ugudelig frue, som ikke havde den fjerneste lyst til at gå over til kristendommen, selvom Danmark ellers forlængst var kristnet.

En dag fandt hun på, at hun ville lave lidt spas med præsten fra Gundested lidt længere nordpå. Hun klædte derfor en so ud i en natkjole og gav den kappe om hovedet. Så lagde hun den i sengen i sovekammeret og trak forhænget for.

Der blev nu sendt bud efter præsten, som fik at vide, at en gammel kone på borgen lå på det sidste og gerne ville berettes.

Den troskyldige kirkens mand gik lige i fælden. Han havde længe sørget over, at folkene på borgen var så uinteresserede i hans forkyndelse, og nu øjnede han en chance for at få dem alle omvendt. Han iførte sig derfor ornat, tog kalk og disk i hånden og stak den store bibel under armen, hvorefter han begav sig på vej

...»Røf, røf«, sagde soen og hoppede ud af sengen...

til borgen. Det var varmt den dag, og som alle katolske præster var også denne kronraget. Derfor bar han en kalot på hovedet.

Da han kom til borgen, blev han vist ind til sovekammeret. Han hørte at nogen besværet trak vejret bag sengens gardin, men fruén sagde, at den gamle ikke godt kunne udholde dagens lys, så det var bedre, at man lod være med at trække fra.

Det forstod præsten så udmærket. Han læste op af bibelen, sang salmer og bad bønner, og til slut skulle den syge så have sakramentet. Nu var det nødvendigt at fjerne gardinet: - »Røf, røf«, sagde soen og hoppede ud af sengen med et bums.

Præsten var lamslået: Dette var en bespottelse af allergroveste art! Han greb sin bibel, disken og kalken og løb ud af borgen, medens dens beboere lo, så de var ved at flække. I samme øjeblik,

han var over vindebroen, lød der en rumlen bag ham, og da han vendte sig for at se, hvad der var på færde, var borgen forsvundet, der var blot et vand, hvor det sydede og boblede.

Forfærdet tog han sig til hovedet og opdagede derved, at han havde glemt kalotten. Det havde imidlertid ingen nød, for kort efter fik han øje på en stol, der flød rundt i vandet, og på den lå kalotten. Han kom således ganske skadesløs fra ulykken, hvorimod gudsbespotterne og den i grunden ganske sagesløse so ynkeligt måtte omkomme.

Endnu skal man på bunden af Navnsø kunne skimte borgens mure. Undertiden hører man også en forunderlig brusen fra søen. Det skal hidrøre fra, at den ved en underjordisk kanal står i forbindelse med den lille Øje Sø og Sjørup Sø, der begge ligger længere mod vest.

Nødager 62. (D3 på kortet)

Riddernes blodige påskejagt.

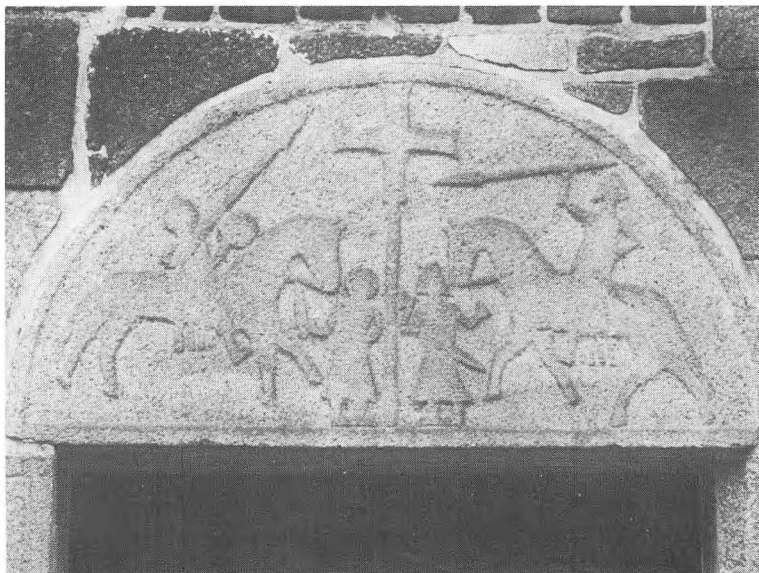
Nødager kirke på Djursland har en romansk portal med en meget smuk og særpræget overligger eller tympanon. Den er udsmykket med et reliefbillede, hvor man i midten ser et kors på en stage. Det flankeres af to krigere til fods og to lansebevæbnede ryttere. Om det fortæller sagnet, at der på herregården Tolstrupgaard boede en ridder ved navn Nilaus Høg og på Maarupgaard en anden ridder, som bar navnet Jonas Maar.

Ingen af d'herrer var synderligt religiøst anlagt, og derfor fandt de det også ganske naturligt at dyrke jagtens glæder på søn-og-helligdage, hvor andre gik i kirke.

En påskemorgen var de således sammen redet på jagt i kirketiden. De var begge i højt humør og spøjte og lo. Med sig havde de deres svende og hver et koppel hunde.

En hare blev jaget op, og hundene satte efter den. Det samme gjorde ridderne og svendene, men det lille dyr var for hurtigt, og pludselig forsvandt det for hundene. En tid snusede de forvirret rundt for atter at finde sporet, men haren var og blev væk.

Nu begyndte ridderne at skændes om, hvis hunde det var, der ikke havde været opgaven voksen, og det endte med, at man gik

Nødager kirkes romanske tympanon hvis motiv opfattedes som herremænd på jagt og i krig.

over til håndgribeligheder. Med fældede lanser red de to riddere mod hinanden - begge ramte og begge blev dræbt. I raseri herover gik svendene nu også løs på modparten og huggede hinanden ned, og for at det ikke skulle være løgn, bed hundene ydermere hinanden ihjel.

Det var straffen for at jage i kirketiden, og til skræk og advarsel for andre, der måtte have tilsvarende tilbøjeligheder, lod man en stenmester hugge det omhandlede relief, som anbragtes over døren, hvor alle mændene gik ind i kirken. Nogle vil iøvrigt vide, at tympanonet oprindeligt slet ikke hørte til på Nødager kirke, men sad over døren til en forlængst nedlagt kirke i Stabrand.

Måske bør det også nævnes, at der næppe er megen bund i sagen, relieffet er en korsfæstelsesfremstilling, og de detaljer, som nu mangler, har været malede på stenen.

Nøragergaard 63. (B2 på kortet)

En dejlig månelys vinternat sad gårdboen (nissen) på mønningen af Nøragergaard og lusede sin skjorte. I det samme kom der en sky for månen, og da råbte han: »Lys højt, du store mand!« Da var der en karl, som tog en snebold hvormed han ramte ham under øret, men det kom han til at fortryde, thi da han vågnede næste morgen, lå han i en snedrive, hvor nissen havde båret ham ud.

Nøragergaard nordvest for Hobro ejedes i middelalderen af Viborg bispestol og gik i 1536 over til Kronen. I 1614 opførtes en trefløjet hovedbygning med tre tårne og ladegård. I 1780 ombyggedes gården og i 1822 blev hovedfløjen og tårnene revet ned. En sidefløj indrettedes som hovedfløj.

Nørlund 64. (B2 på kortet)

Dronning, herremænd og fruer.

I ældgammel tid var Nørlund en barfred, hvilket vil sige et fæstningstårn omgivet af palisadeværk, og hér boede en røverridder, som gjorde hele egnen usikker og brandskattede folk, som på rejse passerede hans domæne. Omkring 1400 lod dronning Margrethe borgen sløjfe, og herom fortælles følgende sagn:

En købmand havde været i Aalborg med sin hjertenskær for at købe brudeudstyr, men på tilbagevejen blev de standset af røveren og hans mænd, de ville have told, og da de så den dejlige pige, tog de hende såvel som brudestadsen i »forvaring«.

Da klagede købmanden til dronningen, og hun lod omgående bud gå til befalingsmanden på Aalborghus om, at røverborgen skulle indtages. Et par dage efter mødte befalingsmanden op ved borgen med en hel lille hær samt en kanon, der var så stor, at otte stude havde ondt ved at trække den. Våbnet blev bragt i stilling, og så fyredes der ellers løs mod tårnet. Overfor denne overmagt måtte ridderen give køb, han overgav sig og blev taget til fange. For at få borgen lagt ind under kronen, lod dronningen føre tingvidner på, at den aldrig havde været et herresæde, men en røver-

borg, og da hun på den måde havde sikret sig ejendomsret til den, lod hun den nedrive.

Om det nuværende Nørlund går der også adskillige sagn. Mest kendt er måske det om slottets opførelse (1581-97):

Nørlunds bygherre, Ludvig Munk (d. 1602), som ikke just var kendt for det godes skyld, havde længe bejlet til den unge Ellen Marsviin, men hun ville ikke have ham, thi han var en rå og utiltalende person samt dertil langt ældre end hun selv (38 år). En dag da de red på jagt sammen, bejlede han påny, og frøken Ellen strøg da en guldring af fingeren, kastede den ud i et bundløst morads og sagde:

- »Byg mig dér et slot, ridder min, så jeg fra tårnet kan se Budolfi kirkespir i Aalborg, da vil jeg være din.«

Naturligvis anså hun et sådant værk for en umulighed, men Ludvig Munk tog hende på ordet og gik straks igang med arbejdet, og det lykkedes ham virkelig at få det prægtigste slot til at stå der. Fra tårnet kunne man se til Aalborg, murene var ødselt smykkede med sandstensskulpturer, tagene var af kobber og porten ligeså, og om aftenen når den lukkedes i, kunne man høre smækket helt til Haverslev.

Endnu er Nørlund en pompøs gård, men der er dog kun en svag afglans af svundne tiders herlighed, og engang vil stedet helt forsvinde. Det hedder sig nemlig, at Ludvig Munk dræbte en præst i engen ikke langt fra gården. Hver julenat nærmer denne gejstlige sig gården et hanefjed, og når han er under den, vil han gribe i den med sin knokkelhånd og trække den ned.

Der står på Nørlund en seng, som kaldes Kirsten Munk's seng, omend den næppe har haft noget med hende at skaffe, da den skylder en senere tid sin tilblivelse. Til sengen knytter sig den tro, at hin ugifte, der sover i den første gang, i drømme skal se sin tilkommende. Drømmer man intet, bliver man ikke gift.

Øvrigt skal det understreges, at Kirsten Munk's forbindelse med Nørlund var ret beskeden. Ludvig Munk døde i 1602, og allerede i 1616, da Kirsten kun var 18 år gammel, solgte Ellen Marsviin den.

I gammel tid var der ofte strid mellem Nørlunds og Torstedlunds

Nørlund i Himmerland - engang en af Danmarks mest overdådigt udstyrede herregårde. Den har dog stadig noget af herligheden samt enkelte spøgerier i behold.

ejere om rettigheden til forskellige jordstykker. Man hører endnu en frue fra Nørlund gå rundt ude ved en engstrækning, der kaldes Skeldalene, hvor hun med skinger røst råber: »Her er reb og ret skel,« hvorefter Torstedlund-manden med dyb røst råber fra en anden kant: »Nej, hér er reb og ret skel.« Åbenbart har man fra gespenstlig side gjort sit bedste for at forlige de stridende parter, så de kunne få ro i graven, thi en nat så folk seks hvide, luftige herrer sidde om et bord derude og fælde dom, men desværre har det ikke frugtet stort, thi de to viderefører deres råbekrig.

Somme har fremsat den formodning, at det er Karen Krag (d. 1737) som går ved engen og råber, og mange har set hende stå med udslagent hår ved en gammel eg; hun læser i evangeliebogen, og det skal hun gøre som straf, fordi hun i levende live læste alt for meget og ikke helt korrekt i lovbøgerne.

I 1758 døde Jørgen Mørch, som havde overtaget gården i 1746, han skal efter sigende have ligget i heftig strid med en foregående ejer af Nørlund. Da den gamle ejer døde, hensattes han i åben begravelse i Ravnkilde kirke, og da Jørgen Mørch afgik ved døden, blev også han begravet dér. Dette sidste viste sig imidlertid at være en såre ulykkelig disposition, thi når mørket faldt på, slog de to ærkefjender låget af deres respektive kister, sprang ud og begyndte et voldsomt mundhuggeri. Ja, de udviste en for de ellers lyssky spøgelse ganske ejendommelig opførsel ved at illuminere hele kirken - det har sagtens været for at genere hinanden mest muligt. Engang imellem, når dødningene havde tabt pusten eller ledte efter nye argumenter, sprang Mørch på en kulsort hingst og sprængte ned til Nørlund, hvor han spøjte og lavede ravage - åbenbart for at demonstrere, at det sidste hvilested ikke gefaldt ham.

En nat kom provsten kørende forbi den oplyste kirke, og da kuskens havde berettet om spøgeriet, bød provsten ham holde udenfor kirken, medens han selv gik ind. Det varede længe, inden provsten påny viste sig, og det første, han foretog sig, da han kom hen til vognen, var at skrue det ene baghjul af og lægge det op. Kuskens ventede, at vognen hvert øjeblik ville vælte, men det gjorde den ingenlunde, og provsten befalede ham nu at smøre på hestene, så de strakte ud, alt hvad de kunne.

Da de nåede hjem, blev vognen kørt ud i møddingpølen, og her så karlen, da han næste morgen ved solopgang var på vej over i stalden, hvordan en sort skygge pludselig suste af gårde samtidig med at vognen væltede omkuld. - Det var jo den onde, der havde båret akselen, forstår sig, og da han ramtes af de første solstråler, blev han fri, så han kunne flygte.

Efter denne dramatiske natlige affære blev Mørch's kiste flyttet til Haverslev Kirke, og nu kunne både han og den anden ejer hvile i rolighed.

Enslydende sagn om en ung pige, der kvaltes i et stykke kød, men atter livede op, fortælles både fra Nørlund og Torstedlund. Det behandles hér under sidstnævnte gård.

I dronningeværelset på Nørlund var det ikke godt at ligge, for dér spøjte det meget slem. Om natten kom en høj, mørk mand skridtende hen over gulvet til den seng, som stod der. Han bøjede sig

ned over den og hvæsedede med hæstemme: »Du skal dog ikke spotte.« Han blev stående ved sengen en stiv klokke-time, inden han fortrak.

Flere modige personer vovede på trods af alle advarsler at sove i det pågældende værelse, men de fleste gav hurtigt op og flygtede i panik.

I et gæsteværelse spørger det også omend på en mere urban måde: Midt om natten kommer to koner ind med en spand vand og giver sig til at skrubbe gulvet. Det er sjældent, nogen bliver bange for dem, thi man tager dem for almindelige rengøringskoner, selv om tidspunktet er lidt besynderligt.

Nørlund ved Rold Skov i Himmerland kendes fra middelalderen, og omkring 1400 lod dronning Margrethe en barfred-borg bryde ned der. 1534 brændtes gården af. 1581-97 opførtes en meget prægtig hovedbygning af Ludvig Munk. Den står endnu omend stærkt reduceret og ombygget. Trappetårnet er fra 1855.

Ovegaard 65. (C2 på kortet)

Der knytter sig ikke mange sagn til Ovegaard, dog skal der fra den gamle hovedbygning have gået en løngang under fjorden og til Overgaard.

Ovegaard mellem Hobro og Hadsund ejedes i middelalderen af Viborg bispestol. I 1669 var der byggearbejder, og det samme var tilfældet i 1759. I 1770-erne opførtes den nordlige del af østfløjen, og i 1911 den nuværende hovedbygning.

Overgaard 66. (C2 på kortet)

Lykker og Arenstorff'er.

Overgaard var rigsråd Jørgen Lykke's (d. 1583) betydeligste bygningsværk og sikkert et af de mest imponerende adelsslottet, vi har

haft i Danmark; endnu i dag hører den til perlerne blandt vore herregårde, selvom hovedbygningen er reduceret og omformet en del. Der kendes mangfoldige beretninger om Jørgen Lykke, rigens sidste ridder, og et par af dem, som er hentet fra et gammelt skrift, lyder således:

- »Hr. Jørgen blev engang skicket i gesandtskab til Weimar i Laute Düringen. Der mødte adskillige andre gesandtere, og blev der i samme møde en tournering berammet at holdes en dag. Men om dagen tilforn lod han sig se på pladsen, meget kosteligt klædt med tournérhandsker ganske besatte med ædelstene, hvilke glimrede overmåde, thi solen skinnede klart. Han rendte hid og did med spæret i hånd og råbte: »Glück heiss ich. Glück habe ich!«

Dog kom der andendagen, dér det gjaldt, een, som satte hr. Jørgen i vejret fra hesten, hvorover han blev såre vred, men måtte dog finde sig deri.

En anden gang havde han budt kongen til gæst hos sig på Overgaard, hvor han havde en sal med forgyldt gulv. Da kongen kom, havde han sat krattebørster til rede for at viske kongens støvler med, eller kongen skulle tage sit fodtøj af for ikke at smitte gulvet. Men kongen sagde: »Har du lyst til at lade sligt gøre, har jeg også lyst til at gå på det««.

Og så gik han ind uden at tørre støvlerne af.

(Beretningen om turneringen er ganske morsom, men det må i sandhedens interesse oplyses, at den fandt sted på Amagertorv i København 1557, samt at det var kurfyrst August af Sachsen, der overvandt ridderen).

Der tales om, at Jørgen Lykke skulle have anlagt en løngang, som fører helt over på den anden side af Mariager fjord sikkert til Ovegaard, som han også besad.

Ved det store tårn findes en sten med et par jernøkner i; man kunne tro, de var til at tøjre heste eller hunde ved, men almuen vidste bedre besked: Til øsknerne bandtes i Jørgen Lykke's tid folk, som skulle halshugges, og deres blod løb af gennem en rende, som endnu er kendelig.

Gavmild var rigens sidste ridder, og herom vidner talemåden

Jørgen Lykkes og Arenstorff'ernes prægtige Overgaard, hvor fliser ikke kan ligge fast og en dør ikke må åbnes.

»åben som Jørgen Lykkes pung«, men debetsiden på hans saligheds regnskab har alligevel været for tungt belastet, thi han hviler ej med fred i sin grav i Udbynedre Kirke. Når man ikke generes synderligt af ham, skyldes det øjensynligt kun, at genfærdet må sprede sin virksomhed over så mange lokaliteter, hvor svare brøder skal sones, at der ikke bliver stunder til en mere koncentreret indsats eet bestemt sted.

At Jørgen Lykke kommer på Overgaard er dog sikkert nok, thi mange har set hans røde karosse køre derfra til Udbynedre kirke; her skifter han vist over til en hovedløs hingst, hvorpå han rider til Lerkenfeldt i Himmerland - og alt dette skal han overkomme inden morgenhanen galer.

Julenat afviger han fra sin normale spøgeri-praksis; i den højtidelige anledning lader rigsråden karossen stå og traver i stedet møjsommeligt fra kirken til Overgaard. Dem, der har mødt ham, er af den formening, at han bærer en tung byrde på sine skuldre, thi omend den er usynlig, stønner han højt og pamprer så træls på vejen.

Der er fablet en hel del om en Cyprianus, som fandtes på Overgaard, og som gav ejerne overnaturlige kræfters bistand i deres gøren og laden. Bogen lå opslået på en lille afsats i det gule silkekammer.

I dette tilfælde har sagnet ubetinget ret. Den sorte bog fra Overgaard er virkelig en realitet, og at ejerne virkelig har haft nogen tiltro til dens vældige kræfter fremgår af en inskription, som Jørgen Lykke (rigsrådens sønnesøn) forsynede den med i 1617, og hvori det bl.a. hedder, at »den indeholder adskillige Scharns Puds oc Signelsser«. Han forklarer, at bogen var blevet ham pånødt og tilføjer disse manende ord: »Jeg wil haffue en huer aduarit, som denne Bog hender for at komme at lese, at hand saa kier hand haffuer sin Salighied intet bruger aff dette efterschr., sin Neste oc sig sielff fornemmelig thil Sielens Schade.«

(Det er ellers den almindelige opfattelse, at samme Jørgen Lykke døde allerede i 1616, så enten må der være uorden i dateringen det ene eller det andet sted, eller også skulle det være en ganske anden Jørgen Lykke, der havde skrevet ordene).

Christence Lykke (d. 1667), søster til den sørgeligt berømte Kaj Lykke, arvede Overgaard efter sin far, rigsråd Frants Lykke

(1655). Hendes første mand, Frants Brockenhuus, døde i 1660, og hun kom da ud i så fortvivlede økonomiske forhold, at hun så sig nødsaget til at afhænde sin fædrende gård. Snart efter blev hun imidlertid gift med Frederik v. Arenstorff (d. 1689), han havde under svenskekrigene været i svensk tjeneste, men gik siden ind i den danske hær, og han købte Overgaard tilbage. Skal man dømme ud fra de rent historiske kendsgerninger, opførte Arenstorff sig endog uhyre ridderligt overfor sin frue, men sagnene melder noget andet; ifølge dem tvang han hende til at gifte sig med ham og plagede hende, så længe hun levede, på det værste.

Arenstorff var dobbeltgænger således, at han kunne vise sig flere steder på een gang, og der var meget andet mærkeligt at sige om ham. Han var blandt dem, der ledede de danske tropper i skånske krig (1675-79), og han blev gjort ansvarlig for dens - for danskerne - ikke alt for heldige udfald. Der blev rejst anklage mod ham for forrædderi, og selvom det siden viste sig at være ganske grundløst, var der straks dem, som kunne erindre, at Arenstorff under krigen var kommet med følgende spøgefulde udtalelse: »Vinder mine herrer, så taber mine herrer, og taber mine herrer, så vinder mine herrer«. Han var altså ganske ligeglad med, om det blev dansk eller svensk sejr, thi han stod sig lige godt i begge lejre. Før hans tid havde der ikke just været velstand på Overgaard, men nu havde man pludselig penge nok, og onde tunger talte om, at han vist var falskmøntner.

Der hersker nogen uklarhed om, hvorvidt det er general v. Arenstorff, der går igen på Overgaard, eller om det måske er hans søn, etatsråd Frederik v. Arenstorff (d. 1739) kaldet »den Krogede«. Sikkert er det allenfals, at spøgeriet var af de skrappe. Genfærdet tumlede rundt med hestene i stalden, så de blev ganske forrykte, og han red på pigernes ryg, når de gik ned af trapperne.

Heldigvis afslørede en tilkaldt præst sig som spøgelsesets overmand; poltergejsten manedes i jorden et stykke nordøst for hovedbygningens nordøstre hjørne, og som skik og brug var, rammedes en egepæl gennem ham, men præsten syntes, at man i dette særlige tilfælde måtte gå tilværks med den størst tænkelige omhyggelighed. Derfor muredes der en blok op omkring pælen, og på stenene blev nedfældet magtfulde maneformler på tysk og hebræisk.

Efterhånden tæredes blokken op af vind og vejr, og egepælen

rådne, så en skønne dag slap gejsten fra sit fængsel og begyndte at spørge videre, hvor den slap. Endnu en gang måtte der manes, og for god ordens skyld skete det på nøjagtig samme sted, ejheller denne gang sparedes en stenblok, og der plantedes krat udenom den, men alligevel er den nu sunket sammen, og det særdeles livskraftige spøgelse har fået bevægelsesfriheden tilbage; han er dog blevet klog af de lange ophold under jorden og modererer sin optræden så meget, at man har følt det overflødigt at iscenesætte en tredje nedmaning.

Det er nok især i et loftsværelse, han nu om stunder driver sit spil, folk som har overnattet i værelset har samstemmende fortalt, at der ved midnatstid høres trin hen over loftet, hvorefter døren til værelset åbnes, og et usynligt væsen rumsterer rundt derinde.

I galleriet ligger en gulvflise, der aldrig kan være fæstnet, den kaldes »den døde mands flise«, fordi én skal være begravet under den. Godsejer P. Horn, som ejede Overgaard fra 1924-30, lod den gentagne gange fastmure, men i løbet af et par måneder, var den altid løs igen. Det bragtes siden i erfaring, at det skal bringe ulykke, hvis nogen murer flisen fast, så den ligger løs den dag i dag.

Den døde mands flise er dog ikke galleriets eneste mysterium; der er også en dør, der aldrig åbnes, og hvorom de forunderligste historier verserer: Døren burde føre ind til den lille spisestue, som ligger bag den, men på denne side er åbningen helt blændet og dækket under tapet. Somme mener, at der i Lykke'ernes eller Arenstorff'ernes tid er blevet indemuret én bag døren. Det første er udelukket, da døren er barok, og altså ikke kan have eksisteret i Lykke'ernes tid, men det hedder sig også, at fanden selv bor bag den, eller at der fører en ganske smal trappe gennem væggen og ned til en løngang.

Det hændte i Arenstorff'ernes dage et par gange, at døren af sig selv sprang op, og at herremanden måtte hen og kigge ind i rummet. Han var da ganske hvid i hovedet bagefter og syg i flere dage. Når en af Arenstorff'erne vendte hjem efter rejse, gik de også hen og så ind i rummet bag døren, men dens hemmelighed har de ikke røbet til nogen.

At der er nogen »murren« i galleriet ved nattetid, er forståeligt; hunde skøtter ikke om at komme der, og forhen, da der ikke var elektrisk lys, klagede folkene over, at deres lys altid gik ud, når de passerede galleriet, ligemeget hvor godt de blev skærmet.

En af de sidste Arenstorff'er gjorde sig bemærket ved at udløse nogle ejendommelige varsels-fænomener. Når han var i byen eller på rejse, hørte man stundom en karosse rulle ind i gården, men hvis man gik ud for at tage imod, var der ingen. Så sagde fru: »Nu kan vi godt gå til ro, for så kommer min mand ikke i aften«. Og ganske rigtigt, når skygge-kareten blev hørt, varslede den altid, at godsejeren ikke nåede frem.

Overgaard på den sydlige side af Mariager fjords udløb, ejedes i 1545 af Jørgen Lykke, der i årene 1545-47 oprettede herregården og opførte en trefløjet borggård med tre stokværk, flere tårne og prægtig indre indretning. I 1672 nedreves vestfløjen og nord- og østfløjen ombyggedes. I 1730 forhøjedes trappetårnet og udstyredes med en barokportal. I 1911-12 gennemgik hovedbygningen en meget omfattende restaurering, der gav den en hel del af den tabte renæssanceglans tilbage.

Quelstrup 67. (C4 på kortet)

På Quelstrup går en hvid dame om natten i hovedbygningen.

Quelstrup på Mols havde omkring 1432 et voldsted. I 1768 stod der et bindingsværksanlæg, og i 1794 opførtes den endnu bevarede hovedbygning med sidefløje, disse sidste nedreves i 1930-erne.

Randers 68. (C3 på kortet)

Randers hund.

I Kristrup lige syd for Randers boede der engang en præst, som holdt nogle svært opbyggelige prædikener, og på sin vis var han også from nok. Kun een stor brist havde han, og det var en umættelig appetit på det modsatte køn. Ofte gik han om aftenen en tur ind til Randers over Sønderbro, og da kastede han sig over det første det bedste stykke kvindfolk, som han mødte i de små smalle

gader. Han tog dem med det gode eller om fornødent med vold, og ikke engang gamle koner gik ram forbi.

Selv var han udmærket klar over, at det af samme grund stod såre slet til med hans saligheds sag, og overfor menigheden lagde han aldrig skjul derpå. Han sagde, at helvedes pine var ham vis, samt at man burde gøre, som han sagde og ikke som han selv gjorde.

Da han var død, kom han ganske rigtigt til at spøge, og det siges, at han gør det endnu. Han viser sig i Randers i skikkelse af en stor sort hund med en hvid aftegning om halsen, hvilket er mindelser om hans kjole og krave. Ved midnatstide kan man møde ham i byens gamle kvarterer, og kvinder skal nok vare sig for at gå alene rundt på den tid, for da risikerer de, at Randers hund kommer hen til dem, oversnuser dem og logrer med halen. Den gør ganske vist ikke direkte nogen fortræd, men det er aldrig nogen fryd at blive snuset til af en forhenværende præst i hundegestalt.

Kun hvis man prøver at spærre vejen for Randers hund eller på anden måde generer den, går det galt. De, der har prøvet det, er blevet slynget hen ad gaden, og en soldat kom på den måde så alvorligt tilskade, at han fik men af mødet for livstid.

Randers 68. (C3 på kortet)

Den kullede greve er distræt.

I Storegade 13 i Randers ligger den såkaldte Niels Ebbesens gård, og i det øverste stokværk er der en række luger, blandt hvilke en altid skal stå åben. Sagnet fortæller, at gennem den for den kullede greves sjæl, da Niels Ebbesen havde taget ham »ved hans gule lok og hugget ham hovedet af over hans sengestok.«

Det træffer sig stadig, at greve Gert, behager at gøre sig et lidet natligt ærinde til Randers for at se, hvordan det står til i byen.

Lugen i Niels Ebbesens gård, hvor den kullede greve skal igennem. Måske er han også lidt kuldret, for huset opførtes først i 1643 af rådmand Jens Jensen, og da havde såvel Niels Ebbesen som greve Gert været død i omved 300 år.

Hvis han så finder lugen lukket, betragter han det som et tegn på, at man ønsker at holde ham ude. Det bliver han meget fortørnet over og giver sig til at spøge på holstensk, hvilket skal være alt andet end rart.

Lidt distraherende virker det godtnok, at drabet på greven fandt sted d. 1. april 1340, og at det omhandlede parti af Niels Ebbesens gård først blev opført i 1643.

Vi vælger dog at gå ud fra, at det ikke er sagnet, der lyver, men greven, der i tilgivelig distraktion er kommet for skade at udse sig et forkert hus. Dels er han jo et gammelt spøgelse, dels har han, som det fremgår, tabt hovedet.

Randers-Nørreris 68. (C3 på kortet)

Drabet på den kullede greve.

I 1340 var næsten hele Danmark i hænderne på de holstenske grever, Johan den milde og Gert kaldet den kullede greve. Kong Christoffer II havde måttet pantsætte landet til dem, han var nu død, og et forsøg, som hans søn, Otto, gjorde på at tilbagevinde riget, mislykkedes, da han tabte slaget på Taphede d. 6. oktober 1334.

Det ulmede imidlertid stadig rundt om i landet, og i foråret 1340 rykkede greve Gert op i Jylland med en vældig hær for at knuse den jyske adel. Han lagde sig ind i Randers, som besattes af 4.000 mand. Under opholdet her blev han syg, og ingen troede, at han ville komme sig. Han modtog den sidste olie, men overvandt dog krisen.

Væbneren Niels Ebbesen på Nørreris havde vistnok oprindeligt været greve Gert ret venligt stemt, men nu var han slået om, fordi greven efter hans opfattelse udviste en meget hårdhændet opførsel overfor både høj og lav i Jylland. Der er dog også dem, der mener, at greven var gået Niels Ebbesen for nær i en arvestrid.

Hvorom alting er, så besluttede Niels Ebbesen, at greve Gert skulle ryddes af vejen, og sammen med 40 andre indlogerede han sig i Randers i et hus ikke langt fra stenhuset, hvor greven boede. De foregav at være holstenske vagter, og ingen fattede mistanke til dem.

Det fortælles, at da de var nået til Randers, sagde Niels Ebbe-

sen, at hvis nogen af de 40 var kommet på andre tanker og ikke turde være med, så ville han give dem deres hest og klædning, og de kunne ride hjem. Kun een meldte sig, det var hans søstersøn Svend Trøst, som Niels Ebbesen havde ventet sig mest støtte af.

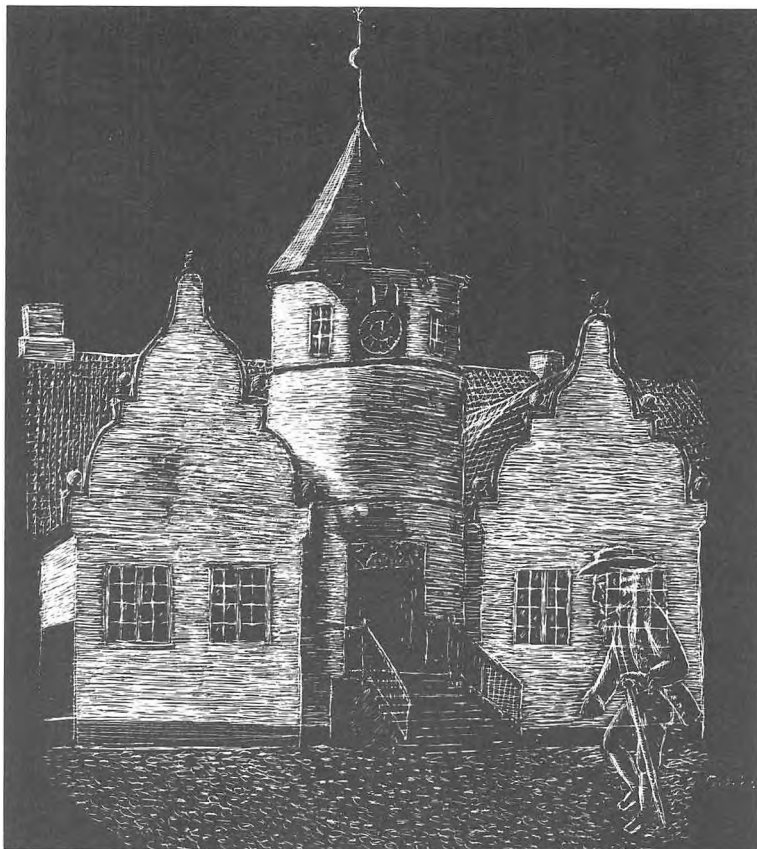
De øvrige fortsatte altså ind i byen, og det har sagtens været om aftenen til søndag d. 1. april 1340. Hen under morgen sendte Niels Ebbesen nogle af sine folk ud til forskellige kanter af byen - dog ikke mod syd, for den vej ville man siden flygte ud. De fik besked på i løbet af en vis tid at sætte ild til nogle huse og lave anden alarm.

Selv gik Niels med en håndfuld folk til greve Gerts hus, hvor man brød ind. Greven prøvede at tale sig til rette med de indtrængende, og han så sit snit til at løbe hen til vinduet og råbe om hjælp, men i det samme greb Niels Ebbesens folk ham, slæbte ham hen til sengen, hvor de huggede hovedet af ham, også hans kapellan og tre af hans svende blev dræbt.

I det samme ringede stormklokkerne, og ilden slog ud fra de huse, som Niels Ebbesens folk havde sat ild til. Alt var vild forvirring, og de 40 samlede sig igen, hvorpå de huggede sig vej gennem de mange desorienterede tyskere. Det lykkedes dem at komme ned til sønderport og ud på broen. Her viste det sig, at Svend Trøst ikke var redet hjem, han havde løsnet alle broplankerne, og i samme nu, Niels Ebbesen og hans skare var sluppet over, blev plankerne vippet i Gudenåen, så grevens folk ikke kunne optage forfølgelsen.

Man slap godt fra den dristige aktion, og Niels Ebbesen stillede sig i spidsen for det jydsk oprør. Overalt gik det holstenerne ilde, men under kampen om Skanderborg d. 2. november samme år, faldt Niels Ebbesen, og hans krop blev lagt på hjul og stejle.

Man ved ellers ikke ret meget om Niels Ebbesen. Han har sandsynligvis været af slægten Galt, og han ejede borgen Nørreris, men hvor den lå, er et spørgsmål. Det menes dog, at voldstedet Nørreris i Folby sogn er resterne af hans borg. På det vokser en stor eg, som kaldes Niels Ebbesens eg. Anlægget er ret forstyrret, det har engang haft et tårn af kampesten, hvoraf man ved gravninger i 1870 fandt rester. Rundt om voldene er der tørre grave.

...Major Deden går igen, angiveligt fordi han tog sig selv af dage...

Randrup 69. (C2 på kortet)

Majoren spøger.

På Randrup er det især major v. Deden (d. 1778), der går igen, angiveligt fordi han tog sig selv af dage. Han skal ikke altid være i lige nådigt lune og kan undertiden bibringe folk en god forskrækelse.

Omkring 1920 ejedes gården af to mænd i fællesskab, og en af-

ten sad den ene oppe og ventede på den anden, som havde været en tur i byen. Det var i kontoret, og pludselig fik han øje på en mørk skikkelse, som han først antog for kompagnonen, men siden blev klar over måtte være et spøgelse. Først noget efter, at han havde haft dette syn, kom den anden tilbage. Man mener, at det var majoren, som hér åbenbarede sig.

En dame, som i nogle måneder boede på gården, sov i et værelse ved siden af salen. Hver nat mærkede hun, at der kom et koldt pust, som fra salen strøg gennem værelset for at forsvinde gennem den lukkede dør, der førte ud til haven. En bestemt nat hørte hun tillige en stemme, som fuld af forbitrelse tre gange råbte ordet »gå«. Herover blev hun så forskrækket, at hun besvimede. På intet tidspunkt fortrædagede spøgelse hende korporligt, men det trak gentagne gange dynen af en efterfølgerske som overnattede dér, og det havde nær skræmt livet af en mandlig gæst ved at lægge en iskold hånd på hans bryst.

På den såkaldte »lampepuddergang« går en dame igen, og på en bakke ved gården samt i haven går en af de gamle ejere - hvem vides ikke - ved nattetide på en lille promenade. Endelig er der et værelse, hvor der een gang om året er noget pusleri.

Randrup i Østhimmerland kendes i 1521, og i 1550 opførtes vestfløjen i bindingsværk. I 1570 føjedes et rundt tårn til, og i 1700-årene udvidedes hovedbygningen. der kom karnapper på siden af tårnet. I 1840 opførtes den såkaldte italienske fløj og i 1865-69 en syd- og en nordfløj. Randrup er netop restaureret efter en brand.

Ravnkilde 70. (B2 på kortet)

Knarkvognen ved Ravnkilde.

Ravnkilden er en af de meget vandrige kilder i Rold Skov området, der har afløb til Lindenberg Å. Ved den siges den såkaldte »Knarkvogn« at have sin opgang. Den kører afsted over himlen ved forårs- og efterårstider og giver en underlig pibende, knagende lyd fra sig.

Der er nok dem, som mener, at lyden ikke skyldes andet end

Ravnkilde, hvor knarkvognen kører.

fugletrækket, men de gamle vidste udmærket, at knarkvognen var en himmelsk ekvipage - selveste Tors vogn.

Hvis man hører den komme skramlende oppe i luften, skal man råbe: - »Smør din vogn i vandet!« Så giver det et vældigt plask i Lindenberg Å. Det er Tor, der dypper hjulene, for at få dem til at holde op med at knarke. Han ønsker nemlig ikke at genere folk på sin natlige køretur. På den anden side forlanger han, at man udtrykker sig nogenlunde respektfuldt.

Da et par futmælkskarle hørte knarkvognen rumle afsted, råbte de efter den: - »Vend dig om og skid i navet!« Det blev Tor meget opbragt over, han vendte vognen og optog forfølgelsen, og hvis ikke der havde været et hus i nærheden, som karlene kunne søge tilflugt i, havde de utvivlsomt fået hans hammer at smage.

Refsnæs 71. (C2 på kortet)

Troldebægeret.

På Refsnæs tjente en karl, som en aften red forbi Kællingbjerg i Nr. Kongerslev sogn. Han så da, at højen stod på fire gloende pæle, og højfolket dansede derinde. Da han havde holdt lidt og betragtet gildesstadsen, kom en lille kone stolpende; i hånden holdt hun et sølvbæger, det rakte hun frem og bød ham en drik deraf. Karlen vidste nok, at højfolkets drikke er vel stærke for kristne mennesker, han slog derfor væsken over skulderen. Et par dråber, som ramte hestens hårlag, sved sig igennem.

Men brød karlen sig ikke om drikken, gad han til gengæld nok eje bægeret; han gav derfor hesten sporerne og lod den strække ud, alt hvad den kunne. Højfolket fra Kællingbjerg satte efter og var ikke langt fra at indhente den flygtende, da der lød en skinger røst fra Stenis Bakke: »Rid fra det hårde ind på det bløde«. Det gjorde karlen, og medens troldene nok havde fanget ham, om han havde holdt vejen, thi de er rappe til fods, så kunne de slet ikke klare pløjemarkerne.

Bægeret forærede karlen til fruén på Refsnæs, hun stillede det ind i hjørneskabet i stuen, og her stod det et års tid. En dag kom imidlertid en lille kone ind i gården, hun bad pigerne om en drik vand og sagde, at hun kun tålte at drikke af sølv. En af pigerne tog troldebægeret fra skabet, fyldte det og rakte det til puslingen, men i samme øjeblik, denne fik det i hånden, forsvandt hun og bægeret for deres øjne.

Refsnæs i det nordøstlige Himmerland kendes i 1337. I 1612 opføres laden, 1791 hovedbygningens nordfløj, 1845 østfløjen og 1899 vestfløjen.

Rimsø 72. (D3 på kortet)

Præsten der generedes ihjel.

I den smukke gamle Rimsø præstegård på Djursland høres der stundom ved nattetide trin samt suk og klage. Man har også set en

hvid skikkelse sidde i en af stuerne travlt optaget af noget regnskab. Det er nok ingen anden end præsten David Seidelin, som havde kaldet fra 1822 til 1837.

Det kneb for pastor Seidelin at få balance i sin økonomi, og en af grundene kan meget vel have været, at han straks ved sin tiltræden havde måttet investere 1.000 rigsdaler i en restaurering af den noget forfaldne præstegård. Det var særdeles mange penge dengang.

I 1833 måtte Seidelin holde auktion over sit indbo for at klare sig ud af en klemme, det synes dog ikke at have hjulpet alverden, for et par måneder efter sendte han en ansøgning til sin foresatte, provst Colding, om at blive forflyttet til et federe embede.

Med denne ansøgning begyndte ulykkerne for alvor at vælte ned over ham. Colding, som endda var hans gamle skolekammerat, ville på ingen måde hjælpe, tvært imod rettede han et væld af de groveste beskyldninger imod ham for drikfældighed og anden usømmelig livsførelse.

Det kom endda takket være Colding til retssag mod Seidelin, men de mange vidner, som Colding fremførte, var ikke alt for pålidelige. Det endte med, at man med nogenlunde sikkerhed kunne fastslå, at David Seidelin en halv snes gange havde været kraftigt beskænket, når han havde været til fester i Grenaa eller på egnens herregårde, og det var næppe mere, end de fleste andre præster i de dage også havde præsteret.

Nabopræsten, Chr. Valeur, der blev afhørt, kendte ikke til, at der overhovedet havde været nogen uregelmæssigheder i Seidelins embedsførelse, tvært imod var han en både dygtig og pligtopfyldende præst, som menigheden satte stor pris på. Det kom imidlertid for en dag, at Seidelin, som havde en udpræget retfærdighedsans og dertil et lidt iltert temperament, var kommet på kant med visse af egnens dignitarere.

Efterhånden svandt anklagerne ind til det rene ingenting, men alligevel tog det tre år at få sagen afgjort. Det endte helt oppe ved Højesteret. I al den tid var Seidelin suspenderet, og han fik slutte- lig en bøde på 100 rigsbankdaler sølv. Processen havde imidlertid

Rimsø præstegaard fra 1593, en idylisk ramme om dramatiske skæbner.

undergravet både hans i forvejen svage økonomi og hans helbred, og året efter døde han kun 43 år gammel og aldeles ruineret.

Rimsø præstegård er landets ældste af bindingsværk, den byggedes ifølge en udkæring i et stykke træ over indgangen i 1593.

Rold 73. (B2 på kortet)

Røverne fra Rold.

Der går mange sagn om røverne fra Rold Skov, og det er rimeligt, for gennem tiderne har der været adskillige bander i området. Det siges bl.a., at en af dem havde sit tilholdssted i et jordfaldshul i Hesselholt skovafsnit ved Arden. Her kunne de ligge på lur efter de vejfarende, og de havde spændt klokkeforbundne snore over vejen, så det ringede, når snoren rantes af en hest eller vogn. Fodgængere, som så sig for, kunne kravle over eller under.

Det har dog kun været et fåtal af røverierne der gik ud over de vejfarende. Ofte var det beboerne i skovens omegn, der måtte holde for, lige som røverne snarere var at finde i andre huse i nærheden end i selve skoven, der i virkeligheden kun var egnet som midlertidigt skjulested.

Adskillige gange blev røverbander trævlet op - sidst i 1840, hvor nogle husmænd og tjenestekarle havde slået sig sammen for gennem røveri at tjene en ekstra skilling.

Rold Skov 74. (B2 på kortet)

Som født påny.

Et afsnit af Rold Skov består af såkaldt pur, hvilket vil sige træer, der på grund af ugunstige vækstbetingelser aldrig er blevet så høje og kraftige, som det er normalt for deres art. Til gengæld har

Troldeskoven - et stykke af Rold skov. I den færdes elverpigerne ved nat-tetide.

mange af dem fået nogle besynderlige forvoksninger, og de forkrøblede groteske stammer og grene har givet anledning til navnet Troldeskoven.

I Troldeskoven finder man en del hultræer, hvor to stammer for neden er vokset i hver sin retning, men længere oppe har ombestemt sig og er vokset mod hinanden og slutteligt sammen, så væksten kommer til at virke som et træ med hul i.

Forhen var det almindeligt, at folk tog syge - især spastiske børn og børn med engelsk syge - med ud i troldeskoven. Det skulle ske en torsdag midnat og stiltiende. Patienten blev klædt af foran et hultræ af passende format, hvorefter man trak vedkommende gennem åbningen i stammen. De klæder, som vedkommende havde på, blev bundet fast til træets grene som et offer, og iført nyt tøj transporteredes patienten hjem.

Det, der i realiteten fandt sted, var en symbolsk omfødelse: Hultræet repræsenterer Moder Jord, og da barnets menneskemoder ikke havde formået at føde det lydefrit, kunne det jo tænkes, at altings ophav, Moder Jord, bedre kunne klare den sag.

Ved at lade barnet passere gennem åbningen i træet, hjalp man det billedligt talt ud af jordens moderskød. Det måtte derfor betragtes som skabt påny og forhåbentlig til det bedre.

At de gamle klæder måtte lades tilbage på den anden side af træet, var indlysende, eftersom man ikke kan tage noget materielt fra én tilværelse over i en ny.

Det, der måske vil undre mest er, at kuren ikke helt sjældent synes at have hjulpet. For engelsksygens vedkommende kan det have den ganske enkle forklaring, at der jo her er tale om en ernæringssygdom, og at man i forbindelse med kuren sikkert ialt har forbedret barnets levevilkår og givet det rigeligere og bedre mad.

Spastikere skal dog også være kommet sig, og her kunne forklaringen måske være, at de tilstedeværende personers koncentrerede psykiske kraft har gjort sig gældende på en positiv måde. Det er uomtvisteligt, at der finder helbredelser ved åndskraft sted, endnu kender vi blot ikke alt for meget til de kræfter, som på en eller anden måde kan aktiveres og gøre deres indflydelse gældende.

Rosenholm 75. (C3 på kortet) (Farvefoto overfor side 96)

Sagn om de Rosenkrantz'ere.

Det statelige Rosenholm på Djursland er et af Europas fornemste slægts-slottet. Siden opførelsen i 1559 har det aldrig været ude af de Rosenkrantz'ers besiddelse.

Rosenkrantz er blandt Danmarks ældste og navnkundigste ætter, og følgende sagn fortælles om dens oprindelse samt om det våben, den fører:

I året 663 rejste den danske konges søn, unge prins Stygge til kong Ekuin i England for at hjælpe ham i krig. Formedelst sin tapperhed blev han såre populær blandt damerne, og især kronprins Keduvals datter fandt behag i ham. Prins Stygge gengældte kærligheden, men af en eller anden grund blev de ikke gift.

Sommeren derpå forlod prins Stygge England, og nogen tid efter fødte prinsessen en søn, som han var far til. Da hun imidlertid vidste, at der ikke ville blive set med milde øjne på dette »uægte« barn, lagde hun det i et gyldent skrin, som hun anbragte ved stranden.

En dag red kronprins Keduval langs havet. Han fandt skrinet med barnet, som endnu levede. Lidet anende, at det var hans egen dattersøn, tog han den lille til sig, kaldte ham Karl og opfødte ham kongeligt.

Imidlertid kom Keduval på Englands trone og var landets første kristne regent. Karl voksede op og blev en tapper ungersvend, og tilsidt fandt Keduval det bedst at give ham sin datter til ægte; men da brylluppet skulle stå, åbenbarede prinsessen, at Karl var hendes søn med prins Stygge af Danmark.

Kongen blev meget fortørnet, da han erfarede dette, og han ville lade sin datter brænde på bålet, men Karl gik i forbøn og fik det maget således, at hans mor blev gift med prins Stygge, som hun havde været adskilt fra i 19 år.

Til evig erindring om sin forunderlige skæbne delte Karl sit skjold korsvis i fire dele, hvilket betegner, at han var kristen. Dernæst malede han det krydsvis rødt og blåt for at vise, at han både var engelsk og dansk prins. I det første felt satte han en hvid, kronet løve for at betegne Danmark og i det fjerde nok en løve, som repræsenterer England. Tværs gennem andet og tredje felt an-

bragte han en sort og hvid, skaktavlet skråstav tilkendegivende den skilsmisse, som så længe havde været mellem hans mor og far.

Det er det samme våben, der føres af Rosenkrantz'erne.

Andre vil vide, at der er forbindelse mellem Haraldskær-Friis'ernes og Rosenkrantz'ernes våben, samt at de hvide løver skal hentyde til slægtskab med de tyske grever af Eberstein.

Til kransen af roser, som ligger om hjelmen og som har givet slægten navn knytter sig også et sagn:

Hr. Erik, som var den første af Rosenkrantz'ernes slægt, gjorde sammen med Stig Hvide en rejse til Rom. Ved den lejlighed gav paven ham en krans af roser, som han til erindring lod afmale på hjelmen af sit våben.

Som frodige vedbendranker fletter sagn og gamle fortællinger deres net om den røde gård, og blandt de kendteste er sagnet om lærde Holger Rosenkrantz (1547-1642), der i lysthuset Pirkentavl overfor slottet drev en slags universitet for opvakte unge mænd.

Da lærde Holger en aften i sin alderdom sad og underviste, opdagede han, at han havde glemt en bog i slottets bibliotek. Et af de unge mennesker blev sendt over efter den, men da ynglingen trådte ind i biblioteket, så han lærde Holger sidde dér og læse i bogen. Han blev lidt mærkelig til mode ved dette syn, men mente dog, at Holger for at drive gæk med ham var ilet til biblioteket gennem en løngang. Derfor vendte han uden at sige noget tilbage til Pirkentavl.

Lærde Holger spurgte forundret, hvorfor diciplen ikke havde bogen med, men fik nu berettet om synet, og sammen med en del af eleverne, gik han selv over i biblioteket for at undersøge sagen. Hér så de alle skikkelsen, og den forsvandt ikke, førend lærde Holger spurgte: »Er Du eller jeg den rette?«

Holger Rosenkrantz skal selv have opfattet synet som et varsel om sin snarlige død.

Noget kunne tyde på, at lærde Holger og hans hustru, Sophie Brahe (1578-1646), undertiden aflægger deres gamle hjem besøg. En nat sov en synsk dame i et hus ved slottet, og da man næste morgen spurgte hende, hvordan hun havde befundet sig, fortalte hun om en mærkelig drøm, hun havde haft:

Hun havde set et ældre ægtepar i gammeldags, ret jævne dragter komme spadserede hånd i hånd fra herskabsstalden og gå op mod hovedbygningen. Selvom hun absolut intet kendskab havde

Erik Rosenkrantz der forsøgte at gøre guld i Pirkentavls kælder. Hans store portræt stod på gulvet foran kaminen morgenen efter at hans gravfred var blevet forstyrret af en efterkommer.

til lærde Holger og Sophie Brahe, var hun i stand til i de mindste detaljer at beskrive deres udseende og daglige dragter.

Mest besynderligt var det dog, at lærde Holger og Sophie Brahe's kister just i de dage stod i herskabsstalden, fordi de skulle restaureres!

I lighed med mange af sine samtidige standsfæller dyrkede Erik

Rosenkrantz (1612-81) alkymien, og endnu viser man hans værkested i den lille kælder under Pirkentavl.

Eriks datter, Elisabeth, var en dybt religiøs kvinde, og da hun mente, at faderens søgen efter »de vises sten« var gudsbespøttelig, gjorde hun sit bedste for at ødelægge arbejdet. Det hed sig, at hun om natten listede over i Pirkentavl, hvor hun bragte forstyrrelse i Eriks optegnelser og kastede hans kolber og retorter i vandet.

Da man for få år siden tømte voldgravene med oprensning for øje, fik beretningen sandhedens blå stempel. Ud for Pirkentavl fandt man nemlig i dyndet en hel del alkymistiske remedier, hvoraf mange var overordentlig velbevarede.

Erik Rosenkrantz' eksperimenter synes dog ikke at have skadet hans saligheds sag. Med fred hviler han i familiebegravelsen i krypten under Hornslet kirke. Kun een gang har han - kraftigt provokeret - gået igen for at give en efterkommer en alvorlig påmindelse:

Lensbaron Hans Rosenkrantz (1870-1936), var blevet interesseret i at erhverve nogle af slægtens våbenprydede ligkisteplader, og sammen med herregårdssnedkeren var han gået ned i gravkammeret.

For at få fat på en plade, bøjede han sig hen over Erik Rosenkrantz' kiste, men det møre låg brød sammen, og han faldt ned til den forlængst hensøvede herremand, hvilket i sig selv var en såre ubehagelig oplevelse.

Men det skulle blive meget værre. Om natten, da han lå i sit værelse og sov, vågnede han - eller drømte han vågnede - ved at døren blev åbnet den forkerte vej. Erik Rosenkrantz trådte ind, betragtede ham strengt og spurgte: »Hvorfor forstyrrer du de dødes fred?« - Derefter gjorde han omkring og forsvandt.

Nu kunne alt dette udmærket være fantasier forårsaget af en dårlig samvittighed, men næste morgen opdagede man, at det prægtige, legemsstore portræt af Erik Rosenkrantz, der hænger over kaminen i forstuen, var gået ud af rammen og stod på gulvet foran kaminen - heldigvis uskadt.

Endnu spørger det på Rosenholm, hvem det så er, der går igen. Man ved ikke meget derom, fordi spøgelseerne sjældent lader sig se. Især i østfløjen er det galt. I det sydlige kammer skal en jomfru være indemuret, og måske er det hende, lensbaron Holger Rosenkrantz en aften så svæve rundt i et af gemakkerne.

I stengangen er der ligeledes pusleri. Når mørket falder på er det ikke behageligt at færdes hér. Man fornemmer de usynlige magter, som driver deres spil, de bibringer følsomme mennesker en højst ubehagelig isnende knugen.

Ved en bestemt lejlighed havde et hold turister, der blev vist rundt af en ung guide, en sælsom oplevelse. De hørte trin, som kom ned af en trappe, så håndtaget til en dør bliver drejet ned, men der kom ingen, og da de så efter, var trappen tom.

For nogle år siden havde lensbaron Holger Rosenkrantz ingeniør Slomann, formanden for Selskabet for psykisk Forskning, på besøg. Sammen satte de sig over i østfløjen for at oppebie spøgelsestimen. Lensbaronen kunne hele tiden mærke spøgelse og var meget ilde tilpas, men pludselig vendte ingeniøren sig mod ham og spurgte brysk: »Hør, holder De mig for nar? Der er jo ingen spøgelser her!«

Da herrerne lidt senere var på vej over til huset ved siden af slottet, hvor ingeniøren skulle bo, spurgte lensbaronen ham: »Sig mig; kunne De virkelig ikke mærke noget?«

»Jo, i høj grad«, lød det overraskende svar, »men spøgelseerne skulle ikke mærke, at vi var bange!«

Under krigen opførte man et friluftspil i borggården, og baronesse Louise Rosenkrantz (f. Mackenzie of Trabat og gift med maleren Arild Rosenkrantz) sad på stentrappen og overværede skuespillet. Hun kom da til at se over mod stengangens vinduer, og dér så hun et ligblegt ansigt samt overkroppen af en mand klædt i en gammel dragt. Der var intet menneske inde i slottet, så det kunne ikke være et levende væsen.

En anden oplevelse havde en skotsk inspektør, som kom til Rosenholm i forbindelse med en filmoptagelse. En dag kom han ind til lensbaronen og fortalte, at nu havde han set en af de gamle Rosenkrantz'er, som iført rustning var vandret tværs over borggården. Kort tid efter døde skotten, og man er ikke tilbøjelig til at tro, at synet kan have varslet hans bortgang fra denne verden.

Ifølge et gammelt sagn var der på Rosenholm et spøgelsesværelse, hvor ingen turde sove, fordi der kom en sort hund ind og generede dem. Selv en præst skal den have jaget på flugt. En løngang mangler ej heller, den skal gå fra slottets sydøstre hjørne og helt over til det gamle Kalø.

Som det så ofte sker, får den uskyldige ord for slette gerninger,

som andre er ansvarlige for. Når det derfor i en folke-remse hedder:

Rosenholm hin røde
lagde Kalø slot øde.
Skaføgaard den grå
hjalp til, hvad den kund' formå.

er det løs tale. Kalø blev først nedbrudt, da begge de to slotte havde stået i over hundrede år.

Det påstås, at der på Rosenholm skal være myrdet hele to ridefogeder. Den ene tog bønderne sig af, fordi han var for hård imod dem, men den anden blev - vistnok af helt andre grunde - overfaldet af et par fruentimmere, der gav ham så hård en medfart, at han kort efter udåndede.

Ifølge en spådom skal Rosenkrantz'ernes stamme aldrig dø ud. Det blev forudsagt rigsråd Jørgen Rosenkrantz (1523-96), at hvis han rejste sit slot i sumpen, hvor det nu står, ville hans slægt bestå til evige tider.

Rosenholm på Djursland, Danmarks ældste slægtsgård, har siden 1559 været i Rosenkrantz'ernes eje. Den kendes ellers tilbage til omkring 1400. I 1559 anlægges et dobbeltvoldsted og i 1567 opføres slottets østfløj. 1570 portfløjen og 1580 nordre og søndre forbindelsesfløje. Pirkentavl i parken er opført i renæssancen og indgik i den nu forsvundne staldgård.

Rugaard 76. (D4 på kortet)

Heksejægeren.

Det vil ikke være rimeligt hér at opremse heksejægeren Mogens Arenfeldt's (d. 1671) utallige hekseprocesser, da de ulykkeligvis ikke er sagn men velunderbygget historie. Han sendte mangfoldige uskyldige kvinder på bålet, og fandt han i sit vanvid på at anklage en kvinde, der naturligvis bedyrede sin uskyld, skulle hun prøves i den lille dam ved vejen uden for Rugaard. Hun fik hænder og fødder bundet sammen og blev smidt ud. Hvis hun flød ovenpå, var hun en heks og blev brændt. Hvis hun sank, var hun uskyldig, og så var det godnok ærgerligt, at hun druknede. - Jo, han var sandelig en køn plante. Arenfeldt havde et kammer i tre-

Rugaard, engang rammen om vor værste heksejægers liv og grumme virke.

die stokværk af gårdens sydvestre tårn, og det kaldtes Hamburg. Grunden hertil var, at når hans kreditorer troppede op på gården, hvad de ofte gjorde, kunne han skjule sig i dette værelse, og tjeneren beredte med god samvittighed overfor de uvelkomne gæster, at hans herre var i Hamburg.

Hofjægermester Christian Mourier-Petersen har berettet, hvorledes hans svigermor ofte så »nogen« sidde i stolene i dagligstuen, og ved et selskab så hun, at en grå dame gik gennem stuen; ganske vist observerede de øvrige tilstedeværende hende ikke, men uvilkårligt trådte de tilside, så der blev fri bane for hende.

Rugaard nordøst for Ebeltoft hørte i 1183 under Øm Kloster. I

1580-erne opførtes den nuværende hovedfløj på et højtliggende voldsted, den moderniseredes i 1740-erne, men har bevaret sin renaissancekarakter med de to ottekantede hjørnetårne. Mod nord findes en lavere senere tilføjede sidefløj.

Raakildegaard ^{77.} (B2 på kortet)

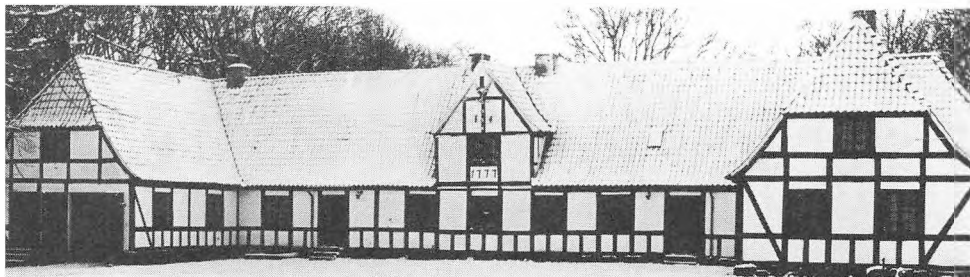
De hvide jomfruer.

På Raakildegaard i Ellidshøj i Himmerland boede der engang et par smukke jomfruer. De havde hver sin forlovede, og alt tegnede lyst og godt. En skønne dag opdagede de imidlertid, at karlene var dem utro, og derover blev de både fortvivlede og opbragte. De besluttede sig derfor til at tage en frygtelig hævn:

En aften, da de unge mænd kom for at besøge dem, tog de venligt imod dem og gav dem vin at drikke, så de blev lidt forstumlede i hovedet. Derpå trak de sig tilbage hver med sin elsker, og dræbte dem ved at jage en kniv i hjertet på dem.

Pigerne gjorde intet forsøg på at skjule deres forbrydelse, de blev ført til tinge, hvor der afsagdes dødsdom over dem, og på galgebakken mistede begge hovedet. Som tillægsstraf fra allerhøjeste sted blev de imidlertid forvandlede til stenstøtter, og nordvest for gården stod de to stakkels piger som et par høje sten, der ofte er blevet kalkede. De kendtes som »De hvide jomfruer«. De er senere flyttet til en nærliggende skov.

Raakildegaard i Himmerland, stedet hvor de hvide jomfruer boede.

Sebber Kloster 78. (B2 på kortet)

Den brydsomme prokurator Lund.

I fordums dage prøvede man at bygge en kirke på Sct. Nikolaj bjerg nær Sebber, men hvad der byggedes om dagen blev revet ned om natten, det var troldene i bakken, der ikke brød sig om at få klokkeklang dér, hvor de boede. Der var to rige frøkener på klosteret, og de flyttede da kirken hen, hvor den endnu står.

Fra Munkegaardene i Barmer har der gået en løngang til Sebber Kloster. Disse gårde var altid fri for tiende, men skulle årlig udrede nogle tønder korn til forældreløse børn, og fandtes sådanne ikke, skulle kornet gives til de fattigste enker.

I 1781 overtog den berygtede prokurator Peder Lund (d. 1791), Sebber Kloster. Få herremænd har opnået at gøre sig så forhadet og foragtet som han. Bønderne afskyede ham, og hans fæller indenfor godsejerstanden ringeagtede ham. Efter døden gik han igen, og han var et ualmindelig støjende genfærd. Flere præster prøvede at mane ham, men de kom alle skidt fra det. Pastor Bloch i Barmer kunne vel ikke helt få bugt med ham, men han bandt ham dog en tidlang til glamhullet i klosterkirken. Endelig lykkedes det dog en præst efter en længere væddekørsel, hvor han agede over jorden og genfærdet under, at få Lund sat ned i stalden på herregården, og det lige bag den hest, han havde redet, medens han levede. Nu fik menneskene fred for ham, men når staldkarlen kom ud om morgenen, kunne han se, hvordan hesten var skumsvedt, som om den havde været brugt til stærkt ridt i løbet af natten.

På Sebber Kloster tjente en jomfru i flere år. Da hun var død, gik hun af en eller anden grund igen; i lune sommeraftener svævede hun over gården og forsvandt på kirkegården.

Sebber Kloster ved Limfjorden sydvest for Nibe var i 1260-erne et benediktinerkloster for nonner, og omkring 1500 opførtes den endnu stående kirke til erstatning for en fra 1200-årene. I 1581 var der stråttækte hovedbygninger, som i 1700-årene måtte vige for en trefløjet grundmuret hovedbygning i et stokværk. 1959 nedbrændte den, og en ny hovedbygning opførtes.

På den stedlige kirkegård findes der i det sydøstre hjørne en større begravelse for Svanholm-slægten, der ejede Sebber Kloster fra 1810 til 1957. Et enkelt medlem af familien begravedes dog ikke der, men lige øst for koret. Man sagde, at han havde ført et udsvævende liv med druk og andre slemme ting, hvorfor man ikke ønskede ham anbragt blandt de pænere folk i familiegravelsen. Folk kunne endda på hans gravsten vise en figur, der af dem blev udlagt som et brændevinsanker.

Et anker er det imidlertid ikke, det er en bikube, den er symbol på flid og sparsommelighed og sandelig ikke på drikfældighed. - Men et sådant flittigt menneske kan det naturligvis også være brydsomt at ligge sammen med.

Skaføgaard 79. (C3 på kortet) Farvefoto overfor side 97

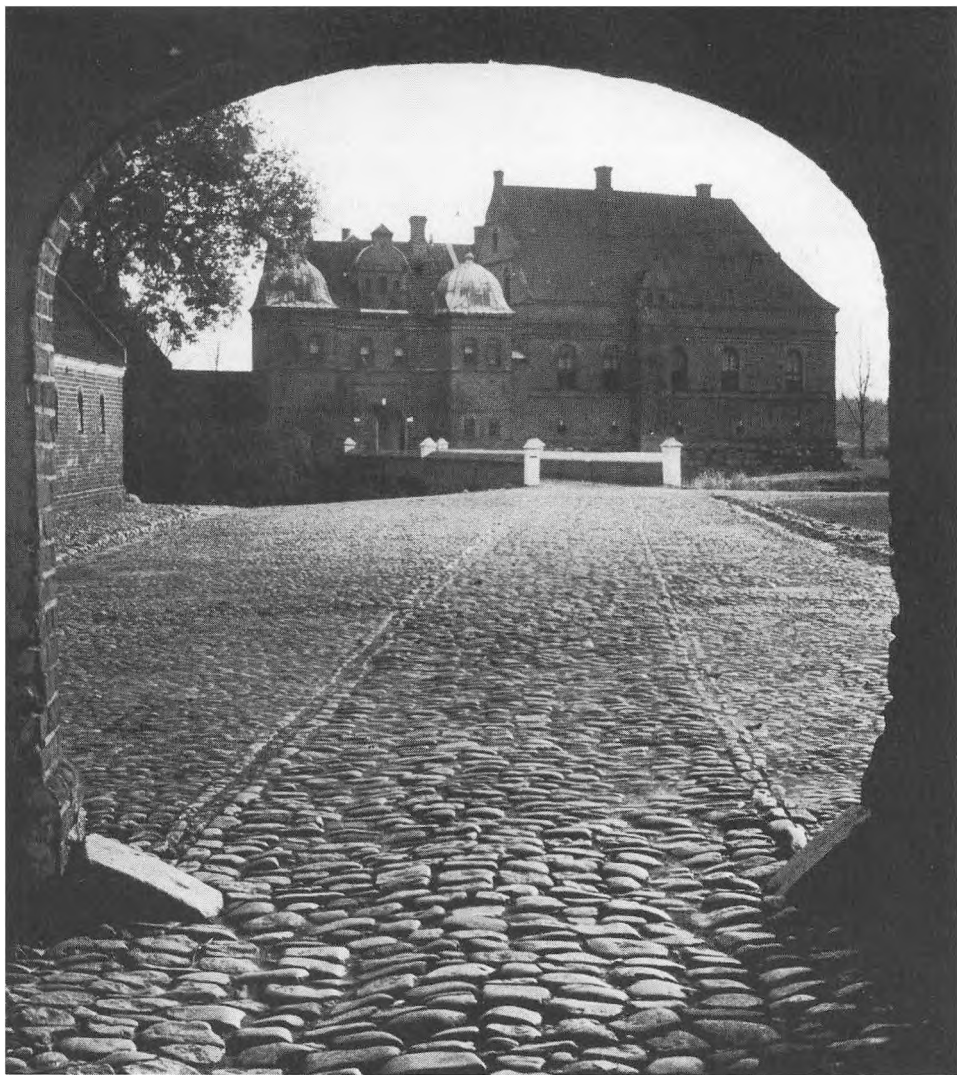
Er gården bygget om et skab?

På Skaføgaard står et af verdens prægigste renæssanceskabe, og i sagnet hedder det, at der engang på gårdens plads stod et vældigt egetræ, som blev fældet og skåret op, hvorefter man af træet snedkererede og skar det fornemme møbel. Da skabet stod færdigt, blev slottet bygget op omkring det og fik navn deraf; først Skabø, som siden blev til Skafø.

Det er jo nok at romantisere historien rigeligt, men sikkert er det, at skabet har måttet samles inde i huset, thi med dets vældige højde og bredde (ca. 4,5 m x ca. 4 m) kan det ikke komme gennem dørene samlet. Ifølge traditionen er der lige så mange fyldinger i det, som der er måneder i et år, lige så mange skuffer, som der er uger og lige så mange rum, som der er dage.

For mange herrens år siden skulle en pige på gården en aften ned og hente øl i kælderen. Hun overraskede da en lille, rødklædt kvinde, som var ved at stjæle syltetøj af en krukke. Pigen blev forskrækket og skreg højt, og den lille kvinde forsvandt som ved et trylleslag, men hun glemte en saltske og en saltsirken (kop eller kar) - begge af sølv, og de to dele opbevarede længe på Skaføgaard.

En af ejerne, Povl Behr (d. 1786), havde forskrevet sig til den on-

Skaføgaard, der skulle være bygget omkring et skab.

de, og han vidste selv, når hans tid var ude. Da han lå på det sidste, kom Fanden i skikkelse af en sort hund og satte sig ved sengens hovedgærde. Nu fortrød Behr selvfølgelig, at han havde skrevet under på en sådan kontrakt, og han lod hele syv præster kalde, for at de skulle frelse ham. Ingen af dem formåede dog at

drive Fanden ud, thi han var der i sin gode ret. Først da den ottende, hr. Henne i Mørke, arriverede, dagedes det for herremanden.

Desværre begik præsten allerede under de indledende manøvrer en skæbnsvanger bommert; han sagde nemlig: »Jeg skal for Gud ind, jeg er hans sognepræst og sjælesørger«. Han skulle have sagt »med Gud«, og Fanden, som er en rædsom krakiler og hænger sig i de mindste bagateller, for straks over ham og drejede hans hoved, så det resten af hr. Hennes dage kom til at sidde på sned og hans stemme fik varig skade. Trods disse handicap kunne han dog tale sine ord så fyndigt, at de jog Fanden bort, og med en synål borede præsten et lille hul i vinduesblyet, som den onde måtte bevæge sig til at stikke ud igennem; herremandens sjæl blev ikke hans eje.

Men præsten må have fået det forkerte ben ud af sengen hin morgen, thi da han sammen med sin kusk var på hjemvejen, begyndte han at berette om, hvad der var sket, endnu inden de var nået udenfor Skaføgaards enemærker. Enhver degn kunne have belært ham om, at dette var galmandsværk, og det varede da heller ikke længe inden Fanden atter var over ham. Først da det lykkedes hr. Henne at smutte af vognen og trække det ene baghjul af, fik han fred for plageånden, som nu måtte gå i hjulets sted.

I præstegården blev vognen kørt ud i møddingen, og Fanden måtte stå i ajle til knæene, indtil han ved solopgang blev fri og kunne stikke hjem til sin oldemor.

Om Povl Behr er sluttelig at sige, at helt fred fik han ikke; efter sin død har han spøgt en smule på Skaføgaard.

Skaføgaard på Djursland er et af vore fornemste og mest helstøbte herregårdsanlæg. I 1492 nævnes Erik Rosenkrantz som ejer af ejendommen, og i 1579 opførte Jørgen Rosenkrantz den nuværende hovedbygning og ladegård. Ca. 1600 tilføjedes portbygningen med tårne. I 1811 ombyggedes hovedbygningen. I 1856 opførtes et firkantet trappetårn og i 1918 en buegang.

Skals 80. (A3 på kortet)

Den dræbte søster.

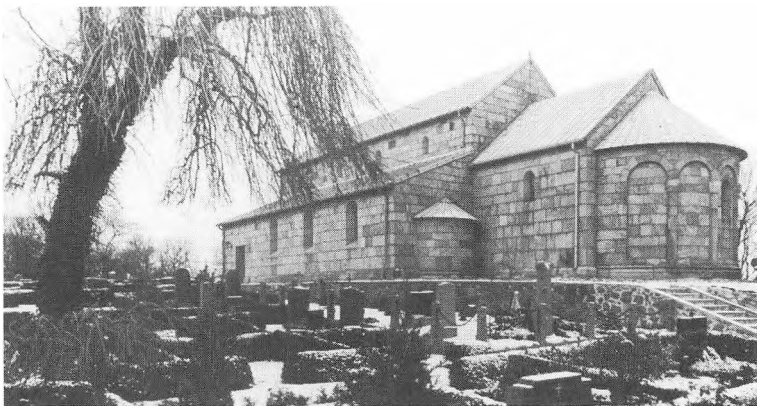
I Kildedalen ved Skals by ligger der en stor sten, og under den er

en jomfru levende begravet. Hun var den yngste af tre søstre og både smuk og god, medens de andre to var grimme og onde. Derfor misundte de hende, og de besluttede at slå hende ihjel.

De gravede ned på den ene side af stenen, sådan at den netop balancerede på kanten af hullet og kunne skubbes ned ved det mindste tryk. Derpå lagde de et smykke ned i hullet og gik hjem for at hente den yngste søster. De fortalte hende, at de ved at grave ved stenen havde fundet noget spændende, som de ville vise hende.

Uden at ane uråd gik hun med dem, og de fik hende lokket ned i hullet ved siden af stenen, som de så skubbede ned over hende.

Siden har man ofte ved stenen set en hvid dame gå rundt om natten.

Skarp Salling Kirke, en domkirke i understørrelse.

Skarp Salling 81. (A2 på kortet)

De tre frøkeners kirke.

I gammel tid så Limfjorden ganske anderledes ud, end den gør det i dag. Mange steder, hvor der nu er tørt land, skar vige sig ind, hvilket således var tilfældet øst for den lille by Brøndum, som igen ligger øst for Løgstør i Himmerland. I dag er der eng på stedet,

men i middelalderen skal der have været en fjordarm, som nogle kalder Stywlet.

Ved Brøndum ligger en stor gård, som engang var hovedgård. Den kaldes Brøndumgaard, og på den boede i romansk tid tre meget fromme frøkener, som gik i kirke så ofte, det nu lod sig gøre. Det var ikke altid, de kunne komme afsted, selvom de gerne ville, for den nærmeste kirke lå dengang i byen Lundby på den anden side Stywlet.

En højtidsdag, hvor det blæste slemt, besluttede de, at de alligevel ville vove turen til Lundby, men da de var midt ude på Stywlet, fik båden slagside og begyndte at tage vand ind. Frøkenerne var ganske klar over, at deres liv var i overhængende fare, og de bad inderligt til Gud om, at han dog ville lade vinden stilne af og frelse dem. Hvis det skete, ville de til tak bygge en kirke i Skarp Salling, der lå nær ved Brøndumgaard, og hvortil de ikke behøvede at sejle.

Lidt efter løjede vinden virkelig, og de tre kom lykkeligt og vel i land. De holdt da også deres løfte og opførte den ejendommelige kirke i Skarp Salling. Den er en domkirke af lilleputformat, en basilika bygget af store granitkvadre. Foruden apsis og kor er der et højt midterskib og to sideskibe, der afsluttes med hver sin lille apsis.

Det skal dog siges, at som kirken nu står, skyldes den i meget og meget en rekonstruktion, som fandt sted i 1884 under ledelse af professor H.B. Storck. Der er dog næppe tvivl om, at kirken i alt væsentligt tager sig ud, som den gjorde i middelalderen, før en lang række ombygninger forandrede dens stil.

Skarp Salling kirke er nu kullet, men den har før haft et tårn, eller snarere to der har afløst hinanden. Det sidste, sengotiske, der forsvandt i 1758, nedreves af mennesker, hvorimod dets forgænger ekspederedes af trolden i Aars.

Det var så meget mere sørgeligt, fordi han egentlig slet ikke havde tænkt på at ødelægge Skarp Salling kirke. Den han var ude efter var den nordligere beliggende Næsborg. Som alle trolde var han imidlertid dygtigere til at kaste end til at tage sigte, og da han slyngede stenen afsted, kappede den først tårnet af Oudrup kirke syd for Skarp Salling, og dernæst røg altså Skarp Sallings tårn, hvorimod stenen gik uden om Næsborg. Den beholdt sit store sengotiske tårn og har det da forresten den dag idag. At Oudrup også

har haft tårn er sikkert nok - det underste af det står nemlig endnu tilbage, men da man åbenbart aldrig kan vide sig sikker for trolden i Himmerland, er der ikke siden blevet sat en ny overdel på.

Skinderup 82. (A3 på kortet)

Forræderiet ved Skinderup.

Da de kejserlige tropper i 1626 trængte op i Jylland, gik det ret hurtigt med at få landet besat, for det danske militær var i en ynkelig forfatning, og det var vanskeligt for bondehærene at tage kampen op mod de krigsvante tyskere.

Disse brugte dog også undertiden mindre fine metoder for at få nedkæmpet deres danske modstandere, sådan som det bl.a. var tilfældet ved Skinderup bro over Simested Å i Himmerland.

De Rinds knaber, som befolkningen dér kaldes, havde med en lille bondehær taget opstilling på den ene side af åen og naturligvis brækket broen op. Da de kejserlige nåede frem, fandt de således vejen afskåret. Det lykkedes dem dog at finde frem til et par brede planker, som de lagde over vandløbet, og kaptajnen red ud på dem med et hvidt klæde bundet til en hellebard. Det var parlamentærflaget, og knaberne lod ham derfor komme over. Nogle få af hans folk fulgte efter, og de red hen mod bønderne som for at forhandle med dem. Pludselig råbte kaptajnen imidlertid en ordre, og han og hans folk red ind på bønderne som en stormvind, samtidig med at de andre i en fart red over plankerne. Angrebet kom i den grad bag på knaberne, at mange af dem blev hugget ned, og resten måtte tage flugten. Ved et usselt forrædderi havde man vundet en sejr.

Nu var knaberne imidlertid blevet kloge af skade og vidste, hvad det var for folk, de havde med at gøre, og efter slaget ved Skinderup bro, lagde de sig i baghold for fjenden, hvor det lod sig gøre.

Desværre viste det sig, at de kejserlige forstod den passausiske kunst, som gjorde, at bly og stål ikke bed på dem. Så var der jo ikke andet for, end at få dem trukket af hestene og kvæle dem med de bare næver.

Da kaptajnen fra broen, som åbenbart helt igennem var en fin

mand, en dag så nogle af knaberne samlede på deres tinghøj, gik han uden videre derop og løste sine bukser for at håne dem. Han fik aldrig lejlighed til at trække dem op igen, for Bertel Skytte fra Lynderupgaard var til stede. Han ramte altid, hvad han sigtede på, og han sendte kaptajnen et skud bly i livet, så han tumlede død om.

Skjern 83. (B3 på kortet)

Grisehyl og en ko med mange skind.

Om Gammel Skjern fortælles, at den engang var belejret af fjender; de lå om den i tre år, og sulten klemte de indesluttede hårdt, kun een gris og een ko havde de tilbage, men grisen trak de i ørerne, så den hvinede som var der mange, og koen førte de til vands flere gange om dagen med forskellige skind påbundet. Således fik fjenderne det indtryk, at der var mad nok, og derfor opgav de belejringen. Grisen kom iøvrigt til at spøge, den trunter i månelyse nætter rundt i ruinerne som en skygge, og den er hovedløs.

Forhen så folk undertiden en stor hund i Gammel Skjerns tomter, det var en skattevogter, thi Gud og hver mand vidste, at der lå en vældig skat begravet. Engang søgte et par mænd at hæve den, men de måtte opgive og vende hjem med uforrettet sag, fordi et usynligt væsen ustandselig baskede dem om hovedet.

I et værelse på den nuværende hovedbygning kommer der om natten en mand og sætter sig ved en pult, hvor han tænder et lys og giver sig til at skrive på et dokument med en gåsefjer.

Skjern Hovedgaard mellem Viborg og Randers havde i 1347 et voldsted med en firefløjet borggård. I 1627 ødelagdes borggården og hovedgården nedlagdes. Den oprettedes dog påny i slutningen af 1600årene og 1692 opførtes en hovedbygning af bindingsværk. 1756 opførtes den nuværende grundmurede hovedbygning.

Skærsø 84. (D4 på kortet)

Svinemændene.

På herregården Skærsø hørte beboerne jævnligt om natten, at det skumplede og raslede i gården som om en tung karosse kørte ind. Der lød piskesmeld og stemmer, men hvis man gik ud for at tage imod, var der intet hverken at se eller høre.

En dreng, der tjente på gården, var en aften gået tur i skoven. Her så han to røde svin rode rundt i jorden og gik nærmere for at blive klog på, hvad det var for nogle mærkelige dyr. Men pludselig forvandlede svinene sig til to mænd - og så huskede drengen ikke mere, førend han vågnede op på Skærsøs køkkengulv. Kokkepigen og hendes kæreste havde opholdt sig i køkkenet; de sagde, at han var kommet dumpende ned gennem skorstenen.

Skærsø på Mols kendes fra før midten af 1300årene. I begyndelsen af 1500tallet opførte Mogens Gjøe et stenhus. Det måtte i 1853 vige for den nuværende trefløjede grundmurede hovedbygning. Der står på gården et par gamle interessante avlsbygninger i bindingsværk.

Skørping 85. (B2 på kortet)

Degnen som maner.

Man hører ellers altid om præster, der maner gengangere ned, men at degne også kunne klare den slags affærer, beviste Gregers Graa fra Skørping i Himmerland. Han fungerede i degneembedet medens Peder Lauritsen Wadum havde præstekaldet fra 1770 og til 1799.

Degnens karriere som maner begyndte i Skindbjerg. Her havde en gårdmand fået sin karl til at pløje markskellet nogle meter ind på naboens grund, og da karlen snart efter blev syg og døde, begyndte det at spøge på gården, så folkene knapt kunne udholde at være der.

Det var egentlig meningen, at Wadum skulle have sat spøgelseset

ned, og at degnen kun skulle køre for ham. Da de imidlertid nåede frem til stedet, havde præsten pludselig ikke den fjerneste lyst til at gå i kast med spøgelse, og så måtte Graa træde til i stedet.

Han klarede operationen særdeles elegant. Ikke alene blev skellet ført tilbage, hvor det hørte hjemme, men det lykkedes tillige at skaffe spøgelse både den besvegne nabos og Vorherres tilgivelse, og så var der ikke mere at spøge efter, så man sparede hele den omstændelige nedmaning.

Denne løsning af problemet imponerede Wadum, der ellers selv var en habil maner, så meget, at han greb tømmerne og kørte hjem for degnen, samt at han efterdags sagde De til ham.

Den hårdeste tårn måtte Graa dog tage på Blenstrup kirkegård, hvor provst Otto Himmelstrup Mørch, der var død i 1775, spøjte værre end en ulykke. Også her var det egentlig sognepræsten, der burde have klaret ærterne, men da han var indisponeret, tilbød Graa sig.

Det var måske nok lidt letsindigt, for provsten havde været en højtlærd mand, og han kunne afparere degnens besværgelser. Wadum, som ventede uden for kirkegården, medens maningen stod på, kunne da også fra sin plads på vognen høre, hvorledes der tumledes og kæmpedes derinde. To gange kom en degneklædt skikkelse ud og satte sig i vognen og råbte: - »Kør så!« uden at Wadum reagerede. Først tredje gang, da skikkelsen sagde: - »Vil Pastoren være så venlig at køre i Guds navn?« forstod præsten, at nu var det den rette mand, han havde i vognen.

Naturligvis kogledes der undervejs fra onde magters side, så man måtte af med det venstre baghjul, og da de kom til et gadekær, kørte de bagenden af vognen derud og blev holdende. Da lød der pludselig et brøl, og vognens bagende kippede ned i vandet. Samtidig løb en stor sort hund med en ildrød tunge slaskende ud af gabet op fra gadekæret og tilbage mod Blenstrup.

Den hund skal undertiden endnu føjte rundt ved kirken, den er sikkert identisk med provsten. Nu generer den dog aldrig nogen. Det har Graa sørget for.

Skørping kirke

85. (B2 på kortet)

Den blinde præsts kilde.

Om den berømte Hellig Kors kilde på kirkegården ved den gamle Skørping kirke fortælles, at den blev fundet af en præst, som boede et ganske andet sted i landet. Han var blevet blind, men havde en nat den drøm, at han skulle drage ud i landet og søge efter en kirkegård, hvor der i et hjørne stod en sivbusk. Hvis han gravede ned dér, ville han støde på vand, og når han gned sine øjne med det, vendte hans syn tilbage.

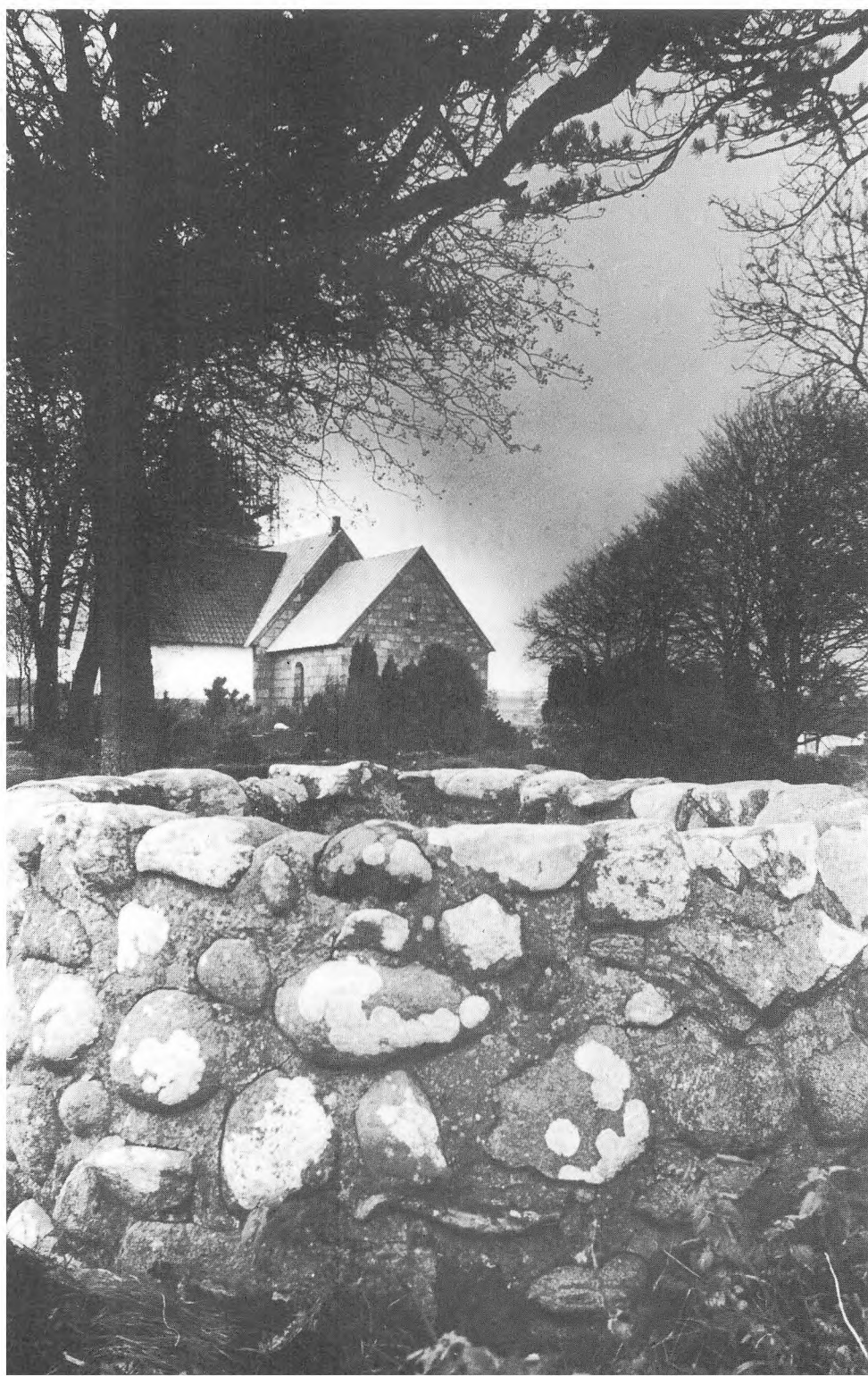
Præsten begav sig så på rejse, og på Skørping kirkegård i Himmerland fandt han sivbusken, hvorunder han stødte på et væld. Han kom sig virkelig, og det viste sig snart, at kildevandet også havde gavnlig indflydelse på sygdomme af ganske anden karakter. Snart var Hellig Kors kilden en af de mest berømte helligkilder i hele landet, og folk kom til fra nær og fjern for at få deres skavanker kurerede.

Det viste sig, at vandet besad en særlig kraft Sct. Hans nat samt d. 23., 24. og 25. juli, og det var nu ganske praktisk, for da er vejret som regel også fortræffeligt, så der levedes en passende mulighed for at holde kildemarked.

Nogle vil vide, at det var Skørping-præsten Erik Mortensen Kjær, der fandt kilden. Det er imidlertid urigtigt, for den har efter alt at dømme eksisteret og været dyrket længe før der overhovedet byggedes kirke i Skørping, hvilket skete i romansk tid. Der er tillige ved oprensning af kilden fundet mønter, som går væsentligt længere tilbage end 1600årene. Det står derimod fast, at Erik Mortensen i sin tid som præst ved kirken lod kilden oprense og istandsætte, da dens sider var skredet ned. - Han døde 1699.

Når folk skulle bade sig i kilden, gik de først ind i kirkens våbenhus og klædte sig helt eller delvis af. Dernæst gik turen til kilden, hvor de overhældtes med vand, ligesom nogle drak af vandet. Dette skulle altid ske af en helt ny lertøjspotte, og derfor havde pottemageren gode dage, når der var kildemarked. Efter at vandet var drukket, gik man med potten hen til kirken, hvor den kastedes mod muren, så den knustes.

Nogle patienter hentede kildevand i en flaske og tog det med hjem for at gå videre med behandlingen. Man skulle så gnide det

syge sted med Skørping-vandet hver morgen lige før solen stod op, og hver aften lige inden den gik ned. Kuren fortsattes så længe, der var vand i flasken.

Efter kildemarkedet flød kirkegården med blodige bandager, som syge havde kastet fra sig, og i våbenhuset var der stillet krykker på rad. Nogle af dem stammede fra folk, som virkelig følte sig helbredte, andre havde ofret sagerne i håb om derved at blive raske.

Man skulle meget vogte sig for at spotte kilden eller demonstrere vantro. En ung mand, der havde været lam i benene, følte sig pludselig, medens han gned dem med kildevandet, fuldkommen helbredt. Han gik nogle skridt, så kylede han sine krykker fra sig og råbte henrykt: - »Nu skal i fanden gale mig se mig løbe!« I det samme sank han atter sammen. Hans ed havde ødelagt det gode resultat, og han forblev lam resten af sine dage.

Kildevandet virkede ikke altid med det samme: En far var således kommet rejsende langvejs fra med sin blinde søn i håb om, at denne måtte blive helbredt. De fulgte alle forskrifter, og drengen badede sine øjne med kildevandet. Der skete dog ikke nogen forandring, og nedslæede begav de sig på hjemvejen.

Da de passerede en skov, spurgte drengen, hvad det egentlig var for nogle underlige høje skygger, der omgav dem. Det var træerne, som han anede, og da de nåede hjem, var hans syn ganske normalt.

Ofte gik det noget vildt til ved kildemarkederne, der var nemlig boder hvorfra man udskænkede både øl og brændevin, og en del af de fremmødte kunne komme for skade at tage lidt rigeligt til sig af de våde varer. Det endte gerne i nogle gevaldige slagsmål, og det i forbindelse med den megen urenlighed på kirkegården, fik i 1890 præsten til at henvende sig til herredsfogeden, som han bevægede til at lade kilden tildække. På den måde forsvandt kildemarkedet, og først i 1924 blev kilden atter oprenset. Den findes stadig på Skørping kirkegård, og det påstås, at kildevandet endnu har helbredende kraft, hvis man vel at mærke tror derpå.

Gammel Skørping kirkegård med helligkilden. I tørre somre hænder det, at den løber tom.

Skørpinglund 86. (B2 på kortet)

Da elverpigen brændte sig.

I Rold Skov har der i umindelige tider været drevet kulsvieri, hvor man brænder trækul i miler, og det sted, hvor svieriet har holdt sig længst, er ved Skørpinglund. Kulsvierne har dog altid måttet passe på, at elverpigerne ikke kom dem for nær, når de sad og holdt vagt ved milerne, for et bekendtskab med disse fruentimmere kom man næppe godt fra.

Som nu en kulsvier en nat sad ved sin mile, kom en elverpige hen til ham, hun så ganske godt ud og blinkede indladende til ham. Derpå slog hun skørterne op for at varme sig ved ilden. Manden vidste imidlertid nøje, hvad man burde gøre i en sådan situation, så han tog en kæp, der var gloende i enden og stak hen på elverpigen. Hun gav forståeligt nok et vræl fra sig og spurgte så: - »Hwa hedder do?« - »A sjæl«, svarede kulsvieren og satte i løb væk fra milen.

Så gav kvindemennesket sig til at råbe: - »Fussibo og Trussitrold, Bukkerkærkælling og Alsdalsdreng, ellepige er opbrændt!«

Alle disse fortræffelige skovtrolde kom naturligvis omgående ilende til undsætning og spurgte: - »Hvem har brændt dig?«

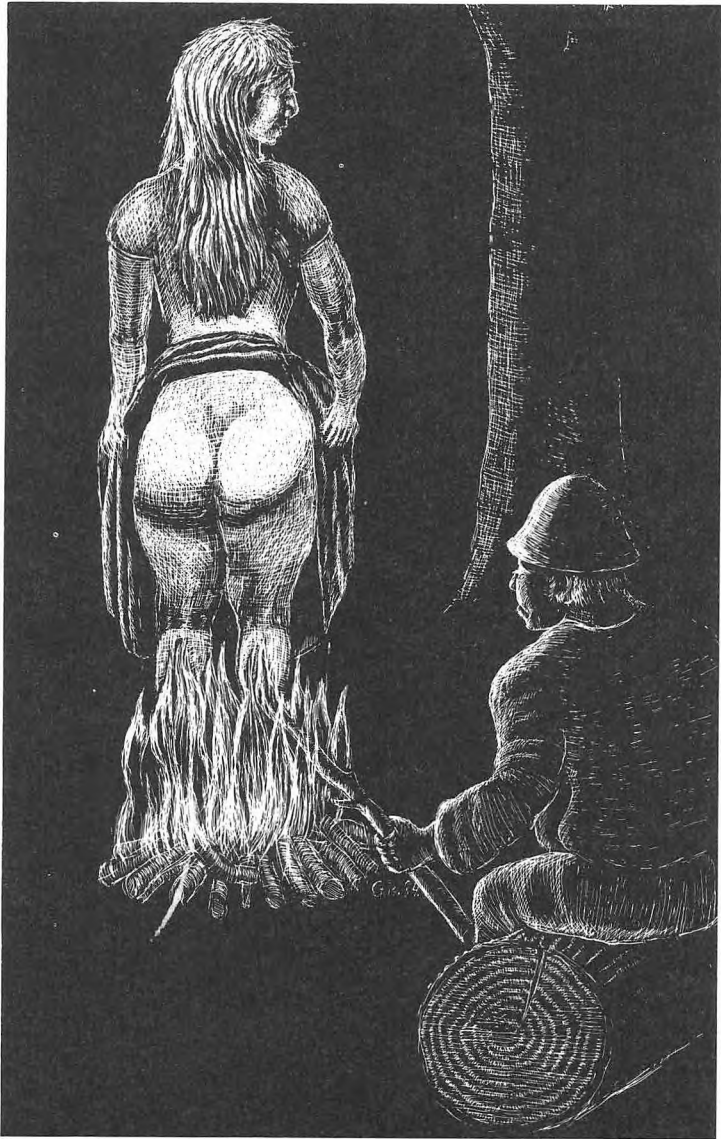
- »A sjæl, a sjæl har brændt mig!« Svarede hun, og de troede naturligvis, at hun selv var kommet for skade at brænde sig ved milen og trøstede hende så godt de kunne. Det varede lidt, før hun fik dem gjort forståeligt, at A sjæl var navnet på kulsvieren, og da var han forlængst over alle bjerge.

Men den historie har gjort elverfolkene mistænksomme overfor mennesker, og hvis man møder dem ved Skørpinglund, kan man risikere, at de vil gøre gengæld.

Sostrup 87. (D3 på kortet)

Han glemte to røde æbler.

Hans Seefeld (d. 1660), solgte i 1612 Sostrup og året derpå Skærvad til rigsmarsk Jørgen Skeel (d. 1631). Sagnet vil vide, at gården blev tabt i spil. Først satte Seefeld den ene på kant og tabte, så

mente han, at det var bedst om de fulgtes, satte derpå også den anden ind, og tabte den med. Heraf kommer ordsproget: »De følges ad som Sostrup og Skærvad.« Da Hans Seefeld red af gårde med sin dreng, spurgte han denne, om der mon var noget, de havde glemt? »Nej«, svarede drengen, »intet uden de to abilder med de røde æbler«. Hermed mente han de to teglhængte herregårde. Det siges dog, at Jørgen Skeel gav ham føde og hjem på Sostrup, så længe han levede.

Det var en Skeel på Sostrup, der byggede Veggerslev Vase (en dæmning), men han kunne ikke få jorden til at ligge og måtte derfor gøre akkord med Fanden om sagen. Den dag, dæmningen var færdig, skulle Skeel møde på vassen og afhentes af den onde, men Skeel narrede ham, for han kom ikke, og derfor går Fanden endnu rundt ved vassen og venter på ham. Af dette kommer mundheldet: »Vorherre er ikke på Veggerslev Vase.« Samme Skeel var så mægtig en godsejer, at han kunne køre på egen jord fra Sostrup og til Viborg - blot ikke gennem Randers. (Vedrørende Skeel-sagn, se iøvrigt under Gammel Estrup og Ulstrup).

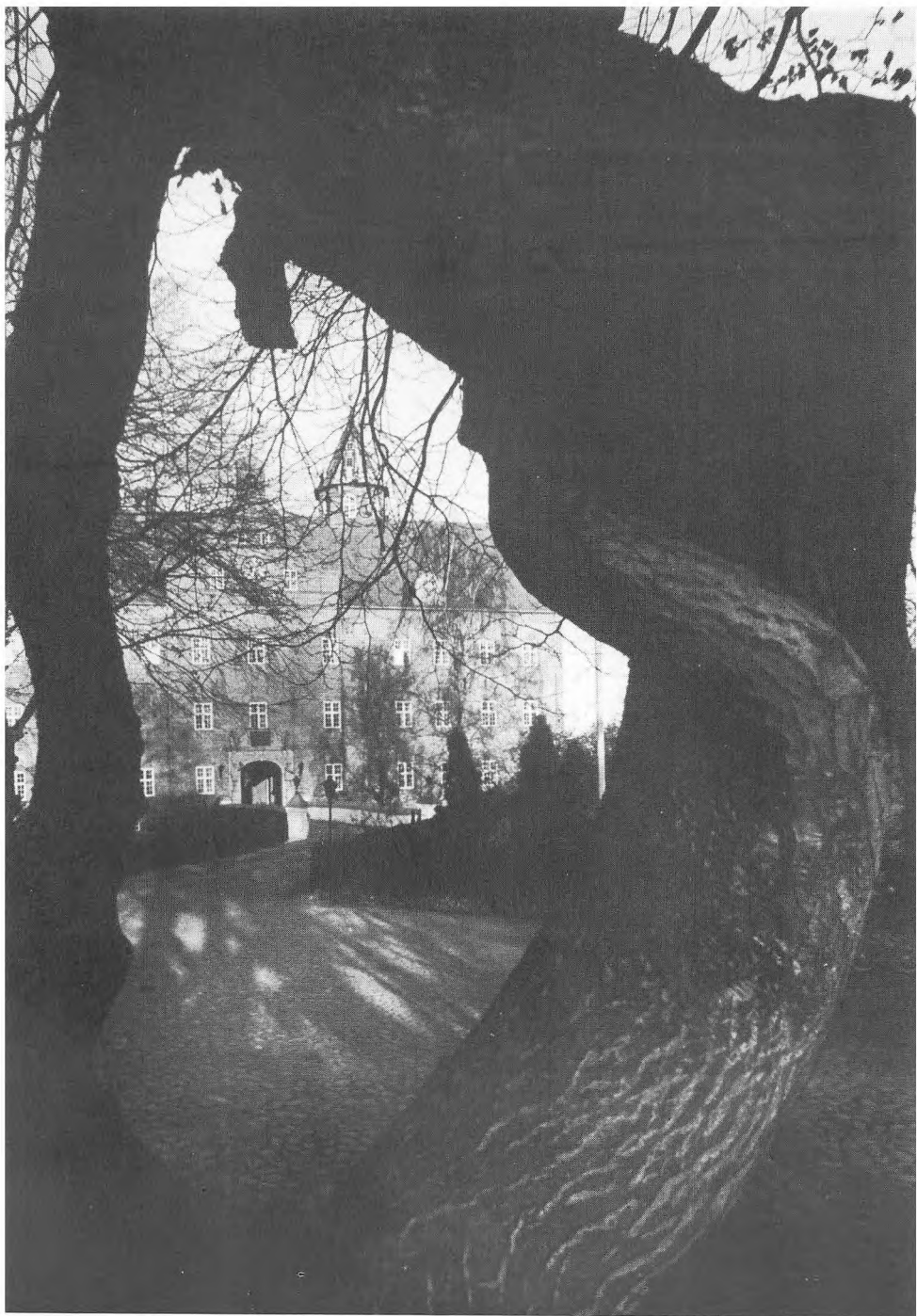
En julenat skal Sostrup synke i graven; derfor turde en af Skeel'erne ikke være der i juledagene, men flyttede forinden til et lille hus, som han havde bygget i Gjerrild. (Skovrider A. Laustsen har oplyst, at man til stadighed må holde en bestemt vandstand i voldgravene, da egepilotingen under slottet ellers udsættes for tilgang af luft og vil gå i forrådnelse. Sagnet kan altså blive virkelighed en skønne dag.)

Der er mange elverpiger ved Sostrup. Fortil er de overmåde smukke, men deres ryg er hul som et dejgtrug.

Sostrup nord for Grenaa kendes fra slutningen af 1300'årene. 1599-1606 opførtes det nuværende slot af Sophie Bille. I 1725 forandrede navnet til Scheel og i 1829 til Benzon. Samme år restaureredes hovedbygningen. 1944 bliver navnet atter Sostrup. Slottet er nu klosterpension.

Sostrup - forhen Scheel og Benzon. En rød abild, som engang blev tabt.

Spentrup 88. (C3 på kortet)

Fanden tog præstegårdstaget.

Pastor Peter Daniel Blicher, som var præst i Spentrup fra 1780 og til sin død i 1810, havde ord for at kunne mane, og ikke helt sjældent måtte han rykke ud for at skaffe folk ro for en brydsom ånd.

Således var det engang galt i Gassum, hvor det spøjte i en gård. Folkene kunne næsten ikke komme til at passe deres arbejde indendørs på grund af den drilagtige gejst, og om natten trak den dynen af dem og lagnerne væk under dem.

En aftenstund kørte Blicher så fra Spentrup til Gassum, og kuskens fik besked på, at han skulle vente uden for den spøgelsesredne gård, indtil pastoren vendte tilbage og bad ham køre i Jesu navn. Der ville nok komme andre, der lignede ham, men deres ordre måtte han for alt i verden ikke reagere på, for så kørte han lige lukt i helvede. Han kunne kende dem fra Blicher på, at de ikke magtede at nævne Jesu navn.

Så gik Blicher, og karlen, der hed Kristen, satte sig til at vente. Der gik en rum tid, så dukkede pastoren pludselig op, satte sig i vognen og råbte: - »Så kører vi!« Kristen, der jo huskede sine instruksler, foretog sig intet, og med ét var det somom vognen blev lettet for noget. Da han så over skulderen, var skikkelsen forsvundet.

To gange mere gentog noget lignende sig, og den ene gang nævnede spøgelseset endda Kristens navn, men han forblev standhaftig.

Endelig kom Blicher selv, og han virkede aldeles udmattet. Da han satte sig op, sagde han: - »Kør så, Kristen, i Jesu navn!«

Det fik karlen til at reagere, og han hyppede på hestene. Vognen kom da også godtnok igang, men det varede ikke længe, før end hestene næppe kunne trække den af stedet. Blicher beordrede karlen til at springe af og løsne det venstre hjul samt kaste det op i vognen, og herefter gik kørslen udmærket.

Da de kom hjem til præstegården lod Blicher karlen spænde fra, han fik så ordre på at gå i seng og ikke under nogen omstændigheder åbne døren og kigge ud, ganske uanset hvad han hørte.

Det lovede Kristen, men da han havde ligget lidt, hørte han hvordan det rumlede ude i gården, som om en mængde vogne kørte igennem, der lød råb og meget andet, og til sidst kunne han ikke

længere dy sig for nysgerrighed. Han stod op, listede hen til halvdøren og lindede lidt på den øverste del. I det samme var det som om et vældigt vindstød greb i den, den blev revet ud af hånden på ham, og til sin rædsel så han, hvordan hele præstegårdstaget kom glidende ned.

Mere overnaturligt skete der ikke, derimod fik Kristen næste morgen en ganske naturlig og overmåde kraftig røffel af pastor Blicher. Han kunne ganske vist nok læse taget op på plads igen, men det kom til at ligge skævt, hvilket skal have givet anledning til, at Blicher byggede præstegården om.

Tre gange var Peter Blicher gift, sidste gang var bruden kun 15 år. Det var en ualmindelig smuk mørk pige, som hed Ernestine Berg, og hende holdt han kun til i et år, så døde han.

Ernestine blev siden gift med Blichers brodersøn, Steen Steensen Blicher, den berømte digterpræst, men var hun end dejlig at skue, så havde hun et iltert temperament og udpræget tendens til humørsyge, så ægteskabet blev ikke lykkeligt. Steen Steensen Blicher blev også præst i Spentrup, han havde kaldet fra 1825 og til 1847, hvor det blev frataget ham.

Gavlstuen mod syd var Ernestines »vredes kabinet«, der kunne hun låse sig inde i dagevis, når hun var i det lune, og folk på egnen vidste at fortælle, at hun da udmærket kunne finde på at søge andre mænds selskab.

Steen Steensen Blicher skal have skilt egnen af med genfærdet af en kvinde, der engang havde ombragt sit barn og begravet det på Spentrup kirkegård, medens hun selv, da hun døde, blev begravet i Støvring. Om natten i tiden mellem jul og nytår gik hun fra Støvring til Spentrup, og hun havde den slemme vane at hænge sig på ryggen af vejfarende. Da det blev for slemt med hende, mødte Blicher hende en nat og manede hende ned.

Stavnshoved 89. (D3 på kortet)

Stenkast efter den utro.

Pekkenelstenen ligger neden for Stavnshoved skrænt på Emmedsbo Mark på Djursland. Den er såmænd blevet kastet helt ovre fra Sverige af en højadelig dame.

Hun havde en elsker, som boede på Djursland, men han var lidt af en strik og havde været hende utro, hvilket var kommet hende for øre. I sin vrede løste hun sit strømpebånd, fandt en egnet klippeblok og lod den suse afsted over Kattegats bølger.

Naturligvis havde hun taget sigte efter den utro rad, der netop stod på kanten af skrænten, for de svenske højadelige ser langt. Alligevel ramte stenen ved siden af, så elskeren reddede livet i den omgang og skyndte sig at flytte længere ind i landet. Siden er Pekenelstenen rullet ned ad skrænten, hvor den oprindelig lå, men den er dog ikke faldet helt til ro på marken. Det siges nemlig, at hvis den lugter friskbagt brød, så vender den sig en omgang.

Stenalt 90. (C3 på kortet)

»*Vover du at slå de døde?*«

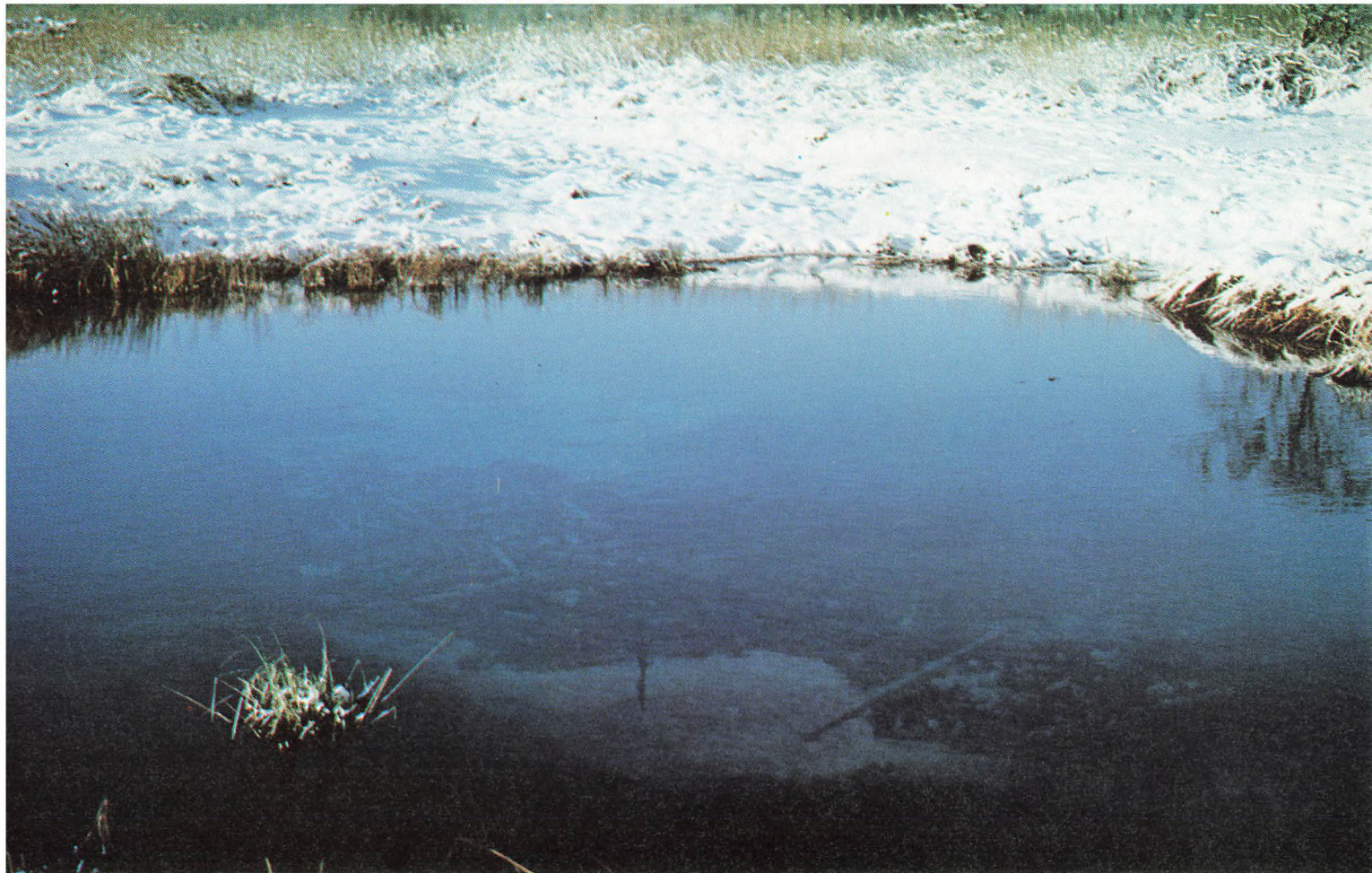
På Stenalt var der engang en skytte, som hed James eller Jams og vistnok stammede fra Holland. Han var en rå og gudsforgåen krop, som bandede og svirede og altid gik herremand og ladefoged til hånde, hvis en bonde skulle have hug. Blandt James' bedrifter kan nævnes, at han engang flåede bælgene af en levende ræv og lod den løbe indtil den døde under frygtelige pinsler.

Engang var James i Ørsted kirke og gik til alters; men han beholdt vinen og hostien i munden og spyttede det efter gudstjenesten ud i løbet på sin bøsse, som han derpå affyrede mod kirkemuren. Det gav et rabalder, som hørtes over hele sognet, og kirketårnet fik en revne, så det nogle år senere - vist nok i 1825 - måtte rives ned. På stedet, hvor skudet ramte, kom stenene til at se ud som om de var svedne, og sådan blev de ved at være, ligegyldigt hvor meget man overkalkede dem.

Nu var James friskytte og ramte alt, hvad han sigtede efter. I mange år gik det godt, men en aften låsede han sig inde på sit kammer efter først strengeligt at have forbudt de andre folk at op-

Store Blåkilde. Det hypotetiske afløb fra Madum Sø, og det væld, der med dets 30.000 kubikmeter vand i døgnnet, er hovedleverandør til Villestrup Å.

holde sig i nærheden. Midt om natten blev der et rædsomt spektakel i kammeret, og en gartnerdreng gik hen for at se, hvad der vel var i vejen; han skulle dog hellere have lyttet til James advarsel, thi da han kiggede gennem nøglehullet, blev han blind.

Næste morgen kom James ikke ned, som han plejede, og da man brød døren til værelset op, var det tomt, men vægge og gulv var oversprøjtet med blod og kødtrævler. Det var den onde, som havde hentet friskyten!

Der er i det hele taget meget drama på Stenalt. I et bestemt værelse ser man om natten en mand komme ind, han sætter sig ved et bord, tænder et lys og kradser i hast nogle ord ned på et stykke pergament, som han omhyggeligt forsegler. Så griber han en kniv, jager den i halsen på sig selv - og hele spøgeriet forsvinder med et rabalder.

Dengang man rev Ørsted kirkes tårn ned, fandtes der under gulvet 24 skeletter af Stenalts gamle ejere og deres fruer; bl.a. var der en vældig benrad, som man mente var af Bjørn Andersen, der døde 1507 eller -9, og som var med til at myrde rigshofmester Poul Laxmand på Højbro Plads i København i 1502.

Medens de ældre håndværkere sov til middag, morede de unge sig med at stille benradene op ad kirkemuren og slå dem omkuld. Der var især én blandt knægtene, som var særlig slem. Han slog til Bjørn Andersens benrad, så den styrtede om og sønderbrødes, idet han sagde: »Du har været en hård karl alle dine dage, du har slået rigshofmesteren til lakseføde, men nu skal jeg slå dig til plukfisk.«

Natten efter disse udskejelser vågnede den letsindige unge mand ved en sær kuldefornemmelse, og han så da til sin rædsel, at han stod på taget af Ørsted kirke. Foran ham stod benraden, som han havde slået til; langsomt løftede den sin hånd og tildelte ham et voldsomt slag på kinden, så han styrtede ned på kirkegården. Her var det som om utallige knokkelhænder holdt ham fast, og med-

Støvringgaard jomfrukloster med spøgelse og meget aggressive hvide svaner.

ens raslende benrade dansede rundt om ham, sang de med deres tørre, brudte stemmer: »Vover du at slå de døde - vover du at slå de døde?«

Da dagen gryede, slæbte fyren sig hjem, han lagde sig i sin seng, og der gik måneder, inden han påny kom op. Rask blev han aldrig mere; hans hals var skæv, og hovedet næsten lå ned på den højre skulder resten af hans dage.

I mejeriet så man en jomfru sidde og spinde. Hun havde født i dølgsmål og dræbt sit barn ved at lægge det under gruekedlen. Derfor måtte hun spøge.

Stenalt på Nord-djursland nær Randers fjord kendes omkring 1370. I 1550 opførtes en trefløjet borggård i to stokværk af Bjørn Andersen Bjørn. Den nedreves i 1799, og Anders Kruse opførte den nu stående hovedbygning i italiensk villastil.

Store Blåkilde 91. (B2 på kortet) Farvefoto overfor side 160

Ønskekilden.

Store Blåkilde, som udspringer i et bassin på engen vest for herregården Willestrup i Himmerland, er en af landets vandrigeste kilder og det hypotetiske afløb for Madum Sø et par kilometer længere mod nord.

Den skal have været dyrket som helligkilde, selvom den i så henseende på ingen måde har været så berømt som flere af landsdelens mere uanselige væld.

Folk har ofte ofret mønter til kilden for at opnå lykke eller ønskers opfyldelse, og hvis mønten kastes ud i midten af kilden, hvor vandet hvirvler sand op fra bunden, kan den længe dreje blinkende rundt dernede. Det siges, at jo længere tid mønten forbliver i bevægelse, des snarere går ønsket i opfyldelse.

Store Restrup 92. (B1 på kortet)

Først forgiftet, så hentet af djævl.

Forhen var Store Restrup en af Danmarks betydelige herregårde; i 1912 blev dens jorder imidlertid udstykket, og hovedbygningen omdannedes til husmandsskole. Gården har således mistet sit tilliggende og sine herligheder, men sagnskatten er i behold, og det er ikke småting, almuen i så henseende har vidst at berette.

I 1530 arvede Gabriel Gyldenstjerne Store Restrup, og man siger, at han havde forbindelse med den onde selv. Dette viste sig bl.a. da han ved en bestemt lejlighed red jord ind til Store Restrup:

Gennem længere tid havde Gyldenstjerne ført proces mod nogle naboer om adkomsten til en engstrækning. Det endte med, at han vandt sagen, og Christian III tillod ham at tage så megen jord til Store Restrup, som han kunne ride ind på tre timer med en treårig plæg. Herremanden red bravt til, og da han galoperede tværs over en bundløs gunge uden at synke, blev det klart for folk, at han stod i ledtog med djævelen.

Om Gyldenstjerne efter døden blev hentet af Fanden, véd man ikke. Derimod skal mørkets hersker have taget sig af hele to af hans eftermænd.

Den første var greve Christian Frederik Levetzow, som i 1723 opførte den endnu stående hovedbygning. Han var nok ikke så lidt af en bondeplager, således skal han have krævet mere hoveriarbejde af sine bønder, end de var pligtige at yde, og hvis han så sin fordel deraf, snød han dem på forskellig vis.

I 1756 døde Levetzow, men da hans kiste skulle føres til Sønderholm kirke, skete der noget, som lod følget forstå, at herremanden næppe var faret til himmels: Pludselig blev ligvognen så tung, at forspandet på seks heste ikke kunne rokke den af stedet. Djævelen selv havde slået sig ned på kistelåget og sad og grinede højlydt af folk.

Hvordan det nu ellers gik til, så lykkedes det omsider at få kisten til kirken og herremanden anbragt i gravkapellet. Han har imidlertid ikke haft lyst til at blive i sin prægtige marmorsarkofag, thi ved nattetide føjter han rundt på egnen i en karet forspændt med fire sorte heste og fulgt af glubende hunde. Måske aflægger

han også stundom sin gamle gård besøge, men ellers er det mere hans efterfølger, Iver Rosenkrantz-Levetzow, der hér sætter skræk i husmandseleverne.

Indtil sin død i 1775 ejede Levetzows enke, Sophie Hedvig Rantzau, gården, som hun drev med stor dygtighed. Hun var en streng og grisk dame og forlangte i lighed med sin afdøde mand en hel del af bønderne.

Disse på deres side blev efterhånden mere sløse med arbejdet, og især kneb det svært med at komme til tiden om morgenen. Når grevinden bebrejdede dem, at de ustandselig mødte for silde til hoveri, fik hun det svar, at det var fordi de ingen ure havde; hun lod derfor opsætte ure i tårnene på Sønderholm og Nørholm kirker. Så var der ingen undskyldning for ikke at vide, hvad klokken var.

Da ægteparret ingen børn efterlod sig, gik Store Restrup ved Sophie Hedvigs død over til en fjernere slægtning, Iver Rosenkrantz-Levetzow. Denne var ejheller bønderne god, og det påstås, at han kom til at lide en uhyggelig død.

Struensee's regime var den danske adel en torn i øjet, og ved en bestemt lejlighed samledes man for at rådslå om, hvordan man lettest skulle styrte ham. Man enedes om, at det bedste ville være at rydde den sindssyge konge, Christian VII, af vejen.

Der blev trukket lod om, hvem der skulle ombringe majestæten, og loddet faldt på Rosenkrantz. Nogen tid derefter opsøgte herremanden kongen, og med sig bragte han et langsomt virkende giftpulver. Kongen trakteredede med chokolade, og Rosenkrantz så sit snit til at drysse pulveret i hans kop, men en tjener opdagede, hvad der gik for sig, og advarede kongen. Med et smil skød Christian VII sin kop over til Rosenkrantz og bød ham tømme den i en venneskål.

Rosenkrantz havde ikke andet at gøre end at adlyde. Han drak den forgiftede chokolade, men undskyldte sig kort efter og forlod selskabet. Han fik fat i sin karosse og lod kusken køre nat og dag i det håb at nå hjem, inden giften virkede. Nogen er af den opfattelse, at han virkelig nåede Store Restrup og fik givet sine sidste ordre, inden han sank sammen og udåndede. Andre mener, at han døde på vejen.

I åben kiste blev Rosenkrantz henstillet på gården, indtil bisættelsen skulle finde sted, men da hans slægtninge den sidste morgen

I Sønderholm kirke ligger greve Christian Frederik Levetzow begravet i en pragtfuld hvid marmorsarkofag, men om natten løfter han det tunge låg af og går ud på spøgeri.

trådte ind i salen, hvor kisten stod, mødtes de af et rædsomt syn: To sorte djævle med horn i panden havde flået den dødes bryst op og sad nu på ham og gjorde sig til gode med hans hjerte. Da folkene kom ind, forsvandt de to kumpaner, og låget blev i hast slået på kisten, som blev båret ud til den ventende ligvogn.

Det var slet ikke så ligetil at få Rosenkrantz' jordiske levninger bragt til kirken på standsmæssig manér. Det stilige begravelsestog skæmmedes en hel del af, at de to sorte djævle i nogen afstand fulgte det. Da man kom til en bakke mellem gården og kirken, blev hestene aldeles balstyrige, de stejlede og prustedede og var ikke til at drive af stedet. Først da pastor Blok havde været henne og

»tale latin« til dem, faldt de så meget til ro, at man kunne fortsætte.

Rosenkrantz hviler ikke i fred. Hver nytårsnat når klokken slår tolv, høres der suk og jamren i kirken, og i timen indtil klokken slår ét, er der en kuriøs susen og rumsteren i kirkerummet. Når klokken falder i slag runger et brag, og dermed er spøgeriet slut.

I kirken optræder Iver Rosenkrantz altså kun denne ene nat. Derimod er hans genfærd såre aktivt på Store Restrup og i dens nærmeste omegn. Netop da herremanden døde i 1787, var han ved at rejse en ny avlsgård i noget, der kaldes »kæret«. Hans efterfølgere fandt imidlertid ikke stedet egnet, og rev atter bygningerne ned. Dette fortørnede den afdøde herremand, og for at tage hævn, fortrædiger han nu på forskellig vis folk, som efter mørkets frembrud vover sig til »kæret«.

På hovedbygningen optræder Rosenkrantz også, og hans genfærd skal være så tydeligt, som var det en levende mand. Han bærer trekantet hat, blå skødesfrakke og hvide hoser, og i hånden bærer han en sølvknapet spadserestok. Undertiden går han ned i kælderen, og man kan da høre, hvordan han kyler rundt med grus og sten dernede.

Der hvor laden lå, har han begravet en skat, og når engang Store Restrup brænder, skal den blive fundet. Der vil da være penge nok til, at hovedbygningen kan genrejses.

Foruden de mere voldsomme mandlige genfærd, har en stilfærdig hvid dame sin gang på Store Restrup. Hun lister med tyste fjed omkring i stuerne ved nattetid. Hun holder meget af små børn, og ser hun puslinger, der ligger og sover, smiler hun mildt til dem, bøjer sig ned over dem og kysser dem på panden - ganske varsomt så de ikke vågner.

Store Restrup vest for Aalborg havde i 1314 voldsted med barfred og ladegård. Omkring 1530 flyttedes ladegården. Den nuværende hovedbygning opførtes i 1723.

Støvringgaard

93. (C3 på kortet)

Farvefoto overfor side 161

Den brune dame.

Spøgelsesdamer plejer at være hvide eller grå, der kendes dog også en del sorte damer, hvorimod brune damer må siges at høre til de helt store sjældenheder.

På Støvringgaard Jomfrukloster er spøgelsesdamen brun, og hun siges at være identisk med den første priorinde, Lisbet Bille Rosenkrantz (1713-1782). Et par af klostrets damer har set hende på første sals korridor, men hun viste sig også for nogle år siden i en af de små lejligheder.

En aften sad lejlighedens indehaverske og samlede et puslespil for at få tiden til at gå. Hun hørte da raslen som af en silkekjole, og da hun så op, kom en lille, spinkel dame i en stor, brun kjole gående durk gennem den lukkede og låste dør.

Genfærdet nikkede og smilede forbindtligt til frøkenen, fortsatte sin gang gennem stuen og forsvandt ind i det tilstødende kammer. Hun virkede ikke på nogen måde spøgelsesagtig, når man ser bort fra hendes evne til at gå gennem lukkede døre. Frøkenen lagde mærke til, at hun havde langt hår og stramt snørelev.

Selvom genfærdet havde opført sig meget venligt, blev klosterfrøkenen alligevel noget forstumlet over det uventede møde, men da hun fik sundet sig, rejste hun sig og gik ind i værelset, hvor spøgelseset var forsvundet. - Der var ingen.

De beskrivelser, man har af den brune dame, stemmer alle overens, og de damer, der har set hende har ikke et øjeblik været i tvivl om, at det var Lisbet Rosenkrantz. Der er nemlig udpræget lighed mellem spøgelseset og det store portræt af priorinden, som hænger i festsalen.

En uretfærdig foged har ikke manglet på Støvringgaard. Han rumsterer til tider på avlsgården, hvor man kan høre, at han slæber rundt med sække og målekar på kornloftet.

Støvringgaard på nordsiden af Randers fjord havde i 1319 et voldsted med længst forsvundne bygninger. Af det nuværende slot er nordfløjen opført 1600 men ændret 1742-47. Sydfløjen er fra 1622 og dens udbygning fra 1630. Østfløjen er fra 1742-47. Siden 1735 er Støvringgaard jomfrukloster.

Suldrup

94. (B2 på kortet)

Den fattige mands kirke.

Der går et par sagn om opførelsen af Suldrup kirke i Midthimmerland, og det ene af dem lyder som følger:

En fattig mand fra Suldrup skulle engang til Aalborg med et læs korn. Rold Skov dækkede i de dage næsten hele Himmerland, så han kørte i skov det meste af turen. Efterhånden blev hans heste trætte, og da han kom til en lille eng i skoven, spændte han dem fra og lod dem græsse, selvom jorden jo strengt taget ikke tilhørte ham.

Snart efter hørte han en, der hujede. Han reagerede dog ikke på råbet fordi han var bange for at få ubehageligheder, da han jo lod hestene græsse på fremmed mands jord. Råbet blev gentaget et par gange, men bonden forholdt sig stadig tavs. Da opfangede hans øre pludselig en klirren som af en masse penge, der blev hældt ud. Han så imidlertid ingen mennesker, og lidt efter blev der atter helt stille i skoven.

Bondemanden faldt nu på knæ og bad Gud om, at denne dog ville åbenbare for ham, hvor de rare penge var blevet skjult. Han ville så bygge en kirke for dem, thi en sådan manglede man i Suldrup.

I det samme faldt hans øje på en vindfælde lidt derfra. Han gik hen til den, og det viste sig, at den var hul. I hulheden lå en mængde penge, og det var utvivlsomt dem, han havde hørt blive hældt ned.

Bondemanden skyndte sig at skrabe pengene sammen, han lagde dem under kornet i bunden af sin vogn, og da han vendte hjem til Suldrup, sørgede han for at erhverve sig en passende grund, hvor han straks tog fat på opførelsen af den lovede kirke.

Han begyndte med skibet, og en dag, medens han stod og murede, kom egnens rigeste mand forbi. Han standsede og spurgte, hvad vor bonde mon havde for. Bonden sagde, at han ville bygge en kirke, og den rige mand lovede da - lidt letsindigt - at han ville lade bygge alter, kor og tårn.

Det viste sig imidlertid snart, at så stort et byggeri oversteg hans økonomiske formåen. Da man var færdig med alter og kor, havde han ikke flere penge, og kirken fik intet tårn. Indtil 1944 stod den

kullet, så forlængedes skibet imod vest, og der rejstes et lille tårn med bindingsværksoverdel og spåntækt spir over forlængelsen.

Den anden version af sagnet er nok lidt nettere, fordi den ikke gør Vorherre meddelagtig i tyveri: Her er det en fattig mand, der drømmer, at han på marken under en bestemt sten finder en vældig skat. Da han vågner, beder han Gud om, at drømmen må blive virkelighed, da han så vil bygge en kirke for pengene. Det sker, og han går igang med byggeriet. I dette sagn er det hans rige bror, der påtager sig at sætte kor og tårn til kirken, men må opgive.

Sønderholm 95. (B1 på kortet) Farvefoto overfor side 176

De underjordiske i Troldkirken.

Ved Sønderholm øst for Nibe ligger en pragtfuld stendysse, som kaldes Troldkirken, og at der i den bor underjordiske, har man ofte nok fået beviser for. Hvis folk således dagen før en højtidsnat gik derop, strøede sand, rev og fejede, så kunne de den følgende morgen se, hvordan der var et væld af småbitte fodaftryk i det bløde sand.

En mand fra Sønderholm, der kom forbi højen en middagsstund, så til sin undren en underjordisk på størrelse med et toårs barn komme gående hen mod højen. Han var klædt i sort, havde en stor bog under armen og bevægede sig med megen værdighed. Pludselig forsvandt han ind gennem et hul i højens side, og Sønderholm-manden tænkte, at det dog egentlig kunne være ganske morsomt at se, hvad der mon skete under jorden. Han listede derfor hen og kiggede ind i hullet.

For hans øjne åbnede der sig et oplyst rum fyldt med små væsener, og foran dem stod den sortklædte, som holdt en længere tale i et sprog, manden ikke kendte. Det stod dog klart for ham, at stedet måtte være en slags kirke, og at den sortklædte var de underjordiskes præst.

En af de små fik øje på den nysgerrige og pegede på ham. Præsten vendte sig og gjorde en bevægelse hen imod åbningen, som i det samme lukkede sig, så der intet var at se mere.

Ved en anden lejlighed havde en mand fra Sønderholm været i Aalborg med et læs korn, og da han ved aftenstide passerede

Troldkirken på hjemvejen, hørte han en stemme råbe derinde fra: »Hils Attis og sig, at Wattis er død!«

Undrende kiggede manden sig om, men der var ingen at se, og derfor kørte han videre, og da han omsider nåede sin gård, havde han glemt alt om sagen.

Konen havde dækket bord, og de fik sig et godt måltid mad. Bagefter sad de lidt og sludrede ved tællepræsens skær. Der var lunt og hyggeligt, og deres store hankat lå og spandt velbehageligt på bilæggerovnen.

Så kom manden i tanke om sin oplevelse: »Det var iøvrigt løjerligt«, sagde han, »for da jeg på vejen herhjem kørte forbi Troldkirken, var der en, der råbte: »Hils Attis og sig, at Wattis er død!««

I det samme vågnede katten med et sæt og udbrød: »Hvad, er Wattis død, så må jeg søreme se at komme hjem i en fart!«

Med de ord sprang den ned fra ovnen, stødte døren op med snuden og forsvandt i natten. Nu var gårdfolkene nok klar over, hvad det var for en slags kat, de havde haft. De så den aldrig mere, og det var måske bedst sådan.

Teglgården 96. (B2 på kortet)

Fanden kom, da strømperne blev røde.

Herredsfogeden i Hellum i Himmerland, Per Yde, blev hentet af Fanden i 1572. Han boede i Teglgården ved Skørping, og det var ikke just gennem gode gerninger, han havde gjort sig mest bemærket. Hård og vilkårlig over for sine folk var han og dertil særdeles pengeglad. Han tog det ikke så nøje med, hvordan han kom til sin rigdom, og han havde forskrevet sig til den onde.

Kontrakten lød på, at når Per Ydes hvide hoser en dag blev røde, så var det på de tider, hvor han kunne forvente at blive hentet, og en søndag morgen, da Per Yde skulle til at trække strømperne på, opdagede han til sin rædsel, at de havde antaget en blodrød farve.

Han forstod nu, at hans tid var ude og beordrede alle gårdens folk til at tage til Skørping kirke, hvor de skulle bede for ham. Selv blev han på gården, og det samme gjorde forresten en af pi-

gerne. Hun lod godtnok, somom hun tog afsted sammen med de andre, men listede sig så tilbage og skjulte sig bag en loftsluge.

Per Yde havde låst sig inde i sin stue og slået skodderne for, så der var ikke meget at se. Pludselig hørte pigen imidlertid, at en karosse kom skumplende gennem indkørslen. Den kørte op på gårdspladsen og hen foran hoveddøren. Der var fire sorte heste for, karossen var sort, og ud steg en mand i en sort kappe. Han gik hen til hoveddøren, og den sprang af sig selv op for ham, hvorefter han forsvandt ind i huset.

Der blev en rædsom buldren og hylen i Per Ydes stue; kort efter var alt imidlertid påny stille, og den sorte kom ud med en sæk, som han smed ind i vognen, hvorpå han kørte væk.

Da alt var roligt, listede pigen ned og ind i Per Ydes stue. Der så frygteligt ud: Alle møblerne lå hulter til bulter og væggene var oversprøjtede med blod. Per Yde selv var forsvundet. Ja, det vil sige, hans hjerte lå på et bord. Resten havde Fanden taget. Nogle hævder at Fanden tog vejen gennem luften med Per Yde.

Tinghøj 97. (C3 på kortet)

Ikke til kirkebrug.

I Tinghøj øst for Spentrup bor der bjergfolk, og engang havde bjergmanden der lokket en halvstor døbt pige ind til sig i højen. Han beholdt hende som sin kone, og nogle år efter redte hun til barsel. Det var imidlertid ikke muligt for hende at blive forløst, uden at en anden kristen kvinde kom og hjalp hende, og da der boede en ferm jordemoder i Jennum syd for Spentrup, kørte bjergmanden ned og hentede hende. Nu gik fødslen som den skulle, og glad var bjergmanden, som havde været meget bange for sin unge kones liv.

Som tak for assistancen gav han jordemoderen en prægtig kjole med stola. Det eneste hun måtte love ham var, at hun aldrig ville bære den i kirken.

Det lovede hun gerne, men da kirkegangen om søndagen var den eneste passende lejlighed, hun havde for at vise, hvor fin hun var blevet, glemte hun snart løftet. En søndag tog hun kjole og stola på og gik ind i kirken, men da hun var nået midt op i kirke-

gangen, syntes hun, at det kribledede så underligt på hendes krop, ligesom folk rundt om i stolestaderne begyndte at trække på smilebåndet.

Forfærdet så hun ned af sig og ned mod gulvet. Der lå hele den fornemme klædning som et andet muldvarpeskud, og selv stod hun kun iført en stumpet undertrøje.

Tjele

98. (B3 på kortet)

De kvindeglade herremænd.

Man skal komme til Tjele mellem Randers og Viborg i skumringstimen, når dagens travle virke er gået i stå, da er her så fredfyldt, stille. - Skønnest måske en sommeraftenstund, når de blomstrende lindetræer parfumerer den svale luft, der grånende blødt smyger sig om de gamle huse og får murene til at emme af fortids sagn.

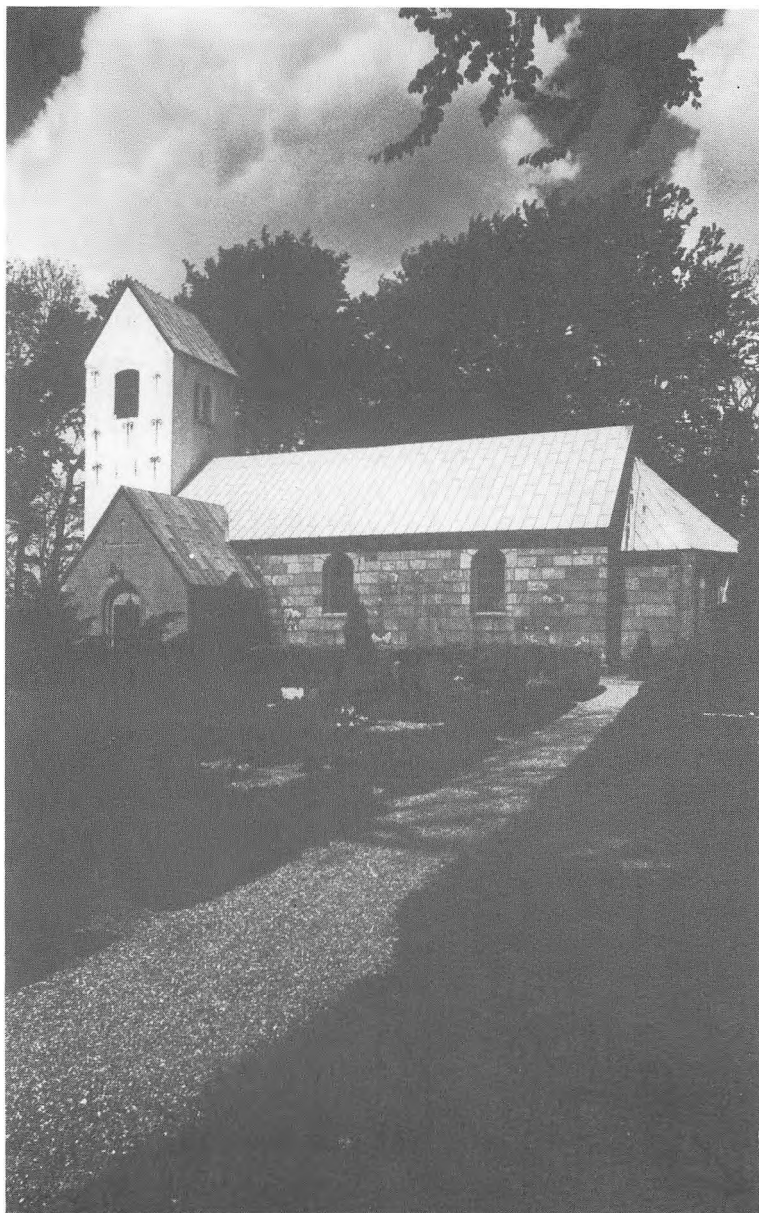
Vestfra bør man gøre sin entre for at stemme sindet ret: Passere kirken med det hvide tårn og de romanske kvaderstensmure under tunge blytage i skib og kor.

Fra pladsen ved kirken er der blik mod gården. - I forgrunden en ret nutidig kampestensmur og enden af en gammel rødkalket længe med sort bindingsværk og stråtag. Siden kommer et tværgående tag med strå, der brat standses af en aftrapning, hvorpå der går videre med tegl. Endelig skyder så hovedbygningens stejle kamtakkede gav i vejret.

Går vi ind på gårdspladsen, må vi forinden passere ridefogedens bindingsværkslænge og herskabsstalden fra 1600. Denne ligger hovedbygningen nærmest, for herremanden satte sine heste højere end noget andet. Herfra drejer vi ind gennem porthvælvet, og foran os åbner sig et anlæg af bygninger fra forskellige epoker. Over for os har vi Løvenbalk'ernes stenhuse tildels fra 1400årene,

Tjele kirke hvorfra Jørgen Skram om natten går ud i skikkelse af en hund og hvortil en lille hvid pige går ovre fra hovedbygningen. Under tårnet hviler ritmester Levetzow. Han døde der forresten også.

så østfløjen fra 1560-erne, det vinkelformede hovedhus fra 1580-erne og en nyere vestfløj.

På havesiden er forskellene meget iøjnefaldende. Mange frem-spring bryder murfladerne og forskellige bygningsmaterialer stiles til skue. På disse mure vil lys og skygge fra morgen til kvæld kæmpe om overtaget så længe Tjele står, ganske som lys og skygge uafsladeligt har vekslet i dens historie.

Mange stærke skæbner har været knyttet til den, og som blade, der rasler i vinden, hvisker sagte stemmer fra hver krog om slægter, der kom og svandt, om glæder og sorger, om herlighed og armod, om magt og afmagt.

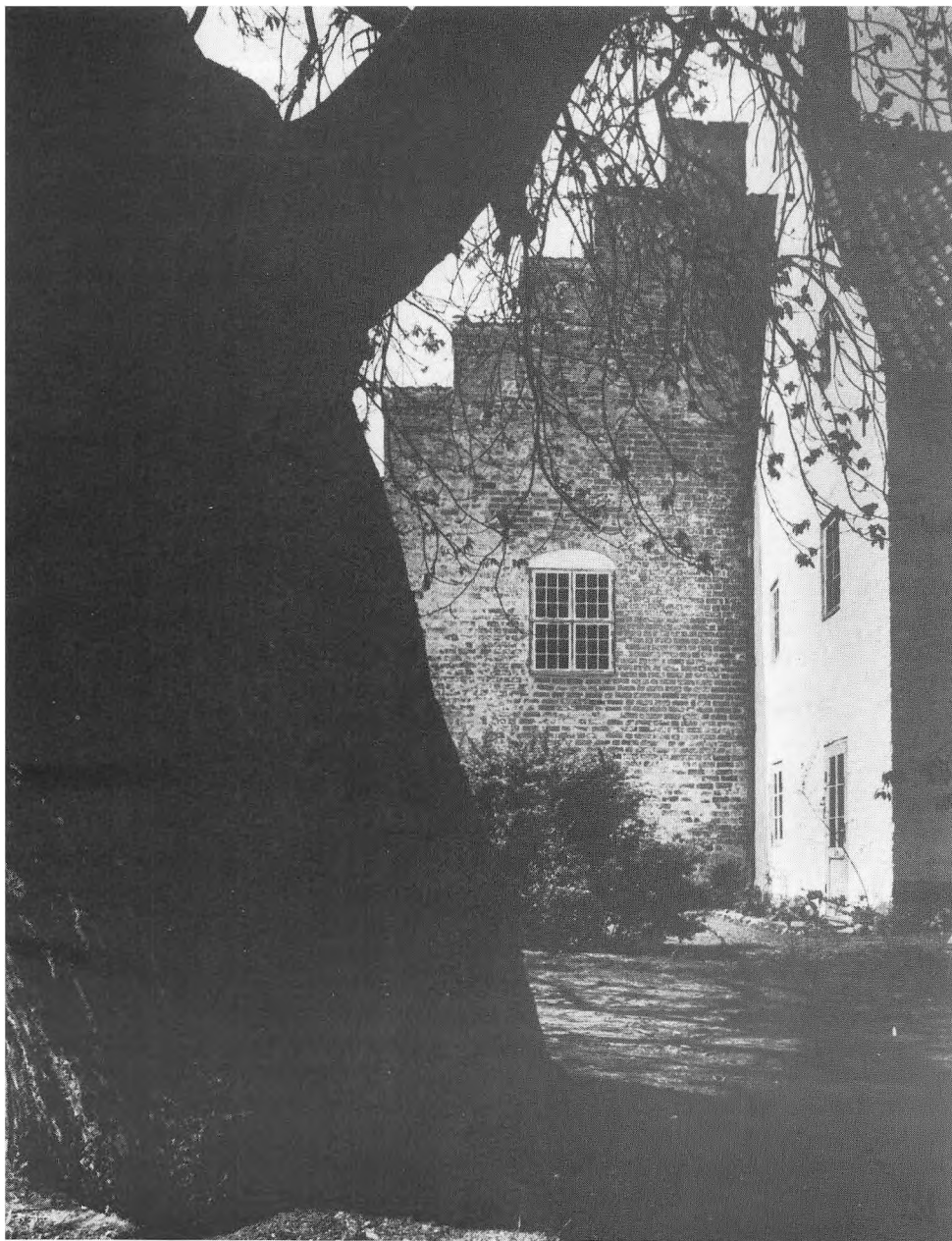
Men stundom fortættes det svundne, og som tågestøtter i elverdans rejser de hedenfarne sig fra deres grave og søger tilbage til stedet, der engang dannede rammen om deres jordeliv: Bedrageren og den bedragne, den grumme vellystning, pengepugeren, bondeplageren og den stille, misbrugte kvinde. De kommer i kolde sus, i lyden af trætte skridt, i form af dyr, menneskeskikkelser eller legemsdele. - En hånd måske.

Ridder Mogens Løvenbalk førte en skotsk kvinde, som skal have været en stor skønhed, til Tjele. Genete Gragengelt, hed hun. Man sagde, at de to ikke var gift, men blot levede sammen, hvilket af datidens mennesker betragtedes som en stor synd.

Mogens Løvenbalk døde i 1536, og nu fik Erik Skram og hans kone, Maren, som var en søster til Mogens Løvenbalk, travlt. De jog uden videre Genete og hendes to børn fra Tjele, fordi de påstod, at hun som slegfredviv intet krav havde på sin samlevers gård.

Genete forstod ikke at værgе for sig og måtte leve som en æreløs kvinde, indtil sønnen, Knud, der omsider blev voksen, rejste til Skotland og hentede forældrenes vielsespapirer. 18 år efter Mogens Løvenbalks død fremlagdes disse papirer på rettertinget, hvor Knud Løvenbalk krævede Tjele tilbage og moderen rehabiliteret. Sagen betragtedes dog som forældet, og Erik Skram beholdt Tjele. Godtnok fik Genete nogen tid efter æresoprejsning og blev anerkendt som Mogens Løvenbalks ægtehustru, men det fik hun ikke megen glæde af, for hun havde på det tidspunkt ligget i sin grav i over et år.

Vanæren, der formørkede så mange af Genete Gragengelts år,

Gavlen af Løvenbalks hus på Tjele. Det er her den gloende hånd spøger.

har hun aldrig kunnet glemme, og i »den skotske kvindes kammer« i stenhuset - det søndre hus - viser der sig undertiden en gløende hånd på væggen. Det er Genete, der på den måde demonstrerer, at Tjele blev hende frataget ved uret.

Den slags tror såkaldt fornuftige mennesker aldrig en døjt på, og det gjorde ejheller en gartner, som i første fjerdedel af dette århundrede havde sin bolig i sønderhuset. Han gjorde sig ofte lystig, når nogen anden berettede om spøgerierne på Tjele og kaldte det altsammen en slem gang ammestuesnak.

Det var hans vane at ligge lidt på sin chaiselong og slå mave efter middagsmaden, og det gjorde han en aftenstund, som han plejede. Lyset havde han slukket for bedre at kunne slappe af.

Han havde lukket øjnene og var så småt ved at døse hen, da han pludselig igen blev lysvågen: Henne fra væggen kom en mærkelig raslende lyd som af en stiv silkekjole. Han åbnede øjnene og blev liggende som forstenet, for dér var ildhånden! Den holdtes først med udbredte fingre, men langsomt knyttedes den, så kun pegefingern strakte frem. Den rettedes mod væggen, og hånden bevogtede sig, som ville den skrive noget.

Nu havde gartneren imidlertid fået nok: Rædslen, som først havde lammet ham, gav ham pludselig kræfter. Han sprang op, styrtede sanseløs ud af døren og forspildte sikkert derved en eneste chance for at modtage et budskab fra ånderverdenen. - Siden var han knapt så skeptisk, når der taltes om spøgerierne på Tjele.

Der er iøvrigt to spøgende hænder. Den anden er en skelethånd, som undertiden er blevet set liggende på borde, i vindueskarme og andre steder, og som pludselig tager bort for øjnene af dem, der har opdaget den.

Et af Tjeles andre gespenster er Jørgen Skram, som efter at have nydt livet i fulde, men nok ikke helt harmløse drag, for heden i 1592. Man ser ham og hans kone, Hilleborg Daa, på en prægtig gravsten i kirken. Hun skal dog så langt fra have været den eneste

*Troldkirken ved Sønderholm. Måske Danmarks smukkeste stendysse.
Her residerer kong Grisbius og dronning Tryne.*

kvinde i hans liv. Tværtimod beretter sagnet, at hans erotiske eventyr var legio.

Engang i et lystigt lag fremsatte han det ønske, at han gerne fragsagde sig himmeriges glæder, hvis han måtte genopstå som tyr på Tjele.

Det måtte han ikke. Han gik i ordets bogstavelige forstand i hundene, al den stund han kom til at spørge på Tjele og i dens nærmeste omegn som en stor sort køter med gloende øjne.

Om natten har folk, som kom forbi kirken, set bæstet presse sig ud gennem et hul i et vindue for så at tage vejen over mod herregården. Den synes at have overtaget helhestens rolle som dødsvarsler dér på egnen. Gø kan den ikke. I stedet udspyr den flammer af gabet, og den, som Tjele hund har flammeth ad, véd, at hans dage er talte.

Når krabaten har løbet sin runde, smutter den op på Tjeles loft, hvor den har et leje, og forhen var folkene på gården ikke for at gå på loftet ved nattetide. Flere kunne berette, hvordan et par store, gloende øjne havde funklet imod dem et sted deroppe i mørket.

En kálhøgen karl, som en aftenstund gik gennem porten med et kotøjr, løb på hunden og daskede hårdt til den med tøjret. Det skulle han imidlertid hellere have ladet være med, for hunden gik på ham og pressede ham sådan op mod muren, at han aldrig siden duede til noget som helst.

En anden amourøs ejer af Tjele var ritmester Gert Didrik Levetzow. Han købte gården i 1692 og levede her et liv, der gav anledning til megen forargelse. Det sagdes, at ingen kvinde, hverken ung eller gammel, kunne være sikker imod hans efterstræbelser.

Ritmesteren forblev ugift livet igennem. Ganskevist besluttede han engang, at han ville indtræde i den hellige ægtestand, men bruden, som skulle komme fra Fyn, var tre dage forsinket, og da endelig karossen med hende nåede frem, havde Levetzow tabt tålmodigheden. Han åbnede døren, trak pigen ud og hev hende ved håret hen til møddingspølen, væltede hende og rullede hende tre

Det smukke Willestrup, hvor vandet overalt vælder op af jorden. Det er en køn rød kalv af »køen«, Aalborghus len. Og den røde farve, det har, blandes efter en hemmelig recept fra opførelsestiden. Gården har et meget snaksaligt genfærd.

...den, som Tjele hund har flammert ad, véd, at hans dage er talte...

gange rundt i pløret. Så stoppede han hende atter ind i kareten og lod hende køre hjem med tak for lån.

Dette er intet sagn, men en kendsgerning, og den noget brutale opførsel kom ritmesteren dyrt at stå: Han måtte i erstatning til pigen punge ud med 1.000 rigsdaler, hvilket efter datidens forhold var en umådelig sum. For at den skønne skulle få noget at bestille, lod han summen til hende udbetale i lutter enesteskillinger.

Levetzow havde dog - foruden alle de andre - et par fastere damer, som han sørgede ganske godt for. De boede i huse, som han havde stillet til deres disposition, og der besøgte han dem, når han

havde lyst. Med dem havde han flere børn. Han var en velsitueret herre og skal have haft kister fulde af sølvdalere. Især var der en, som var så hårdt pakket, at han gerne fornøjede sig med at tilbyde en eller anden hele indholdet, hvis den pågældende blot formåede at pille een eneste daler op uden brug af hjælpemidler.

Ritmesteren var temmelig sikker på, at ingen ville kere sig om at sætte ham et værdigt minde, når han engang var død. Derfor gjorde han det selv: Han allierede sig med ingen ringere end den kongelige hofbilledhugger Johann Friederich Ehbisch, og fik ham til at gøre en vældig marmorsarkofag. Den kom til at hvile på ryggen af seks huldsaligt smilende, barmfagre damesfinxer, for, som ritmesteren udtrykte det: Kvinderne har altid været mig til vilje, medens jeg levede. De skal også bære mig, når jeg er død.

På låget, som foreløbig lagdes ved siden af, bærer en putto - et spædbarn - Levetzows adelige våben. Der er også to store vaser, to vingede dødningehoveder og et krucifix.

Hertil kommer så marmorepitafiet, som er anbragt lige over for kirkens indgangsdør. Her poserer ritmesteren selv i hel figur med det ene ben sat lidt foran det andet. Det ser vældig kækt ud, men forklaringen på fænomenet er nu den, at ritmesterens ene ben var lidt længere end det andet.

Det var blevet ham spået, at han ville dø i 1740, og det troede han så fuldt og fast på, at han lod Ehbisch hugge årstallet på epitafiet. Faktisk levede han dog kun til 1737.

Levetzow var meget begejstret for arrangementet i kirken. Sarkofagen står i kapellet under tårnet, som han selv havde ladet bygge, og det adskilles fra kirken ved et vidunderligt smedejernsgitter. Han yndede at gå over i kirken af og til og sætte sig i sarkofagen for ligesom at vænne sig lidt til tanken om, at han en dag skulle hvile der.

Juleaften 1737 havde han fået besøg af sin gode ven, sognepræsten, og d'herrer havde indtaget en opulent middag på herregården. De var blevet noget opstemte, og i den tilstand har folk det med at få lyse idéer: Pludselig slog det ned i ritmesteren, at man burde fortsætte aftenen ovre i kirken i hans sarkofag, hvor man kunne sidde nok så gemytligt i hver sin ende og spille kort.

Præsten, som næppe så ganske klart, mente straks, at det var et strålende indfald, og for at tørsten ikke skulle overmande dem, udrustede de sig med en favnfuld buteljer, som de slæbte med sig.

Så kravlede de ned i sarkofagen og begyndte på kortspillet. Da de havde spillet lidt, udstødte ritmesteren et dybt suk og sank sammen, og da der ikke kom flere meldinger fra ham, begyndte præsten lidt ærgerlig at ruske i ham. - Han var stendød.

Nu fik den gode præstemand ellers travlt med at komme ud af kirken. Han løb over til Tjele og slog alarm, og sagnet byder på forskellige versioner af, hvad der herefter hændte: Nogle mente, at man blot lod Levetzow sidde, hvor han sad, og lagde låget på. Andre påstår, at liget blev båret over på Tjele og sat i en lænestol, så folk udefra kunne se, at han var derinde og måtte tro, at han var levende.

I tre dage blev dødsfaldet holdt hemmeligt, og dem brugte tjenerskabet til at gennemgå alle hans ejendele og stikke til sig, hvad de kunne finde anvendelse for. - Han havde jo ingen egentlige arvinger.

Der var dog også folk, som antydede, at sarkofagen i virkeligheden var tom, fordi den onde selv havde hentet herremanden.

Stor var spændingen således, da sarkofagen for nogle år siden måtte restaureres, og man i samme forbindelse tog låget af. Det åbenbares da, at der i sarkofagen var en zinkkiste, og i den lå ritmesterens jordiske rester nok så nydeligt.

Efter døden vendte ritmesterens astrale genpart hver nat tilbage til Tjele. Han kom enten ridende og på en sort hest eller kørende med stort bulder i en karosse, en støj, der er hørt endnu i dette århundrede. Så tog han sig en tur på sin gamle gård, og sin passion for damer havde han ikke glemt. Han var slem til at liste sig bag på pigerne og jage sin dødsens kolde hånd op under skørterne på dem, hvorfor det da også var svært at holde piger på Tjele.

Ligeledes den stue, hvor han med forkærlighed havde holdt til, medens han levede, og hvor han havde siddet og syslet med sine kære penge, aflagde han gerne et besøg. I ridestalden var der en box, hvor ingen hest kunne stå bundet. Der havde Levetzows yndlingshest haft sin plads.

Det var ikke rart altid at stå uden hushjælp, så enden på visen blev, at man fik fat på præsten, som havde held til at mane det livslystne gespenst hen i et afsides liggende kammer, hvor ingen damer derefter satte benene. Det fandt han åbenbart var for udsigtsløst, så han opgav tilsidst helt at spørge.

Derimod skal man stadig kunne løbe på den hvide dame, som

Den pompøse gravsten over Jørgen Skram og Hilleborg Daa i Tjele Kirke. Han ønskede, at han efter døden måtte genopstå på Tjele som tyr. Et dyr blev han da godtnok også - den dødsvarslende Tjele hund.

går fra kirken over til hovedbygningen. Hvem hun er, ved man ikke, men hun er mild og venlig, hvis man vel at mærke ikke forulemper hende:

En aften stod nogle karle på gårdspladsen og sludrede ved en pipe tobak. Da kom hun stille glidende ind gennem porten, og en af folkene, der var noget rask i slaget, råbte: »Hej, hvor skal du hen?« Da kvinden ikke reagerede, greb han en pisk, løb over mod hende og råbte: »Da skal jeg flytte dig!«

Han svirpede ud efter spøgelse og drev det tre gange rundt i borggården, indtil det pludselig forsvandt med et jamrende skrig, der gik gennem marv og ben. Sejrsstolt vendte han tilbage til de andre, som nu ikke var alt for begejstrede ved situationen. Ingen brød sig om det, som han havde gjort, og snart gik samtalen i stå. Man skiltes og gik hver til sit.

Men om natten vågnede karlen ved, at nogen stod bøjet over

hans seng. Det var den hvide dame, og det var som om en vældig kraft greb om hans krop og bøjede den sammen.

Næste morgen fandt man karlen liggende i sengen med knæene presset op mod skuldrene. Denne stilling kunne han ikke vrides ud af, så lidt som han kunne tage føde til sig. Syv dage efter døde han under de frygteligste pinsler.

En lille hvid pige går modsat af den hvide dame, nemlig fra gården og over til kirken, hvor hun forsvinder.

Et gammelt sagn, som ikke lader sig fæstne til nogen kendt person på Tjele, men som i givet fald må gå tilbage til Løvenbalk'ernes tid, lyder i korthed således:

På Tjele boede en herremand, hr. Jørgen, hvis søn, Niels, var en stor kvindebedårer og dertil et slet menneske. Han fik lyst til en datter af herremanden på Tulstrup, hr. Svend, og det lykkedes ham at besnære pigen med smukke ord og gode gaver. Under foregivende af at ville anholde om datterens hånd, fik han lokket hr. Svend ud i Tulstrup Dal, hvor han åbenbart kom uoverens med ham, hvorfor han overfaldt og dræbte ham.

Niels lod nu bud gå til pigen om, at hendes far havde givet sit samtykke, men at han var blevet kaldt bort i forretninger. Niels insisterede på, at brylluppet skulle stå endnu samme aften, og pigen, som ganske havde tabt hjerte og forstand, mødte op hos præsten med faderens store pengeskrin, som Niels påstod, at han var sat til at tage vare på.

Brylluppet stod, men snart efter gik den rette sammenhæng op for hr. Svends datter, og hun græmmede sig ihjel over at være blevet gift med sin faders morder.

Efter den tid har det ikke været godt at færdes i Tulstrup Dal ved nattetide, thi hr. Svend kører sammen med datteren rundt i en karet med fire sorte for. De er hævngherrige over det onde, der er blevet dem selv til del, og de lader det nu gå ud over tilfældige, uskyldige nattevandrere. Møder man kareten og glemmer at slå korsets tegn, kan man være forvissat om, at der tilstøder et uheld, inden man kommer hjem.

I hovedfløjens port hænger Tjeles fork. Det er en ældgammel, noget forrustet høfork, men af den afhænger hele gårdens velfærd, og hver gang, den er blevet fjernet, er der udbrudt ildløs på Tjele. Tre gange har den været forsvundet, og tre gange har avlsbygnin-

gerne stået i lys lue. Hver gang er greben imidlertid blevet fundet igen, og ilden har derfor aldrig bredt sig til hovedbygningen.

Man har virkelig respekt for Tjeles fork. Forvalter G. Hansen fortalte mig engang, at en karl, som var lidt til en side, havde fjernet forken og kastet den på møddingen. Da man opdagede, at den var væk fra sin plads, blev der søgt højt og lavt, men fundet blev den ikke, og så sendtes der bud efter kriminalpolitiet. De var i fuld gang med at afhøre gårdens folk, da en medhjælper til alt held fandt den, og således endte alt i fryd og gammen.

Torsager 99. (C3-D3 på kortet)

Kirke til ære for guden Tor?

Torsager kirke på Djursland er den eneste nu stående rundkirke i Jylland. Desværre blev den særdeles hårdhændet restaureret i årene 1877-78 ved bygningsinspektør professor Walther, og det har taget ikke så lidt af dens særpræg.

Udvendig i kirkemuren er indsat tre romanske gravsten med kors, og ifølge folketraditionen skulle disse kors i virkeligheden være torshamre. Man var af den opfattelse, at hele kirken var opført til denne gamle hedenske guds ære, og at den naturligvis havde navn efter ham.

Det er nu næppe tilfældet, men det er højst sandsynligt, at der før den kristne kirke har ligget et hedensk gudevi på stedet. Ved siden af kirken, i præstegårdshaven, har man udgravet en høj, hvori adskillige skeletter samt noget gravgods af bronze blev fundet.

Man har også på egnen haft den formening, at kirken oprindeligt tillige skulle have tjent som vagttårn imod de sørøvere, som gjorde strandhugster i det nu udtørrede Kolindsund, og det er måske ikke nogen helt urimelig tanke.

Da kirken opførtes, nedgravedes et levende lam under dens sokkel. Det er blevet kirkens vare, og det går rundt til de huse i Torsager, som snart skal besøges af dødsfald. At se det hoppe rundt på kirkegården, varsler ejheller noget godt, og hvis det står på et gravsted, vil der snart ske dødsfald i den familie, som er ejer af gravstedet.

Torstedlund

100. (B2 på kortet)

En skrap mor og en skindød pige.

Der var nu så meget spøgeri på Torstedlund, fortalte de gamle; en frue, som havde været et skarn imod småkårsfolk, gik igen og lavede en ravage, så det var nær ved, at hun fik skræmt de levende af vejen. Man havde fat i forskellige præster, men se til, om de kunne få bugt med hende. Først da en fattig præst, som ingen af de andre regnede for noget, kom til, måtte hun give op. Han skabte hende om til en kvie, bandt en silketråd om hendes hals, trak hende ud til det røde led og satte hende ned.

Det var nok den samme frue, som drev en datter i døden: Pigen havde forelsket sig i huslæreren og havde fået et barn ved ham, men moderen ville ikke have, at de to blev gift, for der var udset en anden til hende. Da der således intet håb var, tog pigen sit barn i armen og sprang med det ud gennem vinduet, så både hun selv og den lille blev dræbt. Siden kunne det vindue aldrig holdes lukket.

Et eller andet sted i kælderens skal en pige være indemuret, og sommetider hører man ud på de små timer en karet rulle op på gårdspladsen; det er pigens bror, som kommer for at befri hende.

I det hele taget er der meget vogn-spøgeri ved Torstedlund. Forhen var det næsten ikke til at komme igennem alleen efter solnedgang, for enten sprang skaglerne på hestevognen pludselig, eller også blev køretøjet så tungt, at bæsterne knapt kunne trække det. Synske folk vidste at fortælle, at ravagen skyldtes en grim karl, som satte sig op i vognen, og for at blive ham kvit, måtte man slå ild med sit fyrtøj. Gnister frembragt af stål mod flint, kan ingen spøgelse døje, og når han opvartedes med sådanne, fortrak han hastigt.

Engang i statholder Gregers Krabbe's tid (d. 1655), var der stor fest på Torstedlund, men midt under fornøjelighederne, fik hans datter et stykke kød i den gale hals, så hun kvaltes. Hun blev lagt i kiste og fire dage efter stillet op i kirken.

◀ *Torsager Kirke. Jyllands eneste rundkirke.*

Samme nat kom degnen fra Aarestrup forbi kirken, og han så da en sort skikkelse fare ud, samtidig med at han hørte jamren fra kirkerummet. Selvom han ikke var vel tilmode, fordi han troede, det spøjte, skød han hjertet op i livet og gik ind. Han fandt da den unge pige siddende overende i sin kiste, hvis låg var brækket op. Det viste sig, at hun kun havde været skindød, og da en tyv havde været inde for at stjæle de smykker, hun bar, og baksede rundt med hende, var kødstykket, som sad i halsen, faldet ud. Da hun således atter kunne få luft, var hun kommet til live. Tyven var naturligvis blevet rædselsslagen, da »liget« begyndte at røre på sig, og var flygtet ud af kirken.

Degnen fik den arme pige bragt hjem til sig, og senere sørgede han for, at hun kom hjem til sine forældre; de blev henrykte for at se datteren i live, men glæden varede kun kort, thi det viste sig, at hendes hjerne havde taget skade, så hun var blevet sindssyg. De bad da til Gud om at tage hende til sig og lovede som tak at opføre et hospital for fattige koner fra Aarestrup sogn. Kort efter døde pigen virkelig, og Gregers Krabbe holdt sit løfte, han stiftede hospitalet og gav det syv bøndergårde for hvis indtjening, det skulle drives.

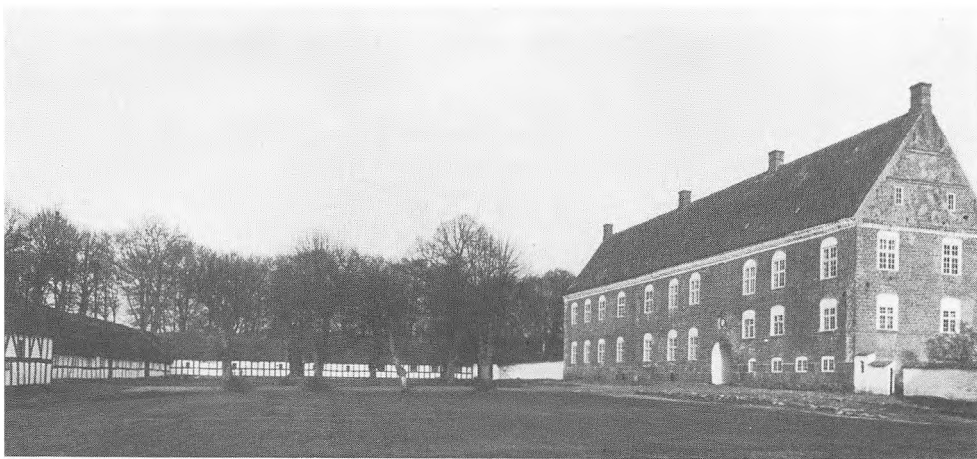
Ved den såkaldte Junkersten på Torstedlunds mark skal en søn af en af gårdens gamle ejere været slået ihjel.

Torstedlund ved Rold Skov i Himmerland kendes ca. 1400. I begyndelsen af 1500årene havde den et voldsted og i 1534 afbrændtes dens bygninger. 1680 opførtes et trefløjet bindingsværksanlæg i et stokværk. Den nuværende hovedbygning opførtes i 1848 på gamle kældre.

Trinderup 101. (B3 på kortet)

Den nysgerrige pige.

Ifølge Pontoppidans Danske Atlas, skal der ved Trinderup Krat ligge en lang række sten, som er levn af et odinsalter. Ved siden af i et krat stod der nogle træer, som aldrig bar blade, og dem mente folk, at hedningene havde hængt deres ofre på. Ved åen var der

Trudsholm - et gådefuldt hus med døre, som ikke er der og spøgelser, der går igennem dem.

engang et vadested, og her fandt i året 1133 et slag mellem kong Niels og Erik Emune sted.

Fra 1730 og til sin død i 1745 ejede major Friderich Christian v. Muderspach Trinderup. Han må vist have været involveret i ting, som skadede hans saligheds sag, thi da han var død, gik han igen. Om aftenen kom han til gården, og når pigerne sad og malkede, kunne de se ham iført sin røde frakke stå og læne sig ind over halvdøren.

Provsten i Ølst kom til for at mane Muderspach, og han havde på forhånd sagt, at ingen måtte overvære det, der skulle ske, for så gik det galt. Alligevel var der en nysgerrig tøs, som umuligt kunne dy sig og lagde sig bag nogle træer for at kigge. Følgen var, at provsten ikke kunne få magt over gengangeren, som klemte ham forfærdeligt. Tilsidst skreg den arme kirkens mand, at hvis der var kristenmennesker til stede, skulle de forsvinde omgående, for ellers kostede det hans liv. - Først da pakkede pigens sig. Nu fik provsten atter magt, og Muderspach blev sat ned på stedet, men alligevel havde provsten taget så megen skade, at han aldrig mere

kunne bestige en prædikestol. Der hvor spøgelseset manedes - i kæret øst for gården - er der endnu en rund plet, hvor der intet kan gro.

Trinderup sydvest for Hobro nævnes omkring 1450. I 1787 havde den hovedbygning af to bindingsværkslænger. 1861 fornyedes hovedbygningen.

Trudsholm 102. (C2-3 på kortet)

Maleren og den sorte dame.

Jacob Høg til Trudsholm døde omkring 1610 og blev begravet i Kastbjerg kirke. Adgangen til begravelsen blev dog senere spærret, og det havde sin forklaring deri, at herremanden ikke kunne ligge roligt, men slog låget af kisten lige meget hvor ofte, man lagde det på.

Landsdommer Peder Marsviin (d. 1758) byggede en del af den store ladegård i bindingsværk, som endnu er bevaret; dertil brugte han mange penge, og man mente nok, han snød sine bønder og folk for at skaffe sig de fornødne midler. Derfor kom han også til at gå igen efter sin død; om natten vandrede han tungt hen ad den lange gang på første sal i hovedfløjen, og bag ham fulgte to jagthunde med gloende øjne og ringlende kæder.

Marsviin ville ikke have, at folk arbejdede om aftenen, og skete det, at de sad oppe og syslede med et eller andet, buldrede han på dørene og lavede en syndig larm. Det blev så galt, at han ganske ugenert flyttede rundt med bohavet ved højlys dag. Dette spøgeri blev efterhånden utåleligt for herskabet, thi deres tjenestefolk turde ikke være på gården, og derfor lod godsejeren Marsviin mane ned; det skete i et værelse på gården, og det var såmænd en gammel evighedsstudent, der måtte ordne paragrafferne, for præsterne kunne ikke få bugt med gengangeren. Længe stod værelset aflåst, men nu er det atter åbnet.

I 1864 sov en maler, der hed Hoffmann, en nat på gården, han skulle ellers have været hjem, og derfor var der ikke tænkt på væ-

relse til ham. Han blev lagt i et kammer ved siden af salen, hvor det løvrigt sagdes at spøge slemt.

Han var endnu ikke faldet i søvn, da døren til salen åbnedes, og en høj, sort dame kom ind, hun gik hen til sengen og bøjede sig over ham. Hoffmann tog det fornuftige parti at gemme hovedet under dynen, men da han havde ligget sådan en stund, var han ved at kløjs af luftmangel og lindede forsøgsvis en snip af dynen. Damen stod der stadig, og efter en dyb indånding krøb han påny i sikkerhed. Først noget efter hørte han hende gå over gulvet og vovede da det ene øje. Han så hende løfte et stort skilderi ud fra væggen, så en løndør kom til syne; den gik hun ud af, og han mærkede ikke mere til hende. Næste dag undersøgte han væggen bag maleriet; døren var der, men det var ikke muligt at vriste den op.

I et kælderrum, som forhen benyttedes til fængsel, går en ung pige og rasler med en jernlænke, det lyder også til tider, somom en karet kører ind på gårdspladsen, men der er intet at se.

Herremændene på Trudsholm og Overgaard kunne ikke enes om en skov, som lå, hvor Udbyovre Sø nu er, problemet ordnede dog sig selv, thi en dag, hvor begge herremændene var i kirke, sank skoven og søen kom i dens sted.

Endelig fortælles det, at en genganger fra Trudsholm rider i den skov, som kaldes Havkæret. Han har forskrækket mange med sine uhyggelige skrige.

Trudsholm øst for Mariager kendtes i middelalderen. Der lå da på dens område to borge, Gammel Trudsholm og Skøttrup. De nedreves ca. 1500, og det nuværende voldsted anlagdes. 1651 opførtes den nuværende hovedfløj, og i 1700-årene opførtes nordfløjen og ladegården. I 1790-erne kom sydfløjen til.

Tulsted 103. (B2 på kortet)

Kjæn, der bruste for meget.

Gården Tulsted øst for Skørping Stationsby i Himmerland var en-

gang en mindre herregård, og på den boede en kone, som ifølge folketraditionen hed Kjæn Hvas. Af sind svarede hun udmærket til sit navn, og det var synd at sige, at folk satte synderlig pris på hende.

En stormfuld dag, da hun ville til gudstjeneste i den ensomt beliggende Torup kirke og just var på vej hen over kirkegården, kom der et voldsomt vindstød, som greb fat i hendes krinoline. Det var dengang, hvor damerne gik med et ribbesystem i skørterne for at holde dem udspændt, og derfor gav kjolen ikke tilstrækkeligt efter. Resultatet var, at Kjæn Hvas lettede og fløj afsted gennem luften.

Andre kirkegængere fik indfanget den flyvske frue og bragt hende i læ inde i kirken. Kjæn Hvas var helt betuttet og sagde så: »Tja, fuglen var jo ikke så stor, som fjerene bruste!«

Det er fugle aldrig, og hun burde nok have lagt sig sine egne kloge ord noget mere på sinde. Det gjorde hun imidlertid på ingen måde: Hun førte sig stadig frem med hovmod og stolthed og blev aldrig en smule mere behagelig overfor sine omgivelser.

Værst var det dog nok, at hun engang tilegnede sig et areal fra en nabogård, og da der rejstes sag mod hende, tog hun jord fra Tulsteds have i sine sko, hvorefter hun gik over på det andet areal og svor, at hun stod på egen jord.

Efter dette kan man ikke undre sig over, at Kjæn Hvas ikke ligger roligt i sin grav: Om natten kører hun i en karet med fire sorte heste for fra Torup kirke og til Tulsted ad de gamle veje. Det er bedst at komme af vejen i en fart, hvis man møder hende, for Kjæn Hvas er ikke til at spøge med.

Tustrup

104. (B2 på kortet)

(Fræer sogn)

En mand overnattede i et værelse på Tustrup, der ellers ikke brugtes som soveværelse. Ud på natten hørte han nogle sagte slag på døren, og lidt efter fløj dynen af ham, han trak den op igen, men to gange gentog det samme sig. Efterhånden blev han lidt mærkeligt til mode over dette og tændte sit fyrtøj, men der var intet

usædvanligt at se; så lagde han sig atter ned, og kort efter hørte han de samme sagte slag på døren, hvorefter alt blev roligt.

Tustrup nordøst for Skørping i Himmerland er kendt i 1422. Det eneste man ved om dens gamle bygninger er, at de nedbrændte i 1678, hvorefter der opførtes en lav bindingsværksfløj. I 1825 rejs-tes den nuværende hovedbygning, og i 1888 fik den grundmuret midterparti.

Tustrup 105. (C3 på kortet)

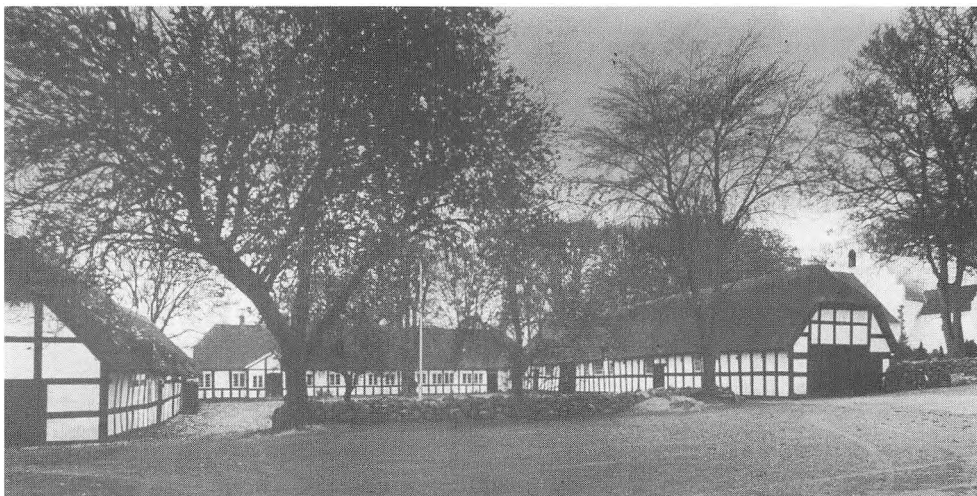
(Nr. Hørning sogn)

Hjulmandens oplevelser.

På Tustrup er der et værelse, som kaldes korsstuen, og i det må ingen sove. Engang kom der imidlertid en ny husbestyrerinde, som intet kendte til dette forhold, og en aften, da hjulmanden havde arbejdet så længe på gården, at han ikke kunne nå hjem, redte hun op til ham netop i det værelse.

Næppe var hjulmanden faldet i søvn, førend han vågnede ved, at der var én, som gik op og ned ad gulvet med et par slæbende tøfler. Lidt efter blev der tændt lys, og en skikkelse satte sig hen ved et lille bord, dog kun for snart atter at rejse sig op og gå hen til sengen, hvor den bøjede sig ned over hjulmanden og så vist på ham uden ét ord. Endelig rettede spøgelse sig op, gik hen i en krog og kom frem med et gevær, som blev ladet efter alle kunstens regler. Til sidst rettede spøgelse det mod sit ansigt og trykkede af. Der lød et knald og et forfærdeligt skrig, hvorpå alt forsvandt ud gennem et vindue, og der blev så stille, at husmanden kunne høre, hvordan hjertet hamrede af skræk i hans bryst. Han fik en sådan angst i livet, at han efterdags aldrig vovede sig ud efter at det var blevet mørkt. - Der skal være en herremand, som har skudt sig i værelset.

Tustrup sydøst for Randers oprettedes først som hovedgård i 1656 af Hans Friis. Den nuværende hovedfløj er opført 1809, og i 1862 kom sidefløjene til.

Den smukke præstegaard i bindingsværk i Tved, hvor pastor Winding (1772-1818) var præst. Han hørte til de skrappe manere.

Tved 106. (C4 på kortet)

Gulvet lå under gulvet.

Endnu ligger i Tved på Mols den prægtige bindingsværks præstegaard, som skal være opført af Thomas Christophersen Helsing efter en brand i 1677. I den har mange mærkelige præster boet, og en af dem var Nicolai Winding (1772-1818). Han var meget berømt som maner, og det er en kendsgerning, at han hentedes til det meste af Jylland for at hjælpe folk, der var plagede af spøgerier.

Winding opnåede at blive provst, men i daglig tale kaldtes han aldrig andet end Ærkebispen af Mols.

Af en helt anden støbning var Anders Bjørn Marcussen, som havde kaldet fra 1838-75. Han var godsejersøn fra Iisgaard, og selvom han skal have været særdeles velhavende, forfaldt gården i hans tid på grund af hans næsten ufattelige nærighed.

Hvis han frøs om vinteren, blev der ikke af den grund tændt op

i kakkelovnen. Han gik bare ud og arbejdede med et eller andet, til han igen fik varmen.

Hverken Marcussen eller hans kone havde det fjerneste begreb om renlighed, og en dag, hvor man havde slagtet får, var 11 fårekroppe uden videre blevet hængt ind i dagligstuen for at blive gjort istand. Præsten var syg og havde lagt sig til sengs i soveværelset bagved dagligstuen.

Pludselig hørte fruén vognrumlen fra gårdspladsen. Hun så ud, og dér kom provsten kørende. I en vældig hast fik hun fat i pigen, og sammen trak de fårekroppene ned, de blev smidt ind i soveværelset til Marcussen, og da det var et lille rum, måtte han dele seng med et par af dem.

Provsten var imidlertid kommet af vognen og gik ind. Præstefruén modtog ham med tusindvis af undskyldninger over, at hendes mand desværre var syg og ikke godt kunne se ham. Provsten var en bramfri mand og ikke så lidt af en buldrebase: »Da vil jeg s'gu tale med ham alligevel«, brummede han, og da han kendte huset godt, gik han uden videre hen og lukkede døren til soveværelset op. Et øjeblik blev han stående aldeles lamslået, så buldrede han op: »Der har vi minsalighed den gode hyrde liggende blandt sine døde får!«

Da Marcussens efterfølger rykkede ind på gården, var han ved at fortvivle over, hvor forfalden den var, og han undrede sig højligt over, at et så smukt og ellers rigt hus kun havde jordgulve.

En dag faldt han over noget, der stak op af gulvet. Det lignede en knogle, og den sad fast. Han fik fat på en spade for at grave den fri, og det viste sig da, at den var det yderste af en indtørret fårekølle. Det mærkelige var, at spaden bumpede mod noget hårdt, når han kom ned i en vis dybde med den, og så gravede præsten videre, for han ville nu nok se, hvad det kunne være. Det viste sig at være et udmærket bræddegulv, og efter ugers skovlearbejde fik man det frilagt over hele huset. Jordlaget skyldtes simpelthen, at der aldrig var blevet gjort rent i Marcussens tid.

Vejlby 107. (D3 på kortet)

Justitsmordet på Vejlby præst.

Fra 1599-1626 var Søren Quist præst i Vejlby på Djursland. Han skal have været en både from og god mand, men alligevel endte han sit liv på skafottet - en straf, der ganske givet var et justitsmord.

Der findes flere versioner af den tragiske historie, men det vil være tilstrækkeligt at give den ene af dem her:

En dag i september 1607 var præstens kone, Eline Clemensdatter, taget til marked i Grenaa, og hun havde en husmand ved navn Jesper Nielsen Hovgaard til at køre for sig. Han forsvandt imidlertid i Grenaa, og præstekonen måtte selv sørge for at komme hjem.

Det vil sige: Der var delte meninger herom blandt egnens befolkning. Nogle påstod, at Jesper Hovgaard sandelig nok havde kørt Eline hjem og var gået ind i præstegården, men han var aldrig siden kommet ud derfra.

Rygterne gik, og særlig aktiv som rygtesmied var præstens tjenestekarl Jep Rasmussen Skade. Det blev så slemt, at præsten i 1612 måtte stævne ham på tinge, hvor han svor, at han ikke vidste andet om hr. Søren og hans kone end »det som ærligt, kristeligt og godt var,« og at han intet kendte til, hvor Jesper Hovgaard var blevet af.

Sagen syntes hermed at være dysset ned, men i 1622 fandt man skelettet af en mand i en lergrav uden for kirkediget, og da præsten havde et modsætningsforhold til forpagteren på Ingvorstrup, Mikkil Ibsen samt to bønder, Rasmus Nielsen Brund og Jens Mikkelsen, der tillige var defefoged, fandt de åbenbart, at der her var en fortrinlig lejlighed til at tage hævn over præsten.

De fik karlen Jep Rasmussen Skade til at aflægge nyt vidnesbyrd om, at han havde set præsten begå drabet, medens en anden karl på præstegården, Peder Hansen Orm, vidnede, at han havde »set den forsvundne komme ind af præstens port hel og holden, men ikke ud igen«.

Det var lensmanden på Kalø, Jørgen Skeel, meget imod at tage sagen op påny, men selvom præsten bedyrede sin uskyld, var der ingen vej uden om, og på de to kumpaners vidnesbyrd i forbindel-

se med skeletfundet, dømtes Søren Quist til at have sin hals forbrudt. Han skulle henrettes en sommerdag i 1626.

Samme dag sad Jørgen Skeel på Kalø og grublede over sagen. Han syntes ikke, at den var for godt oplyst. Han tog sin hat og vilde gå ud, da han pludselig så, at der på bordet, hvor den havde ligget, skinnede tre dråber blod.

Nu stod det ham klart, at han havde dømt en uskyldig, og han sendte straks ridende bud til retterstedet med ordre om, at henrettelsen ikke skulle bringes til udførelse. Det var imidlertid for sent. Søren Quists hoved var netop faldet for bøddelens økse.

Syv år gik. Så kom det præstens søn for øre, at det skelet, der var fundet i lergraven, kort forinden af præstens fjender var blevet hentet på kirkegården og bragt derned. Man fik atter fat på Jep Rasmussen Skade og Peder Hansen Orm, og hårdt trængte tilstod de nu, at deres vidnesbyrd om præsten var falske. Hele historien var opdigtet og sammenflicket af Mikkel Ibsen, Rasmus Nielsen Brund og Jens Mikkelsen, og de havde fået betaling for at gøre mened.

Det blev en alvorlig sag for de to, de måtte begge strække hals fordi de ved deres løgnagtighed havde bragt præsten på skafottet, men - som det så ofte går - bagmændene gik fri.

Søren Quist blev begravet ved sin kirkes våbenhus, eller måske i Aalsø kirke, og der skal have været et epitafium over ham og hans kone. Det havde han ladet opsætte, medens han endnu levede i bedste velgående. - Måske havde han en anelse om, hvad enden ville blive. Desværre eksisterer dette epitafium ikke mere.

Den smukke bindingsværks-præstegård er ikke fra hr. Sørens tid, den er bygget i 1687 af præsten Erik Andersen Kolding og hans kone Johanna Knudsdatter Gadberg. Den afviger dog næppe stort fra den type gård, som »præsten i Vejlbj« boede i.

Vester Tørslev 108. (B3 på kortet)

Vester Tørlev kirkes blytag.

Da skipper Clements bondehær hærgede Danmark under grevens fejde (1534-36), blev alle de sogne, man kom til, plyndret særdeles

eftertrykkeligt, ligesom skipperen lod blyet trække ned fra kirke-tagene for at støbe bøsseflugter af det.

Ved Vester Tørslev mellem Hobro og Randers boede en adelig jomfru, som sognet kalder Kirstine Munk. Hun var nok klar over, hvordan skipperen plejede at fare frem, og da hun hørte, at han nærmede sig med sin hær, red hun ud til sognegrænsen, hvor hun mødte ham. Hun faldt på knæ for ham og bad ham så mindeligt om at skåne sognet for plyndring. Dette rørte den barske krigskarl. Han lovede hende, at Vester Tørslev ikke ville blive rørt, og hans hær marcherede igennem uden overhovedet at gøre holdt.

Kirstine Munk var så lykkelig herover, at hun til tak lod hele kirken, der før havde været teglhængt, blytække. I dag er der dog kun blytag over koret, resten står atter med tegl.

Den lille kirke, der har romansk kor og skib samt sengotisk tårn og våbenhus, ligger øst for Glenstrup Sø, og naboskabet har givet anledning til en kuriøs inskription på et epitafium over sognepræsten Niels Lachmanns kone, Margaretha Seiling, der døde 1726. Der står: »Saa længe der er fisch i Glenstrups huule søe, schal hendes dyd og navn i Tørslef aldrig døe!«

Viborg Sø 109. (A3 på kortet)

En nydruget Holger Danske.

De der mener, det er på tide, at Holger Danske snart vender tilbage, bør koncentrere deres opmærksomhed om Viborg-egnen, thi mange er af den opfattelse, at det er her, han vil dukke op.

I Viborg Sø eller ved Asmild kirkes mur vil der fremskyde en hyldebusk, og medens den gror sig stor og stærk, huserer tyrkerne i Europa og lægger alting øde. De skal også nå Danmark, og Viborg domkirke bruger de som hestestald.

Men når nøden er størst, er hjælpen nærmest, og da det ser allersortest ud, kommer en skade flyvende, den bygger rede i hyldebusken, lægger æg og giver sig til at ruge. Det største af æggene revner, og ud af det kommer Holger Danske.

Han samler fluks en hær af 12årige drenge og 80årige mænd, de eneste hankønsvæsener, der er tilbage, og med dem møder han tyrkerne i et vældigt slag, hvor de bliver overvundet.

Vildmosegaard 110. (C2 på kortet)

På et værelse på Vildmosegaard spørger det den dag i dag. Omkring ved midnat åbner en gammel kone døren og går hen til et panel, hvor hun står og leder efter noget. Hun er iført morgenkappe og har et stykke klæde bundet om håret.

Engang undersøgte man panelet nøjere, det viste sig da, at en fylding sad løs, og bag den var et rum, hvori lå en pung med nogle penge. Man lagde imidlertid atter pengene tilbage, og fruhen går endnu i værelset. Først når en eller anden engang tager mod til sig, og spørger hende, hvad pengene skal bruges til, kan hun åbenbare det og få fred.

På Vildmosegaards loft er der meget rumleri, det er en mand på gården, som snød med kornafmåling, der går hér.

Vindblæs 111. (A2 på kortet)

De kloge koner.

Lidt sydøst for Løgstør ligger den lille by Vindblæs, og bortset fra det noget barske og ugæstmilde navn, er der næppe nu om stunder noget ved den, der i særlig grad fanger opmærksomheden.

Men det var der engang, for i Vindblæs residerede i flere menneskealdre et helt dynasti af kloge koner - alle kendt under navnet Maren Haaning. Den ældste af »Marenerne« levede fra 1782 til 1853, og hun efterfulgtes i praksis af sin datter, som igen lod virket gå videre til sin datter. Endelig afsluttedes der med oldedatteren, som var virksom til 1918.

I den folkelige overlevering glider de fire Maren'er sammen til én person, og det kan, når der tales om Maren Haaning eller »Den kloge kone i Vindblæs«, være ret umuligt at afgøre, hvem af dem der sigtes til. Sikkert er det dog, at den første Maren så langt var den mest magtfulde og fascinerende samt den omkring hvem de fleste myter har samlet sig.

Egentlig var det nøden, der drev hende til at praktisere som klog kone. Hun havde været gift med Jens Haaning, og de havde et lille

gårdsted, men da han døde, kom det til at gå skævt for Maren. Hun kunne ikke klare landbruget alene, så meget mere fordi hendes ene arm var vissen, og hvis ikke hendes bror en skønne dag havde foræret hende nogle gamle lægebøger, var hun nok gået helt i hundene. Nu begyndte hun i stedet at doktorere på folk, og snart havde hun oparbejdet en vældig praksis, så der hver dag kom en mængde patienter fra nær og fjern, der ville behandles hos hende.

Marens fysiognomi passede da også fortræffeligt til udøvelsen af den mere mystiske lægekunst: Hun var en før kvinde med tyk mave. Hånden på den lille, visne arm vendte opad, og i hendes store rødblisiede ansigt med den hængende underlæbe sad et par stærke øjne. Håret var gråt og tjavset, og undertiden dækkedes det delvis under et knaldrødt tørklæde. Malerisk har hun taget sig ud, og malerisk var hendes sprog, der spækkedes med eder og ukvemsord. Hun skal nok også have været noget hengiven til spiritus.

Maren var vist ikke nogen udpræget ven af vand og sæbe, og angiveligt var hun fuld af utøj, hvad man dog måske har grund til at tvivle på, da hun i så fald ville være en meget dårlig reklame for sine egne midler mod lus og lopper.

Maren var synsk, og såsnart folk begyndte at tænke alvorligt på at besøge hende, havde hun dem »på tråden« og kunne derfor læse deres tanker samt vide, hvad de foretog sig.

Engang sendte en kone sin mand til Maren Haaning, for at han kunne hente noget medicin. Selv var hun syg og sengeliggende og kunne ikke komme afsted. Han sagde en del nedsættende ting om Maren og rundede af med at udbryde: »Nå, så vil jeg da i det mindste håbe, at jeg træffer den fule kælling hjemme, og at hun er ædru, når jeg kommer frem!«

Da han nåede den kloge kones hus, kom hun ham i møde og sagde: - »Ja, som du ser, træffer du den fule kælling hjemme, og hun er endda ganske ædru!«

En anden mand havde sat sig for, at han ville gøre den kloge kone til grin, og i påhør af mange af hendes patienter talte han hånligt til hende om hendes påståede overnaturlige evner. Stille og med bøjet hoved hørte Maren på et stykke tid. Det var som om hun virkelig selv følte, at hun var gennemskuet.

Men pludselig rejste hun hovedet og udbrød lige så troskyldigt:

»Ja, nu kan du så ellers sige og tro om mine evner, hvad du vil, men jeg kan tydeligt se, at i går eftermiddags var du og jeres pige oppe på høløftet, medens din kone stod og lavede mad i køkkenet, og da gjorde du det slemme ved tøsene!«

Hvorvidt denne kontra-atak beroede på viden, som Marens overnaturlige evner havde forsynet hende med, får vi næppe nogensinde at vide, men avanceret taktik var det mintro, for ligegyldigt hvor meget manden ville bedyre sin uskyld, ville næppe nogen tro ham. Alles blikke vendtes fra Maren Haaning mod manden, som erkendte sit nederlag og tiltrådte et hastigt tilbagetog.

Det hændte også at folk, der ville gøre hende til grin, mødte op og simulerede, at de led af alvorlige sygdomme, som de i virkeligheden aldrig havde haft. Dem gennemskuede den kloge kone ifølge overleveringen altid, og hun sørgede for, at de i stedet for den fingerede sygdom slæbte hjem med et mere reelt onde. Da hun imidlertid var en godmodig sjæl, var det aldrig noget af længere varighed endsige virkelig alvorligt. En gang durkløb eller en luseinvasion var gerne spotterens straf.

Alle Maren'erne var udmærkede psykologer, og mange mænd, der kom til dem for at søge råd for deres kone, som led af svære depressioner eller var direkte sindssyge, fik besked om, at hvis de selv holdt næsen fra andre fruentimmere, så ville deres kone ret snart komme sig af sig selv.

Alt i alt havde man i Vindblæs et åbent blik for den ofte meget svage stilling, som nogle af datidens kvinder havde i samfundet, og man var i høj grad indstillet på at hjælpe dem. Mange piger med uønsket svangerskab søgte til de kloge koner, og i hvert fald gamle Maren Haaning skulle være meget forfaren i kunsten at afbryde et svangerskab, uden at kvindens liv kom i fare.

Det var dog ikke alle kvinder, der kunne gøre regning på gamle Maren Haanings hjælp: En gang dukkede et par damer op i hendes konsultation, og den ene af dem bad om et middel for sine nerver.

Maren så hvast på hende og sagde så med eftertryk: »Nej tak, dig vil jeg ikke hjælpe. Dine to første mænd har hængt sig for din skyld, og den tredje sender du også snart i døden med din egoisme!«

Det kom til at passe: Han druknede sig et halvt år senere.

Ved siden af konsultationsstuen havde Maren Haaning et

mørkt kabinet, og til det trak hun sig undertiden tilbage for at overveje en behandling af en patient eller et råd i en eller anden sag. Patienterne kunne høre hende mumle derinde - undertiden råbte hun højt.

To koner, som sad sammen i konsultationsstuen, medens Maren råbte i det mørke kabinet, blev helt kyste, og den ene hviskede til den anden: »Så, nu snakker hun med den onde selv derinde!«

- »Nej jeg gør ej«, replicerede Maren inde fra kabinettet. »Med ham har jeg intet at gøre!«

Og var de ikke bange før, så blev de det nu, for Maren kunne umulig have hørt, hvad de hviskede om. - Det hændte sig, at hun tog en stok med sig ind i det mørke rum, og folk var enige om, at den var til at give »gamle Erik« nogle over nakken med, hvis han ikke var samarbejdsvillig nok. Iøvrigt virkede hun gerne forpustet og udmattet, når hun kom ud i stuen påny efter at have været i kabinettet, men hun var altid klar over, hvad der skulle gøres i den foreliggende sag.

I det mørke kabinet stod der en spand med vand. Den kom i anvendelse, når Maren skulle vise igen. Gennem sine kunster kunne hun få billedet af en heks, en tyv eller af et sted, hvor noget forsvundet gemte sig, til at fremtræde for sine klienter. Hun fremmumlede nogle formler, og så skulle personen kigge på vandspejlet i spanden, hvor det ønskede så kom til syne. Dette er ikke uinteressant, fordi man har flere nedskrevne førstehåndsskildringer af denne mystiske proces. Folk, som selv har oplevet det, har f.eks. berettet derom til folkemindesamleren Ewald Tang Kristensen.

Ligeledes har folk som gæstede Maren Haaning berettet, hvordan der pludselig kunne komme noget og ruske i hendes skørter, men så blev Maren gal i hovedet og råbte: »Kan du så holde fingrene for dig selv, din skidtknægt!«

Maren kendte til sorte kunster. Hun kunne slå øjet ud på en tyv, sagde man, og det gjorde hun ved at ramme et søm i et blygemme, hvorpå visse formler var nedridset. Samtidig med operationen nævnedes tyvens navn, og mørke magter aktiviseredes. Og selv om tyven ikke selv var tilstede, var det sikkert og vist, at han mistede synet på det ene øje. Den slags var ikke god magi, og det siges, at Maren på sit dødsleje bittert fortrød, at hun nogensinde havde indladt sig på sligt.

Foruden en mængde forskellige mediciner ordinerede Maren ofte magiske behandlinger, de kunne ved sygdom i en kvægbesætning bestå i, at en kalv eller et får nedgravedes levende. Og var der hekseri med i spillet, gjordes dette magtesløst ved, at man kylede gløder på den, hun udpegede som heks eller slog vedkommende til blods. Altsammen meget usympatiske kure. Man har f.eks. været ude for, at en overtroisk gårdmand, der havde uheld med sin besætning, gik hen og slog en lille åndssvag dreng fra nabogården til blods, fordi Maren påstod, at det var folkene på denne gård, der havde forhekset hans dyr, og at han først ville få held med dem igen, hvis han slog et medlem af den familie så hårdt, at blodet sprang. - Og så var det jo lettest at tage den lille værgeløse fyr.

Mere humoristisk var det, da degnen i Vindblæs og hans nabo en nat var gået op i kirketårnet for at fange nogle duer, som havde slået sig ned dér og lavede et farligt griseri: Midt under jagten hørte de et højlydt bump på kirkedøren og efter en pause nok et. De var klar over, at et eller andet helt galt gik for sig dernede og skyndte sig ned for at linde forsigtigt på døren og se, hvad der egentlig var på færde.

Just som de havde fået slåen trukket fra, kom der et nyt stød på døren, som fløj op, og degnen stod med et splinternøgent fruentimmer i armene. Der var ikke andet for hende at gøre end at gå til bekendelse om, hvad hun egentlig foretog sig, og hun sagde da, at hun havde søgt den kloge kone, som havde valgt at kurere hendes svaghed ved at lade hende løbe tre gange rundt om Vindblæs kirke - endda baglæns og i evakostume, og hver gang hun passerede kirkedøren, skulle hun af al kraft slå agterkastellet mod den. - Flovt var det, men man må i det mindste håbe, at kuren hjalp.

Maren Haaning kunne også spå, og hvad hun havde sagt, gik sikkert og vist i opfyldelse: En ung pige, som havde fundet sig en ven, opsøgte Maren i en helt anden anledning, og så fandt hun pludselig på at spørge, hvordan Maren mente, at det ville komme til at gå for hende og hendes tilkommende.

Maren så en stund tankefuld frem for sig. Så sagde hun: »Det kan jeg godt sige, men din tilkommende er ikke den, du tror. Han finder snart en anden og lader dig i stikken. Det skal du imidlertid ikke være det mindste bedrøvet over, for i virkeligheden er han intet ordentligt menneske, og den pige, som han tager i stedet for

dig, gør han meget ulykkelig. Du får en anden, som du er langt bedre tjent med!«

Det troede pigen ikke på, for hun var helt vis på sin forlovedes reelle hensigter. - Det er vel næsten overflødigt at fortælle, at det naturligvis alligevel blev Maren, der fik ret.

De kloge koners mediciner havde ofte farverige navne. Nævnes kan: Evighedsdråber, gudindedråber, habakukolie, hjertensfryddråber, lokumsalve, mirakelplaster, ros gros oprevle vundsafte og tyrkisk balsam. Noget af Haaning'ernes medicin bruges såmænd den dag i dag, således de røde dråber, som skal være en kanonkur, der kan bringe selv den mest umulige mave til fornuft på ingen tid. De består af rød lavendeltinktur, æter, kamfer og stærk sprit, så de må bestemt kunne udrette et og andet.

Forholdet til egnens læger var nærmest væbnet neutralitet, og for de senere Maren'ers vedkommende blev det skærpet til åben krig. Myndighederne var hele tiden på nakken af dem.

Den ældste Maren skulle de nok lade i fred, for hun brugte kunster imod dem: Da herredsfogeden en dag skulle ud for at anholde hende, væltede hans vogn tre gange på jævn vej. - Så opgav han og kørte hjem.

En anden gang havde han virkelig fået Maren med på vognen og skulle køre hende til arresten. Maren sad så underligt og rykkede på sig ved siden af ham, og da han spurgte, hvorfor hun dog ikke kunne sidde stille, svarede hun, at det var fordi hun så nødtigt ville sidde op og ned af en, der havde så mange lus.

Herredsfogeden, der blev svært irriteret over den kællingesnak, sagde, at han minsandten ingen lus havde.

- »Så skulle De ellers tage og se ned ad Dem«, svarede Maren.

Og ganske rigtigt. På hans tøj kravlede der myriader af lus.

Manden blev helt ude af sig selv, vendte vognen og kørte Maren hjem. Hun blev sat af. Og der var ikke een eneste lus at finde på herredsfogeden længere.

Ligeså gik det, da hun engang var havnet i retten. Da afbrød hun pludselig dommerens opbyggelige tale ved at sige: »Undskyld, det er ikke, fordi jeg vil genere Dem, men de er altså fuld af lus!«

Den retslærde tabte tråden, så forfærdet ned ad sig, og lusene kriblede og krablede overalt på ham. Han flygtede ud af lokalet,

afbrød retsforhandlingerne og sendte Maren hjem. - Da det var sket, var der ikke skygge af lus.

En del af det materiale, der kendes om de kloge koner i Vindblæs, er utvivlsomt anekdoter, men sikkert og vist er det, at især gamle Maren kunne en god del mere end sit fadervor. Og det var ikke alene simple folk, der var at finde blandt hendes kunder: Om natten rullede fornemme kareter op foran hendes lille husmandssted, og hun behandlede både læger, som kollegerne ikke kunne hjælpe, præster, øvrigheds personer og ministre.

Om dagen turde sådanne folk ikke komme, for man ville naturligvis ikke være bekendt, at man troede på den slags. Pinligt var det ikke mindst for læger og politifolk, som i embeds medfør gik imod hende. Men i mørke er alle katte grå, og så bed de hovedet af al skam og søgte hjælp hos de kloge koner. To af døtrene praktiserede kun en tid i Vindblæs, den ene virkede en tid i Vildsted, den anden i Skarp Salling, men de endte begge i Løgstør.

Visborggaard 112. (C2 på kortet) ·

Et uhyggeligt maleri og en farlig mamselle.

Visborggaard ved Hadsund er en af vore helt store spøgelsesgårde, og selv i dag, hvor den er blevet omdannet til hospital for sindslidende, hænder det, at længst hensovede ejere og tjenestefolk aflægger stedet et besøg.

Fru Magdalene Kjellerup, der sad som ejer af godset fra hendes mands død i 1891 og til hun selv døde i 1912, fornam ofte i sin nærhed væsener, der ikke var af kød og blod, men hun stod åbenbart på en ganske venskabelig fod med dem og omgikkes dem under tvangfri former. Når hun viste gæster rundt på slottet eller sad og talte med dem, hændte det, at hun pludselig fejede en usynlig hånd af sin skulder, medens hun halvhøjt sagde: »Nej, lad mig nu være i fred, du ser jo, at vi har gæster!«

Der var et bestemt værelse, som alle gæster skulle prøve at ligge i, hvis man vel at mærke var klar over, at de ikke hørte til den let skræmte type, og det slog aldrig fejl, at de den første morgen forundrede spurgte, hvem det dog var, der midt om natten kom ind, havde gjort værelset istand og lagt i vindovnen? - Godsejeren blev

Visborggaard hvor fru Kjellerup talte med de døde, hvor der går en mishandlet frue og en intrigant mamselle, hvor et maleri spøger og meget andet forunderligt sker.

dem altid svar skyldig. Han anede ikke, hvem det var, men at det var et spøgelse var både sikkert og vist.

Forhenværende hospitalsinspektør Aggerholm har til »Jydepotten« berettet om nogle højst bemærkelsesværdige hændelser i forbindelse med flytning af et maleri på Visborggaard. Det lyder således:

»Under Visborggaard plejehjems ombygning i 1932 blev det be-

sluttet, at det store maleri af Claus Seefeld (d. 1671), der var op-
hængt på væggen i hall'en, skulle flyttes til kontorgangen. Jeg af-
talte flytningen med snedkermester Godballe, der udførte sned-
kerarbejdet ved ombygningen, men da jeg havde rykket ham nog-
le gange, meddelte han mig, at han havde lovet sin kone, at han
skulle afholde sig fra flytningen, idet et gammelt rygte fortalte, at
det ville gå den ilde, der rørte ved nævnte maleri.

Jeg svarede, at så skulle jeg nok selv sørge herfor. Dette havde jeg fortalt direktør Brøchner-Mortensen, der under ombygningen ugentlig besøgte Visborggaard. Det trak imidlertid ud med den af mig lovede flytning af maleriet, idet jeg havde meget andet at se til under de ugentlige besøg, men da direktør Brøchner-Mortensen en dag lidt drilagtigt spurgte, om jeg heller ikke turde flytte Claus Seefeld, svarede jeg: »Jo, og lad det så ske straks!«

Jeg måtte imidlertid have hjælp dertil og opfordrede derfor følgende til at være mig behjælpelige:

Direktør Brøchner-Mortensen

Overlæge Vagn Askgaard

Doktor Hansen samt en ung ingeniør.

Under nedtagningen af maleriet faldt et stort spiger ned på skulderen af overlæge Askgaard. Samme dag styrtede den unge ingeniør ned i kælderen og brækkede kravebenet. Den følgende nat kørte doktor Hansen med sin bil i grøften, da han var ude til en fødsel. Kort tid efter faldt direktør Brøchner-Mortensen over plejehjemmets hund og brækkede sit kraveben. Ved hjemkomsten fra Visborggaard gjorde jeg min pengekasse op og konstaterede, at der manglede 200 kr., som jeg måtte betale.

Maleriet blev imidlertid hængt op, hvor det nu hænger, men et bevis på, at det ikke er til at spøge med, kom senere. Jeg havde fået den idé, at samtlige på Visborggaard værende malerier skulle istandsættes, og ved en forhandling med Statens Museum for Kunst lykkedes det at få en mand derfra op for at nedtage alle malerierne, altså også Claus Seefeld. Under nedtagningen af malerierne blev der bygget et træstillads op i salen, men da manden var kommet derop, brød stilladset sammen, og han faldt ned og brækkede sin ene arm på en så uheldig måde, at han blev invalid for livstid. Forinden det skete, havde han nedtaget Claus Seefeld. Staten måtte betale den ulykkesramte en erstatning på 27.000 kr.«

Til denne beretning skal blot føjes, at sagnet om, at Seefeld's maleri ikke må flyttes, er af gammel dato, og de gange, hvor man tidligere har forsøgt det, er det ejheller spændt af uden betydelige uheld.

Seefeld'ernes imponerende gård med syv tårne og spir gjorde et stærkt indtryk på folk, hvilket kan hænde har været medvirkende til at så mange sagn er blevet knyttet til stedet. At gården ejheller var blevet bygget på naturlig måde, kunne man jo nok forestille

sig, thi det ville overstige enkeltmands økonomiske formåen. Derfor hed det sig, at bygherren, Jacob Seefeld (d. 1599), havde indgået kontrakt med Fanden om slottets opførelse gående ud på, at Fanden skulle forstrække ham med alle midler mod til gengæld at få hans sjæl, når byggeriet var færdigt.

Som så ofte blev den onde dog snydt, thi der var en port, som herremanden aldrig lod fuldføre. Således fik mørkets fyrste ikke sit bytte, men han blev alligevel altid på gården, hvor han havde sit leje i urrummet over porten. Han viste sig undertiden for folk i en sort hunds skikkelse.

Det er dog ikke alene onde magter, der har drevet deres spil på den røde gård: I forrige århundrede afværgede stedets gode værneånd en ulykke:

Datteren fra gården var hjemme på besøg med sin mand og deres lille søn. De skulle sove i et tårnværelse, men ud på natten vågnede hun ved at se en lille grå mand stå henne ved vuggen og pege op mod loftet. Hun vækkede sin mand, fortalte om synet og sagde, at hun ikke turde ligge i værelset længere. Han slog det hen med, at det var noget, hun havde drømt, og hun lagde sig igen til at sove. Snart efter vågnede hun imidlertid påny og så det samme, og atter fik gemalen dysset hende til ro. Da den lille mand imidlertid viste sig for tredje gang, nægtede hun pure at ligge der mere, og de flyttede over i et andet kammer. - Næste morgen var loftsbjælken styrtet ned netop på stedet, hvor vuggen havde stået.

De fleste synes enige om, at den lille grå mand er gårdens nisse, og i ældre tid så man på et ildsted i et afsides liggende rum hver morgen en klat aske, hvor grundigt ildstedet end var gjort istand aftenen forinden. Det var dér, nissen kogte sin grød.

Ikke færre end tre spøgelseskareter med fra fire til seks kulsorte heste forspændt, kan Visborggaard opvise. Severin Benzon (d. 1726), der ejede både Visborggaard og Mariager Kloster, kører endnu om natten mellem de to gårde i en karet med fire sorte heste for. Oberst Andreas Arenstorff kommer også med firspand, men hans elskerinde, Susanna Blambois, kan ikke klare sig med mindre end et seksspand, og her er hestene til og med hovedløse. Som man vil forstå, var det således ikke sjældent, at der om natten lød

vognrumlen på gårdspladsen, men når man løb hen til døren for at lukke op, var der aldrig noget at se.

Sagnene om oberst Andreas v. Arenstorff (d. 1764), »Mamsellen«, Susanna Blambois og Arenstorff's hustru, Sophie v. Schiebell (d. 1761), er mangfoldige og bedrøvelige, og desværre er der næppe tvivl om, at obersten virkelig mishandlede sin stakkels kone på det mest umenneskelige.

I begyndelsen var ægteskabet dog vist nogenlunde lykkeligt, men da Susanna i 1751 rykkede ind på Visborggaard som guvernante for ægteparrets børn, var det slut med harmonien. Den unge franske kvinde skal have været overmåde fager at skue, og obersten, som ikke var blind for kvindelige ynder, begyndte snart at lægge an på hende. Der udviklede sig et forhold mellem dem, og da de ikke gik synderligt diskret til værks i deres omgang, kunne oberstinden dårligt undgå at bemærke, hvad der foregik.

Hun tog sig det meget nær og besluttede at befri obersten for sit selskab, hvorfor hun lige så stille rejste sin vej hjem til Sachsen, hvorfra hun stammede. Arenstorff havde behandlet hende alt andet end godt og bl.a. holdt hende indespærret en tid i nogle værelser på Visborggaard under foregivende af, at hun var sindssyg, hvilket imidlertid på ingen måde var tilfældet.

Da Arenstorff blev klar over, at der var optræk til skandale, besluttede han at komme den i forkøbet. Han sendte sin betroede tjener, Christen Leth, og stuepigen Sofie til Sachsen med et budskab til fru fra ham. De kørte standsmæssigt i en karet med firspand, for de skulle prøve at lokke Sophia v. Schiebell med hjem. I brevet til hende gav obersten udtryk for anger over sin slette opførsel. Han bad hende så mindeligt om tilgivelse og om at vende tilbage til ham. Susanna Blambois havde han skilt sig ved.

Dette blødgjorde fru. Hun hoppede på limpinden og rejste med til Danmark. Da kareten imidlertid rullede ind på Visborggaard, var den første, hun fik øje på, mamsellen. Og obersten, som hentede hende ud, førte hende straks op til et værelse i det vestre hjørnetårn, hvor han låste hende inde. For at han og mamsellen kunne promenerere i parken i fred, var tårnvinduet, der vendte ud imod den, muret til.

Obersten fortalte vidt og bredt, at hans stakkels kone var blevet sindssyg og ganske utilregnelig, hvorfor han, for hendes egen sikkerheds skyld, nødtes til at holde hende indespærret, men gårdens

tjenestefolk, som Sophia v. Schiebell altid havde behandlet venligt og godt, havde ondt af hende, og da obersten forsøgte at sulte hende ihjel ved at »glemme« at give hende mad, smuglede de levninger op til hende, så hun trods alt blev nogenlunde mæt.

Mamsellen, der åbenbart var et yderst slet menneske, forlystede sig med at trække den indespærredes to børn hen foran det ikke tilmurede vindue og straffe dem, hvis de havde gjort et eller andet, der ikke passede hende. Ofte havde afstraffelserne karakter af direkte mishandling, og den stakkels moder måtte magtesløs se til.

Især sønnen, Frederik, gik det hårdt ud over. Også han kom på sultekur, men når tjeneren gik ned til avlsgården med madresterne fra herskabets bord, passerede han under vinduerne til den unge stamherres værelse, og dér sørgede han for at bære fadet så højt, at denne i forbifarten kunne komme til at stikke lidt til sig.

Susanna Blambois var hadet af tjenestefolkene, som hun husede med efter noder, og da hun en dag stod og bøjede sig ud over broen over voldgraven, gav en tjenestedreng hende et skub, så hun faldt på hovedet i det dybe vand. Det var nok meningen, at hun skulle være druknet, dog, ukrudt forgår ikke så let, og hun redde sig ind på det tørre igen. Drengen forsvandt sporløst, og man troede længe, at obersten eller mamsellen havde ladet ham rydde af vejen. Det havde de nu ikke: Han lod siden høre fra sig fra Norge, hvortil han var flygtet.

Åbenbart magtede ingen at gøre noget for at komme Sophia v. Schiebell til undsætning: I samfulde fem år sad hun i tårnværelset, og den pige, som skulle tage sig af hendes fornødenheder, havde strenge ordrer om ikke at tale til hende.

Besøg fik hun dog i de sidste år af den stedlige præst, den bjørnestærke Enevold Wagaard. Han kom gerne efter sin søndagsprædiken i Visborg kirke og gik uden videre op og låste sig ind til fruene, som han trøstede i hendes nød. De to sidste år skal hun have været så syg, at hun til stadighed måtte ligge i sengen.

Disse besøg passede ikke obersten, som forbød Wagaard at komme på Visborggaard, hvad præsten imidlertid ikke keredede sig det ringeste om. Han dukkede op om søndagen, som han plejede.

En dag stillede obersten sig i vejen for ham med dragen sabel, men Wagaard sprang ind på ham, tog lige så roligt sabelen fra krigsmanden, som havde han været en lille dreng, og kylede den langt væk. Arenstorff foretog sig intet i den anledning, for han

vidste nok, at hans sag stod svagt. Desværre foretog præsten sig heller ikke videre. Havde han nemlig indklaget obersten for øvrigheden, var den usympatiske mand næppe sluppet godt fra det.

Tilsidst syntes fru en ikke, at hun kunne bære sin ulykke længe, og hun bad så mindeligt Wagaard, om ikke han den følgende søndag i kirken ville bede Gud om at give hende fred. Det gjorde han med ordene: »Oh gode Gud: før fuglen af sit fuglebur og sjælen af den hårde kur!«

Obersten havde deltaget i gudstjenesten, og da Wagaard noget senere kom til Visborggaard for som sædvanlig at tale med fru en, mødte Arenstorff ham i gården med de ironiske ord: »Nu er fuglen fløjet af sit fuglebur og sjælen af den hårde kur!«

Medens præsten havde stået på prædikestolen, var Sophia v. Schiebell død, og mand og mand imellem hed det sig, at det var lykkedes hende at vriste vinduet til tårnet op, hvorefter hun havde styrtet sig ud og var blevet dræbt på stedet.

Man skulle vel tro, at den ulykkelige kvinde omsider havde fundet ro, men det synes ikke at være tilfældet. Der kendes flere beretninger om, at man ved nattetide i netop det værelse, hvor hun sad, skal have set en hvidklædt kvindeskikkelse komme skridende over gulvet, åbne vinduet og forsvinde ud gennem det.

Obersten var nu alene med mamsellen, men han var åbenbart ikke rigtig stolt over situationen. Det siges, at samvittigheden trods alt plagede ham. Han gav hende gården Transbergholt i Søndergaard for at komme af med hende, for hun var efterhånden også blevet ret skrap over for ham, ligesom hun ikke var ganske ufølsom for tilnærmelser fra andre herrer. I 1760 giftede hun sig med en kaptajn Castonier, og ni måneder senere døde hun i barselsseng. Ifølge overleveringen blev hun på det sidste både stum, blind og døv, hvilket skulle skyldes, at hun havde svoret på, at det barn, som hun skulle føde, ikke var Arenstorffs, og hun havde udtrykt ønske om at blive ramt af de nævnte tre plager, hvis hun for med løgn. Det må hun altså alligevel have gjort.

Snart efter sin hedenfart begyndte mamsellen at spøge på Visborggaard. Hun arriverede hver nat, når klokken var 11, og terroriserede huset i et par timer. Det gik ud over både herskab og tyende, og ved en bestemt lejlighed prøvede hun at vippe Frederik v. Arenstorff, oberstens søn, ud af sengen.

I oberstens tid blev der intet gjort imod hende, men da Frederik

havde arvet gården, besluttede han sig til at sætte en stopper for chikanerierne: Han henvendte sig til ikke færre end 10 præster fra omegnen og bad dem komme til Visborggaard og nedmane mamsellen. Blandt dem var Als-præsten Chr. Brock, der var kendt som en skrap maner.

De satte sig i den store sal og ventede på, at Susanna Blambois skulle komme, og da tårnuret slog 11, arriverede hun som sædvanlig: Døren fløj op, og som en hvid skikkelse kom hun i et sus ind i rummet. Hver præst havde et lys foran sig og en bibel i hånden. Hun blæste lysene ud et efter et og slog bogen fra præstemændene, men da hun nåede til Brock, kunne hun ikke få magt over hans lys endmindre vriste bogen fra ham, hvor meget hun ellers sled i den. Tilsidst blev hun ganske spag, og Brock greb fat i hendes ørenring, ved hvilken han trak hende med ud på gårdspladsen, ned ad alleen og ud til noget, der hedder »røde led« østen for gården.

Han havde givet de øvrige præster strenge ordrer på, at de ikke måtte følge efter ham, for han måtte ubetinget være ene om nedmaningen. Imidlertid have en gammel røgter lusket sig med, og hans tilstedeværelse var skyld i, at præsten umuligt kunne få bugt med spøgelseset. Tilsidst råbte han i sin fortvivlelse, at hvis der var noget levende menneske til stede, måtte det ufortøvet fjerne sig, for nu gjaldt det hans liv. Så forstod røgteren omsider, at det var alvor og salverede sig.

Endnu kneb det dog for Brock: Mamsellen rev ham under næsen, at han som student havde stjålet for to skilling hvedebrød og derfor ikke var så ren, at han kunne få bugt med hende, men Brock fremdrog et toskilling stykke fra sin lomme og kastede på hende, og nu begyndte hun at synke.

Da jorden havde lukket sig over hende, væltede Brock en stor sten hen på stedet, for at hun skulle blive nede. Alligevel må han ikke havde været sin opgave helt voksen, for Susanna Blambois vedblev at spøge omend noget mere afdæmpet, ligesom hun fra nedmaningsstedet nærmer sig Visborggaard med et hanefjed hver nytårsnat, og den dag, hun når den, vil den brænde ned til grunden.

Vi har imidlertid også en anden version af historien, og den er måske nok så spændende al den stund, at den stammer fra familien Wagaard. Den går ud på, at Frederik v. Arenstorff en dag, da

Enevold Wagaard var blevet en gammel mand, troppede op i præstegården og bad ham om at mane mamsellen, fordi hun spøjte, så det ikke var til at nære sig for hende. Wagaard sagde, at han var blevet så gammel, at han ikke turde binde an med en opgave af denne vanskelige karakter, han henviste i stedet godsejeren til pastor Brock i Als.

Ham henvendte Arenstorff sig nu til, og han lovede at forsøge at skille dem ved spøgelse. Flere gange tog han til Visborggaard og overnattede for at komme i kontakt med Susanna Blambois, som dog var klog nok til at holde sig borte de aftener, hvor hun vidste han var der. Ellers lagde hun bestemt ikke bånd på sig.

Til sidst var Brock lige ved at opgive det hele, men en skønne aften havde han alligevel heldet med sig: Han sad i den såkaldte tafelstue og læste i en bog for at fordrive tiden, da der pludselig gik et koldt pust gennem rummet, og en kvindeskikkelse viste sig.

Hvad der nu udviklede sig, var ingen voldsom manescene. Det kom i stedet til en samtale mellem den levende og den døde. Hvad der blev talt om, hørte ingen, og pastor Brock var aldrig siden at formå til at fortælle derom. Det eneste sikre er, at efter dette aftog spøgerierne ganske væsentligt, uden at de dog helt ophørte.

I 1860-erne tog spøgerierne atter til i styrke, og i etatsrådinde Kjellerups tid var Visborggaard i så henseende et meget uroligt sted. Da man imidlertid ved en ombygning ændrede på rumfordelingen, blev der mere roligt. Åbenbart har spøgelse haft ondt ved at orientere sig.

Fru Kjellerup blev iøvrigt tidligt præsenteret for gårdens spøgelser: En af de første dage, hun som nygift boede der, traf hun i en af gangene en lille mørkhåret, bleg dame i en gammeldags sort kjole. Hun mente, at det måtte være et medlem af gårdens kvindelige personale, så hun hilste venligt på hende, men damen strøg forbi hende uden at værdige hende et blik.

Det fandt fru Kjellerup var en besynderlig opførsel, og hun omtalte den ved middagen for sin mand. - »Nåh hende,« svarede han, »hende skal du blot lade gå i fred. Du vil møde hende nu og da. Hun hører ikke denne verden til, og hun gør ingen fortræd.«

En anden dame, som boede på gården en tid, ville en eftermiddag ved to-tiden sætte sig ind i biblioteket for at skrive et brev. Da hun lukkede døren op, så hun derinde en dame, som hun ikke kendte. Damen bar en sort kjole med opretstående krave og pry-

det med mange slebne jet-sten, som er sorte smykkesten. Hun gik hen mod den anden for at hilse på hende, da damen pludselig til hendes rædsel sank i gulvet og forsvandt. Hun kunne høre jet-stenene rasle mod brædderne.

Man traf også undertiden »den sorte« i et værelse, hvor der stod en stor, sort vindovn. Den sad hun og kiggede så vemodigt på, og sagnet vil da også vide, at i ovnen havde en pige engang for mange herrens år siden fundet forbrændte rester af barneknogler, da hun en morgen tog aske ud.

Mange hælder til den anskuelse, at Visborggaards sorte dame er identisk med Susanna Blambois. Andre er af den formening, at det er et spøgeri, som går længere tilbage i tiden, hvad beskrivelsen af dragten også nok kunne tyde på.

Hvorom alting er, så opererer spøgelse ofte med de særeste virkemidler, og en af de ting, som Susanna Blambois skal have sagt til præsten, der manede hende, var, at efterdags skulle ingen frue, der døde på Visborggaard komme kørende til kirken. Det slog mærkeligt nok også til: Da fru Kjellerup døde, og vognen med kisten skulle køres op til kirken, gik hestene i stå midt i alleen, og det var komplet umuligt at få dem i gang igen. Der var intet andet for, end at løfte kisten af vognen og lade nogle mænd bære den til kirken. Så snart kisten var taget ned, ville hestene nok gå. - Dette er intet sagn, men en vel bevidnet begivenhed, som mange mennesker overværede.

Fra mamsellen vil vi nu vende tilbage til hendes elsker, obersten. Han var snart efter konens død på jagt efter et nyt stands-mæssigt og indbringende parti. Han var 52, og han udså sig en 29-årig generalsdatter ved navn Johanne Augusta Dietrich. Hun var vist ikke meget for obersten, der var så meget ældre end hende selv, men i de dage fik ikke mange lov til at følge deres hjertes tilbøjelighed, og hun måtte kønt rykke ind på Visborggaard som oberstens frue.

Hun kom dog ikke alene: Med sig havde hun en tjener ved navn Matthias Poppendich. Det blev snart klart, at der bestod et forhold mellem de to, og sagen kom også oberst Arenstorff for øre. For at kontrollere, om rygten talte sandt, foregav han en dag at køre fra gården, så de to troede, at banen var fri. I virkeligheden havde han listet sig op på loftet over det værelse, hvor man sagde, at de andre holdt deres stævnmøder. Fra sin plads kunne han hø-

re alt, hvad der foregik nedenunder. Hér fik han sin mistanke bekræftet, og det skal have rystet ham så dybt, at han gik ned og lagde sig i sin seng, som stod på en lille overdækket altan i hjørnet mellem husets østre tårn og dets østende. Han havde ingen sengetøj på, og det var midt i januar, så resultatet blev en lungebetændelse, hvoraf han døde d. 24. januar 1764.

Den svigtede mand bisattes i Visborg kirke i en sandstenssarkofag ved siden af den hustru, som han selv havde svigtet og behandlet så umenneskeligt. Så lidt som hende og mamsellen fik han ro i sin grav. Om natten måtte han tilbage til stederne for sine misgerninger. Han er dog af en mere sagtommodig type end den iltre Susanna. Helst lister han rundt og passer sig selv. Af og til pusler han endnu i slottets kroge, men hvis nogen blot nævner hans navn, farer han sammen og forsvinder.

Hvad angår hans anden kone, så flyttede hun til Havnø, som hørte med til godskomplekset, og hos sig havde hun sin kære Poppendich. Hun gjorde meget for ham, fik ham udnævnt først til løjtnant og siden til major. Han døde i 1785 66 år gammel og blev nedsat i gravkælderens under Visborg kirke. Efter sin død i 1796 stedtes Johanne Augusta Dietrich ligeledes til hvile i kirken. Hun spørger ikke, men det gjorde Poppendich. Han var dog en mageligt anlagt mand og holdt sine udfoldelser til gravkælderens.

Poppendich skal have lidt af klaustrofobi og tålte ikke nogen form for indelukning. Derfor brød han sig ikke om, at der lå låg over kisten, og han sparkede altid af sig, så låget kunne findes liggende på gulvet ved siden af kisten ligegyldigt hvor ofte, man lagde det på. Ligeledes stak hans fod altid lidt ud over kistens kant.

Som sig hørte og burde var Poppendich balsameret, og folk, som har set mumien, siger, at han måtte have været en meget smuk mand. - En snurbart kunne han også opvise. Gud og hver mand vidste, at han i levende live havde forstået at gøre brug af dette fordelagtige ydre: Det var ikke alene Johanne Dietrich, han gjorde sin opvarnting. Han kunne ikke se en køn pige, uden at han straks prøvede at komme i lag med hende.

Visborggaards herskab havde jus patronatus til Visborg kirke, og den blev holdt vel vedlige. Etatsrådinde Kjellerup sendte bl.a. med mellemrum sin pige, Maren Dahl, ned i gravkælderens for at gøre rent mellem kisterne. Det havde Maren ikke en smule imod, for hun var en stovt kvinde. Hun indrømmede dog, at hun ikke

I Visborg Kirke byttede man en mumie, der sparkede af sig, for et central-fyr. Medens vi stod på kirkegården begyndte jorden pludselig at skyde op. Var det Poppendich, der ville ud at spøge eller blot en skikkelig muldvarp?

kunne fordrage, at hun altid blev trukket i skørterne, når hun vendte ryggen til Poppendichs kiste.

Tilslidst blev hun gal i hovedet, samlede kistelåget op fra gulvet og smag det hårdt ned over den åbenbart ikke helt hensovne skørtejæger med en hvas bemærkning om, at nu var han - hendes sjæls salighed - indelukket.

Derpå drejede hun om på hælen og gik hen til trappen, men i det samme lød der et brag bag hende, og hun så, at kistelåget var blevet kylet efter hende. Så blev hun ligegodt lidt nervøs og skyndte sig at komme op og få lemmen til kælderen smækket i.

Hvad der siden er sket, er græsseligt: Kirken overgik i offentlig eje, og i 1943 besluttede man at indlægge centralvarme. Til den ende blev gravkælderen tømt for kister, så der blev plads til fyret. Poppendich og alle de andre afdøde havnede under mulde på kirkegården. Og her kan han umuligt sparke jorden væk.

Man må spørge sig, om danskerne da er helt blottet for propor-

tionsfornemmelser: Tænk at bytte en lågafsparkende, skørtetrækende mumie væk for et sølle centralfy. - Man kunne vel have placeret det et andet sted.

Længe traskede et stort tungt mandfolk ved nattetide omkring ved Visborggaards vesttårn og i parken. Han bar på noget, som lignede en barnekrop. Man kaldte ham - uvist af hvilken grund - den russiske matros. Det sagdes, at han engang havde ombragt et barn og derfor måtte vedblive at gå i parken.

Og sandelig: Under et reparationsarbejde på hovedbygningen i fru Kjellerups tid, fandt man i fundamentet under vestre tårn en løs sten. Man tog den ud for at mure den bedre fast, og under den dukkede et barneskelet op. Det blev ved en højtidelighed stedt til hvile på kirkegården, og siden har man ikke mærket mere til matrosen.

Endelig skal nævnes, at der på gården findes en stor skat. Den skjultes af obersten, som var både rig og påholdende. Det eneste af værdi, som man fandt efter ham, var en halvskilling, som havde sat sig i klemme i et chatol.

Mange har søgt efter oberstens skat, men altid forgæves. I fru Kjellerups tid drømte en ung pige på gården en nat, at oberstens skat var indemuret i et bestemt rum på et bestemt sted i muren. Næste morgen udpegede hun stedet for godsejerinden, og da man bankede på murværket, lød det virkelig hult.

Der blev brudt hul, og bagved var der et rum. Desværre var det tomt.

Visborggaard øst for Hadsund nævnes i midten af 1300årene. Den afbrændtes i 1534. I 1575-76 opførte Jacob Seefeld en trefløjet hovedbygning med ikke færre end syv tårne. I 1748 reduceredes hovedbygningen og østfløjen fornyedes. 1796 fornyedes vestfløjen. 1938 nedreves størstedelen af ladegården, og slottet indrettedes til plejehjem. Det har endnu bevaret hjørnetårnene og midterportal.

Viskum Hovedgaard set fra Viskum kirkegaard.

Viskum 113. (B3 på kortet)

Mennesker og dyr spøger.

I det sydvestre hjørne af Viskum Vesterskov er en gammel herremand manet ned, og på stedet ses en plet, hvor intet kan gro. Jorden dér har også en forunderlig svovllugt.

Det spøjte en del på Viskum: Folkene så ofte en sort mand, som viste sig både i avlsgården og på hovedbygningen, der var også et par kamre, hvor det ikke var rart at sove, fordi hvide damer forstyrrede roen. I det ene værelse fandt man, da gulvet under en ombygning blev brudt op, en barnebenrad under en hvælvet sten.

På loftet færdedes en lille sort hund, og hvis der ikke hver juleaften blev båret et stort halmknippe op til den, blev der en bumpen og knirken, somom hele huset skulle falde sammen.

I stalden var en bås, hvor ingen hest måtte stå om natten, thi en

landmåler, som gik igen, fordi han havde gjort uret skel, tøjrede sin gang i den, når han kom til Viskum for at vandre rundt og rasle med sin landmålerkæde.

Øst for Viborg ligger Viskum. Den ejedes i middelalderen af Viborg bispestol. I 1665 afbrændtes gården, omkring 1780 opførtes den nu stående hovedbygning i tre fløje. 1860 udbyggedes den med en udløberfløj.

Vistoft 114. (D4 på kortet)

Den myrdede bisp.

Hvis sagnet taler sandt, er der engang blevet myrdet en biskop i Vistoft kirke på Mols. Denne bisp boede i Knebel, men om aftenen red han ikke sjældent over til Vistoft, hvor han havde en veninde. Det var en smuk ung pige, en gårdmandsdatter, som var blevet forlovet med en af egnens herremænd, noget som åbenbart ikke var sket med hendes gode vilje, for hun foretrak bispem.

Disse besøg kom herremanden for øre, og han talte med sin karl om, at denne skulle sørge for at rydde bispem af vejen. Det gjorde karlen en dag, da bispem var i Vistoft kirke og stod foran alteret og messede. Han listede sig bag på ham og slog ham i hovedet med en kølle, så han faldt om og ikke siden rejste sig.

Karlen blev pågrebet, og for sin udåd henrettedes han på en høj ved landevejen. Bispem derimod begravedes på kirkegården, hvor man længe viste hans gravsten.

Vitskøl Kloster 115. (A2 på kortet)

Jomfru og indemurede.

Om Vitskøl Kloster, som en tidlang hed Bjørnsholm, har fhv. lærer ved Vitskøl Klosters Ungdomshjem, S.C. Sigvardsen, indsamlet en betydelig mængde sagnmateriale, som dette afsnit i nogen grad er bygget over.

En gengangerske, som går under betegnelserne »jomfruen«,

den blå eller grå dame, skal være identisk med Ermegaard Gyldenstjerne (d. ca. 1608); hun var gift med Truid Bjørn, men denne døde i 1590, en måned inden hun bragte en søn til verden. Barnet blev straks døbt med navnet Truid, men døde samme dag, hvilket nær havde fået ret uoverskuelige konsekvenser for den unge enke. Hendes to svogre, Godslev Budde og Mikkelt Tornekrannds, gjorde nemlig gældende, at barnet overhovedet ikke havde levet ved fødslen, og at hun følgelig ingen arveret havde til Bjørnsholm. Ermegaard aflagde imidlertid ed på, at barnet havde levet, og fik lov at beholde gården.

Efter sin død begyndte Ermegaard Gyldenstjerne at spøge, og dette har bestyrket godtfolk i opfattelsen af, at hun virkelig havde svoret mened. »Jomfruen« kommer fra det blå værelse, som nu er bibliotek. Hun vandrer ad gangen i øverste stokværk og derfra rundt forskellige steder i og ved gården for tilslut at synke i jorden i den såkaldte »Blå Port«, der fører ind til gartneriet. Flere mennesker har iagttaget hende, når hun vandrer rundt i haven eller har hørt hende trippe hen ad gangen i gårdens øverste stokværk.

I det blå værelse bryder ingen sig om at sove, og de, der har prøvet det, er vågnet midt om natten ved at en skyggeagtig skikkelse er kommet ind, har sat sig ved et bord og skrevet med en gåsefjer for derpå at forsvinde. Der er noget »munkeagtigt« over dette spøgelse, og man mener derfor, at det skal dreje sig om en ond munk.

Der taltes en del om, at en forbryder skulle være indeplanket i et rum i vestfløjens nordgavl, og engang fik gårdens folk en gammel håndværker ved navn Kresten Hansen til at lave en sprække i de tykke brædder, der spærrede for rummet, så man kunne kigge ind. Til deres rædsel så folkene nu, at der virkelig sad en sammenbøjet benrad derinde og kiggede på dem med sine tomme øjenhuller. Rummet blev så brudt helt op, og benraden fjernedes.

Under kældergulvet skal der ligeledes være fundet rester af mennesker, et balsameret, ret velbevaret lig var af en overordentlig stor mand og iført fuld rustning.

I et værelse på gården har folk om natten fornemmet, at der kom noget »loddent« ind, straks efter hørtes en silkekjoles raslen, samt gråd af et spædbarn. Grunden til denne uro er, at en ung kvinde

engang ombragte et barn, hun havde født i dølgsmål, derinde. Kan hænde det er denne kvinde, der også som »grå dame« viser sig i stalden?

Engang var der på gården kommet en staldkarl, som så gruelig gerne ville se »damen«. Han kravlede op på staldloftet og lavede et hul i høet, så han kunne kigge ned. Nissen var også nysgerrig og lagde sig ved siden af ham. Nogen tid efter kom damen skridende op ad grebningen, og karlen, der nok ville have ordentligt udsyn, skyndte sig at gøre hullet større, men herved kom han til at skubbe til nis, som drattede lige ned i hovedet på spøgelse. Det kom til et drøjt slagsmål mellem de to overnaturlige væsener, og karlen havde siden den tid altid vrøvl med nissen.

En hovedløs hest har vist sig på gårdspladsen, og mellem hovedbygningen og avlsgården vandrer en grå mand.

Endelig berettes om en ond herremand, der efter sin død gik igen, men som manedes i et væld øst for gården, hvor han nu skal være at se som en vældig gedde, der aldrig lader sig fange.

I et ældgammelt håndskrift fortælles der meget interessant om et tordenvæsen, som engang i munketiden knyttedes til klosteret; optegneren omtalte det som en uren ånd. Den mødte en dag op i en ung mands skikkelse, han var, som det siges, synlig for alle, og ingen erkendte derfor hans rette væsen. Han var nemlig snedig nok til at undlade at fortælle, at han i virkeligheden var en trolde.

Han fik ansættelse på klosteret, og det viste sig snart, at han var en usædvanlig tjenstivrig og flink knægt. Alle undrede sig over hans arbejdsomhed og den dygtighed, hvormed han udførte alt, hvad han påtog sig.

Da dette havde stået på en tid, skulle nogle af klosterbrødrene en dag afsted i et ærinde til den nærmeste landsby, og de tog den unge person med sig. De gik på vejen ind i et hus, og medens de sad der, begyndte deres ledsager pludselig at te sig så forunderligt. Han rettede hovedet i vejret, så opad og lyttede intenst, hvorefter han kom til at skælve over hele kroppen.

- »Lyt engang«, sagde han, »jeg hører et stort tordenevjr i Grønland!«

Eftersom Grønland dengang lå flere måneders rejse fra Danmark, gjorde hans ord intet større indtryk på munkene, som nærmest troede, at han havde dem til bedste. Det varede imidlertid ik-

ke længe, så råbte han endnu mere forfærdet: »Hør, tordenen nærmer sig, nu er den på Island!«

Lidt efter hørte han den i Norge, og sagde, at nu turde han ikke blive der længere. Han rejste sig og satte i løb ned mod fjorden i nærheden. De andre var blevet ganske opskræmte over fyrens opførsel, og de flygtede nu også ned mod vandet. Foran sig så de den unge fyr løbe, men inden han nåede fjordbredden, havde tordenvejret, som han havde hørt, indhentet ham. Et lyn slog ned og dræbte ham.

Nu blev munkene klar over, at der måtte være djævelskab med i spillet, og at det ikke var noget almindeligt tordenvejr, man havde oplevet. De kom også i tanke om, at ingen af dem nogensinde havde set knøsen gå ind i klosterkirken, og at de aldrig hos ham havde fundet noget, der tydede på, at han var et kristent menneske.

Vitskøl Kloster ved Limfjorden syd for Løgstør tilhørte i 1158 cistercienserordenen og kaldtes Vitæ Scola. Der opførtes et firefløjet klosteranlæg. I 1573 finder vi klosteret i Bjørn Andersens eje. Det hedder nu Bjørnsholm. 1643-46 ombygges vestfløjen, 1668 indrettes der kirke i nordfløjen. I 1769 ombygges østfløjen. 1934 får gården navnet Vitskøl Kloster tilbage. I 1958 restaureres kloster- og kirkeruinerne.

Vorgaard 116. (C2 på kortet)

Det damper fra graven.

I 1820 døde generalmajor Hans Joachim Rodenberg til Vorgaard, men han har åbenbart ikke kunnet undvære det sted, der i ca. 44 år havde været hans hjem, thi ved nattetide vendte han ofte tilbage i en karet med fire hovedløse heste for. Kirkegården ligger vel en halv mils vej fra Vorgaard, og degnen havde vindue lige ud mod den. Han kunne se, når Rodenberg stod op af sin grav, så dampede det, og dampen blev til en skikkelse.

Udenfor Vorgaard har man set en høj, tynd hvid skikkelse, der gerne slår følge med nattevandrere, men hverken taler til dem eller gør dem nogen fortræd.

Voergaard i Himmerland hvis spøgelse »damper« op fra kirkegården.

Vorgaard i Østhimmerland kendes ca. 1450. 1550-75 opføres den endnu stående østfløj samt en vest og en nordfløj. I 1770-erne opføres en sydfløj, øst- og vestfløjen ombygges og nordfløjen nedrives. I 1890-erne nedrives vestfløjen.

Willestrup

117. (B2 på kortet)
Farvefoto overfor side 177

En herregård på et »fad«.

- En julenat opsluger jorden det røde Willestrup i Himmerland, og den lille borgsøs vande lukker sig over stedet, hvor det stod.

Sådan lyder sagnet, og det er på ingen måde enestående for Willestrup, thi sandt at sige skulle samme triste skæbne vente ikke så helt få af vore gamle herregårde. Willestrup er imidlertid særlig interessant derved, at sagnet for nogle år siden var uhyggeligt nær ved at blive virkelighed. Ganske vist var det ikke noget, der skete pludseligt og ejheller ved juletid, men sikkert og vist er det, at gården tog til at synke: Skillerum og lofter i den ene fløj revnede og det hele så efterhånden temmelig faretruende ud.

En undersøgelse blev iværksat, og det viste sig nu, at et landvin-

dingsprojekt var årsag til den opståede situation. Man havde reguleret Willestrup Å og i den forbindelse sænket vandstanden i den opstemmede borgsø, hvorved et sindrigt ligevægtssystem bragtes ud af balance.

Dette er ikke pladsen for en videnskabelig udredning af fænomenet, og det skal blot i store træk anføres, at Willestrup er bygget på en lerplade, der igen hviler på et ustabil lag. Borgsøens vand udøver et tryk på grunden og holder derved anlægget i ligevægt, men hvis det ledes væk, ophæves balancetilstanden, og grunden under Willestrup giver efter, så gården antagelig vil gå sin undergang i møde.

Naturligvis blev alle videre landvindingsforsøg herefter opgivet, og det lykkedes at udbedre de skete skader.

Det var lensmanden i Aalborg, Axel Juul, som i årene 1538-42 opførte den statelige gård, der dengang var firfløjet. Så store borggårdsanlæg var i de dage af yderste sjældenhed herhjemme, og kongen, Christian III, aflagde besøg for at beundre værket. Da han sammen med sin hofnar red over vindebroen, råbte narren til Juul: »Aalborg må være en god ko, siden den har fået sådan en køn rød kalv.« Med disse ord antydede han på en fin måde, at lensmanden vist havde presset sit len lovlig hårdt for at få råd til herregården.

Sin alder til trods hører Willestrup ikke til de slemme spøgelsesgårde, men lidt rumsteren er der dog ved nattetide. I et gæsteværelse blev dynen altid trukket af folk, og efter sigende var det en gartner, som havde skudt sig derinde, der var årsag til postyret.

Et genfærd begynder sin vandring ved broen over voldgraven og får hundene til at hyle og knurre. Folk, der har krydset dets vej, er blevet syge, og derfor er ingen glade ved at møde det. Dette spøgeri går det meste af huset igennem, og når pigerne i køkkenet i gammel tid hørte, at det var på vej gennem huset, flygtede de hurtigt op på deres værelser og kom først ned igen, når »rumleriet« var passeret.

En af Willestrups forrige ejere var cand. jur. Niels Juel. Han døde ret ung i 1863 og blev først begravet på Astrup kirkegård, men et års tid senere gravedes kisten en nat op og førtes til et sted i skoven, hvor Juel selv havde ønsket at blive stedt til hvile.

Åbenbart er juristen blevet lidt desorienteret over efter sin hængang at blive flyttet fra sted til sted, for undertiden møder folk

hans genfærd. Han går fra skoven og til Astrup kirkegård, hvor han drejer ind og forsvinder.

Juel hører til de vennesele, selskabeligt anlagte genfærd. Han slår gerne følge med folk og konverserer dem livligt. De fleste er først blevet klar over, at han ikke var af kød og blod, da han pludselig drejede ind på kirkegården og opløstes til intet. En mand, der en månelys nat var kommet i selskab med ham, havde dog konstateret, at han ikke kastede skygge. Som genfærd er Juel klædt ganske som han var i levende live og bærer på hovedet en lille, ret aparte kasket.

I forrige århundrede foretoges forskellige ombygninger og udvidelser af avlsgården, bl.a. opførtes et nyt kohus. Da man gravede ud til det, blev der fundet en del skeletter i jorden, hvad der bekræftede et sagn om, at der engang skulle have ligget en lille kirkegård eller begravelsesplads ved Willestrup.

Det er nok fra den begravelse, en meget lang, sort karl, som om natten viser sig ved kohuset, stammer. Han er gerne i følge med en hund af samme farve, og den slæber efter sig en klirrende lænke.

I den gamle have lå en iskælder, som dog nu er tilkastet. I den havde en pige ombragt et barn, som hun havde født i dølgsmål, og man hørte selv ved højlys dag den lilles gråd dernede fra.

Willestrup ved Astrup i Himmerland ejedes i 1535 af Axel Juul, der i 1538-42 opførte en firefløjet hovedbygning i to stokværk. 1725 ombyggedes den og i 1812 nedreves østfløjen samt gavle og karnapper.

Waar

118. (A1 på kortet)

Indemuret og nisselist.

Fjernt fra alfarvej i kanten af en gammel skov, ved foden af en bakke og med blik ud over Limfjorden, ligger Waar; engang var den en af landets stateligste herregårde, trefløjet, to stokværk høj, med tårn, tinde og ødsle sandstensudsmykninger på murene. I dag er tilliggendet borte og slottet reduceret til en eet stokværk høj vinkelbygning.

Sagnmæssigt er Waar et stille sted, kun høres der undertiden

Waar havde en rigtig hjulenisse.

knirken på en trappe og tunge trin over loftet; der tumles med målekar, bankes med strygestok og kyles med korn, indtil alt en stund efter påny bliver tyst. Man vil vide, at det er en af gårdens forrige ejere, som toldede for hårdt af bøndernes avling, der på denne måde må tage straffen for sin bjærgsomhed.

Dog har de svære mure også engang ruget over andre mørke minder fra fjerne tider: I den vestlige del af nordfløjens kælder blev der under et restaureringsarbejde - antagelig i E.N. Helms' tid (1873-89) - fundet et hulrum med menneskeknogler. Man har i dette fund set berigtigelsen af et sagn, der siger, at en af Waar's tidligere besiddere i vrede dræbte sin datter og murede liget inde. Hvem personerne i dette drama har været, melder historien intet om.

Nissen, den gamle husvætte, har altid haft tilhold på herregården, og han var ikke gode venner med nissen på det nærliggende Krastrup. Engang skulle de to ved en tvekamp afgøre, hvem der

...ved nattetid kom et ildhjul trillende ned ad bakken bag gården...

var stærkest og skulle have magten, men Waar-nissen, som nok vidste, at han ikke kunne stå sig, aftalte med tjenstedrengen, at denne skulle hjælpe; når der ved nattetid kom et ildhjul trillende ned ad bakken bag gården, skulle han være på vagt og jage en høtyv i det.

Tjenstedrengen tog opstilling med sit våben i hånd, og da hjulet kom sydende og spruttende, gjorde han som forlangt. Der lød et forfærdeligt hyl, og Krastrup-nissen, thi det var ingen anden end ham, forsvandt og har aldrig siden været set på egnen.

På den måde vandt drengen nissens venskab, og det havde han nok glæde af mange gange siden.

Om natten kan man på de øde, mørke veje ved Waar høre klapren af hestehove, og nogle sorte, hovedløse heste kommer galoperende forbi.

Waar mellem Nibe og Løgstør ejedes i middelalderen af Vitskøl Kloster. I 1578-81 opførtes en bindingsværkshovedbygning, men den brændte allerede i 1587. I 1590 byggedes så en trefløjet hovedbygning med tårn og grundmuret avlsgård. 1722 fjernedes den ene fløj samt tårnet, og de resterende fløje gjordes et stokværk lavere. 1923 nedreves avlsbygningerne med undtagelse af en, »kirken« kaldet.

Øster Hornum 119. (B2 på kortet)

Bjergmanden fra Estrup.

Engang var der tingsted på højen på Øster Hornum mark sydøst for Nibe i Himmerland. Her havde en del mænd i fællesskab svoret falsk ed for at tilegne sig noget jord, som egentlig slet ikke tilkom dem. De fik jorden, men glæden over den blev kort, for det gik dem alle ilde, og ingen af dem levede år og dag efter. Kun en af dem synes at være sluppet lettere, det var en gårdmand fra Estrup.

En aften, da han passerede tinghøjen, hørte han en stemme inde fra den, og den sagde: »Nu er vi her alle uden bjergmanden fra Estrup!«

Da han havde tænkt lidt over dette, gik han hjem og hængte sig, og således havnede han hos sine fæller i højen, hvor de sagtens stadig opholder sig.

Det er ganske karakteristisk, at de døde i dette sagn betragtes som bjergmænd - underjordiske. Det var nemlig en ældgammel tro, at de døde efter gravsætningen fortsætter en tilværelse som halvt materielle væsener - gerne i understørrelse. De bliver ikke - som senere - til spøgelser, men til vætter.

Aalborg

120. (B1 på kortet)

De farlige limfjordsbroer.

Den mystiske troldkvinde, Sibylle, der angiveligt levede i Jerusalem på kong Salomos tid, skal have spået, at Aalborg skal synke i jorden, når der engang er kommet to broer over Limfjorden.

Man må sige, at det var en bemærkelsesværdig interesse at vise for det nørrejydske i det gammeltestamentelige Israel, så meget mere, som Aalborg næppe eksisterede på kong Salomos tid.

Broerne er forlængst kommet, men til alt held har Sibylle intet nærmere sagt om, hvor lang tid der vil gå efter broernes opførelse, før den dystre spådom går i opfyldelse. Man har derfor lov til at håbe, at den livlige limfjordsby klarer frisag endnu nogle år fremover.

Aarslev Enge

121. (C3 på kortet)

En flyvende tallerken år 1600.

Onsdag d. 30. april i det herrens år 1600 om formiddagen mellem kl. 10 og 11, skete der store og mærkelige ting i Aarslev Enge ved Allingaa ikke langt fra herregården Clausholm på Djursland. Samtidens mennesker betragtede det som et under, et varsel om, at onde tider var i vente, hvis ikke de ugudelige mennesker omvendte sig og blev fromme og gode.

I dag vil vi nok betragte sagen lidt anderledes, men nogen fornuftig forklaring kan vi vist lige så lidt som de gamle Aarslevbønder finde på fænomenet. Det minder mest af alt om et besøg af folk fra en fremmed planet.

Den lærde herremand på Rosenholm, Holger Rosenkrantz, afhørte en del af de implicerede, og på baggrund af det materiale, som han derved fik indsamlet, udgav han et flyveblad, som vakte stor opsigt. Det ville være synd ikke at gengive det så nogenlunde i den fulde ordlyd, blot udelades herremandens mange gudelige betragtninger og fromme påmindelser, som næppe vil gøre krav på en nutidslæzers interesse. - Måske er det virkelig en flyvende tallerken eller flere medsamte besætninger, bønderne har set.

Skildringen begynder således:

En sanddru og udførlig Beretning om det underlig Syn, som Gud almægtigste haver ladet betee i Jylland den sidste Aprilis nu sidst forleden 1600. Med synderlig Flid efter alle Omstænder udsørgt og antegnet:

Herrens Rige Kommer

Tob. XII.

Det er lovligt at aabenbare Herrens Gjerninger.

Psal. XCII.

Herre, hvor ere dine Gjerninger store og dine Tanker saa meget dybe! Et gal Menneske tror det ikke og en Gæk agter ikke saadant.

Der ligger en liden Landsby i Jylland en stor halv Mil sydost for Randers, strax ved velbyrdig Mands Niels Krabbes Gaard, Brusgaard, ved navn Aarslev.

Der havde menige Bymænd nu udi dette Aar 1600 vedtaget med hverandre at møde den sidste Aprilis nu sidst forleden udi deres Enge strax nedenfor Byen at rense den Aa, som løber der midt igennem.

Der de nu vare komne derned, ongefærlig der Klokken var imellem 10 og 11 Formiddag, og vare endda ikke alle forsamlede, sagde en af Mændene, som var Oldermand der i Byen, ved Navn Niels Mikkelsen - vel byrdige Jørgen Bildes Tjener i Skaane - at efterdi Mølleren i Brusgaards Mølle, som ligger der ovenfor, han nu maalede (malede korn), og der nu derfor var saa meget Vand i Aaen, da kunde de der intet udrette, og syntes hannem derfor, at de maatte vel paa denne Tid gaa hjem igjen indtil en anden Dag, naar de kunde beramme at møde der igjen med bedre Lejlighed.

Og i det samme vender han sig fra dennem, og de andre, som vare vel 15 eller 16 Personer, bleve liggendes udi Engene, en Part paa den ene Side af Aaen, en Part paa den anden Side.

Og som forskrevne Niels Mikkelsen stod og saa op imod Brusgaards Skov vesten derfra, blev han var (opdagede han) og syntes hannem, som der opstod af Engen langt borte ligesom en stor Vogn med Folk udi, og mange løbendes der omkring, og kom (han) hastig ned paa Engen; og kaldede saa derfor paa de andre, som laa i Engen, at de skulde staa op og se dertil; thi hannem syntes, at der kom noget ned ad Engen mod dennem. Men de mente,

at det ikke var hans Alvor, men at han vilde saaledes forskrække dennem.

Men en af Mændene ved Navn Peder Tordsen - kgl. Majestæts Tjener til Dronningborg - stod op og kom til forskrevne Niels Mikkelsen. Og der han viste hannem, hvor det kom farende, svarede han, at det maatte være Kvæget, der løb og sprang, efterdi der kunde jo ingen Herremænds Vogne komme ud i dette store Morads.

Og syntes det den Tid ved tre Bøsseskuds Længde fra dennem.

Men omsider tyktes dennem, at de (det der kom imod dem) skiltes fra hverandre og komme dennem stedse jo nærmere.

Da raabte de igjen paa de andre, og de komme ogsaa til dennem. Og sagde forskrevne Peder Tordsen: »Eja! det er sandt! mig synes, de slaas«. Og syntes det dennem alle, at der var en ganske Hob forsamlet, saa høje og tykke Personer og ovenfor Axelen meget længere, en Mennesker gemenligen plejer at være. (Hermed menes at der var en mængde høje og tykke mennesker, og at disse var længere oven for skuldrene, end mennesker plejer at være - altså var meget langhalsede).

De syntes også alle sorte for dennem (bønderne), undtagen tvende deriblandt, som vare ogsaa saare lange, men smalle Personer, hvilke vare blodige røde, og een, som var udi et langt, hvidt Klæde, som hængte ned til Foden.

I Særdeleshed berettede denne forskrevne Peder Tordsen, at han med stor Flid agtede denne hvide (iagttog ham), og tyktes hannem skinbarlig, at han havde et sort Baand om sig, og var det hvide Klæde splidt (opslidset) i den ene Side op til Knæet.

Og berettede de alle, at denne hvide holdt sig meget paa den søndre Side fra de andre særdeles (i forhold til de andre) og stod stille.

Alene forskrevne Niels Mikkelsen sagde, hannem syntes, at denne hvide var ellers også nogle Gange blandt de andre (at han nogle gang løb ind mellem de andre).

Dennem syntes alle, at de to røde løb hastelig ud fra Hoben, den ene i Sønder, den anden i Nør (mod nord), og siden strax igjen mod hverandre ind i Hoben.

Og der de saa kom til Hoben (de andre), syntes dennem, at de alle løbe iblandt hverandre, frem og tilbage og til alle Sider og trindt (rundt) omkring som paa en Leg eller i en Skjærmydsel

(strid), og havde lange Stager med saare blanke Jern paa Enden. hvormed de stunge (stak) til hverandre og undertiden holdt hverandre oppe i Vejret paa. Og i Synderlighed (særdeleshed) syntes det, at de to røde havde meget at skaffe (gøre) iblandt de andre. Og naar de vare sammen, syntes dennem, at der var ligesom en Røg over dennem. Undertiden rykte de fra hverandre, og da saa man ingen saadan Røg, men saa tidlig (snart) de kom sammen igjen, kom Røgen atter over dennem.

Der det syntes omsider at komme dennem (bøndene) meget nær, raabte de paa en af deres Bymænd ved Navn Staphen Pedersen, som gik ved sin Plov strax derhos (i nærheden), at han skulde komme til dennem og se saadant (se hvad der skete).

Og berettede han, at der han kom, saa han alt dette ligesom de andre, og derhos formeldte (fortalte) han med de andre samtligen (med alle de andre), hvad stor Forskrækkelse og Jammer, man da maatte høre og se paa de arme Kvindfolk, som der ogsaa vare til Stede, og dette ogsaa saa. Hvorledes de forsamlede sig om hannem, raabte og skrege, at han skulde hjælpe dem.

Og beretter de alle, at han sagde til Niels Mikkelsen, som ogsaa bekjender, at han var meget forfærdet: »Lader os falde hart ind til Gud (lad os give os Gud i vold) og bede, at dette maatte vendes fra os og ikke til os« (at dette måtte fjerne sig fra os i stedet for at komme os nærmere).

Ved dette Pas (ved den tid) saa de dennem sidste Gang give sig tilsammens, som tilforn er omrørt (som tidligere omtalt), ret ved deres (bøndernes) Agerland udi Siden paa Engen (ved siden af Engen). Der berettede og nogle, at de kunde se, een havde et stort, langt jern, som skinnede og glimtede saare, og var det ligesom et Slagsværd, hvormed han ogsaa hug iblandt de andre.

Der dette nu saa havde varet noget mere end en halv Time, berette de samtligen (alle), at de kunde se to Mænd komme fra en By, som ligger der tvært overfra (tværs overfor), som hedder Ruptrup (Robdrup), og kom gangendes igjennem et lidet Krat, som de kalde Ruptrup Kjær, og gik de lige ned paa den anden Side til denne Hob. (De nærmede sig de mærkelige væsener, som man stod og betragtede, fra den anden side). Da sagde disse forskrevne Aarslev-Folk, at efterdi disse to, som de mente at have været Ruptrup Mænd, de kom dette Syn saa meget nærmere end de (selv), da vilde de videre forfare hos dennem om anden Dagen om

denne Lejlighed (da ville de den næste dag spørge dem, hvad der var sket). Men der de om den anden Dagen spurgte derefter, da fandtes der ingen i Byen, som der havde været neder eller vidste nogen Besked derom.

Men dette kunne de (Aarslev-bønderne) agte og berettede ogsaa, at ved den Tid, som disse tvende komme saa gangendes, da løb der en ud af Hoben, som syntes at have en høj, hvid Ting på Hovedet, fast ligesom en Hat, og denne løb med stor Magt ind på den, som tilforn er omrørt (omtalt), der stod i Sønder (som stod mod syd), og havde dette lange, hvide Klæde over sig, og syntes han strax at løbe bort hen op ad Engen (hen over engen), saa at de forskrevne Folk, som dette saa, sagde til hverandre: »Saa I dette, Karle, hvor denne jagede den hvide af Sted?«

Og i det samme løbe de andre allesammen ogsaa hastelig alt vester op i Engen, som de kom fra. Og skyder der nogle Agre ud i Engen, som de kalder Birkehovedet; der syntes dennem, at det for (løb) over, og ved det Pas (ved den tid) syntes dennem, at den hvide kom i Hoben til de andre og rykte saa (rykkede derpå) siden hastelig frem med andre, alt op indtil imod velbyrdige Niels Krabbes Skov (Brusgaards skov), hvor de endelig slet (helt) forsvandtes for deres Øjne.

Midlertid den Stund de saaledes vige for dennem, forgiks vel de sorte (af skikkelserne) jo mere og mere for deres Øjne; men de røde kunde de altid se skinbarlig for og efter og iblandt de andre og paa alle Sider, indtil det blev altsammen slet borte.

Men een af Mændene, forskrevne Niels Mikkelsen, han løb efter dennem over 20 eller 30 Agre. Og bestod nogle af de andre, at han bad dennem løbe med, men de turde ikke og blev saa tilbage, indtil det blev slet borte for deres Øjne.

De berettede alt samtligen, hvorledes de tit og ofte adspurgte hverandre, om den ene saa det, ligesom den anden, sigendes: »Nu ser jeg det saaledes. Synes det ogsaa saaledes for dine Øjne?« etc., og formeldte (fortalte) derhos, at der var saa meget underligt og sælsomt at se paa, og (at det) forandrede sig nogle Gange for deres Øjne, saa at det var umuligt, at de kunde enten komme det i Hu (huske det) eller sige det alt, hvad de havde set for deres Øjne.

Dette altsammen stykkevis, som forskrevet er, haver jeg i saa Maade udspurgt og forklaret, som jeg nu hernæst vil formelde, paa det (at) alle gudfrygtige Mennesker kunde kjende det ikke at

*Holger Rosenkrantz og fru Sophie Brahe.
Hvad skjuler sig mon bag den besynderlige
rapport fra år 1600?*

være tilsammen sat af nogle løse Tidender eller letfærdige Folks Snak og Skvalder, men med største Flid at være udkyndet og antegnet.

Anden Pinsedag (12. maj 1600) efter jeg tilforn paa adskillige Steder havde hørt herom tale i adskillige Maader og formærkte (erfarede) ogsaa saadant at være forkyndt baade af deres Sognepræst i tvende Kirker og siden paa deres Herredsting, Hald Herredsting, drog jeg om Morgenen tidlig til forskrevne Aarslev Kirke og havde med mig vellærd Mand Mester Niels Paaske, og der jeg kom godbetiden til Kirken, som ligger der i samme By, lod jeg Præsten der sammesteds, ved Navn Hr. Hans Pedersen, en ret god, sanddru, enfoldig (ærlig) og oprigtig Dannemand, udkalde til mig paa Kirkegaarden og tilspurgte hannem først i Enrum (un-

der fire øjne), om hannem var noget herom vitterligt, og begjærede, han vilde berette mig, hvorledes hans Sognemænd hannem det havde foregivet (havde fortalt ham det). Da fortalte han mig det først paa det næste (nærmeste), som det nu her er opskrevet, dog ikke saa udførlig med alle Omstænder (alle de omstændigheder), som jeg siden paa det flittigste det haver udspurgt af Bymændene selv, som siden skal formeldes.

Men over (ud over) alt dette berettede han mig, at han selv samme Dag var gangen ned i Skoven ikke langt fra, som Bymændene siden bekjendte og er omtalt, at samme Syn forsvandtes for dennem (nær det sted, hvor synet forsvandt for deres øjne), og der han kom i Skoven, hørte han Klokkeren paa Brusgaard slaa 11, og gik saa lidet ind i Skoven at se til sit Kvæg, som udi denne for-gangne haarde Vinter svarligen var forkommet (udsultet), hvor han taledede med sin Dreng, at han skulde flittigt vogte og føre Kvæget, hvor det kunde faa noget af det ringe Græs, som den Tid var paa Jorden.

Der han havde været hos sit Kvæg en halv Times Tid og var nu paa Hjemvejen et Stenkast eller to fra Drengen, sagde han, at han hørte et grueligt Vejr og Bulder over sit Hoved og en Røst, som trende Gange raabte klarlig og underskedelig (letforståeligt): »Væ! væ! væ!« (Skal antagelig tydes ve, og er altså et advarsels-råb) hvorfor han blev saare forfærdet og af Forskrækkelse blev staaende nogen Stund stille paa Stedet; men omsider vendte han tilbage til sin Dreng og adspurgte hannem, om han hørte noget Raab der i Skoven.

Da svarede han, at han hørte en stor Iling (tordenbyge) og Stormvind; men der han tilspurgte hannem, om han hørte noget andet, svarede han nej.

Dermed gik forskrevne Hr. Hans Pedersen derfra, og der han kom udenfor Skoven mod Byen, mødte hannem forskrevne Folk (de Aarslev-bønder), som da nyligen havde set dette forskrevne Syn, og berettede det for hannem med stor Rædsel og Forfærdelse, hvis (hvad) de havde set der nedenfor Engen, hvoraf han kunde forfare, at det var ved den samme Tid, som han hørte dette Raab, (at) dette samme Syn forsvandtes for dennem. Og dette alt-sammen bekjendte han at være sket, saa sandt som Gud skulde være hannem naadig, hvilken samme hans Beretning han mig skriftlig siden meddelte og formelder, han vil være det bekjendt

for Gud almægtigste og alle Mennesker, og er det (brevet) hos mig velforvaret til Stede.

Der jeg nu havde saaledes hørt dette af hannem, talte jeg selv med saa mange af Bymændene, som da til Stede vare der paa Kirkegaarden, og bad dennem, at saa mange af dennem, som havde dette Syn udi deres Enge, de vilde efter Prædiken blive til stede; jeg vilde gjerne høre af dennem, hvorledes det i Sandhed var tilgaaet. Der nu Prædiken og Tjenesten var endt, talede jeg atter med dennem, og komme der da frem saa mange, som den Dag vare i Kirken, af dennem, som var af 15 eller 16 Personer, Mænd Kvindfolk (her springes en navneopremsning over). Og lod jeg saa kalde en efter anden op af Kirken for Alteret til mig, hver for sig alene, og der adspurgte jeg hver i Særdeleshed, hvad og hvorledes han havde set dette Syn paa deres Enge.

Da begyndte de fattige Mænd hver for sig med stor Bevægelse og Gudelighed at tale derom, saa jeg ikke kunne høre derpaa uden stor Ynk og Graad. De bepligtede sig ogsaa selv nogle Gange, hver for sig utvungen (frivilligt) saare højligen ved deres Salighed og evige Velfærd, at de skulde ikke sige dette allerringeste anderledes, end lige som de havde set det. Hvis (hvad) de siden, den ene efter den anden, udsagde for mig, skrev jeg strax op stykkevis og særdeles lige Ord for Ord, som de det berettede, og vil jeg det bekjende for Gud og alle Mennesker, at deres Ord allesammen stemmede saa samdrægtelig overens, at det var højlig at forundre sig derover, og hvis den ene sagde mere eller videre end den anden, da befandtes det i alle Punkter og Artikler at istemme med det anden. Og kan vel enhver forstandig ellers betænke, at de fattige Folk ikke heller udi saadan stor Forskrækkelse kunde alle agte efter hvert Stykke saa nøje (at de enfoldige folk ikke efter en sådan forskrækkelse kunde bemærke sig alle enkeltheder), men er mere at forundre, at de for Forfærdelse kunde saa længe se derefter, besynderligen (især) efterdi de ogsaa allesammen samtlige bekjendte, at det var saa meget underligt og sælsomt for deres Øjne, saa de ikke selv noksom kunde forstaa eller udsige det.

Der var og mange af de gamle Mænd, men i Synderlighed Kvindespersoner, som selv bekjendte, at de ikke endda havde forvundet den store Forskrækkelse, de bleve beslagne med, og sagde, at det gik dennem aldrig fra deres Øjne (at de aldrig ville glemme det).

Dette bestyrkede ogsaa deres Beretning meget, at dersom der var nogen særdeles Omstænder, som nogen i Synderlighed havde agtet paa (frem) for de andre, da bekjendte de andre frit ud, at de ikke havde agtet derefter, enddog det blev dennem adspurgt, efter at de havde selv berettet deres egen Vidskab (viden), og holdte de sig stedse derved, at de vilde ikke bekjende videre, end som de vidste imellem Gud og dennem, at de havde selv set og agtet paa.

Det kommer og mærkelig overens med den Dannemand Hr. Hans's Beretning, at de alle samtligen formeldte, at der det forskrevne Syn var forsvunden for deres Øjne, og de nu vare paa Hjemvejen, kom der nogle smaa drenge, som vogtede nogle Svin paa Agrene, og der de spurgte dennem ad, om de ogsaa havde set noget, da svarede de nej; men de sagde, de havde hørt saadant et gruligt Ilingsvejr og Storm, at de forskrækkedes alle derover, og syntes dennem, at Træerne bævede derved, som det kom farende over Skoven.

Efter jeg nu saaledes havde udspurgt alle Omstænder herom af dennem i Kirken, begjærede jeg, at saa mange, som havde Tid dertil, vilde komme til min Gaard (Rosenholm) om Eftermiddagen derefter og selv personlig berette saadant for mine Folk og Tjenere, og kom der saa fire af samme Mænd til mig, strax efter jeg var hjemkommen, og der samtligen i flere end et halv Hundrede Personers, baade af mine egne Husfolk og fremmedes, Nærværelse stadelig bestode det igjen og fast Ord fra Ord fortalte det, ligesom jeg selv tilforn efter deres egen Mund det havde optegnet.

Saa haver jeg og derfor efter saadan sanddru og bestændig Kundskab tilsammendraget dette i en fuldkommen Historie, at alle Mennesker, jeg vil ikke sige de, som frygte Gud af Hjærtet, men ikkun alene de, som have deres naturlige Forstand, kunne kjende og forstaa saadant at være Guds vor himmelske Faders, vor naadige og langmodige Faders synderlige Skikkelse, som gjerne vil alle Menneskers salighed o.s.v..

(Efter mange gudelige betragtninger ender skriftet):

Holger Rosenkrands min Haand.

For nutidsmennesker er sproget naturligvis vanskelig tilgængeligt, men jeg har hist og her indsat småforklaringer i paranteser, og forhåbentlig har det lettet læsningen lidt. Det beskrevne fænomen hører vel egentlig til de besynderligste, vi overhovedet kan opvise herhjemme.

Oversigtskort til
Sagnenes Danmark

**Himmerland, Ommersyssel,
Djursland og
dele af Midtjylland**

**Tallene henviser til det ledetal,
der er gengivet ved overskriften for hvert
af de omtalte sagnsteder**

Oversigtskort til
Sagnenes Danmark
Himmerland, Ommersyssel,
Djursland og
dele af Midtjylland

Copyright: Geodætisk Institut

Sagnenes Danmark

Bind 1: Jylland nord for Limfjorden.

Bind 2: Midtjylland, Himmerland og Djursland.

Bind 3: Østjylland.

Bind 4: Vestjylland.

Bind 5: Sønderjylland og Sydslesvig.

Bind 6: Fyn m. øer.

Bind 7: Vest- og Sydsjælland.

Bind 8: Nordsjælland og København.

Bind 9: Lolland-Falster, Møn, Bornholm og Skåne.

Hvert bind er på mellem 224 og 256 sider med oversigtskort og ca. 70 illustrationer.

Sagnenes Danmark

Få forstår som Gorm Benzon at gøre sagnstof og kulturhistorie spændende - ja, ligefrem underholdende. Og endnu færre har det overblik, som Gorm Benzon øser af i dette værk.

»Sagnenes Danmark« er den første samlede oversigt over de af vore folkesagn, der knytter sig til eksisterende bygninger, voldanlæg, gravhøje etc. Det er samtidig den første oversigt, der er skrevet i et ligefremt og tilgængeligt sprog.

»Sagnenes Danmark« kan bruges som hyggelæsning, men også som rejsefører i vores egen fortid. Bag i hvert bind er der et oversigtskort, som viser hvor de omtalte sagnsteder findes.

Bind 2

ISBN 87-87969-16-5

